

การศึกษาวิเคราะห์เรือนปั้นหย่าในจังหวัดจันทบุรี

ปริญญานิพนธ์

ของ

เป้ย เสถียร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

พฤษภาคม 2553

การศึกษาวิเคราะห์เรือนปั้นหย่าในจังหวัดจันทบุรี

ปริญญานิพนธ์

ของ

เป้ย เสถียร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

พฤษภาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาวิเคราะห์เรือนปั้นหย่าในจังหวัดจันทบุรี

บทคัดย่อ
ของ
เป๊ย เสถียร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2553

เปี้ย เสถียร. (2553). การศึกษาวิเคราะห์เรือนปั้นหยาในจังหวัดจันทบุรี. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม.

(ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการ

ควบคุม: รองศาสตราจารย์ วรณรัตน์ ตั้งเจริญ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า.

ปรินญาณพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์เรือนปั้นหยาในจังหวัดจันทบุรี ในเขตพื้นที่ 4 อำเภอ จำนวน 23 หลัง เรือนปั้นหยาเป็นอาคารและรูปแบบการตกแต่งที่เป็นที่นิยมมาแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นแบบอย่างของอิทธิพลตะวันตกที่แพร่เข้ามาในสยามประเทศ โดยเฉพาะในเขตพระนคร และแพร่กระจายไปยังเมืองต่างๆ ตามความสำคัญและปัจจัยอื่น ที่เกี่ยวข้อง

เรือนปั้นหยาแบบบ้านโบราณในจังหวัดจันทบุรี ปรากฏในเขตอำเภอเมือง อำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง และอำเภอแหลมสิงห์ มีทั้งแบบเรือนไม้เป็นส่วนมาก แบบครึ่งปูนครึ่งไม้ และอาคารก่ออิฐถือปูน มีทั้งแบบสองชั้น แบบชั้นเดียวใต้ถุนสูงและแบบชั้นเดียวระดับพื้นดิน ได้แก่ บ้านเดี่ยวพักอาศัย บ้านชาวสวน บ้านพักข้าราชการ วัด โรงเรียน เรือนร้านค้า และเรือนแถวโดยส่วนใหญ่จะให้คนเช่าอยู่อาศัย

เรือนปั้นหยาในจังหวัดจันทบุรี มีรูปแบบของหลังคาปั้นหยาแบบยอดเดียว แบบสองยอดแยกกัน แบบรูปตัวแอล (L) และแบบรูปตัวยู (U)

เรือนปั้นหยาแบบโบราณมักมุงด้วยกระเบื้องว่าเป็นส่วนมาก และกระเบื้องลอนซีเมนต์ยังมีเหลือให้เห็นอยู่มากแต่ก็กำลังทรุดโทรมต้องเร่งบูรณะ มีการนำหลังคาสังกะสีมาใช้ร่วมด้วยในส่วนที่ยื่นขยายชายคาปั้นหยาออกมาให้หลังคากว้างขึ้น และหลังคากันสาดด้านหน้า ส่วนนี้มักใช้ค้ำยันด้วยไม้หรือเหล็กเส้นโค้งแบบเอียงก็เพียงพอเนื่องจากสังกะสีมีน้ำหนักเบา มีเรือนปั้นหยาจำนวนมากที่เปลี่ยนหลังคาเนื่องจากแบบเดิมทรุดโทรม เป็นกระเบื้องสมัยใหม่ ได้แก่ กระเบื้องลอนเคลือบ กระเบื้องลอนคู่ กระเบื้องลอนเล็ก และกระเบื้องแบบแผ่นเรียบ

เจ้าของเรือนปั้นหยา มักต่อเติมส่วนยื่นออกไปแบบพาไล หรือแบบหลังคาจั่ว เพื่อประโยชน์ใช้สอยเพิ่มเติม มุงหลังคาด้วยกระเบื้องลอนคู่ กระเบื้องลอนเล็ก และแผ่นสังกะสี

เรือนปั้นหยา มักมีการตกแต่งด้วยไม้เข้าลั่นลายลูกฟักในส่วนของหน้าต่างและประตูในส่วนตำแหน่งเสาหน้าบ้านโดยประดับฝาตายลูกฟักยื่นนูนออกมาเกินแนวฝาเพ็ญมด้านหน้า หรือฝาเพ็ญมด้านหน้าเป็นลายลูกฟักทั้งหมดทุกแผ่น เรือนปั้นหยาบางหลังตกแต่งด้วยลวดลายไม้ฉลุแบบลายแนวตั้งและลายในแนวนอน พบลวดลายไม้ฉลุจำนวน 24 แบบลาย มีหลายหลัง ที่ตกแต่งด้วยไม้ฉลุมากกว่า 1 แบบลาย มักตกแต่งในตำแหน่งคอสองเหนือประตูหน้า ตำแหน่งคอสองใต้ฝ้าเพดาน ตำแหน่งลูกกระเบียง ตำแหน่งเหนือกรอบหน้าต่าง ตำแหน่งระบายนใต้เพดาน ตำแหน่งระบายนใต้พื้นชั้นบน ไม่ปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับช่าง ทราบแต่เพียงว่าส่วนใหญ่เป็นช่างในท้องถิ่น ช่างไทย ช่างจีน และช่างญวน และบางส่วนสั่งซื้อไม้ที่ฉลุสำเร็จมาจากพระนคร บางหลังตกแต่งด้วยลายปูนปั้นเหนือประตูหน้า

AN ANALYTICAL STUDY OF PANHYA HOUSES IN CHANTHABURI PROVINCE

AN ABSTRACT

BY

POEI SATHIAN

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Art Education
at Srinakharinwirot University

May 2010

Poei Sathian. (2010). *An Analytical study of Panhya Houses in Chanthaburi province*.

Master thesis, M.Ed. (Art Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Prof. Wannarat Tungcharoen, Assoc. Prof. Jakkrapong Paetlakfa.

The purpose of this master thesis is to study Panhya houses in four districts amount 23 houses of Chanthaburi provinces. Panhya houses were influenced by western style buildings and decoration which were very popular in the age of King Rama V , especially in Bangkok then extended to other provinces as related factors and importance.

Panhya houses in Chanthaburi were found in Muang , Thamai , Khlung and Laemsingha districts Most of them were wooden house , concrete – wood house and brick-concrete house Types of houses were two – storey , one – storey with basement and one story ground level. These houses were singer house, gardener house, official house, temple, school and row house for rent. The roofs of Panhya house in Chanthaburi are singer top shape , two top shape in one house , L shape and U shape

Panhya houses were mostly roofed with kite shape tile and cement wave tile which can be seen a lot now. But they need to be renovated because of deterioration zinc roofs were also imported to use for extending the caves and the front overhang wall roof. These parts of roofs often used wooden supporters or benden steel because zinc roofs were light. Many Panhya house roof were changed to be modern tile roof because of deterioration. These modern tile are coated wave tile , double wave tile , small wave tile and flat tile.

The owners of Panhya houses often extend their house with Palai or gable for more utilization by using double wave tile , small wave tile and zinc.

Panhya houses were decorated with Lookphak at windows and doors. At the front post , it was decorated with Lookphak on the front partitions. Some of Panhya houses were decorated with more than one design. Most of them were decorated at the Kho-song (a tie at top of the post) over the doors , the front of kho-song under the ceiling , at the bars of balcony over the window frame, and at the ornamental fringe under upstairs floor. There were no evidences about the carpenters. It was only known that most of carpenters were local Thai , Chinese and Vietnamese. Some owners bought ready made wooden fretwork from Bangkok and some Panhya houses were decorated with molding cement over the doors.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ พงษ์ ศุภเศรษฐศิริ ประธานหลักสูตรการศึกษา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า กรรมการควบคุม ปริญญานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์สมศิริ อรุโณทัย ท่านทั้งสี่ได้เสียสละเวลาอันมีค่า เพื่อให้ คำปรึกษาแนะนำในการจัดทำงานวิจัยนี้ทุกขั้นตอน อีกทั้งทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ในการทำงาน วิจัยและรู้ถึงคุณค่าของงานวิจัยที่จะช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างมีคุณค่ามากขึ้น และท่านทั้งสามยังเป็นแบบฉบับของอาจารย์ที่ทุ่มเทให้กับศิษย์และงานด้านวิชาการอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ คุณศิริศศิธร กัญโส เลขานุการคณะกรรมการบริหารหลักสูตรการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา ที่กรุณาประสานงานให้ปริญญานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดี ผู้วิจัยกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ อาจารย์สมศักดิ์-วิสา อัสเวศน์ ผู้สอนศิลปมหาวิทยาลัราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ผู้คอยชี้แนะแนวทางและให้ข้อคิด รวมทั้งอนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการทำปริญญานิพนธ์ ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ นายพชร มัทธวรรตน์ ผู้คอยชี้แนะแนวทางและให้ข้อคิด รวมทั้งอนุเคราะห์ ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการทำปริญญานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ นายหยอย ไทวรรณ ผู้ให้ความรู้และอนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ใน การทำปริญญานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ เจ้าของบ้าน ผู้ดูแลบ้าน ชาวบ้าน ผู้ให้ความรู้และอนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็น ประโยชน์ในการทำปริญญานิพนธ์

สุดท้ายผู้วิจัยกราบขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ ครอบครัว รวมทั้งญาติพี่น้องที่ให้การ สนับสนุนในทุก ๆ ด้านด้วยดี

เป้ย เสถียร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	2
ความสำคัญของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	2
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดจันทบุรี	4
ข้อมูลเกี่ยวกับเรือนปั้นหยา	6
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	38
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	39
การกำหนดประชากร	39
ประเด็นการศึกษาค้นคว้า	39
การเก็บรวบรวมข้อมูล	38
การวิเคราะห์ข้อมูล	40
4 การวิเคราะห์ข้อมูล	41
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	129
สรุปผลการวิจัย	130
อภิปรายผล	134
ข้อเสนอแนะ	136
บรรณานุกรม	138
ภาคผนวก	143
ประวัติย่อผู้วิจัย	159

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ภาพแสดงโครงสร้างของเรือนปั้นหยา	17
2 ภาพแสดงกระเบื้องว่าว	17
3 ภาพแสดงอุปกรณ์ประกอบกระเบื้องว่าว	18
4 ภาพแสดงการกลบกั้นของกระเบื้องว่าว	19
5 ภาพแสดงโครงสร้างหลังคาช่วงตะเข้สัน	19
6 กระจิงฟันปลา	20
7 กระจิงตาอ้อย	21
8 กระจิงใบเทศ	21
9 กระจิงหูหรือกระจิงปฏิญาณ	23
10 กนกเปลว	23
11 กนกสามตัว	24
12 กนกใบเทศ	24
13 ลายดอกจอก ลายดอกลำดวน ลายดอกพุดตาน ลายดอกทานตะวัน ลายใบเทศ ลายใบเทศดอกบัว ลายใบเทศพุดตานและลายใบฝ้าย หรือใบพุดตาน	25
14 ลายหน้ากระดานประจำยามกำมปู	25
15 ลายหน้ากระดานลูกฟักกำมปู	26
16 ลายหน้ากระดาน ลายก้านแย่ง.....	26
17 ลายประจำยามกำมปู , ลายประจำยามแก้มแย่ง และลายลูกฟักกำมปู	26
18 ลายหน้ากระดาน ลูกฟักล่องปะกน	27
19 ลายหน้ากระดาน ลูกฟักขอสร้อย	27
20 ลายกรอบเถากนกใบเทศ.....	27
21 ลายกรอบเถากนกใบเทศอีกลักษณะหนึ่ง	28
22 ลายเครือเถาหางโต ลายเครือเถาใบเทศ และลายเครือเถาเปลว	28
23 ลวดลายแบบตะวันตก	29
24 ลวดลายแบบตะวันตก	29
25 ลวดลายแบบจีน	30
26 เลื่อยหางหนู	31
27 การเลื่อยส่วนโค้งด้วยเลื่อยหางหนู	32
28 การเลื่อยเจาะวงกลมส่วนโค้งด้วยเลื่อยหางหนู	33
29 เลื่อยฉลุ	33

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
30 การใช้เลื่อยฉลุกับการยึดจับชิ้นงานด้วยปากกา	34
31 การติดตั้งใบเลื่อย ต้องให้ปลายฟันชี้มาทางด้านมือจับเสมอ	35
32 การใช้เลื่อยฉลุกับการเลื่อยฉลุชิ้นงานบนแป้นรองรับ	36
33 เลื่อยเจาะรูกุญแจ	36
34 ตำแหน่งของเรือนที่ศึกษา	37
35 เรือนน.ส.ทองเจือ เงามุข อ.ชลุง จ.จันทบุรี	42
36 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	43
37 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 1	43
38 เรือนน.ส.สุภารัตน์ เณลิมาวงษ์ อ.ชลุง จ.จันทบุรี	44
39 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	46
40 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 2	46
41 เรือนนายพรรษา นุกุลกิจ อ.ชลุง จ.จันทบุรี	47
42 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	49
43 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 3	49
44 ภาพไม้ฉลุลายแนวตั้งที่ประดับด้านหน้าและภายในเรือน	50
45 ภาพไม้ฉลุลายแบบง่าย ๆ ที่ประดับระบายใต้หลังคาในครัว	52
46 เรือนนายสมคิด กรณี อ.ชลุง จ.จันทบุรี	52
47 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	53
48 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 4	53
49 เรือนนายอนันต์ สินชัยกิจ อ.ชลุง จ.จันทบุรี	54
50 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	56
51 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 5	56
52 ภาพไม้ฉลุลายแนวนอนในตำแหน่งคอสอง	57
53 เรือนนายเทิง สิงหาร อ.ชลุง จ.จันทบุรี	58
54 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	59
55 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 6	59
56 กฎีวัดวันยาวบน อ.ชลุง จ.จันทบุรี	60
57 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	62
58 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 7	62

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
59 ภาพไม้ฉลุลายในแนวตั้งประดับที่ระบายใต้หลังคา และลูกกรงไม้ฉลุลายในแนวตั้ง	65
60 ลายฉลุในแนวตั้งและลายเครือเถาในแบบโค้งที่ประตูเตี้ย	65
61 เรือนนางรัตนา เต็งชาตะพันธ์ อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี	66
62 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	66
63 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 8	66
64 เรือนนายอัศวิน ชาวไชย อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี	67
65 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	69
66 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 9	70
67 ภาพไม้ฉลุลายแบบเครือเถาในแนวนอน เรือนนายอัศวิน ชาวไชย	73
68 เรือนนางบุญมา มงคลสุข อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี	73
68 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	73
70 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 10	73
71 ภาพแสดงไม้ฉลุลายแบบเครือเถาในแนวนอนที่วางในตำแหน่งคอสอง	74
72 ภาพแสดงไม้ฉลุลายแบบเครือเถาในแนวนอนภายในเรือน	75
73 เรือนนางสมรัก ประวิตร ณ อรุณยา อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี	76
74 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	77
75 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 11	77
76 เรือนนางนิจ วงศ์สว่าง อ.เมือง จ.จันทบุรี	78
77 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	80
78 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 12	80
79 เรือน พ.ต.ท.ปิติ พานิช อ.เมือง จ.จันทบุรี	81
80 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	83
81 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 13	83
82 เรือนนางสำลี รุ่งเรืองผล อ.เมือง จ.จันทบุรี	84
83 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	86
84 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 14	86
85 ภาพไม้ฉลุลายเครือเถา เรือนนางสำลี รุ่งเรืองผล	87
86 บ้านพักเกษตรมณฑลจันทบุรี	89
87 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	90

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
88 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 15	91
89 บ้านเลขที่ 74-76 อ.เมือง จ.จันทบุรี	93
90 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	93
91 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 16	94
92 โรงเรียนอนุบาลยอแซฟ วัดโรมันคาทอลิก	96
93 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	96
94 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 17	97
95 ภาพลายเครือเถาในกรอบสี่เหลี่ยมและวงโค้งเหนือหน้าต่าง	98
96 เรือนหลวงราชไมตรี	99
97 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	99
98 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 18	100
99 ภาพลายเครือเถาในกรอบวงโค้งเหนือหน้าต่าง	103
100 ภาพลายปูนปั้นเหนือประตูด้านหน้า	103
101 บ้านหมอชาญ	104
102 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	104
103 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 19	105
104 เรือนนายทรงพล สมศรี อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี	107
105 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	107
106 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 20	109
107 ภาพไม้ฉลุลายในแนวนอนลายเครือเถา ที่เรือนนายทรงพล สมศรี	110
108 ภาพไม้ฉลุลายในแนวตั้ง ที่ลวดลายเกิดจากช่องว่างที่เรือนนายทรงพล สมศรี..	110
109 ภาพไม้ฉลุลายในแนวตั้งลวดลายเกิดจากส่วนของเนื้อไม้ที่เรือนนายทรงพล สมศรี	111
110 เรือนนายวาสนา หนูพงษ์ อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี	112
111 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	112
112 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 21	113
113 ภาพลายฉลุแนวตั้งที่ลวดลายเกิดจากช่องว่าง และลายฉลุที่ลวดลายเกิดจาก ส่วนเนื้อไม้ และลายฉลุแบบลายเล็ก ๆ ที่เรือนนายวาสนา หนูพงษ์	115
114 เรือนนางเฉลียว บำรุงศิลป์ อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี	116
115 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	116

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
116 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 22	117
117 ภาพไม้ฉลุลายแบบเครือเถา ที่เรือนนางเจลิยว บำรุงศิลป์	118
118 เรือนนางสำเนา ฉายวิเศษผล อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี	119
119 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน	119
120 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 23	120
121 ประติมากรรมเขี้ยวลิ้นแบบลูกฟักยัดติดกันเป็นแผงแบบพับตลอดแนวด้านหน้า เรือน	124
122 ไม้ฉลุลายในแนวตั้ง ลวดลายเกิดขึ้นจากการเจาะฉลุแผ่นไม้เป็นแบบช่องปิด และเป็นลวดลายที่เกิดจากพื้นไม้.....	125
123 แสดงลายฉลุช่องเปิด การเจาะฉลุแผ่นไม้ ส่วนริมแต่ละแผ่น แล้วนำ 2 แผ่นมาเรียงซ้าย — ขวา ต่อกัน ช่องฉลุเปิดก็จะปรากฏเป็นรูป	126
124 ลวดลายที่เกิดจากช่องว่างหรือช่องฉลุ ที่มีแบบลายในช่องปิดและช่องเปิด ในแผ่นเดียวกัน	126
125 ภาพไม้ฉลุลายในแนวนอนลายเครือเถา มีลายกึ่งกลาง ในแนวนอนซ้าย—ขวา มีลวดลายเหมือนกันจนเต็มกรอบ	127
126 ไม้ฉลุลายในแนวนอนในกรอบวงโค้ง เหนือกรอบหน้าต่าง	127
127 ภาพไม้ฉลุลายขนาดเล็ก ที่ติดตั้งเป็นระบายใต้พื้น	128

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจัยในการดำรงชีวิตที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ คือปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ซึ่งที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดสถาปัตยกรรม อาจกล่าวได้ว่า “อาคาร” เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในสิ่งที่ยกมาว่าอาคารนั้น บ้านจะมีความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะบ้านเป็นที่อยู่อาศัยของครอบครัว บ้านจึงเป็นสถานศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของสังคมเบื้องต้น

จังหวัดจันทบุรี เป็นจังหวัดในภาคตะวันออก ที่มีความสำคัญและมีความเป็นมา อย่างต่อเนื่องยาวนาน มีความสำคัญทั้งทางด้านสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และศิลปะสถาปัตยกรรม และพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมในจันทบุรี คือ การสืบทอดทางด้านศิลปะสถาปัตยกรรมที่ทำกันมาแต่อดีต การที่จันทบุรีตั้งอยู่ใกล้แหล่งศูนย์กลางอำนาจและเมืองหลวง สภาพแวดล้อมทางด้านภูมิศาสตร์และระบบการสาธารณูปโภค สภาพทางเศรษฐกิจที่ทำให้จันทบุรีมีความเจริญ ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมต่างชาติโดยการเคลื่อนย้ายผู้คน โดยเฉพาะ ชาวจีนที่เข้ามาอยู่อาศัยทำมาหากินเป็นจำนวนมากในจันทบุรี ระบบการปกครองและเหตุการณ์ทางการเมือง รวมทั้ง พัฒนาการและความนิยมของศิลปะสถาปัตยกรรม ในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ

เรือนปั้นหยาแบบโบราณในจังหวัดจันทบุรี ยังมีหลงเหลืออยู่ไม่มากนัก แต่ยังมีให้เห็นได้มาก คือ กลุ่มบ้านในตลาดเก่า กลุ่มบ้านร้านค้าริมทาง และกลุ่มบ้านชาวสวน ซึ่งกลุ่มบ้านในตลาดเก่าและกลุ่มบ้านร้านค้าริมทางนั้นจะเป็นบ้านที่อยู่ติดเส้นทางสัญจร มีสภาพ เป็นตลาดค้าขาย มีทั้งเรือนพักอาศัยที่เป็นเรือนเดี่ยวและเรือนแถวปลูกสร้างด้วยไม้จริงทั้งหลัง ส่วนกลุ่มบ้านชาวสวนจะเป็นบ้านเดี่ยวที่ปลูกสร้างในบ้านสวนเพื่อการอยู่อาศัย ซึ่งบ้านทุกกลุ่มมักได้รับรูปแบบอิทธิพลตะวันตก รูปแบบพื้นถิ่นและรูปแบบอิทธิพลจีน ซึ่งรูปแบบอิทธิพลจีนส่วนใหญ่พบว่ามักจะเป็นชุมชนชาวจีนที่เดินทางมาจากประเทศจีน เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นส่วนใหญ่ สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน น ฤ ปากน้ำ (2543: 1) กล่าวว่า “ได้มีการสร้างตึกแบบฝรั่ง โดยเอาอย่างมาจากทางตะวันตก ไม่ว่าที่ใดในโลกซึ่งตะวันออกนี้ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลจากฝรั่งทั้งสิ้น” เรือนปั้นหยาหลายหลัง มีการประดับตกแต่งด้วยลายฉลุไม้ ที่มีการผสมผสานระหว่างลายตะวันตก ลายไทยและลายจีน

รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบอิทธิพลตะวันตกที่ปรากฏในจังหวัดจันทบุรี นั้นอาจ กล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มสถาปัตยกรรมที่ยังคงหลงเหลือหลักฐานไว้ให้ศึกษาค้นคว้าได้มาก ทั้งเป็นกลุ่มรูปแบบที่มีความโดดเด่น และมีความหลากหลาย ซึ่งรูปแบบหนึ่งนั้น คือ กลุ่มอาคารที่ตกแต่งด้วยไม้ฉลุลายแบบขนมปังขิง (Ginger Bread) (ภารดี พันธุภากร; และเสกสรร ตันยาภิรมย์. 2547: 8)

ผู้วิจัยเห็นว่าเรือนปั้นหยาแบบบ้านโบราณในจังหวัดจันทบุรีนับวันแต่จะลดจำนวนลงเรื่อยๆ เนื่องจากการชำรุดไปตามอายุ และการรื้อถอนปลูกสิ่งก่อสร้างใหม่ๆ ขึ้นมาทดแทน บางหลังก็ถูกปล่อยทิ้งให้รกร้าง นับว่าน่าเป็นห่วงในสิ่งที่จะสูญหายไปเรื่อยๆ จึงควรมีการเร่งรีบศึกษา เก็บรวบรวมหลักฐานก่อนการเสื่อมสภาพหรือถูกรื้อถอนทำลาย เร่งบูรณะ ฟื้นฟูไว้ เพื่อให้ชาวจันทบุรี และชาวภาคตะวันออก ได้ตระหนักในคุณค่าความงามและวัฒนธรรมทางด้านสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์ งานสถาปัตยกรรมของเรือนปั้นหยาแบบโบราณ ในจังหวัดจันทบุรี ในประเด็น รูปแบบ วัสดุ และการตกแต่ง ในสถาปัตยกรรม ของเรือนปั้นหยาแบบโบราณ สกูลช่างจันทบุรี

ความสำคัญของการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ เป็นประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ สืบทอด และพัฒนา งานสถาปัตยกรรมเรือนปั้นหยาของจังหวัดจันทบุรี สามารถนำองค์ความรู้มาใช้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ และให้คนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าของโบราณสถานและโบราณวัตถุ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาเรือนปั้นหยา ในอำเภอเมือง อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอขลุง ของจังหวัดจันทบุรี จำนวน 23 หลัง ในประเด็น รูปแบบ วัสดุ และการตกแต่ง ของเรือนปั้นหยาในจังหวัดจันทบุรี จึงมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

ประชากรในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเรือนปั้นหยาจำนวน 23 หลัง ได้แก่

- อำเภอเมือง จำนวน 7 หลัง
- อำเภอท่าใหม่ จำนวน 4 หลัง
- อำเภอขลุง จำนวน 8 หลัง
- อำเภอแหลมสิงห์ จำนวน 4 หลัง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เรือนปั้นหยา หมายถึง เรือนที่ได้รับอิทธิพลมาจากยุโรป หลังคาทุกด้านชันกันแบบพีระมิด หลังคาทั้งสี่ด้านเอนเข้าหาอกไก่ ไม่มีจั่ว มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง สร้างด้วยวัสดุทั้งไม้และก่ออิฐถือปูน

2. รูปแบบ หมายถึง ลักษณะของแบบบ้านที่ปรากฏในเรือนปั้นหยาในจังหวัดจันทบุรี

3. วัสดุ หมายถึง สิ่งที่ใช้ในการก่อสร้างเรือนปั้นหยา ในจังหวัดจันทบุรี

4. การตกแต่ง หมายถึง สิ่งที่ทำขึ้น อันเป็นส่วนประกอบของบ้าน เพื่อให้เกิด

ความสวยงาม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยเรียงลำดับตามหัวข้อดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดจันทบุรี
2. ข้อมูลเกี่ยวกับเรือนปั้นหยา
 - ความหมายของเรือนปั้นหยา
 - สภาพสังคมสมัยก่อน
 - ลักษณะของเรือนปั้นหยา
 - ลวดลายที่เป็นต้นแบบของลวดลายไม้ฉลุในเรือนปั้นหยา
 - การทำลวดลายไม้ฉลุ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดจันทบุรี

ความเป็นมาของจังหวัดจันทบุรี

จันทบุรี เป็นเมืองเก่าแก่ เป็นเมืองที่พวกขอมสร้างขึ้น เคยเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีการสำรวจแหล่งโบราณคดีหลายแห่งในจันทบุรี พบเครื่องมือเครื่องใช้ ยุคหินขัด (อายุประมาณ 2,000 ปี) ในเขตอำเภอมะขาม อำเภอท่าใหม่ และที่ราบเชิงเขาที่บ้านคลองบอน อำเภอโป่งน้ำร้อน

หัวเมืองเดิมตามศิลาจารึกว่า"ควนคราวบุรี" ชาวพื้นเมืองเรียกว่า "เมืองกาไว" เป็นเมือง ที่มีความสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของไทย โดยเฉพาะในช่วงที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเตรียมกู้เอกราช ครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง และสมัยรัตนโกสินทร์ช่วงที่ประเทศไทยถูกรุกรานจากการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก ปัจจุบันยังมีสิ่งก่อสร้างหลงเหลือเป็นหลักฐานให้ได้ชมหลายแห่ง (จังหวัดจันทบุรี. 2549: ออนไลน์)

เริ่มมีการตั้งเมืองครั้งแรกที่บริเวณหน้าเขาสระบาป ราวพุทธศตวรรษที่ 18 "ชาวซอง" (ชนเผ่าในตระกูลมอญ-เขมร) เป็นชนพื้นเมืองกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในป่าตะวันออก บริเวณจันทบุรี ตราด ระยอง โดยเฉพาะเขตป่ารอยต่อจันทบุรี-ตราด ซึ่งเป็นแหล่งของป่า และสมุนไพร ที่อุดมสมบูรณ์ ทั้ง รง ครั่ง ขี้ผึ้ง กระวาน ไม้กฤษณา หวาย จันท์ขาว อบเชยป่า ขมิ้นหอม น้ำมันยางเร็ว ในสมัยก่อนชาวซองดำรงชีพด้วยการเก็บของป่าขาย ปัจจุบันพื้นที่ป่าลดน้อยลง เพราะถูกหักล้าง เพื่อทำสวน ทำไร่ ถูกจับจองโดยคนไทยและคนจีน การเก็บของป่ากลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย นายพรานไพรต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตไปเป็นแรงงานในเมือง หรือบางส่วนยังคงทำสวนทำนากันอยู่ (ปัจจุบันชาวซองส่วนใหญ่จะอยู่ที่บ้านคลองพลู กิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์)

พ.ศ.2200 ได้ย้ายมาสร้างเมืองใหม่ที่บ้านลุ่มซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจันทบุรี และหลังจากกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเมื่อครั้งยังเป็นพระยา วชิรปราการ ได้นำกำลังพลประมาณ 500 คน ตีฝ่าวงล้อมพม่าออกทางทิศตะวันออกและยึดเมืองจันทบุรีไว้เป็นเวลา 5 เดือน เพื่อเป็นแหล่งสะสมเสบียงอาหารและไพร่พล จากนั้นจึงนำกำลังพลทั้งไทย-จีน จำนวน 5,000 คน กลับไปกอบกู้กรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2310 เหตุการณ์ดังกล่าวนับเป็นความภาคภูมิใจของชาวจันทบุรี ซึ่งเราสามารถเห็นได้จากการที่มีโบราณสถาน และอนุสรณ์สถานหลายแห่งที่มีความเกี่ยวข้อง หรือจัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึง พระมหากษัตริย์คุณของพระองค์ในครั้งนั้น

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ย้ายเมืองไปตั้งที่บ้านเนินวง ซึ่งอยู่ในที่สูงเพื่อเป็นที่มั่นในการป้องกันการถูกรุกรานของญวน จนกระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมืองจันทบุรี ได้ย้ายกลับมาตั้งที่บ้านลุ่มตามเดิมเนื่องจากบ้านเนินวง อยู่ไกลจากแหล่งน้ำ ในปี พ.ศ. 2436 เกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส และฝรั่งเศส ได้เข้ามายึดครองเมืองจันทบุรี ใวันนานถึง 11 ปี จนไทยต้องยอมยกดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศสเพื่อแลกเมืองจันทบุรี กลับคืนมา (จังหวัดจันทบุรี. 2549: ออนไลน์)

ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จันทบุรีจัดเป็นหัวเมืองขึ้นต่อกรมท่า ต่อมาในปี พ.ศ.2449 ได้จัดตั้งมณฑลจันทบุรีขึ้น โดยมีเมืองจันทบุรี ระยอง และตราดอยู่ในเขตปกครอง เมื่อถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2476 ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้ยกเลิกมณฑลเทศาภิบาล และจัดระเบียบราชการ ส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัด และอำเภอเมืองจันทบุรีได้ขยายจากบริเวณบ้านลุ่มซึ่งอยู่ริมแม่น้ำจันทบุรี เข้ามาบริเวณพื้นที่ในสวนที่เป็นที่ราบลอนลูกคลื่น อย่างไรก็ตาม บริเวณบ้านลุ่มก็ยังเป็นแหล่งที่มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ปัจจุบัน จันทบุรีแบ่งการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอมะขาม อำเภอสอยดาว อำเภอนายายอาม อำเภอแก่งหางแมว และกิ่งอำเภอเขาชีชมภู

จังหวัดจันทบุรี หรือ "เมืองจันทร์" เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ ดินฟ้าอากาศเอื้ออำนวยต่อการปลูกผลไม้หลายชนิด โดยเฉพาะทุเรียน เงาะ มังคุด และพืชผลทางการเกษตรอื่น ๆ เช่น พริกไทย ยางพารา เป็นศูนย์กลางธุรกิจด้านอัญมณี และมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมาย ไม่ว่าจะเป็นภูเขา ป่าไม้ น้ำตก ชายทะเล และโบราณสถาน โบราณวัตถุต่างๆ (จังหวัดจันทบุรี. 2549: ออนไลน์)

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดจันทบุรี ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกของประเทศไทย ซึ่งห่างจากกรุงเทพฯ ระยะทาง 245 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 6,338 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,961,250 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดชลบุรี, จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดสระแก้ว

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอไทย และจังหวัดตราด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย และจังหวัดตราด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดระยอง และอ่าวไทย (จังหวัดจันทบุรี. 2549: ออนไลน์)

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่จังหวัดจันทบุรี แบ่งลักษณะภูมิประเทศได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ภูเขาสูงและเนินเขา ได้แก่ด้านตะวันตกเฉียงเหนือติดกับจังหวัดระยองและจังหวัดฉะเชิงเทรา ในเขตอำเภอแก่งหางแมว มีเขาชะมูล ชะอม และลำปลายประเทศ เป็นต้นกำเนิดลำน้ำสาขาของคลอง โตนด ทางตอนเหนือและตะวันออกมีทิวเขาจันทบุรีประกอบด้วย เขาสอยดาวเหนือ เขาตะเคียนทอง เขาพระบาทพลวง เขาปล้อง เขาสอยดาวใต้ทิวเขาจันทบุรีทอดตัวจากเขตติดต่อจังหวัดสระแก้วลงมาตอนกลางของจังหวัด บรรจบกับเขาสามง่ามของ ทิวเขาบรรทัด ทิวเขาจันทบุรีครอบคลุมพื้นที่ด้านตะวันออกของกิ่งอำเภอเขาชีชมภู ตะวันตกของอำเภอสอยดาวและอำเภอโป่งน้ำร้อน ส่วนเขาสามง่าม อยู่ทางตอนใต้ของอำเภอโป่งน้ำร้อน ตะวันออกของอำเภอนายายอามและตอนเหนือของอำเภอขลุง ส่วนเนินเขามีกระจายอยู่ทั่วไปในทุกอำเภอ/กิ่งอำเภอ

2. ที่ราบสูงและที่ราบเชิงเขา ได้แก่ ด้านตะวันออกของเขาสอยดาวจรดชายแดนไทย – กัมพูชา ในพื้นที่อำเภอสอยดาว อำเภอโป่งน้ำร้อน ด้านใต้ของเขาสามง่าม พื้นที่ตอนกลางอำเภอขลุง และตะวันออกของอำเภอมะขาม อีกบริเวณหนึ่งระหว่างเขาสอยดาวกับเขาชะมูลในพื้นที่อำเภอแก่งหางแมว กิ่งอำเภอเขาชีชมภูและทางตอนเหนือของอำเภอ ท่าใหม่

3. ที่ราบลุ่มน้ำและที่ราบชายฝั่งทะเล ได้แก่ลุ่มน้ำคลองโตนด ไหลผ่านอำเภอแก่งหางแมว กิ่งอำเภอเขาชีชมภู อำเภอท่าใหม่ ลุ่มน้ำจันทบุรีไหลผ่านทางตะวันตกของอำเภอมะขาม อำเภอเมืองจันทบุรีและอำเภอแหลมสิงห์ ลุ่มน้ำพังราดมีเฉพาะลำน้ำสาขา อยู่ในพื้นที่อำเภอนายายอาม แล้วไหลไปบรรจบกับลำน้ำสาขาจากอำเภอแกลง จังหวัดระยอง รวมเป็นลำน้ำพังราดไหลลงใต้เป็นแนวระหว่างจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดระยอง ลุ่มน้ำเวฬุ ไหลจากเหนือลงใต้ในเขตอำเภอขลุง ส่วนที่ราบชายฝั่งทะเลได้แก่ พื้นที่ตอนใต้ของอำเภอ นายายอาม อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอขลุง

นอกจากนี้ จังหวัดจันทบุรีมีชายฝั่งทะเลระยะทางยาวประมาณ 108 กิโลเมตร มีอ่าวและหาดทรายหลายแห่งและมีเกาะต่าง ๆ (จังหวัดจันทบุรี. 2549: ออนไลน์)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับเรือนปั้นหยา

2.1 ความหมายของเรือนปั้นหยา

เรือนปั้นหยา หมายถึง บ้านไม้แบบยุโรป มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง หลังคาทุกด้านชนกันแบบพีระมิดไม่มีจั่ว เป็นของเก่าแก่กว่าเรือนมะนิลาสังเกตข้อแตกต่างกันก็ตรงที่เรือนปั้นหยา มุงหลังคากระเบื้อง หลังคาจะสอบเข้าหากันแบบพีระมิด ไม่มีหน้าจั่ว พระตำหนักแบบฝรั่ง ที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมัยทรงผนวชที่วัดบวรนิเวศวิหาร เรียกว่า พระ

ตำหนักปั้นหย่า บ่งว่าเรือนแบบปั้นหย่าเป็นเรือนแบบยุโรปรุ่นแรกที่แพร่หลาย เข้ามาเมืองไทย (น. ณ ปากน้ำ. 2543: 325-326)

พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530 ได้ให้ความหมายของ เรือนปั้นหย่า หมายถึง เรือนซึ่งมีหลังคาเอนเข้าหาอกไก่ ไม่มีหน้าจั่ว

เรือนปั้นหย่า เป็นเรือนไม้แบบยุโรป มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง หลังคาทุกด้านชันกันแบบ พิระมิด ไม่มีหน้าจั่ว มีคำทำท่ายเล่นระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ กล่าวถึงเรือนปั้นหย่าว่า"เรือนปั้นหย่า ทาสีเขียว เด็กคนเดียวนอนมุ้งขาว" คำเฉลยก็คือ"น้อยหน้า" ผลน้อยหน้าเป็นเกล็ดเหมือนกระเบื้อง มุงหลังคาปั้นหย่า ทาสีเขียวคือผลไม้ชนิดนี้เปลือกสีเขียว เด็กคนเดียวคือเมล็ด นอนมุ้งขาว คือ น้อยหน้า สีขาวข้างในหุ้มเมล็ดอยู่ทุกเมล็ด เรือนปั้นหย่าปรากฏมีอยู่ที่หลังคาพระราชวังต่างๆที่สร้าง ในสมัยต้นรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นแบบปั้นหย่า จากเรือนปั้นหย่าได้วิวัฒนาการมาเป็น เรือนมะนิลา คือ บางส่วนเป็นเรือนหลังคาปั้นหย่าแล้วเปิดบางส่วนให้มีหน้าจั่ว ในสมัยที่เรือนแบบมะนิลา (ซึ่งคงจะ แพร่หลายมาจากเมืองมะนิลา) เข้ามาสู่ความนิยมอย่างแพร่หลายอันตรงกับสมัยที่สถาปัตยกรรม แบบเรือนขนมปังขิง (Ginger Bread) แพร่หลายเข้ามาด้วย ลักษณะเรือนขนมปังขิงนี้เป็นชื่อเรียก สากลทับศัพท์ว่า "จินเจอร์เบรด" อันมีที่มาจากขนมปังขิงสมัยโบราณของชาวตะวันตก ซึ่งตกแต่ง หูหระฟู่ฟ่า มีครีบริบายแพรวพราว เรือนมะนิลาหรือเรือนขนมปังขิงก็ดี ซึ่งผสมกันอันมี ส่วนประกอบด้วยลายฉลุอย่างงดงาม เป็นเรือนที่ผู้คนส่วนใหญ่สนใจ และศิลปะลดลายหุหระ เป็น ลายแกะสลัก ฉลุแบบขนมปังขิง เช่น ตู้ และเฟอร์นิเจอร์กับการตกแต่งภายใน นิยมสร้าง ในหมู่ คหบดี ขุนนาง และชนชั้นกลางทั่วไป (การสร้างบ้านแบบทรงปั้นหย่า. 2552: ออนไลน์)

ทั้งบ้านและเรือน เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ มีความหมายตามพจนานุกรม ดังนี้

เรือน (House) สิ่งปลูกสร้างสำหรับเป็นที่อยู่ ทรวดทรง เช่น เรือนผม ที่รับเพชรพลอย เช่น เรือนแหวน จำนวน เช่น เรือนเงิน ลักษณะนามใช้เรียกนาฬิกาว่า หนึ่งเรือน สองเรือน คำว่าเรือน อาจประมาณได้ว่า เรือน เป็นรูปธรรม

บ้าน (Home) ที่อยู่ บริเวณที่เรือนตั้งอยู่ ถิ่นที่มนุษย์อยู่ หมู่บ้าน บ้านนอก เขตแดน ที่พ้น จากเมืองหลวงออกไป คำว่าบ้าน อาจประมาณได้ว่าเป็นนามธรรม

คำว่า เรือน มักหมายถึง ที่อยู่อาศัย สร้างด้วยไม้จริงเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากแต่เดิมอุดม สมบูรณ์ด้วยป่าไม้นานาชนิด ไม้เป็นวัสดุหาได้ง่ายในท้องถิ่น หากสร้างด้วยคอนกรีตหรืออิฐ ก็ เรียกว่าตึก(Building) แต่สมัยนี้ไม่นิยมพูดกัน มักจะพูดว่า ปลูกบ้าน สร้างบ้าน ออกแบบบ้านและ กลับบ้าน ทั้งๆ ที่การก่อสร้างนั้นสร้างด้วยอิฐและคอนกรีตเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม

เรือนไทย ตัวเรือนมักสร้างด้วยไม้และไผ่ ตามเงื่อนไขแห่งธรรมชาติพื้นถิ่น จึงสามารถ สนองตอบภูมิอากาศและวิถีชีวิตตามประเพณีอย่างมีเอกลักษณ์ (ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2547: 1-6)

เรือนไทย คือภูมิปัญญาของช่างไทยแต่โบราณ ลักษณะสามารถตอบรับกับสภาพ ภูมิศาสตร์และภูมิอากาศได้ดี ทั้งความร้อนและความเปียกชื้น มีบางลักษณะที่น่าสนใจ ดังนี้

1. เรือนไทยเป็นเรือนยกใต้ถุนสูง เพื่อหนีภาวะน้ำท่วม พื้นเรือนยกสูงพอให้ระดับ น้ำท่วม สูงสุดท่วมไม่ถึง แต่ในยามน้ำลด ใต้ถุนเรือนมีไว้เพื่อระบายอากาศ ทำให้ตัวเรือนโปร่ง ไม่อับชื้น

2. ชานเรือนเป็นตัวเชื่อมองค์ประกอบเรือนส่วนต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน เมื่อตัวเรือน ยกสูง ชานเรือนย่อมถูกยกสูงหนีน้ำท่วมเช่นกัน โดยระดับจะต่ำกว่าพื้นเรือนเล็กน้อย ชานเรือนบางครั้ง เรียกว่า นอกชานหรือชานแดด ทำหน้าที่สำคัญคือรับแดด นอกชานนี้ถูกใช้ประโยชน์ต่าง ๆ นานา ใน ยามน้ำท่วม ประหนึ่งว่าเป็นลานดินหรือพื้นดิน ที่ชานเรือนมักมีการปลูกไม้กระถาง ใช้ตากเนื้อเพื่อ เป็นอาหารแห้ง ในยามน้ำลด ชานแดดทำหน้าที่บังแดดให้ร่มเงาแก่พื้นที่ใต้ถุนเรือน ซึ่งไม่จำกัด ประโยชน์ใช้สอย

3. ฝาเรือนกับชายคาเป็นของคู่กัน ฝาเรือนมักถูกปิดบังด้วยชายคา เพื่อให้แดดมีโอกา สเผาเรือนให้ร้อนน้อยลงไป แต่ในยามฝนตก ชายคาได้ช่วยทำหน้าที่เป็นกันสาด หน้าต่าง ประตูที่อยู่ กับฝาเรือนจึงได้ไม่ถูกความเปียกฝนรบกวนมากนัก

4. หน้าต่างเรือนไทย เรือนในภาคกลางนิยมทำหน้าต่างไว้มากกว่าเรือนในภาคเหนือที่มี อากาศหนาวเย็นและเรือนภาคใต้ซึ่งมีพายุและฝนชุก เรือนชาวไทยภูเขาอาจไม่มีหน้าต่างเลย เพราะ ไม่มีความจำเป็น หน้าต่างกลับทำให้ความอุ่นของเรือนจางหายไปโดยเร็ว เรือนชาวเกาะภาคใต้ ต้องการหลบพายุ จึงไม่นิยมเจาะหน้าต่าง แต่อาจเจาะช่องระบายอากาศ ที่พื้นเรือนแทน

5. หลังคาเรือนไทยมักยกเป็นจั่วสูง ส่วนชายคามักเป็นเพียงระนาบลาดเอียงน้อย ทรงจั่ว ไม่ยกชัน หากสังเกตหลังคาจากด้านสกัดของเรือนไทย ย่อมเห็นหลังคาและชายคาเอียง เป็นสอง ระนาบ ตัวหลังคาเป็นระนาบเอียงชันให้น้ำฝนไหลออกโดยเร็ว ห้องภายในเรือนจึงไม่รั่วฝน ส่วน ชายคาลาดเอียงแต่น้อยเพื่อการมองเห็นที่ดีและการมองเห็นไปพร้อมกัน หากออกแบบให้หลังคา และชายคาเป็นระนาบที่ต่อเนื่อง ย่อมเห็นเป็นจั่วโค้งรูปจอมแห มีทั้งสองประโยชน์ในตัวเดียวกัน

6. ไม้ เป็นวัสดุปลูกสร้างที่สำคัญ ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้เป็นความจริงที่อยู่เบื้องหลัง งานสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมไทย ไม้หลากหลายชนิดถูกนำมาใช้เป็นโครงสร้างหลัก โครงสร้างรอง และเครื่องเรือน

7. อิฐเผา นิยมใช้ก่อสร้างกำแพง เสาหิน ฐานอาคาร รวมถึงศาสนสถาน เช่น การก่อเจดีย์ มักมีการฉาบปูนปิดทับ ตกแต่งด้วยปูนปั้นเป็นลวดลาย

8. กระเบื้องดินเผา มักทำเป็นแผ่นประมาณฝ่ามือเพื่อเป็นกระเบื้องมุงหลังคา สำหรับ อาคารที่ต้องการคุณภาพ ไม่ว่า วัด วัง หรือเรือนราษฎร

9. ดิน ใต้ถุนเรือนมักปล่อยเป็นลานดิน เช่นเดียวกับลานบ้าน เพื่อให้เห็นเจตนา ที่ชัดเจน จะยกระดับลานดินแล้วกระทุ้งให้แน่นเพื่อให้ น้ำท่วมไม่ถึง ลานดินที่กวาดสะอาดเกลี้ยง ตามหมู่บ้าน หรือลานวัดมีความงามไม่น้อย

10. กระจก มีการใช้เป็นส่วนน้อยและใช้เฉพาะอาคารที่มีความสำคัญ ใช้กระจก เพื่อการ ประดับประดาตามเครื่องยอดและหน้าบันของวัดและวัง ให้วิจิตรงดงาม (ภาควิชาสถาปัตยกรรม ศาสตร์ คณะสถาปัตย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2547: 16–17)

2.2 สภาพสังคมในสมัยก่อน

สภาพสังคมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

สภาพของบ้านเมืองและสังคมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่าง พ.ศ.2411 – พ.ศ.2456 นับเป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงประเทศ อย่างขนาดใหญ่ เนื่องจากเป็นรัชสมัย ที่พระองค์ทรงครองราชย์อย่างยาวนาน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินนโยบายในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า และรับ อารยธรรมตะวันตกมาปรับปรุงประเทศ เพื่อปรับตัวเตรียมรับสถานการณ์กับการล่าอาณานิคม จากประเทศทางตะวันตก

เหตุการณ์สำคัญในรัชสมัยนี้ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสประเทศใกล้เคียง เช่น สิงคโปร์ บัตตาเวีย ซวา ในปี พ.ศ.2413 เสด็จประพาสอินเดีย ในปี พ.ศ.2414 และเสด็จประพาสยุโรป 2 ครั้งในปี พ.ศ.2440 และ พ.ศ.2450 พระองค์จึงทรงรับประสบการณ์และแบบอย่างอันดีงามมาพัฒนาปรับปรุง และวางรากฐานความเจริญ ในทุก ๆ ด้าน เช่น ทางด้านการบริหารการปกครองการศึกษา การสาธารณสุข โภค และทางด้านการแพทย์ พระองค์ได้ส่งพระราชโอรส พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และรัสเซีย ทั้งได้มีการว่าจ้างชาวต่างประเทศ เข้ามารับราชการในสยามเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวอิตาเลียน อังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกัน โปรตุเกส ฮอลันดา และเดนมาร์ก โดยทำงานเป็นสถาปนิก วิศวกร จิตรกร มัณฑนากร และทำงานทางด้านการคลัง ภาษี การค้า เกษตรกรรม ชลประทาน การศึกษาและการรถไฟ ซึ่งในด้านสถาปัตยกรรมนั้น ชาวตะวันตกเหล่านี้ได้นำความรู้ทางการก่อสร้าง เทคนิคใหม่ๆ ตลอดจนอิทธิพลของสถาปัตยกรรมตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ โดยเริ่มจากการออกแบบก่อสร้างอาคารของทางราชการ พระราชวัง วังเจ้านายต่างๆ และต่อมา บรรดาขุนนาง เสนาบดี ข้าราชการ คหบดี จึงเริ่มนิยมปลูกสร้างที่พักอาศัย โดยให้ช่างชาวตะวันตกออกแบบก่อสร้างกันมากขึ้น จนเห็นได้ถึงความเจริญอย่างผิดหู ผิดตา และมีความสะดวกสบายของการอยู่อาศัยของบ้านเมืองในสมัยนี้ ทั้งยังได้แพร่กระจายไปยังส่วนต่างๆ ของสยามประเทศด้วย

ที่สำคัญคือมีการขยายตัวของพระนคร มีการตัดถนนสร้างสะพาน สร้างพระราชวังสวนดุสิต และเกิดการสร้างวังต่างๆ ของเจ้านาย การคมนาคมทางน้ำถูกลดลงลดบทบาทลงกว่า ในอดีต เกิดกิจการ รถจักรยาน รถราง รถเมล์และรถยนต์ส่วนบุคคล และเกิดการตั้งร้านค้า ของชาวจีน และชาวยุโรปขึ้นตามเส้นทางที่ถนนตัดผ่าน

นอกจากนี้การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงว่าจ้างชาวต่างชาติเข้ามารับราชการตามกรม กอง ต่างๆ เป็นจำนวนมากนั้น นอกจากเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าของบ้านเมืองแล้ว ก็เพื่อให้ข้าราชการสยามเรียนรู้วิทยาการใหม่ทางด้านสาธารณสุข โภคต่างๆ ได้แก่ ไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ ประปา ไฟฟ้า การศึกษาพยาบาล โรงรับจำนำ ธนาคาร และโรงเรียนเด็ก

นอกจากชาวตะวันตกแล้ว ชาวต่างชาติอื่น โดยเฉพาะชาวจีนนั้นก็มีมากขึ้นและกระจายกันอยู่ทั่วไป ทั้งในพระนครและภูมิภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคตะวันออก กิจการที่อยู่ในมือชาวจีนส่วนใหญ่ ได้แก่ กิจการทางด้านส่วยสาอากรบ่อนเบี้ย ที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ ในปี พ.ศ.2452 มีบ่อน

การพนันในหัวเมืองต่าง ๆ ถึง 23 เมือง และเมืองที่ได้รับอากรมากที่สุด คือ เมืองจันทบุรี ซึ่งพระยาจันทบุรี ผู้ว่าราชการเมืองเป็นอากรประมูลเงินเข้าคลังสูงสุด ในบรรดาหัวเมืองด้วยกันถึง 200 ชั่ง ขณะที่เมืองชลบุรีมีเงินเข้าคลัง 15 ชั่ง ระบาย 2 ชั่ง 5 ตำลึง บางละมุง 2 ชั่ง และที่ต่ำที่สุดคือเมืองพิจิตร สงขลาและนครนายก ได้ปีละ 1 ชั่งเท่านั้น เพราะโดยปกติคนเข้าบ่อนการพนันของจีน จะเป็นคนจีนมากกว่าคนไทย ชาวจีนจึงพากันไปอยู่ตามหัวเมืองภาคตะวันออก ซึ่งเมืองที่มีคนจีนมากที่สุดคือ เมืองจันทบุรี

ทางด้านการต่างประเทศนั้น ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคแถบนี้ต้องประสบปัญหา การคุกคามจากประเทศมหาอำนาจทางตะวันตกอย่างหนัก ขณะที่สยามต้องใช้นโยบายถ่วงดุลมหาอำนาจ ของนักล่าอาณานิคม ระหว่างอังกฤษ กับฝรั่งเศส แต่ท้ายที่สุด จำต้องใช้นโยบาย เสียดินแดนส่วนน้อย เพื่อรักษาดินแดนส่วนใหญ่ไว้ โดยเป็นการผ่อนปรนในเชิงการทูต กับประเทศตะวันตก เพื่อความอยู่รอดของประเทศด้วย โดยจำยอมให้ฝรั่งเศสครอบครองเมืองจันทบุรี

ฝรั่งเศสยึดจันทบุรีเป็นประกันเพื่อให้สยามปฏิบัติตามสนธิสัญญา โดยจันทบุรีต้องตกเป็นประกันอยู่ในการปกครองของฝรั่งเศสถึง 11 ปี (ระหว่าง พ.ศ.2436–2447) นั้น ฝรั่งเศสได้ส่งทหารมาประจำอยู่ที่ค่ายทหารภายในเมือง 1 กองพัน และที่ปากน้ำแหลมสิงห์อีก 1 กองร้อย

อย่างไรก็ตาม การทำสนธิสัญญา สยาม– ฝรั่งเศส ได้มีการทำกันนับแต่ พ.ศ.2436 และสุดท้ายคือ สนธิสัญญาในปี พ.ศ.2450 โดยสยามยอมยกเมืองเสียมราฐ พระตะบอง และศรีโสภณ ให้กับฝรั่งเศส และให้คนในบังคับฝรั่งเศสหลังวันลงนามต้องขึ้นศาลไทย แต่ก่อนวันลงนามขึ้นศาลต่างประเทศ นอกจากนี้สยามยังตอบแทนด้วยการยอมให้คนในบังคับฝรั่งเศสที่เป็นเอเชียมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินพำนักหรือเดินทางไปไหนๆ ก็ได้ แต่ต้องเสียภาษี ส่วย ตามธรรมเนียมแบบคนไทย แต่ไม่ต้องเป็นทหารและทั้งหมดนี้ จึงนับเป็นการยุติปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในช่วง 14 ปี หลังเกิดวิกฤตการณ์ ร.ศ.112 และในปี พ.ศ.2451 สยามได้ทำสัญญาทำนองเดียวกันนี้กับอังกฤษ โดยคนในบังคับอังกฤษขึ้นศาลต่างประเทศ และสยามได้ยก กลันตัน ตรัง กานู ไทรบุรี ประลิส และ เกาะใกล้เคียงให้กับอังกฤษ (ภรดี พันธุมภากร และเสกสรรค์ ตันยาภิรมย์. 2547: 10 – 11)

สภาพสังคมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2453– 2468 เป็นช่วงระยะเวลาที่อารยธรรมตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลต่อสยามประเทศมากกว่าช่วงเวลาที่ผ่านมา ทั้งนี้ เนื่องจากการสื่อสาร การคมนาคมได้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นมาก การติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ เป็นไปอย่างกว้างขวาง ประกอบกับการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นกษัตริย์พระองค์แรกที่ทรงได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ ซึ่งพระองค์ได้ดำเนินนโยบายเกี่ยวกับต่างประเทศที่จะก่อให้เกิดสัมพันธไมตรีอันดี กับชนชาติต่าง ๆ ในยุโรป และสหรัฐอเมริกา สืบต่อจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชบิดา

โดยเฉพาะในช่วงต้นรัชกาลได้มีการว่าจ้างชาวต่างประเทศเข้ามารับราชการในสยาม และเป็นที่ปรึกษาในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับรัชกาลก่อน ทั้งมีจำนวนมากขึ้น บางคนเข้ามารับราชการใน

สยามตั้งแต่รัชกาลที่ 5 และได้ต่อสัญญาเรื่อยมาจนถึงรัชกาลนี้หลายคน โดยเฉพาะ กลุ่มช่างสถาปนิก และวิศวกรชาวอิตาลี อังกฤษ และเยอรมันและช่างสุขาภิบาลฝรั่งเศส ซึ่งช่างเหล่านี้มีส่วนในการออกแบบอาคารสถาปัตยกรรม ทำให้อิทธิพลของรูปแบบสถาปัตยกรรมแพร่กระจายไปมากขึ้น

ในช่วงกลางรัชกาล พ.ศ. 2457 – 2461 ได้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ในทวีปยุโรป โดยสยามได้ประกาศสงครามเข้าร่วมกับฝ่ายพันธมิตร ซึ่งกลุ่มพันธมิตรเป็นฝ่ายชนะ ในที่สุด ทำให้สยามได้รับการยกย่อง ให้มีสิทธิเท่าเทียมกับประเทศพันธมิตรทั้งหลายทำให้สามารถแก้ไขสนธิสัญญาที่สยามเสียเปรียบให้กับอังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกา และชาติอื่น ๆ ได้ ในระยะต่อมา เช่น การยอมยกเลิก สิทธิสภาพนอกอาณาเขตของคนในบังคับ และการแก้ไข ข้อผูกมัดเรื่องอัตรากาฬสุกการที่กำหนดไว้ร้อยละ 3 ได้

ในด้านการเมืองการปกครองในรัชกาลสมัยนี้ ถูกพิจารณาว่า เป็นช่วงชะงักงันของพัฒนาการทางการเมือง โดยพิจารณาจากพระราชดำริและพระราชปฏิบัติในการเมือง การปกครองว่า เป็นไปในเชิงอนุรักษ์ ดังเช่นพระองค์ไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงในระเบียบประเพณีทางการเมืองที่มีมาแต่ก่อน และทรงมีพระราชดำริว่า ชาวสยามยังไม่พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบรัฐธรรมนูญและรัฐสภา นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการ การจัดกิจกรรมและความนิยมหลายอย่างในช่วงเวลานี้ ที่เป็นไปในแบบหวนกลับไปหาแนวคิดและรูปแบบอย่างแบบแผน ประเพณี ซึ่งเป็นแบบแนวอนุรักษ์และพัฒนา ซึ่งดูได้จากการจัดแสดงนิทรรศการสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ การก่อสร้างอาคาร ในแนวทางแบบไทยประยุกต์ และ การส่งเสริมการทำละครในลักษณะต่าง ๆ

ในรัชกาลนี้ได้มีการติดต่อกับหัวเมืองต่าง ๆ มากขึ้น โดยมีการตัดทางรถไฟเพิ่มเติม มีการสร้างสะพานพระราม 6 เพื่อเชื่อมพระนครกับจังหวัดทางภาคใต้ โดยทางรถไฟ และ สร้างสถานีรถไฟหัวลำโพง นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาทางการศึกษาและการแพทย์ โดยการก่อตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โรงเรียนเพาะช่างวชิรพยาบาล สถานเสาวภา และกรมศิลปากร

นอกจากนี้ทรงดำริที่จะสร้างพระนครแห่งใหม่ โดยทรงเห็นว่าเมืองนครปฐมนั้น มีภูมิประเทศความเหมาะสม จึงทรงสร้างพระราชวังสนามจันทร์ที่นครปฐมในเบื้องต้น และสร้างพระราชนิเวศน์มฤตทายวันที่เมืองเพชรบุรีในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตามในภูมิภาคตะวันออก โดยเฉพาะ จันทบุรี อาจมิได้มีความสำคัญโดดเด่นในช่วงนี้ หลังจากเกิดวิกฤตการณ์ ร.ศ.112 และขณะเดียวกันการบีบคั้นทางการเมือง และอิทธิพลตะวันตกก็ลดลงอย่างมาก เพราะปัญหาความขัดแย้งกันเองของกลุ่มชาตินิยม อันเป็นสาเหตุที่โยงไปสู่สงครามโลก ครั้งที่ 1 ดังกล่าว ทั้งสยามเองก็ได้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามแนวทางตะวันตกมากขึ้น โดยเฉพาะอิทธิพล ทางศิลปสถาปัตยกรรม ยังคงแพร่กระจายอยู่ในพื้นที่จันทบุรี ให้ได้เห็นเป็นหลักฐานส่วนหนึ่งของวิกฤตการณ์ ร.ศ.112 (ภรดี พันธุภากร และเสกสรรค์ ตันยาภิรมย์. 2547: 11 - 12)

บ้านเรือนไทยสมัยใหม่ในแนวตะวันตก

หนังสือสถาปัตยกรรมไทยของบริษัท ไทยประกันชีวิต อ้างถึงศาสตราจารย์โชติ กัลยาณมิตร ที่กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงของสภาพบ้านเรือนไทย ว่า

“การสูญเสียวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นรูปแบบของเรือนไทยเดิมว่า เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็น เป็นไปในทำนองเดียวกันกับสถาปัตยกรรมของพระราชวังและตำหนัก รวมทั้งสถาปัตยกรรม ของศาสนสถานในยุคหลัง นั่นคือ คนไทยรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาตามวิชาการและแนวคิดแบบ ตะวันตก ประกอบกับการพบเห็นเครื่องใช้ไม้สอยที่ให้ความสะดวกสบาย จึงมีส่วนสำคัญในการ เปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ ของคนมากขึ้น...”

ในช่วงระยะเวลาที่เรียกว่า สยามยุคปรับปรุงประเทศ คือ ช่วงเวลาในรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาล ที่ 6 หรือระยะเวลา พ.ศ.2411–2468 นั้น ชาวสยามที่อยู่อาศัยในพื้นที่พระนคร จะลดความนิยมใน การปลูกเรือนไทยแบบเดิมลง นอกเสียจากเรือนไทยที่ปลูกมาก่อนหน้านี้ แต่ส่วนใหญ่ของเรือนที่ ปลูกขึ้นใหม่ในช่วงนี้จะเป็นรูปแบบที่ปรุงแต่งขึ้นใหม่ ซึ่งมีอิทธิพลตะวันตกเข้ามาผสมผสานโดยเริ่ม นิยมกันตั้งแต่ช่วงต้น คือ ในสมัยรัชกาลที่ 5 และสืบต่อเนื่องมาจนถึงรัชกาลที่ 6 โดยความนิยมใน การก่อสร้างอาคารที่มีอิทธิพลตะวันตกเข้ามาผสมผสานนี้ นับว่า เป็นที่นิยมทั้งในส่วนกลาง คือ พระ นครในย่านต่าง ๆ ที่สำคัญ ที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งธุรกิจการค้า แหล่งที่พักอาศัยของ ชาวต่างชาติในอดีต เช่น ย่านเทเวศร์ หลานหลวงวังบูรพา เสาชิงช้า เป็นต้น

นอกจากนี้ รูปแบบและอิทธิพลการก่อสร้างอาคารแนวยังแพร่ไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ที่เป็น เมืองที่มีความสำคัญ มณฑลเทศาภิบาล เมืองศูนย์กลางการปกครอง เช่น เมืองจันทบุรี เมือง ปราจีนบุรี เมืองเชียงใหม่ เมืองราชบุรี เมืองลำปาง เมืองตาก เป็นต้น

อย่างไรก็ตามรูปแบบอาคารที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกอาจแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม อาคารก่ออิฐถือปูน และกลุ่มเรือนไม้

1. กลุ่มอาคารก่ออิฐถือปูน กลุ่มอาคารแบบนี้มักเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น ชั้นล่าง ก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็นไม้หรือเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนทั้ง 2 ชั้น

รูปทรงส่วนใหญ่จะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า แต่ในขณะเดียวกันก็มีผังรูปตัว แอล (L) ตัวที (T) ตัวยู (U) และตัวอี (E) โดยเฉพาะในกลุ่มอาคารสาธารณะ ผังอาคารชั้นล่างและชั้นบนตรงกัน นิยมทำมุขอยู่ตรงส่วนกลางอาคารหรืออยู่ส่วนริม 2 ข้าง โดยส่วนมุขนั้น อาจมีผังรูปสี่เหลี่ยม หรือ หกเหลี่ยม หรือมีมุขทั้ง 2 แบบ อยู่ในอาคารเดียวกัน

หลังคาของอาคารส่วนใหญ่ เป็นหลังคาทรงจั่วหรือทรงมะนิลาหลังคาทรงปั้นหยา ทรง มะนิลาตัดมุม และทรงผสมผสาน คือมะนิลาผสมกับปั้นหยา ที่มีลักษณะซับซ้อน หลังคามักเป็นผืน ใหญ่ค่อนข้างลาดชัน 30 – 45 องศา และชายคายื่นออกจากผนังอาคารเพียงเล็กน้อย นิยมมุงหลังคา ด้วยกระเบื้องว่าว นอกจากนี้บางส่วนเป็นหลังคาแบบตะวันตกแท้ คือหลังคาโดม

สำหรับประตูนั้นมีทั้งแบบ 2 บานคู่ เปิดออกภายนอก และแบบบานเพี้ยมพับแบบที่เรียกว่าประตูหน้าถ้ำ ตัวบานเป็นแบบลูกฟักไม้กระดานดุน แบบบานเกล็ดไม้ และทั้ง 2 แบบ ผสมกันในตัวบาน

ส่วนหน้าต่างนั้นก็มีลักษณะเช่นเดียวกับประตู คือ เป็นหน้าต่างแบบ 2 บานคู่ เปิดออกตัวบานแบ่งเป็น 2 -3 ตอน มีการผสมแบบลูกฟักไม้กระดานดุนและแบบบานเกล็ดไม้ และบางส่วนก็เป็นแบบบานกระทุ้งเปิดออก และมีขอรับขอสับนอกจากนี้ยังมีหน้าต่างบานยาวที่เรียกว่า เฟรนช์วินโดว์ (French Window)

ในกลุ่มอาคารก่ออิฐถือปูน ในช่วงระยะนี้ จะนิยมทำบันไดทั้งภายในและบันไดภายนอก จะเป็นบันไดใหญ่ด้านหน้าเป็นบันไดก่ออิฐถือปูน โดยบันไดจะสัมพันธ์กับส่วนมุขของอาคาร ราวบันไดและลูกกั้นนิยมปั้นปูนเป็นลูกมะหวด ราวบันไดอาจตรงหรือโค้ง ส่วนบันไดภายในก็จะเป็นบันไดไม้

ในส่วนของผนังอาคาร มีทั้งส่วนที่เป็นผนังเรียบ และผนังที่มีการตกแต่งตาม แนวตะวันตก เช่น นิยมการทำผนังเป็นลายอิฐก่อ นิยมการทำเสาหลอกหรือเสาอิงที่ไม่ได้รับน้ำหนัก มีการตกแต่งเสาให้เป็นลายแบบเสาดอริก และไอโอนิก หรือคอร์ินเธียน

ส่วนการตกแต่งอื่น ๆ นั้น สำหรับอาคารก่ออิฐถือปูน จะนิยมตกแต่งหลายลักษณะ เช่น การใช้กระจกดอก กระจกสี ทำเป็นช่องแสงเหนือบานประตู และหน้าต่าง การตกแต่งด้วยไม้ฉลุลายในส่วนต่าง ๆ เช่น ครัวระบายชายคา ช่องระบายอากาศตอนบนของผนัง และส่วนสบนของบานประตูและหน้าต่าง การใช้ไม้ฉลุลายที่ลูกกั้นระเบียง และที่ค้ำยัน ซึ่งเรียกการตกแต่งแบบนี้ว่าการตกแต่งด้วยลายแบบขนมปังขิง ซึ่งนิยมใช้ในอาคารก่ออิฐ ถือปูนเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม อาคารก่ออิฐถือปูนที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกนั้น มีความหลากหลาย โดยเฉพาะรูปแบบต่าง ๆ มักเกิดขึ้นจากการออกแบบของช่าง และสถาปนิกที่เป็นชาวตะวันตก ดังนั้น จึงสามารถเห็นรูปแบบ อาคารที่พักอาศัยที่มีรูปแบบที่แปลกตาออกไป และมีลักษณะเฉพาะมากขึ้นในช่วงระยะนี้ ที่สำคัญและเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ได้แก่ บ้านนรสิงห์ บ้านพิษณุโลก และบ้านนงนุชคศิลา เป็นต้น

2. กลุ่มเรือนไม้ กลุ่มอาคารที่เป็นเรือนไม้ในช่วงรัชกาลที่ 5 – รัชกาลที่ 6 หรือในระหว่างปี พ.ศ. 2411– 2468 โดยส่วนใหญ่มีลักษณะที่ใกล้เคียงหรือเหมือนกับอาคาร ก่ออิฐถือปูน แต่ความแตกต่างของวัสดุก็ย่อมทำให้รูปแบบและรายละเอียดต่าง ๆ แตกต่างกันไปได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ภาพรวมหรือลักษณะเด่นชัดของอาคารเรือนไม้ในช่วงระยะนี้ คือ อาคารเรือนไม้จะมีลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียวใต้ถุนสูง หรือเรือนไม้แบบ 2 ชั้น ซึ่งเรือนไม้ 2 ชั้นมักเป็นเรือนไม้ทั้งชั้นล่างและชั้นบน บางส่วนมีการยกพื้นส่วนล่างขึ้นมาด้วยการก่ออิฐถือปูน ก่อนถึงพื้นไม้ชั้นล่าง ทั้งนี้เพื่อป้องกันมด ปลวก และให้อากาศถ่ายเทได้พื้นหรือใต้ถุนอาคาร

เรือนไม้ส่วนใหญ่มักเป็นผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสหรือผังรูปตัวแอล (L) ก็มี นิยมทำมุขที่บริเวณส่วนกลางของอาคารหรือบริเวณด้านข้างทั้ง 2 ด้าน โดยส่วนมุขมีทั้งแบบผังรูปสี่เหลี่ยม ผังรูปหกเหลี่ยม บางอาคารส่วนโถงใต้มุขมักทำเป็นที่จอดรถสำหรับบ้านผู้มีฐานะดี

ในกรณีของเรือนไม้ 2 ชั้น ชั้นล่างและชั้นบนจะมีเนื้อที่เท่ากัน คือ ฝาบ้านเป็นแนวเดียวกันทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ส่วนในกรณีของบ้านชั้นเดียว ใต้ถุนจะเปิดโล่ง อาจมีห้องหรือพื้นที่ใช้งานบางส่วน ส่วนใต้ถุนจะเตี้ยกว่าชั้นบน เสารองรับมักเป็นเสาแบบตอม่อขนาดใหญ่ ก่ออิฐฉาบปูน แต่ชั้นบนเป็นเสาไม้

หลังคาของเรือนไม้ จะเป็นแบบเรียบง่าย ได้แก่ หลังคาปั้นหยา (Hip Roof) หลังคาแบบมะนิลา (Gable Roof) และหลังคาแบบจั่วตัดมุม (Half Hip Roof) นอกจากนี้ยังมีหลังคาแบบผสมผสาน คือ ผสมทั้งแบบปั้นหยาทั้งแบบมะนิลา และแบบจั่วทรงสูง ผสมผสาน อยู่ในหลังคาผืนเดียวกัน ประตู-หน้าต่าง ของอาคารแบบเรือนไม้ มีลักษณะ เช่นเดียวกับประตู - หน้าต่างของอาคารแบบก่ออิฐถือปูน คือเป็นประตูแบบบานคู่เปิดออกและแบบบานเฟี้ยม สำหรับอาคารที่ประตูเป็นแบบหน้าถ้ง ตัวบานเป็นแบบบานลูกฟักไม้ หรือแบบผสมกัน คือ บานลูกฟักไม้กระดานดุน และบานเกล็ดไม้ แต่ในส่วนของบานหน้าต่างนั้น จะมีแบบบานกระทุ้งโดยมีขอรับขอสับ และมีหน้าต่างแบบบานยาวเช่นกัน โดยหน้าต่างบานยาวมักจะติดตั้งที่ระเบียง โดยมีลูกกรงกันเป็นแนวฝา เพื่อให้ลมพัดโกรกสบาย และติดลูกกรงไว้กันตก

สำหรับในส่วนของบันไดของเรือนไม้ในกรณีที่เป็นเรือนไม้ 2 ชั้นมักจะมีบันไดภายนอกอาคารส่วนด้านหน้า โดยมีทั้งลักษณะบันไดไม้หรือบันไดปูน มีทั้งแบบเรียบตรง และแบบก่อเป็นแนวโค้ง มีชั้นบันได 4-5 ชั้น ทั้งนี้ในส่วนภายใน ก็มีบันไดไม้ภายในอีก

แต่สำหรับเรือนไม้ชั้นเดียวใต้ถุนโล่งนั้น ส่วนใหญ่ค่อนข้างจะเป็นบันไดไม้ เป็นทั้งแบบบันไดทึบและแบบบันไดโปร่ง อาจมีลูกกรงไม้ตกแต่งให้สวยงามด้วย

ส่วนที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งของเรือนไม้ คือ ลักษณะของฝาเรือนที่มีการตีไม้หลายลักษณะ โดยมีทั้งลักษณะ ตีไม้แบบเข้ลัน ทำให้ดูเป็นฝาเรียบ และตีไม้แบบเข้ลันบังใบ คือ เป็นไม้ซ้อนกันตามแนวนอน นอกจากนี้ยังมีฝายางส่วนที่ทำเป็นลักษณะเกล็ดไม้เพื่อไว้ระบายอากาศ ซึ่งส่วนมากนิยมทำบริเวณใต้หน้าต่าง

ในด้านการตกแต่งเรือนไม้ในช่วงรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 6 นี้ เชื่อได้ว่าเป็นเรือนไม้ที่มีการตกแต่งค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการนิยมใช้ไม้ฉลุลายประดับตกแต่งติดตั้งในส่วนต่างๆ ของอาคาร เช่น การใช้ไม้ฉลุลายติดที่ขอบกันสาด หรือชายคา ที่สันหลังคาหน้าจั่วของมุขหน้า ติดเป็นช่องระบายอากาศและประดับตกแต่งเหนือบานประตูและหน้าต่าง ใช้ไม้ ฉลุลายเป็นไม้ค้ำยันชายคา และใช้เป็นระเบียงลูกกรงและราวบันได เป็นต้น (ภรดี พันธุมภกร และเสกสรรค์ ตันยาภิรมย์. 2547: 12 - 14)

น.ณ ปากน้ำ (2543: 32- 44) กล่าวถึงการเริ่มต้นแห่งเรือนไทยสมัยใหม่ว่า เรือนไทยสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นการสร้างตึกแบบฝรั่ง โดยเอาอย่างจากประเทศ ทางตะวันตก ด้วยตั้งแตรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา โดยเอาอย่างจากประเทศทางตะวันตก ด้วยตั้งแตรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ไม่ว่าที่ใดในโลกซีกภาคตะวันออกนี้ล้วนแล้วแต่ได้รับวัฒนธรรมจากฝรั่งทั้งสิ้น ด้วยเป็นยุคแสวงหาอาณานิคมของชาติผู้มีกำลังจากทวีปยุโรป และอเมริกา ประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เช่น อินเดีย พม่า มลายู ญวน ลาว เขมร ฟิลิปปินส์อินโดนีเซีย ฯลฯ ต่างก็ถูกรอบครอบงำโดยชาติ

มหาอำนาจต่าง ๆ จีนกับญี่ปุ่นก็ถูกฝรั่งเศสเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ บ้างถูกยึดดินแดนบางส่วน และถูกบังคับให้เปิดประเทศ ส่วนประเทศไทยก็ถูกข่มขู่จากชาติต่าง ๆ อังกฤษยึดดินแดนบางส่วน ของภาคใต้ ฝรั่งเศสยึดเอาเขมรไป แถมยังยึดเอาบางจังหวัดที่ดินแดนติดกับเขมรไปเป็นประกัน ประเทศไทยแม้จะระบอบตนให้รอดพ้นจากการข่มขู่ของฝรั่งเศส ก็ไม่วายถูกเชือดเฉือนดินแดนไปจึง จำเป็นที่จะต้องปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ในประเทศเสียใหม่

เริ่มจากการที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงฝึกฝนภาษาอังกฤษสั่งซื้อสินค้า ผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศ หลังจากครองราชย์แล้วได้เปลี่ยนแปลงปรับปรุง ทุกอย่างในแผ่นดิน รับเอาวิชาการความรู้ ความเจริญก้าวหน้าจากดินแดนอัสตงคดประเทศ เข้ามาปฏิรูปให้เกิดความก้าวหน้าทัดเทียมกันมีการตัดถนนหนทาง ซึ่งเดิมชาวสยามมักจะใช้การสัญจรไปมาด้วยแม่น้ำ ลำคลองเป็นพื้น มีการสร้างพระราชวังที่อยุธยา เพชรบุรี และที่อื่นด้วย แบบแผนของฝรั่ง และมีพระราชบัญชาให้จิตรกรเอกเพศบรรพชิตจากวัดราชบูรณะ (วัดเลียบ) ขรัวอินโข่ง เขียนรูป บนฝาผนัง พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหารและวัดบรมนิวาส เป็นภาพที่มีแบบอย่างจากภาพพิมพ์ ของยุโรปและอเมริกาที่แพร่หลายเข้ามา รูปที่เขียน เป็นรูปตึกรามบ้านช่อง ผู้คน ชีวิตความเป็นอยู่อันศิวิไลซ์ของ ฝรั่ง ล้วนเป็นภาพแบบคิดฝัน เอาทั้งสิ้น แล้วก็แทรกอุปมาอุปไมย ไวยากรณ์ของพุทธศาสนา ประกอบทุกตอน เป็นสิ่งที่แปลกใหม่อันแสดงถึงเจตจำนงในการที่จะก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง เมื่อมีถนนหนทาง ก็มีรถม้า มีเรือกลไฟ มีการสร้างบ้านเรือนของเจ้านายผู้ดีมีเงิน ชุนน้ำขุนนาง เอาแบบฝรั่ง

เรือนปั้นหยา จึงมีปฐมเหตุเกิดขึ้น เป็นเรือนไม้แบบยุโรป มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง หลังคาทุกด้านชันกันแบบพีระมิด ไม่มีหน้าจั่วสมัยนั้นมีการเล่นระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่กล่าวถึง เรือนปั้นหยาซึ่งมีหลังคาแปลกประหลาด ดังนี้

“เรือนปั้นหยาทาสีเขียว เด็กคนเดียวนอนมุ้งขาว”

คำเฉลย คือ น้อยหน้า ผลน้อยหน้าเป็นเกล็ดเหมือนกระเบื้องมุงหลังคาปั้นหยา ทาสีเขียวคือผลไม้ชนิดนี้เปลือกสีเขียว เด็กคนเดียวคือเมล็ดนอนมุ้งขาวคือเนื้อน้อยหน้าสีขาวข้างในหุ้ม เมล็ดอยู่ทุกเม็ด

คำทายนี้ ระบุรูปพรรณสัณฐานว่า เปลือกน้อยหน้าก็เหมือนหลังคาปั้นหยาที่หุ้มบ้านอยู่ เหมือนหลังเต่า เพราะว่าหลังเต่ามีเกล็ดเหมือนกระเบื้อง หลังคาปั้นหยาก็เริ่มนิยมกัน จึงมีคำทาย เล่นอีกอย่างหนึ่ง อันหมายถึงเต่า คือ “สีตีนเดินมา หลังคามุงกระเบื้อง”

ที่จริงหลังคามุงกระเบื้องเรือนไทยเดิมก็เคยมุงกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว แต่ เพราะว่าหลังคาเรือนไทยมีหน้าจั่ว บันลมแตกต่างจากหลังคาปั้นหยา ซึ่งไม่มีหน้าจั่ว คล้ายหลังเต่า และคล้ายเปลือกผลไม้คลุมอยู่จึงเกิดมีคำทายเล่นขึ้น

น.ณ ปากน้ำ (2535: 249) กล่าวถึง เรือนปั้นหยา ว่า “เรือนปั้นหยา เป็นของเก่ากว่า เรือนมะนิลา สังเกตข้อแตกต่างกันก็ตรงเรือนปั้นหยามุงหลังคากระเบื้อง หลังคาจะสอบเข้าหากัน แบบพีระมิด ไม่มีหน้าจั่ว พระตำหนักแบบฝรั่งที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

สมัยทรงผนวชที่วัดบวรนิเวศน์ เรียกว่าพระตำหนักปั้นหย่า บ่งว่าเรือนแบบปั้นหย่าเป็นเรือนแบบยุโรปรุ่นแรกที่แพร่เข้ามาเมืองไทย”

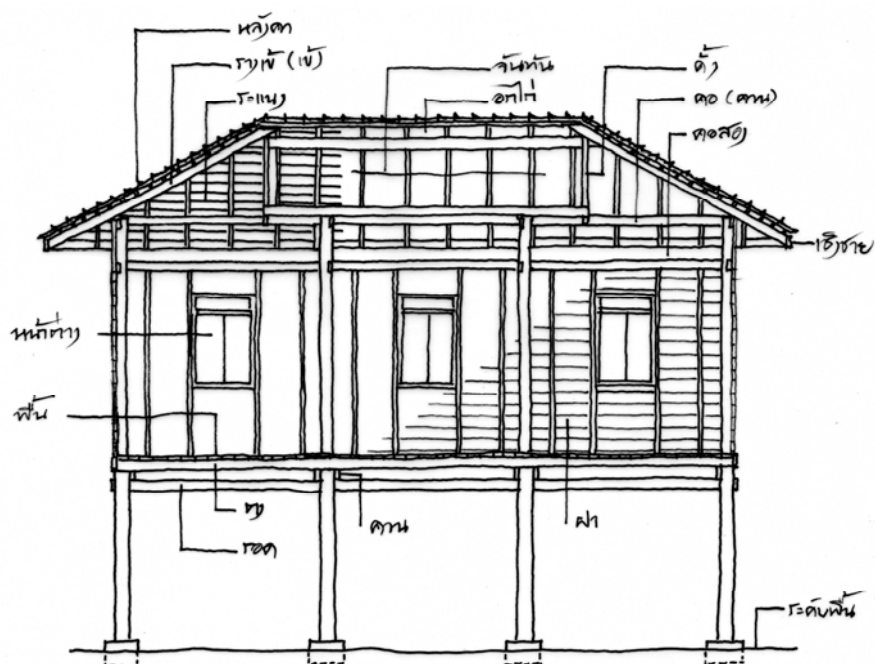
เรือนปั้นหย่านั้นโดยหลักฐานประจักษ์พยานทางสถาปัตยกรรมปรากฏมีอยู่หลังคาพระราชวังต่าง ๆ ที่สร้างในสมัยต้นรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นแบบปั้นหย่าแสดงว่ามีมาก่อนบ้านเรือนราษฎร แต่ที่น่าสนใจคือ พระตำหนักปั้นหย่าในวัดบวรนิเวศวิหารนั้นเป็นพระตำหนักก่อตั้งที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างให้เป็นที่พักของสมเด็จพระอนุชา คือ พระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎ ในขณะทรงผนวชและทรงเป็นสมภารเจ้าวัดอยู่ที่นั่น เดิมหลังคาน่าจะเป็นแบบปั้นหย่าแล้วคงมาเปลี่ยนเป็นหลังคาแบบจีนในสมัยหลัง

จากเรือนปั้นหย่าได้วิวัฒนาการมาเป็นเรือนมะนิลา คือ บางส่วนเป็นเรือนปั้นหย่า แล้วเปิดบางส่วนให้มีหน้าจั่ว ในสมัยที่เรือนแบบมะนิลา (ซึ่งคงจะแพร่หลายมาจากเมืองมะนิลา) เข้ามาสู่ความนิยมอย่างแพร่หลายอันตรงกับสมัยที่สถาปัตยกรรมแบบ เรือนขนมปังขิง (Ginger Bread) แพร่เข้ามาด้วย ลักษณะเรือนขนมปังขิงนี้เป็นชื่อเรียกสากลทับศัพท์ว่า จินเจอร์เบรด อันมีที่มาจากขนมปังขิงสมัยโบราณของชาวตะวันตก ซึ่งตกแต่งอย่างหรูหราฟูฟ่า มีครีบริบายแพรวพราวเรือนแบบนี้ได้พบเห็นจากหนังสือแมกกาซีนต่างประเทศ เช่น บ้านพักในไร่ของประธานาธิบดีไอเซนเฮาว์ และพบในหนังสือเนชั่นแนลจีโอกราฟฟิก (National Geographic) ที่ถ่ายมาจากบ้านโบราณของรัสเซียที่ไซบีเรีย

2.3 ลักษณะของเรือนปั้นหย่า

เรือนปั้นหย่า หมายถึง บ้านไม้แบบยุโรป มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง หลังคาทุกด้านชนกับแบบพีระมิด ไม่มีจั่ว เป็นของเก่าแก่กว่าเรือนมะนิลา สังเกตดูข้อแตกต่างกันก็ตรงที่เรือนปั้นหยามุงหลังคากระเบื้อง หลังคาจะสอบเข้าหากันแบบพีระมิด ไม่มีหน้าจั่ว พระตำหนัก แบบฝรั่งที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมัยทรงผนวชที่วัดบวรนิเวศวิหาร เรียกว่า พระตำหนักปั้นหย่า เรือนแบบปั้นหย่าเป็นเรือนแบบยุโรปรุ่นแรกที่แพร่หลาย เข้ามาเมืองไทย จากเรือนปั้นหย่าได้วิวัฒนาการมาเป็น เรือนมะนิลา คือ บ้านไม้ที่ได้แบบอย่างมาจากเมืองมะนิลา มีหลังคาบางส่วนเป็นแบบปั้นหย่า แล้วเปิดบางส่วนให้มีหน้าจั่วด้านหน้า ชื่อน่าจะมาจากชื่อแบบบ้านตะวันตกที่แพร่หลายเข้ามาสู่ประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 สมัยนั้นมะนิลาเป็นเมืองหลวง ของฟิลิปปินส์ ยังถูกปกครองโดยต่างชาติภายใต้วัฒนธรรมตะวันตก เรือนมะนิลาเป็นเรือนที่มีวิวัฒนาการสืบต่อกันมาจากเรือนปั้นหย่า ส่วนใหญ่เป็นเรือนไม้ (น. ณ ปากน้ำ.2543: 326)

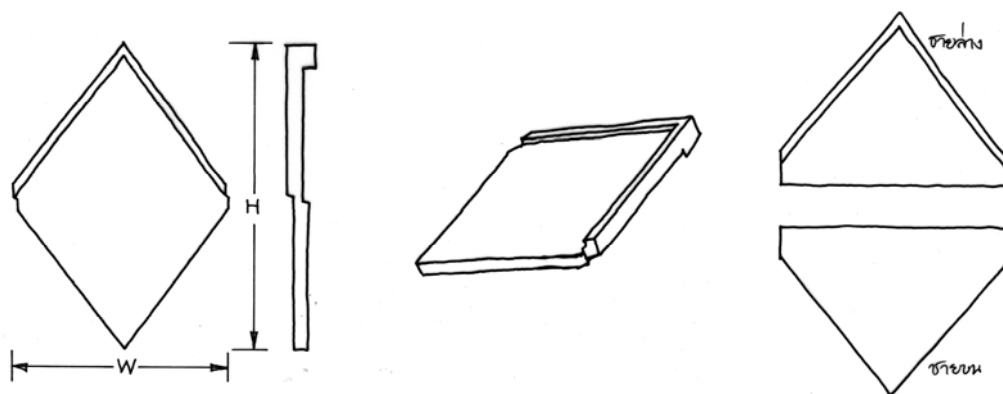
เรือนปั้นหย่า มีลักษณะเด่น คือ เป็นเรือนไม้ที่มีหลังคาลาดลงทั้งสี่ด้านเท่ากันมาบรรจบกันเกิดเป็นตะเข้สัน ซึ่งแบ่งมุมของสันหลังคาออกเท่าๆ กัน หลังคามุงกระเบื้องซีเมนต์ (วรกานต์ สิงหเดช. 2545: 308)

ภาพประกอบ 1 ภาพแสดงโครงสร้างของเรือนปั้นหย่า

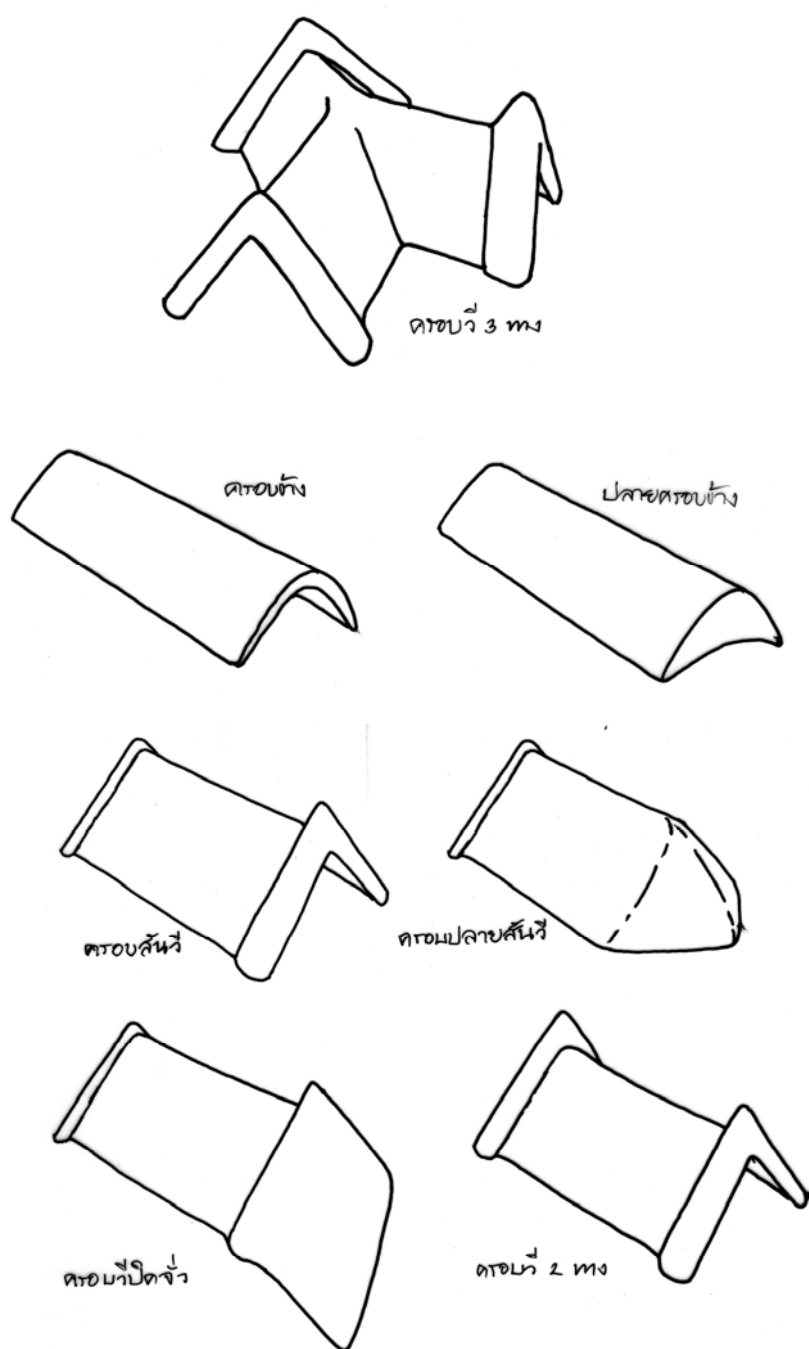
ที่มา: มโน พิสุทธิรัตนานนท์; และศรีน มณีโชติ. (2536). เรือนไทยภาคใต้:กรณีศึกษา เรือนไทยพุทธ. หน้า 34.

กระเบื้องว่าว คือ กระเบื้องรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด หน้าตาเหมือนว่าวปักเป้า ทำจาก ซีเมนต์อัดขึ้นรูป นิยมใช้มุงหลังคาของอาคารทรงโคโลเนียลหรือปั้นหยามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 (มุงหลังคากระเบื้องว่าว. 2553: ออนไลน์)

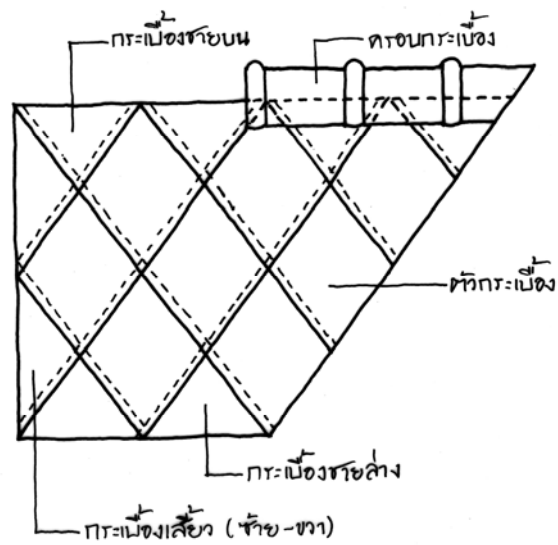
ภาพประกอบ 2 ภาพแสดงกระเบื้องว่าว

ที่มา: มุงหลังคากระเบื้องว่าว. (2553). (ออนไลน์).

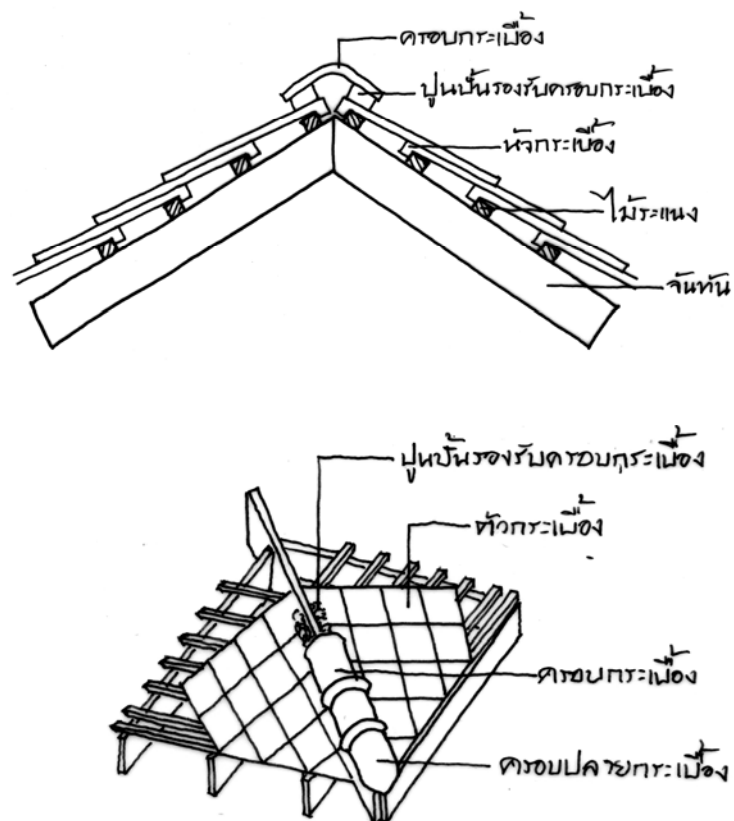
ภาพประกอบ 3 ภาพแสดงอุปกรณ์ประกอบกระเบื้องว่าว

ที่มา: การปูกระเบื้องหลังคาว่าว. (2553). (ออนไลน์).

ภาพประกอบ 4 ภาพแสดงการกลบกันของกระเบื้องว่าว

ที่มา: การปูกระเบื้องหลังคาว่าว. (2553). (ออนไลน์).

ภาพประกอบ 5 ภาพแสดงโครงสร้างหลังคาช่วงตะเข้สัน

ที่มา: การปูกระเบื้องหลังคาว่าว. (2553). (ออนไลน์).

2.4 ลวดลายที่เป็นต้นแบบของลวดลายไม้ฉลุในเรือนปั้นหยา

ลวดลายที่ปรากฏอยู่ในลายฉลุไม้บ้านโบราณ เป็นลวดลายที่เกิดจากการผสมผสาน จากลวดลายหลายแบบ เริ่มจากในยุคสมัยที่ไทยได้มีการติดต่อกับประเทศยุโรปมาตั้งแต่สมัยอยุธยาเมื่อ พ.ศ.2054 กับชาวโปรตุเกส ต่อมาก็เป็นสเปน ฮอลันดา วิลันดา(อังกฤษ) ตามลำดับ ยิ่งในสมัยพระนารายณ์มีความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสมาก ช่างไทยคงเห็นลวดลายงดงามเหล่านั้น จึงได้นำมาดัดแปลง ประดิษฐ์ให้มีลักษณะเป็นแบบไทยตั้งแต่สมัยนั้นเป็นต้นมา

มีการกล่าวถึงการผสมผสานกับศิลปะตะวันตก จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ราชกาลที่ 4 - 5 ก็มีการติดต่อกับชาวยุโรปมากขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ลวดลายประเภทพันธุ์พฤกษาจึงเข้ามาผสมผสานกับศิลปะไทยอีกครั้งหนึ่ง แม้จะประดิษฐ์ดัดแปลงแบบเนียนด้อยกว่าฝีมือช่างสมัยอยุธยา แต่ก็ทำได้งดงามตามกฎเกณฑ์ลักษณะศิลปะไทย ลวดลายพันธุ์พฤกษามาจากต่างประเทศเหล่านี้ ช่างไทยเรียกกันโดยทั่วไปว่า ลายไบเทค (ปฏิพัทธ์ ดาระดาช. 2541: 36)

เรือนไทยสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสร้างตึกแบบฝรั่ง โดยเอาอย่าง จากประเทศจากทิศตะวันตก ด้วยตั้งแต่รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ไม่ว่าที่ใดในซีกโลกตะวันออกนี้ ล้วนแล้วแต่ได้รับวัฒนธรรมจากฝรั่งทั้งสิ้น ด้วยเป็นยุคแสวงหาอาณานิคมของชาติผู้มีกำลัง จากทวีปยุโรปและอเมริกา ประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงเช่น อินเดีย พม่า มลายู ญวน ลาว เขมร ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ฯลฯ (น. ณ ปากน้ำ. 2535: 12)

มีการกล่าวถึงการผสมผสานกับศิลปะแบบจีน คือ ชาวจีนกวางตุ้งมีความเชี่ยวชาญ ในการสร้างเรือนลักษณะนี้เป็นพิเศษ เพราะมีประสบการณ์ในการสร้างเรือน ให้แก่ฝรั่ง เจ้าอาณานิคมบนเกาะปีนังซึ่งเป็นเขตฝนชุก ก่อนขยายวัฒนธรรมออกไปในประเทศต่างๆ แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (เยือนคุ้มเจ้าหลวงแหล่งวัฒนธรรมไม้สักเมืองแพร่. 2551: ออนไลน์)

ต่อมาเมื่อมีคนจีนมาตั้งบ้านเรือนค้าขาย บางทีทำเรือนแพเป็นโรงค้าขาย มีบางคนปลูกสร้างบ้านเรือนแบบจีน ดังเช่น คนจีนที่มีฐานะร่ำรวยเป็นเศรษฐีในหมู่ที่อยู่ของคนจีนสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่ตลาดน้อย คนจีนที่ร่ำรวยหรือเป็นขุนนางขุนนางมีบรรดาศักดิ์ จะสั่งช่างมาจากเมืองจีน และมาปรับปรุงบ้านแบบเศรษฐีจีน มีเครื่องบนหลังคาแกะสลักเป็นลวดลายอย่างหรูหรา กระเบื้องมุงหลังคาที่ใช้กระเบื้องรางแบบจีน ตัวไม้ซื่อแปและจันทันก็ทำอย่างประณีตแกะสลักทาน้ำมัน ฝาเพ็ญมกับบานประตูก็แกะสลักอย่างวิจิตรพิสดารและแข็งแรงแน่นหนา บางทีก็ปรับปรุงลายละเอียดสลัซับซ้อน ฝีมือช่างจีนนั้นเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าประณีตละเอียดกว่าไทย (น. ณ ปากน้ำ. 2535: 11)

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านพักอาศัยของไทย ในช่วงการรับอิทธิพล จากต่างประเทศระยะแรกนั้น มีทั้งอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตกและอิทธิพลของจีน ที่พ่อค้าอพยพเข้ามาค้าขายในเมืองไทยในช่วงนั้น (ไพโรจน์ แสงจันทร์. 2536: 13)

ลวดลายที่ปรากฏอยู่ในลายฉลุไม้บ้านโบราณจึงเป็นการผสมผสานระหว่าง

1. ลายไทย
2. ลายแบบตะวันตก
3. ลายแบบจีน

ลายไทย

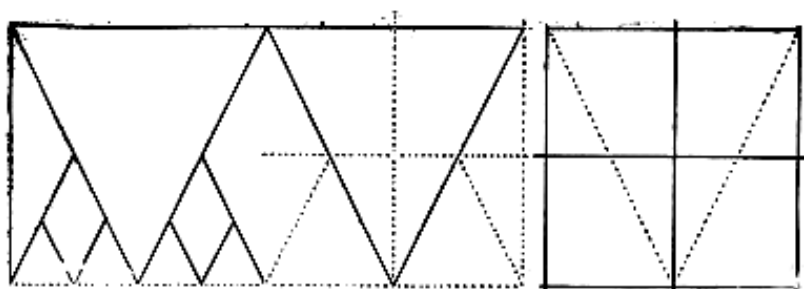
ลายไทย คือรูปแบบอันประกอบด้วยเส้นเขียนหรือแกะสลัก โดยมีความงดงาม เป็นที่นิยม นับถือเป็นแบบอย่างของศิลปะประจำชาติไทย และมีมติต้องกันว่าเกิดจากรูปแบบของธรรมชาติ นำมาประดิษฐ์ให้อยู่ในรูป ทรง และเส้นที่อ่อนช้อยประกอบเป็นลวดลายที่เห็นว่างดงาม

ลายกนกซึ่งเป็นแม่ลายของไทยนั้น ว่ากันว่าเกิดจากการนำเอาสิ่งของตามธรรมชาติมาดัดแปลงขึ้น บางท่านว่าเกิดจากดอกบัวผ่าซีก บางท่านว่าเกิดจากรวงข้าว และบางท่านว่าเกิดจากเปลวไฟ เพราะมีลายกนกที่เรียกว่า ลายกนกกรวงข้าวและลายกนกเปลวรวมอยู่ด้วย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายเกี่ยวกับลายกนกไว้ในเรื่องตราพระขรรค์ว่า “เป็นลายใบไม้ ตะเคว้งบ้าง คอว่าบบ้าง หงายบ้าง ใบอ่อนบ้าง แต่ไม่ได้เขียนเป็นใบไม้ตรง ๆ เป็นอย่างอาร์ตีสติกปอยน์ ออฟฟิว ลายอย่างนั้นมักเขียนด้วยเส้นทอง จึงเรียกว่าลายกนก แปลตรงตามตัวว่าลายทอง”..แสดงว่าเกิดจากดอกไม้ คือดอกบัวพันธุ์ต่าง ๆ และดอกไม้อื่น ๆ ถึงอย่างไรก็ดี ลายกนกนั้นแม้จะเกิดจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งใน 4 อย่าง คือ ดอกบัว รวงข้าว เปลวไฟ หรือใบไม้ก็ตาม ก็ตรงกับหลักที่ว่าต้องนำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติมาจัดแปลงปรุงแต่งให้สวยงามยิ่งขึ้นทั้งสิ้น” (ปฏิพัทธ์ ดาระดาษ. 2541: 18 -19)

ลายไทยที่น่าจะเป็นพื้นฐานในลวดลายฉลุไม้ในเรือนปั้นหยา มีดังนี้

กระจังฟันปลา

ฟันปลา หรือกระจังฟันปลา ทรงอยู่ในรูปสี่เหลี่ยมด้านเท่า มีรูปเป็นสามเหลี่ยมยอดเรียวแหลม เป็นที่มาของกระจังตาอ้อย หรือกระจังใบเทศ ถือเป็นกระจังตัวต้นหรืออีกนัยหนึ่ง จะเรียกว่าเป็นตัวอย่างของกระจังใบเทศ และกระจังตาอ้อยก็ได้ เพราะว่าเมื่อเขียนบัวหงายหรือ บังคว่ำ เมื่อย่อเล็กที่สุดก็ใช้กระจังฟันปลาแทน กระจังฟันปลาเป็นลายติดต่อกันได้ทั้งซ้าย และขวา (เส้นสายลายไทย. 2552: ออนไลน์)

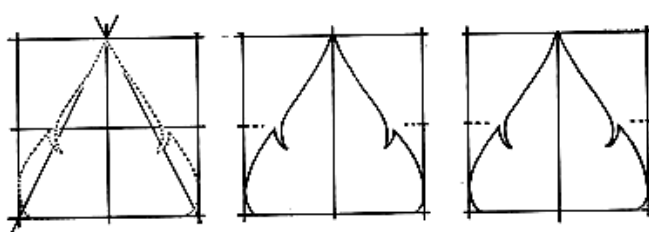

ภาพประกอบ 6 กระจังฟันปลา

ที่มา: เส้นสายลายไทย. (2552). (ออนไลน์)

ตาอ้อย

ตาอ้อย หรือกระจิงตาอ้อย ทรงตัวอยู่ในรูปสี่เหลี่ยมด้านเท่า มีทรงตัวเส้นอ่อนเรียว ทั้งซ้ายและขวาปลายยอดแหลมมีปาก (คือหยัก) ทั้งสองข้าง เมื่ออยู่เฉพาะตัวเดียวๆ เรียกว่าตาอ้อย เมื่อเข้าประกอบเป็นลายติดต่อซ้ายและขวา เช่น เขียนเป็น ลายบัวหงายบัวคว่ำเป็นตัวอย่างของใบกระจิงเทศ เช่นเดียวกับ กระจิงฟันปลา แต่เป็นตัวย่อตัวที่สองรองจากกระจิงฟันปลา เป็นลายติดต่อซ้ายและขวา (เส้นสายลายไทย.2552: ออนไลน์)

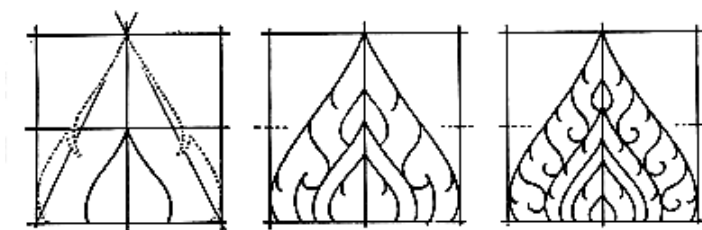

ภาพประกอบ 7 กระจิงตาอ้อย

ที่มา: เส้นสายลายไทย. (2552). (ออนไลน์)

กระจิงใบเทศ

กระจิงใบเทศมีทรงภายนอกอ่อนเรียวเหมือนกระจิงตาอ้อย อยู่ในรูปสี่เหลี่ยมด้านเท่า เช่นเดียวกัน แต่ภายในตัวมีสอดไส้แต่ หนึ่ง-สอง-สาม ขึ้นไป กระจิงใบเทศมีวิธีแบ่งตัวได้ หรือสอดไส้ได้หลายวิธี เมื่อตัวยิ่งโตขึ้นก็ยิ่งแบ่งตัวมากขึ้น และไส้ตัวซ้อนมากขึ้น การแบ่งจังหวะรอบตัวของกระจิงใบเทศนี้ เรียกว่า "แข่งสิงห์" เมื่อตัวกระจิงใบเทศใบยิ่งโตขึ้นเท่าใด แข่งสิงห์ก็จำต้องแบ่งตัวตามขึ้นไปด้วย (เส้นสายลายไทย.2552: ออนไลน์)

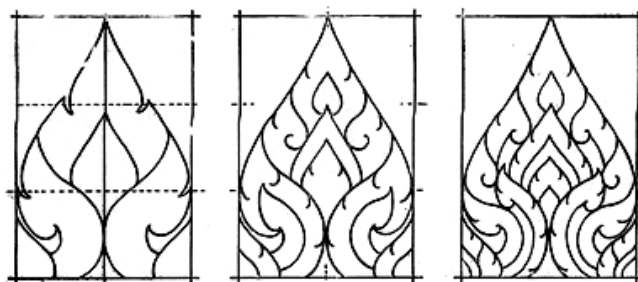

ภาพประกอบ 8 กระจิงใบเทศ

ที่มา: เส้นสายลายไทย. (2552). (ออนไลน์)

กระจิงหู

กระจิงหูหรือกระจิงปฏิญาณ มีทรงอยู่ในรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างสองส่วน สูงสามส่วน(ดูแบบ)ตอนบนมีทรงเหมือนกระจิงใบเทศ แล้วต่อก้านลงมาอีกครั้งส่วนซ้ายและขวา มีตาอ่อนหรือกระจิงใบเทศห้าม แต่ภายในตอนล่างมีกาบทั้งซ้ายและขวา เช่นเดียวกับกระจิงใบเทศ วิธีแบ่งตัวมีเป็นลำดับคล้ายกระจิงใบเทศ ตัวโตขึ้นก็มีการแบ่งตัวมากขึ้นไป (เส้นสายลายไทย.2552: ออนไลน์)

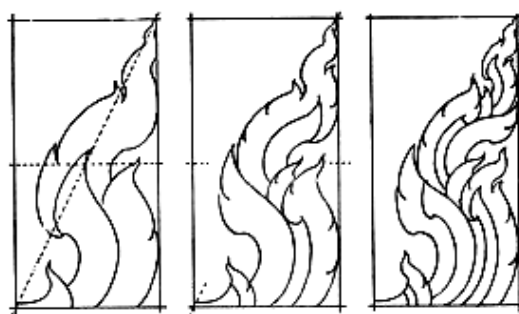

ภาพประกอบ 9 กระจิงหูหรือกระจิงปฏิญาณ

ที่มา: เส้นสายลายไทย. (2552). (ออนไลน์)

กนกสามตัว

กนกสามตัวจัดว่าเป็นแม่ลายที่สำคัญมาก เท่ากับเป็นแม่บทของกนกต่างๆทุกชนิดเพราะกนกทุกชนิดก็ได้แยกออกไปจากกนกสามตัวและตอนยอดก็ใช้เหมือนกนกสามตัวให้อ่อนลื่นลงไป กาบบนคงใช้ตามทรงเดิมของกนกสามตัวการเขียนกนกตัวอื่นๆ ก็คล้ายคลึงกัน มีเพิ่มกาบมากบ้างน้อยบ้าง และบางตัวกนกก็ใช้ขมวดยอดลายและกาบ ก็เกิดเป็นรูปตัวกนกต่างๆ แต่ทรงของตัวกนกคงเหมือนเดิมกับกนกสามตัว (เส้นสายลายไทย.2552: ออนไลน์)

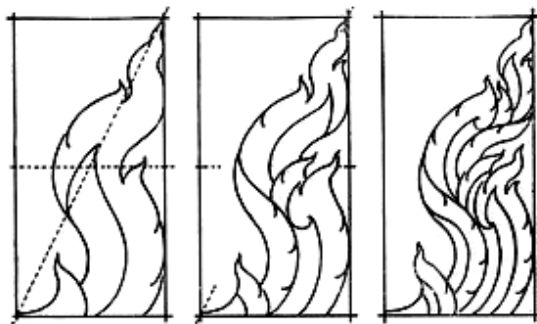

ภาพประกอบ 10 กนกสามตัว

ที่มา: เส้นสายลายไทย. (2552). (ออนไลน์)

กนกเปลว

กนกเปลวมีทรงเหมือนกนกสามตัว แต่กาบล่างของกรกเปลวต่างกัน ไม่มีแง่หยักเหมือนกนกสามตัว(ดูแบบตัวที่สาม)เขียนลื่นๆ และการสอดไส้กาบ คือการแบ่งกาบก็ต่างกัน ส่วนกาบบนและยอดคงเหมือนกับกนกสามตัว ส่วนกาบล่างแบ่งต่างกัน (เส้นสายลายไทย.2552: ออนไลน์)

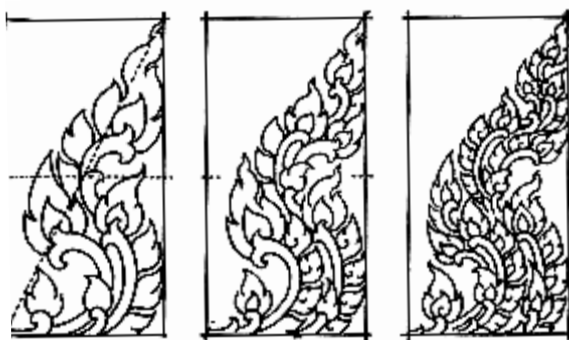

ภาพประกอบ 11 กนกเปลว

ที่มา: เส้นสายลายไทย. (2552). (ออนไลน์).

กนกใบเทศ

กนกใบเทศมีทรงเหมือนกนกสามตัว แต่การแบ่งตัวของกนกใบเทศ ใช้ใบเทศเกาะติดอยู่กับก้าน หรือเป็นแข่งสิงห์เกาะอยู่กับก้านก็ได้ แต่การวางจังหวะใบเทศหรือแข่งสิงห์จะต้องให้อยู่ในทรงของกาบกนกสามตัว ฉะนั้น เมื่อจะวางแข่งสิงห์หรือตัวใบเทศจะต้องร่างทรงกาบกนกสามตัวเสียก่อน แล้วจึงวางใบเทศหรือแข่งสิงห์ ส่วนตัวยอดสะบัดเหมือนกนกสามตัว (เส้นสายลายไทย. 2552: ออนไลน์)

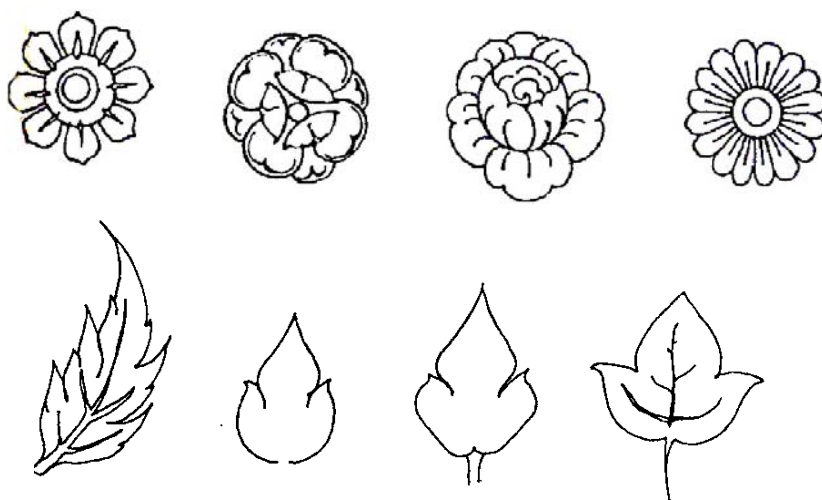

ภาพประกอบ 12 กนกใบเทศ

ที่มา: เส้นสายลายไทย. (2552). (ออนไลน์)

ลายดอกและใบ

เป็นลายไทยที่มาจากธรรมชาติเป็นสิ่งที่ละเอียด และช่างได้อาศัยแบบอย่างซึ่งนอกจากลายบัวแล้ว ยังมีลักษณะมาจากใบไม้ ดอกไม้ต่าง ๆ (บุญมา แฉ่งฉายา, 2545:109)

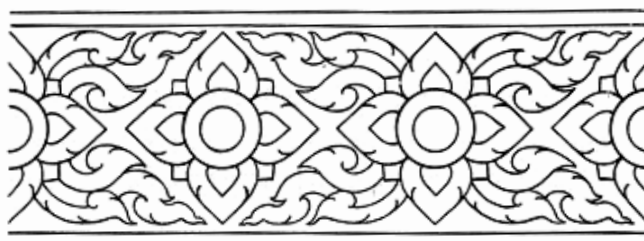

ภาพประกอบ 13 ลายดอกจอก ลายดอกลำดวน ลายดอกพุดตาน ลายดอกทานตะวันลายใบเทศ
ลายใบเทศดอกบัว ลายใบเทศพุดตานและลายใบฝ้ายหรือใบพุดตาน

ที่มา: บุญมา แฉ่งฉายา. (2545). ศิลปะลายไทย. หน้า 25.

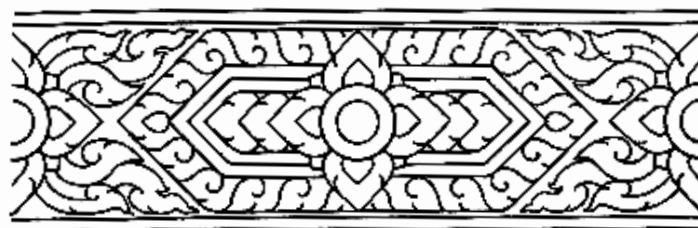
ลายหน้ากระดาน

ลายหน้ากระดานเป็นลายติดต่อซ้ายและขวา จะต่อกันได้เรื่อยๆ ไปไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อต่อกันไปพบกับความต้องการแล้ว จะหยุดต้องใส่ตัวห้าม ตัวห้ามนี้คือตัวประจายามนั่นเองแต่เขียนให้โตกว่าตัวลายที่ประกอบอยู่ในลายหน้ากระดาน หรือจะใช้กระจังห้าก็ได้ (เส้นสายลายไทย. 2552:ออนไลน์)

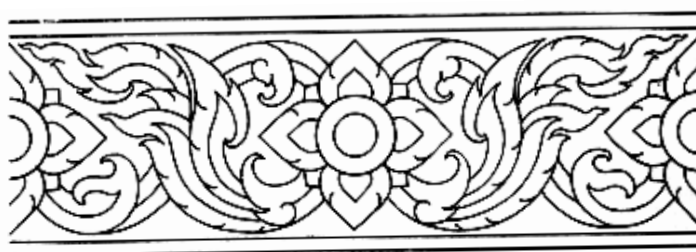
ภาพประกอบ 14 ลายหน้ากระดานประจายามก้ามปู

ที่มา: เส้นสายลายไทย. (2552). (ออนไลน์).

ภาพประกอบ 15 ลายหน้ากระดานสุพรรณภูมิ

ที่มา: เส้นสายลายไทย. (2552). (ออนไลน์).

ภาพประกอบ 16 ลายหน้ากระดาน ลายก้านแบ่ง

ที่มา: เส้นสายลายไทย. (2552). (ออนไลน์).

1

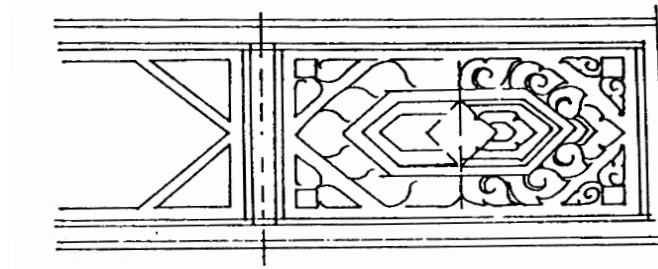
2

3

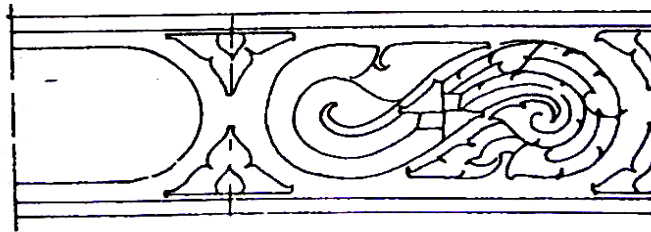
ภาพประกอบ 17: ลายประจำยามก้ามปู , ลายประจำยามแก้มแย่ง และลายลูกฟักก้ามปู

ที่มา: เส้นสายลายไทย. (2552). (ออนไลน์).

ภาพประกอบ 18: ลายหน้ากระดาน ลูกฟักล่องปะกน

ที่มา: เส้นสายลายไทย. (2552). (ออนไลน์).

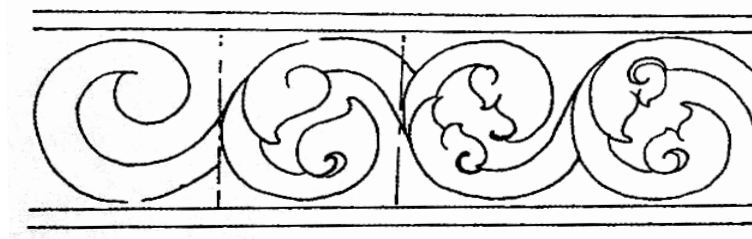

ภาพประกอบ 19: ลายหน้ากระดาน ลูกฟักขอสร้อย

ที่มา: เส้นสายลายไทย. (2552). (ออนไลน์).

ลายกรอบ

เป็นลายธรรมชาติซึ่งนำมาจากดอก ใบ ก้าน เถา ประกอบกันเข้ากับกนก ให้เกิดเป็นลายในลักษณะต่าง ๆ เพื่อใช้ในงานขอบหรือกรอบ มีลายที่ต่อเนื่องซ้ำ ๆ กันไปเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง และมีชื่อเฉพาะตามลักษณะของลาย (บุญมา แจ้งฉายา. 2545: 147)

ภาพประกอบ 20 ลายกรอบเถากนกใบเทศ

ที่มา: บุญมา แจ้งฉายา. (2545). ศิลปะลายไทย. หน้า 25.

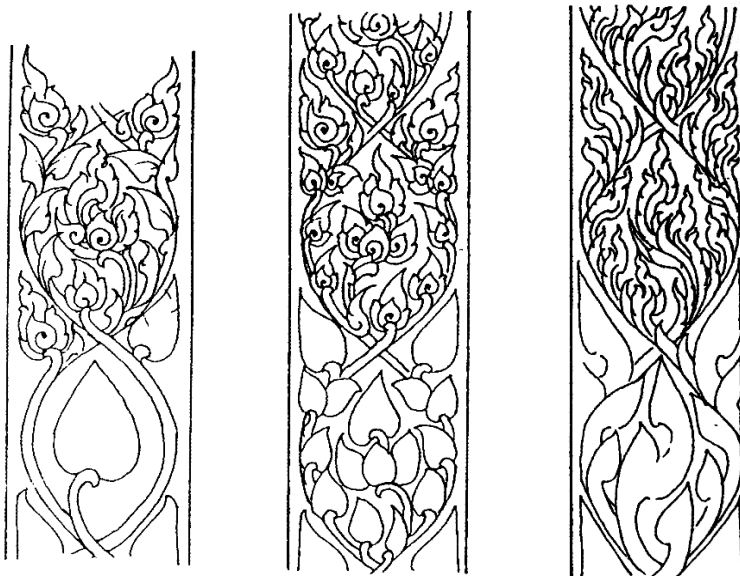

ภาพประกอบ 21 ลายกรอบเถาหนักใบเทศอีกลักษณะหนึ่ง

ที่มา: บุญมา แฉ่งฉายา. (2545). ศิลปะลายไทย. หน้า 25.

ลายเครือเถา

เป็นลายที่มีเถาเลื้อยเป็นจุดสำคัญในเค้าโครงร่าง เริ่มจากเถาเลื้อยจะแบ่งส่วนเป็นข้อ ๆ สำหรับบรรจุลายหรือจะแบ่งส่วนตัวลายแล้วมีเถาก็ได้ ลักษณะเป็นลายซ้าย-ขวาติดต่อกัน มีตัวลายลักษณะต่าง ๆ คั่นกลางแต่ละช่วง ลายเครือเถามีลักษณะการใช้เถาอย่างไม่เลื้อย โค้งไปมา โดยมช่วงจังหวะที่เป็นระเบียบ (บุญมา แฉ่งฉายา. 2545: 156)

ภาพประกอบ 22 ลายเครือเถาหางโต ลายเครือเถาใบเทศ และลายเครือเถาเปลว

ที่มา: บุญมา แฉ่งฉายา. (2545). ศิลปะลายไทย. หน้า 25.

ลายแบบตะวันตก

ลายใบไม้ที่นิยมใช้เป็นแบบอย่างในทางศิลปะของตะวันตก โดยเฉพาะชาติโบราณ เช่น กรีก โรมัน นิยมใช้ใบไม้ชนิดหนึ่งคือใบของต้นอะแคนธัส (Acanthus) ซึ่งเป็นไม้ล้มลุกชนิดหนึ่ง ใบมีขนและเป็นจัก ๆ เป็นพันธุ์พืชมงคลที่มีอยู่ทั่วไปตามแถบประเทศดังกล่าวคือตอนใต้ของยุโรป ใบไม้นี้เป็นแบบในการเขียนหรือปั้นตกแต่ง โดยเฉพาะลวดลายบนหัวเสาสถาปัตยกรรมกรีกและโรมัน

ลวดลายพันธุ์พืชมงคลเหล่านี้ คือต้นแบบของลวดลายศิลปะตะวันตกหรือชนชาติต่าง ๆ ในประเทศยุโรปทราบจนถึงปัจจุบัน ในยุคสมัยที่ไทยได้มีการติดต่อกับประเทศยุโรปมาตั้งแต่สมัยอยุธยาเมื่อ พ.ศ.2054 กับชาวโปรตุเกส ต่อมาก็เป็นสเปน ฮอลันดา วิลันดา(อังกฤษ) ตามลำดับ ยิ่งในสมัยพระนารายณ์มีความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสมาก ช่างไทยคงเห็นลวดลายงดงามเหล่านั้น จึงได้นำมาดัดแปลงประดิษฐ์ให้มีลักษณะเป็นแบบไทยตั้งแต่สมัยนั้นเป็นต้นมา

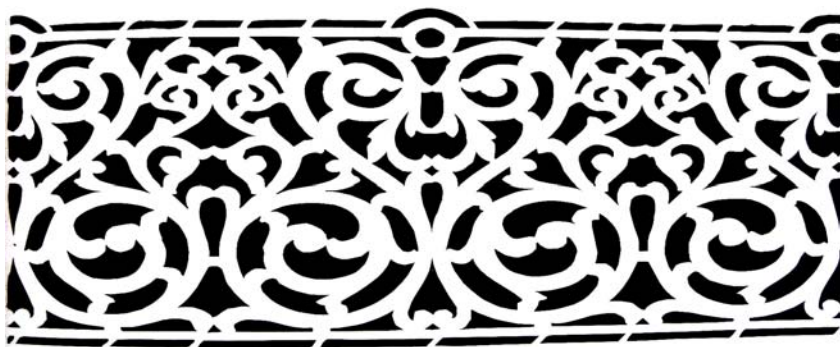
จวบจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ราชกาลที่ 4-5 ก็มีการติดต่อกับชาวยุโรปมากขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ลวดลายประเภทพันธุ์พืชมงคลจึงเข้ามาผสมผสานกับศิลปะไทยอีกครั้งหนึ่ง แม้จะประดิษฐ์ดัดแปลงแบบเนียนด้อยกว่าฝีมือช่างสมัยอยุธยา แต่ก็ทำไ้งดงามตามกฎเกณฑ์ลักษณะศิลปะไทย ลวดลายพันธุ์พืชมงคลมาจากต่างประเทศเหล่านี้ ช่างไทยเรียกกันโดยทั่วไปว่า ลายใบเทศ (ปฏิพัทธ์ ดาระดาฯ. 2541: 36)

ตัวอย่างลวดลายแบบตะวันตก

ภาพประกอบ 23 ลวดลายแบบตะวันตก

ที่มา: บุญมา แฉ่งฉายา. (2545). ศิลปะลายไทย. หน้า 25.

ภาพประกอบ 24 ลวดลายแบบตะวันตก

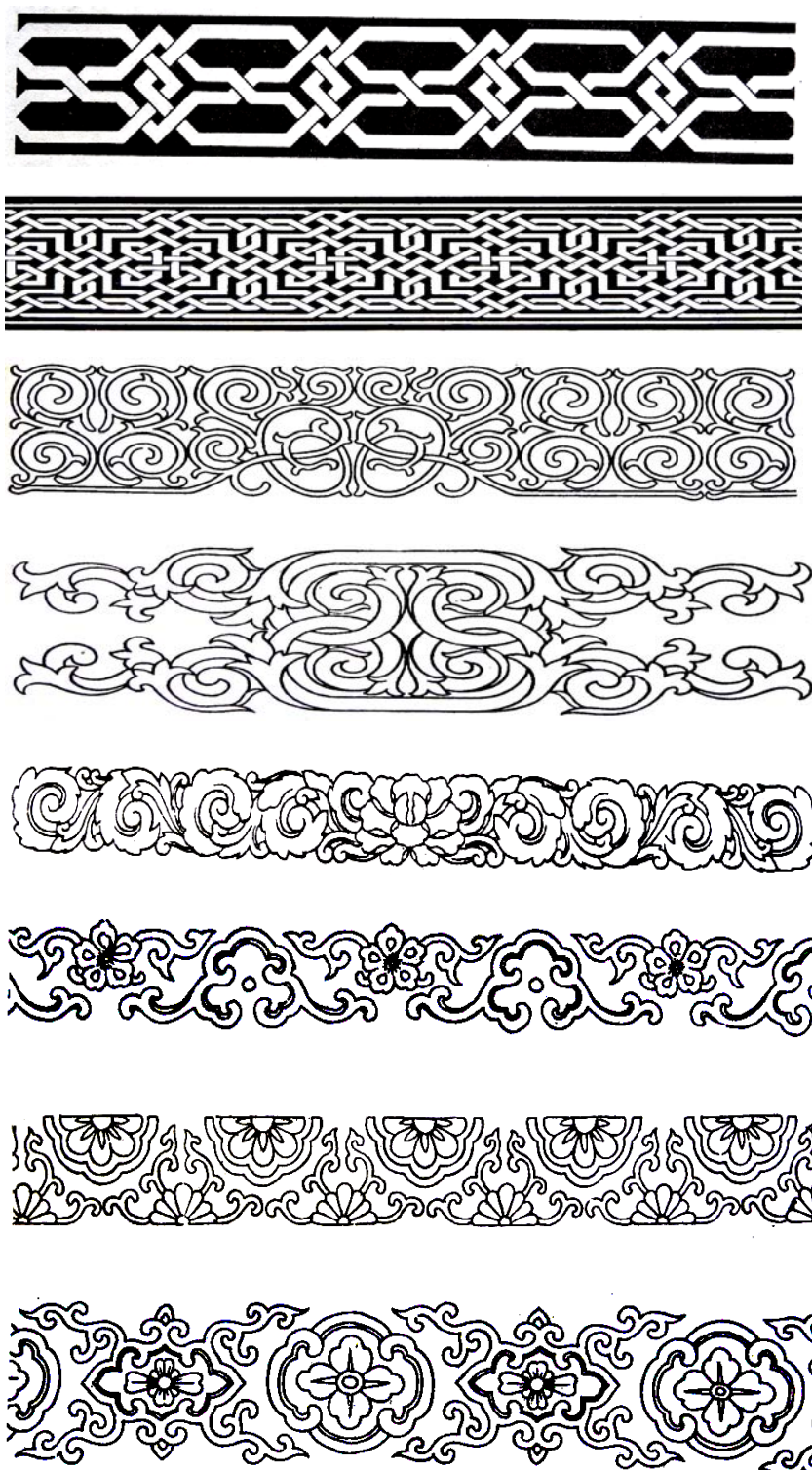
ที่มา: (2547). เส้นสายลวดลาย ชุด *Applied Art*. หน้า 12-17.

ลายแบบจีน

มีการกล่าวถึงการผสมผสานกับศิลปะแบบจีน คือ ชาวจีนกวางตุ้งมีความเชี่ยวชาญ ในการสร้างเรือนลักษณะนี้เป็นพิเศษ เพราะมีประสบการณ์ในการสร้างเรือน ให้แก่ฝรั่ง เจ้าอาณานิคมบน เกาะปีนังซึ่งเป็นเขตฝิ่นชุก ก่อนขยายวัฒนธรรมออกไปในประเทศต่างๆ แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (เยือนคัมเจ้าหลวงแหล่งวัฒนธรรมไม้สักเมืองแพร่. 2551: ออนไลน์)

ต่อมาเมื่อมีคนจีนมาตั้งบ้านเรือนค้าขาย บางทีทำเรือนแพเป็นโรงค้าขาย มีบางคนปลูก สร้างบ้านเรือนแบบจีน ดังเช่น คนจีนที่มีฐานะร่ำรวยเป็นเศรษฐีในหมู่ที่อยู่ของคนจีนสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่ตลาดน้อย คนจีนที่ร่ำรวยหรือเป็นขุนน้ำขุนนางมีบรรดาศักดิ์ จะสั่งช่างมาจากเมืองจีน และมาปรับปรุงบ้านแบบเศรษฐีจีน มีเครื่องบนหลังคาแกะสลักเป็นลวดลายอย่างหรูหรา กระเบื้องมุงหลังคาที่ใช้กระเบื้องรางแบบจีน ตัวไม้ซื่อแปและจันทันก็ทำอย่างประณีตแกะสลักทาน้ำมัน ฝาเพ็ญมกับบานประตูก็แกะสลักอย่างวิจิตรพิสดารและแข็งแรงแน่นหนา บางทีก็ปรุโปร่งลายละเอียด สลับซับซ้อน ฝีมือช่างจีนนั้นเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าประณีตละเอียดกว่าไทย (น. ณ ปากน้ำ. 2535:

ตัวอย่างลวดลายแบบจีน

ภาพประกอบ 25: ลวดลายแบบจีน

ที่มา: สมุดภาพศิลปะลายจีน. (ม.ป.ป.). หน้า 12-15.

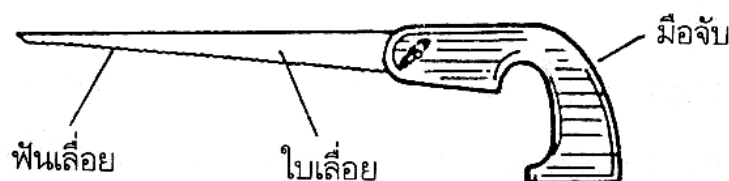
2.5 การทำลายไม้ฉลุ

การทำลายไม้ฉลุ จำเป็นต้องมีเครื่องมือช่างหลายแบบ ได้แก่ เลื่อยหางหนู เลื่อยฉลุ และเลื่อยเจาะรูกุญแจ

เลื่อยหางหนู

เลื่อยหางหนู คือเลื่อยมือชนิดหนึ่งใช้ประโยชน์สำหรับการเลื่อยตัดไม้หรือชิ้นงานที่มีลักษณะเป็นเส้นโค้งได้ทั้งภายนอกและภายใน เลื่อยหางหนูมีส่วนสำคัญที่ควรรู้อย่างนี้

เลื่อยหางหนูมีใบเลื่อยขนาดเล็ก โคนของใบเลื่อยกว้าง เรียวแหลมสลับลาย ช่วยให้การใช้เลื่อยหางหนูตัดตามแนวเส้นโค้งทั้งภายนอกและภายในได้คล่องตัว ใบเลื่อยถูกยึดจับแน่นด้วยมือจับที่มีสกรูหางปลาเป็นตัวบังคับ ใบเลื่อยที่ใช้มีขนาด 10-18 นิ้ว และมีขนาดของฟันเลื่อยตั้งแต่ 8 ฟันต่อนิ้วขึ้นไป ขนาดที่นิยมใช้คือ ใบเลื่อยยาว 10-14 นิ้ว

ภาพประกอบ 26 เลื่อยหางหนู

ที่มา: ประวีร์ ชัยประสาธน์. (2541). เทคนิคการใช้เครื่องมืองานไม้. หน้า 102.

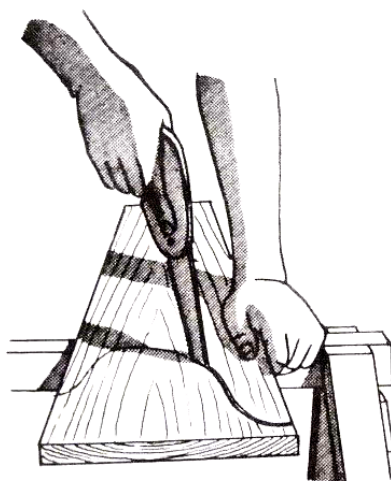
เลื่อยหางหนูใช้สำหรับเลื่อยตัดไม้หรือตัดชิ้นงานที่มีแนวตัดเป็นเส้นโค้งภายนอกและภายในดังนี้

1. การเลื่อยตัดโค้งภายนอก การใช้เลื่อยหางหนูเลื่อยตัดไม้หรือชิ้นงานตามแนวเส้นโค้งภายนอก มีวิธีปฏิบัติดังนี้

- 1.1 วัดระยะ กะขีดเส้นโค้งภายนอกลงบนไม้ให้ชัดเจน
- 1.2 นำชิ้นงานเข้ายึดจับด้วยปากกาให้แน่น ให้แนวเส้นที่จะตัดปราศจากสิ่งกีดขวาง
- 1.3 ปรับตั้งใบเลื่อยให้ฟันเลื่อยหางหนูกินเนื้อไม้ตรงแนวเส้นตัดที่ระยะ กะขีดไว้
- 1.4 ดึงใบเลื่อยถอยหลังและดันใบเลื่อยไปข้างหน้าในระยะสั้นๆ สลับกันไปให้ฟันเลื่อย

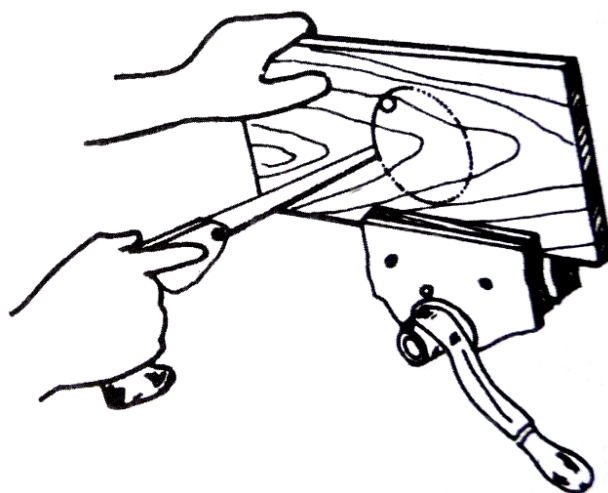
กินเนื้อไม้เป็นทางเลื่อยไปตามแนวเส้นที่กำหนด เพื่อป้องกันแนวที่ต้องการตัดผิดพลาด

1.5 ดึงใบเลื่อยถอยหลังและดันใบเลื่อยไปข้างหน้าในระยะยาวๆ สลับกัน ให้ฟันเลื่อยกินไม้ต่อจากทางเลื่อยไปตามแนวเส้นที่กำหนดให้ไม้หรือชิ้นงานขาดออกจากกัน

ภาพประกอบ 27 การเลื่อยส่วนโค้งด้วยเลื่อยหางหนู

ที่มา: ประณต กุลประสูตร. (2547). เทคนิคงานไม้. หน้า105.

ภาพประกอบ 28 การเลื่อยเจาะวงกลมส่วนโค้งด้วยเลื่อยหางหนู

ที่มา: ประณต กุลประสูตร. (2547). เทคนิคงานไม้. หน้า105.

2. การเลื่อยตัดโค้งภายใน การใช้เลื่อยหางหนูเลื่อยตัดไม้หรือชิ้นงานตามแนวเส้นโค้งภายใน มีวิธีปฏิบัติดังนี้

2.1 วัดระยะ กะขีดเส้นโค้งภายในลงบนชิ้นงานที่ต้องการตัดให้ชัดเจน

2.2 นำชิ้นงานเข้ายึดจับด้วยปากกาให้แน่น ให้แนวเส้นที่ถูกตัดปราศจากสิ่งกีดขวาง

2.3 เจาะรูทะลุชิ้นงานด้วยสว่านให้มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางของรู ท ปลายของใบเลื่อยหางหนูสามารถสอดใส่เข้าไปภายในรูเพื่อการเลื่อยตัดไม้ได้ตามแนวขอบเส้นโค้งภายในตามแนวเส้นที่ตัดที่กำหนด

2.4 สอดใส่ปลายแหลมของใบเลื่อยหางหนูเข้าไปที่รูที่เจาะไว้

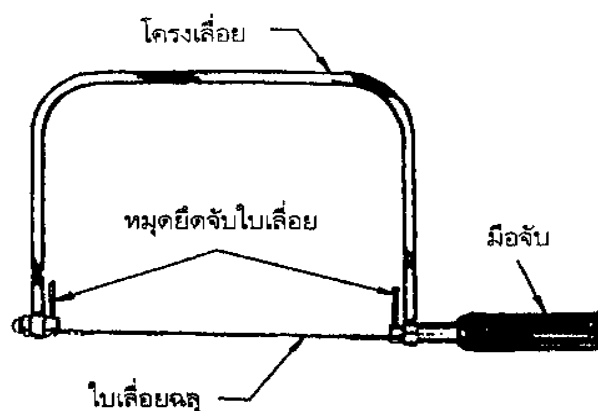
2.5 ปรับตั้งใบเลื่อยให้ฟันเลื่อยตรงแนวขอบของเส้นที่จะตัดตามแนวโค้ง โดยการดึงใบเลื่อยถอยหลังและดันใบเลื่อยไปข้างหน้าในระยะสั้นๆ สลับกันให้ฟันเลื่อยกินเนื้อไม้เป็นทางเลื่อยตรงตามแนวขอบของเส้นโค้งภายในที่ต้องการตัด

2.6 ดึงใบเลื่อยถอยหลังและดันใบเลื่อยไปข้างหน้าในระยะยาวๆ สลับกัน ให้ฟันเลื่อยกินเนื้อไม้ต่อจากทางเลื่อยไปตามแนวขอบของเส้นโค้งภายในที่กำหนดให้ไม้หรือชิ้นงานขาดออกจากกัน (ปรวีร์ ชัยประสาธน์. 2541: 64 – 65)

เลื่อยฉลุ

เลื่อยฉลุ คือเลื่อยที่ออกแบบมาเพื่อใช้สำหรับฉลุไม้หรือชิ้นงานที่มีลวดลายแบบต่างๆ ชนิดที่มีแนวเส้นโค้งที่แคบที่เลื่อยชนิดอื่นไม่สามารถเลื่อยตามแนวเส้นดังกล่าวได้

เลื่อยฉลุ มีลักษณะ รูปร่างของโครงเลื่อยเป็นรูปตัว “ยู” เป็นสปริงในตัวที่ดึงใบเลื่อยให้ตึงได้ ปลายทั้งสองของโครงเลื่อยมีหัวจับยึดใบเลื่อยให้แน่นด้วยสกรูหางปลาหรือหมุดตั้งใบเลื่อย ปลายข้างหนึ่งของหัวจับใบเลื่อยประกอบด้วยมือจับเลื่อยยึดติดอยู่กับโครงเลื่อย สำหรับเป็นที่จับฉลุชิ้นงานได้คล่องตัว โครงของเลื่อยฉลุที่มีขนาด 6-10 นิ้ว ใบเลื่อยที่ใช้กับเลื่อยฉลุเป็นใบเลื่อยที่มีขนาดบางและมีความกว้างของใบเลื่อยที่แคบ ฟันเลื่อยที่ใช้กับการเลื่อยฉลุไม่มีขนาดตั้งแต่ 10-15 ฟันต่อนิ้ว ขนาดฟันเลื่อยฉลุใช้กับงานฉลุแผ่นพลาสติกมีขนาด 20-22 ฟันต่อนิ้ว

ภาพประกอบ 29: เลื่อยฉลุ

ที่มา: ปรวีร์ ชัยประสาธน์. (2541). เทคนิคการใช้เครื่องมืองานไม้. หน้า 65.

การใช้เลื่อยฉลุเพื่อการเลื่อยฉลุชิ้นงาน กระทำได้ 2 วิธีดังนี้

1. การใช้เลื่อยฉลุกับการยึดจับชิ้นงานด้วยปากกา มีวิธีปฏิบัติดังนี้

1.1 ลอกรูปแบบลายฉลุลงบนไม้หรือชิ้นงานให้ได้แนวเส้นฉลุตามรูปแบบที่ชัดเจน

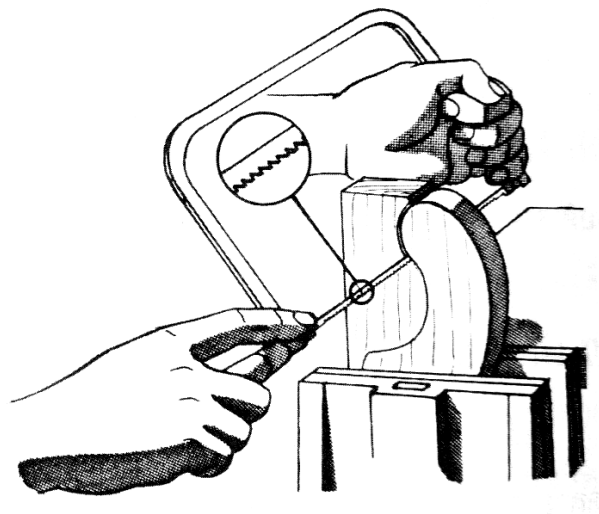
1.2 นำไม้หรือชิ้นงานฉลุเข้ายึดจับให้แน่นในปากกาหัวโต๊ะ โดยให้แนวเส้นฉลุเริ่มต้นจากด้านบนสุดและมีระยะการเลื่อยให้ใกล้กับปากกาหัวโต๊ะ เพื่อป้องกันไม้หรือชิ้นงานสั่นขณะฟันเลื่อยกินเนื้อไม้

1.3 เลือกการใช้ขนาดของใบเลื่อยให้เหมาะสมกับชนิดของไม้หรือชิ้นงานและวัสดุที่ต้องการฉลุ

1.4 ใส่ใบเลื่อยเข้ายึดแน่นติดกับโครงเลื่อยฉลุโดยให้ปลายคมของฟันเลื่อยด้านที่กินไม้หันออกจากมือจับเลื่อยที่ยึดติดอยู่กับโครงเลื่อย

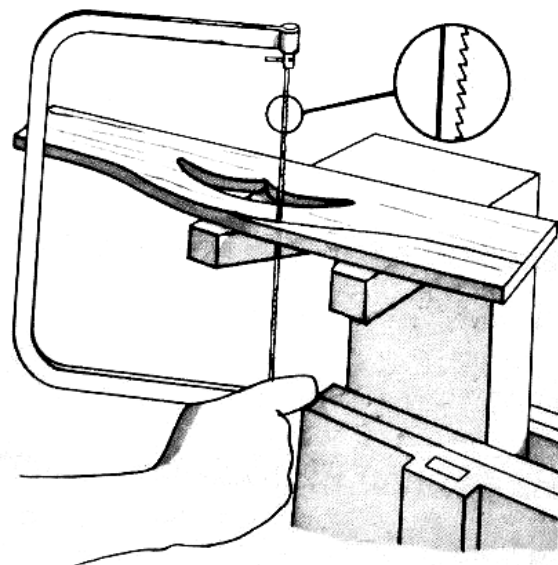
1.5 จับเลื่อยด้วยมือทั้งสอง ปรับตั้งโครงเลื่อยให้ฟันเลื่อยกินเนื้อไม้ตรงขอบของแนวเส้นพร้อมกับดึงโครงเลื่อยถอยหลังและดันโครงเลื่อยไปข้างหน้าในระยะสั้นๆ สลับกันไป ให้ฟันเลื่อยกินไม้เป็นทางเลื่อยตรงขอบของแนวเส้นเป็นทางเลื่อยตามรูปแบบลายฉลุที่ลอกแบบไว้แล้ว

1.6 ปรับตั้งโครงเลื่อยด้วยมือทั้งสองให้ฟันเลื่อยกินเนื้อไม้ต่อกันจากทางเลื่อย โดยดึงโครงเลื่อยถอยหลังและดันโครงเลื่อยไปข้างหน้าในระยะยาวๆ สลับกันบังคับให้ฟันเลื่อยกินเนื้อไม้ไปตามขอบของแนวเส้นตามรูปแบบลายฉลุ ได้ชิ้นงานฉลุตามรูปแบบกำหนด

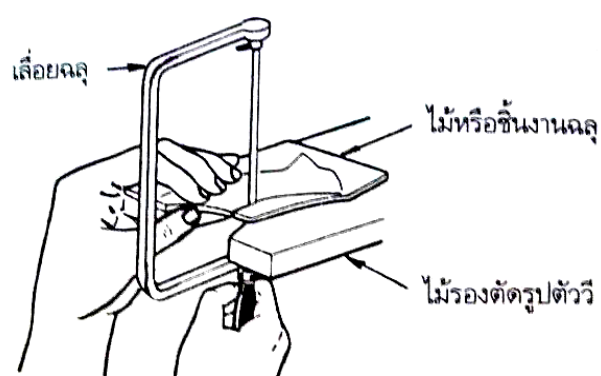
ภาพประกอบ 30: การใช้เลื่อยฉลุกับการยึดจับชิ้นงานด้วยปากกา

ที่มา: ประณต กุลประสูตร. (2547). เทคนิคงานไม้. หน้า106.

ภาพประกอบ 31 การติดตั้งใบเลื่อย ต้องให้ปลายฟันชี้มาทางด้านมือจับเสมอ

ที่มา: เลิศพงศ์ ชิวพัฒน์พันธ์. (2540). *เครื่องมือทั่วไป*. หน้า 107.

ภาพประกอบ 32: การใช้เลื่อยฉลุกับการเลื่อยฉลุชิ้นงานบนแป้นรองรับ

ที่มา: ปรวีร์ ชัยประสาธน์. (2541). *เทคนิคการใช้เครื่องมืองานไม้*. หน้า 66.

2. การใช้เลื่อยฉลุกับการเลื่อยฉลุชิ้นงานบนแป้นรองรับ มีวิธีปฏิบัติดังนี้

2.1 ลอกแบบลายฉลุลงบนไม้หรือชิ้นงาน ให้ได้แนวเส้นฉลุตามรูปแบบที่ชัดเจน

2.2 นำชิ้นงานวางบนแป้นรองรับ โดยให้แนวเส้นฉลุอยู่ระหว่างร่องของแป้นรองรับ

2.3 เลือกการใช้ขนาดของใบเลื่อยให้เหมาะสมกับชนิดของไม้หรือชิ้นงานและวัสดุที่ต้องการฉลุ

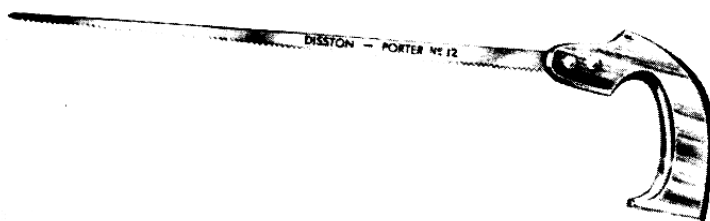
2.4 ใส่ใบเลื่อยเข้ายึดแน่นติดกับโครงเลื่อยฉลุโดยให้ปลายคมของฟันเลื่อยด้านที่กินไม้หันออกจากมือจับเลื่อยที่ยึดติดอยู่กับโครงเลื่อย

2.5 จับเลื่อยด้วยมือทั้งสอง ปรับตั้งโครงเลื่อยให้ฟันเลื่อยกินเนื้อไม้ตรงขอบของแนวเส้นพร้อมกับดึงโครงเลื่อยถอยหลังและดันโครงเลื่อยไปข้างหน้าในระยะสั้นๆ สลับกันไป ให้ฟันเลื่อยกินไม้เป็นทางเลื่อยตรงขอบของแนวเส้นเป็นทางเลื่อยตามรูปแบบลายฉลุที่ลอกแบบไว้แล้ว

2.6 ปรับตั้งโครงเลื่อยด้วยมือทั้งสองให้ฟันเลื่อยกินเนื้อไม้ต่อกันจากทางเลื่อย โดยดึงโครงเลื่อยถอยหลังและดันโครงเลื่อยไปข้างหน้าในระยะยาวๆ สลับกันบังคับให้ฟันเลื่อยกินเนื้อไม้ไปตามขอบของแนวเส้นตามรูปแบบลายฉลุ ได้ชิ้นงานฉลุลายตามรูปแบบกำหนด (ปรีวีร์ ชัยประสาธน์. 2541: 66 - 67)

เลื่อยเจาะรูกุญแจ

เลื่อยเจาะรูกุญแจ เป็นเลื่อยที่มีใบขนาดเล็ก ปลายใบเรียวแหลมจึงทำให้สามารถใช้ปลายสอดเข้าไปในรูเพื่อทำการเลื่อยได้ โดยทั่วไปใบเลื่อยชนิดนี้จะยึดติดกับด้ามด้วยนอตทางปลา จึงสามารถที่จะถอดเปลี่ยนใช้ใบเลื่อยขนาดต่างๆให้เหมาะกับรูที่จะทำการเลื่อยได้ เลื่อยชนิดนี้ใช้สำหรับเจาะรูเพื่อใส่กุญแจที่บานประตู บานลั่นชัก หรืองานอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ก่อนการใช้เลื่อยชนิดนี้จะต้องใช้สว่านเจาะรูนำไปก่อน จากนั้นจึงใช้ใบเลื่อยสอดเข้าไปในรู แล้วจึงทำการเลื่อยต่อไปตามที่ต้องการ เลื่อยชนิดนี้ลักษณะฟันเลื่อยจะเหมือนกับเลื่อยฟันโกรก แต่เป็นชนิดฟันละเอียด (ประณต กุลประสูตร. 2547: 104)

ภาพประกอบ 33: เลื่อยเจาะรูกุญแจ

ที่มา: ประณต กุลประสูตร. (2547). เทคนิคงานไม้. หน้า 104.

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทวี ไชยนาพงศ์ (2543: 99) ศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทยมุสลิม จังหวัดปัตตานี พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ เลยคิดแต่ว่าสิ่งที่น่าจะอนุรักษ์ไว้สำหรับเรือนของตน น่าที่จะเป็น รูปทรงของหลังคา การวางเสาเรือนบนฐาน และช่องลมหรือลวดลายฉลุที่ตกแต่งบริเวณส่วนต่าง ๆ ของเรือน

วัสดุที่ใช้แทนวัสดุของเดิมที่ชำรุดก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ทำให้เรือนขาดความสวยงาม ทั้งนี้เนื่องจากวัสดุชนิดเดิมหายากและมีราคาสูง อีกทั้งช่างที่มีฝีมือค่าแรงก็จะสูงด้วยเช่นกัน สิ่งที่กลุ่มตัวอย่างต้องการจะปรับปรุงมากที่สุดคือวัสดุผนังหลังคาและพื้นเรือน เนื่องจากส่วนใหญ่เก่าและชำรุดเป็นอย่างมาก แต่ที่นำวิตกมากที่สุดคือกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่าหากมีปัจจัยเพียงพอที่จะปลูกเรือนใหม่คิดว่าจะปลูกเรือนตามแบบและวัสดุสมัยใหม่โดยให้เหตุผลว่าราคาถูกกว่าแบบเดิมและวัสดุก็หาง่ายกว่าช่างที่มีฝีมือก็ค่าแรงถูกกว่า

รัตนกร อมรพงศ์ (2545: 414) ศึกษาเรือนพื้นถิ่นไทยพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า เรือนเดี่ยวทรงปั้นหยามีเรือนประธานเป็นหลังคาทรงปั้นหยา ส่วนเรือนครัว(ถ้ามี)จะเป็นหลังคาทรงปั้นหยาเหมือนกันหรือเป็นทรงอื่นๆ ก็ได้ โครงสร้างของเรือนเดี่ยวทรงปั้นหยามีรูปแบบหลังคามุงกระเบื้องที่ทุกด้านชนกันแบบพีระมิด ไม่มีหน้าจั่ว เริ่มมีปรากฏให้เห็นเป็นครั้งแรกๆ ในสมัยรัชกาลที่ 4 หลังคาปั้นหยาหรือภาษามลายูเรียกว่าหลังคา “ลิมะฮ์” คำว่า “ลิมะฮ์” แปลว่า 5 หมายถึงหลังคาที่มี 5 สันหลังคา เป็นรูปทรงที่ได้รับอิทธิพลมาจากสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคมของชาวตะวันตก ซึ่งลักษณะหลังคาที่คลุมทั้ง 4 ด้านนี้ เมื่อนำมาใช้ในพื้นที่ภาคใต้ของไทยแล้วก็นับว่าเหมาะสมดีกับการป้องกันฝนที่เกิดพร้อมกับสภาพลมแรงที่พร้อมจะพัดเข้าบ้านในทุกทิศทาง ซึ่งหลังคาจั่วทำไม่ได้และได้แก้ปัญหานี้โดยทำกันสาดไว้เหนือหน้าต่างด้านสกัด (ด้านหน้าจั่ว)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าในงานวิจัยนี้ ศึกษาจากข้อมูลชั้นต้น (Primary sources) โดยมุ่งที่จะศึกษา รูปแบบ วัสดุ และการตกแต่ง เรือนปั้นหยาในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูล โดยนำเสนอแบบการวิจัยเชิงพรรณนา(Descriptive research) และแสดงภาพประกอบการพรรณนา มีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. สืบหาเรือนปั้นหยา จังหวัดจันทบุรี
2. การกำหนดประชากร
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์และสรุปผลข้อมูล

การกำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เรือนปั้นหยาในเขตจังหวัดจันทบุรี ซึ่งประกอบด้วยเรือนปั้นหยา จำนวน 23 หลัง ใน 4 อำเภอ ดังนี้

1. อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 7 หลัง
2. อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 4 หลัง
3. อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 8 หลัง
4. อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 4 หลัง

ประเด็นการศึกษาค้นคว้า

ประเด็นในการศึกษาค้นคว้าเรือนปั้นหยาในเขตจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยมีประเด็นศึกษา ดังนี้

1. รูปแบบ เรือนปั้นหยา
2. วัสดุ เรือนปั้นหยา
3. การตกแต่ง เรือนปั้นหยา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้จาก 2 ส่วน คือ

1. การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลดังนี้
 - 1.1 การบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลโดยการถ่ายภาพเรือนปั้นหยา จังหวัดจันทบุรี
 - 1.2 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับเจ้าของบ้าน ผู้ใกล้ชิด หรือผู้ดูแลบ้าน โดยให้การสนทนาย่อยในขอบเขตของเนื้อหา

2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

ผู้วิจัยได้รวบรวม ค้นคว้าข้อมูลด้านเอกสารเกี่ยวกับเรือนปั้นหยา ก่อนที่จะเข้าไปทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลด้านเอกสารดังกล่าว ได้แก่ ผลงานวิจัย ตำราวิชาการ รายงานการค้นคว้าของผู้ทรงคุณวุฒิ เอกสารข้อมูลของทางราชการ วิทยานิพนธ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ผู้วิจัยจะบรรยายข้อเท็จจริง ตลอดจนการแปลความหมายเนื้อหาสาระจากการเก็บข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การถ่ายภาพ การจดบันทึก และการค้นคว้ารวบรวมเอกสารของเรือนปั้นหยา นำมาเสนอแบบพรรณนา มีประเด็นการวิเคราะห์ ดังนี้

1. รูปแบบ เรือนปั้นหยา
2. วัสดุ เรือนปั้นหยา
3. การตกแต่ง เรือนปั้นหยา

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากที่ได้ศึกษาเรือนปั้นหยา ในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 23 หลัง ในพื้นที่ 4 อำเภอ จำนวน 23 หลัง ดังนี้

1. อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 7 หลัง
2. อำเภอกาแพง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 4 หลัง
3. อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 8 หลัง
4. อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 4 หลัง

นำผลการวิเคราะห์ที่ได้มานำเสนอในรูปแบบพรรณนา พร้อมภาพถ่ายและลายเส้นประกอบการวิเคราะห์ ในประเด็น ความเป็นมา รูปแบบ วัสดุ และการตกแต่งของเรือนปั้นหยา ผู้วิจัยได้เรียงลำดับการวิเคราะห์เรือนปั้นหยา ไปตามลำดับตามตาราง ดังนี้

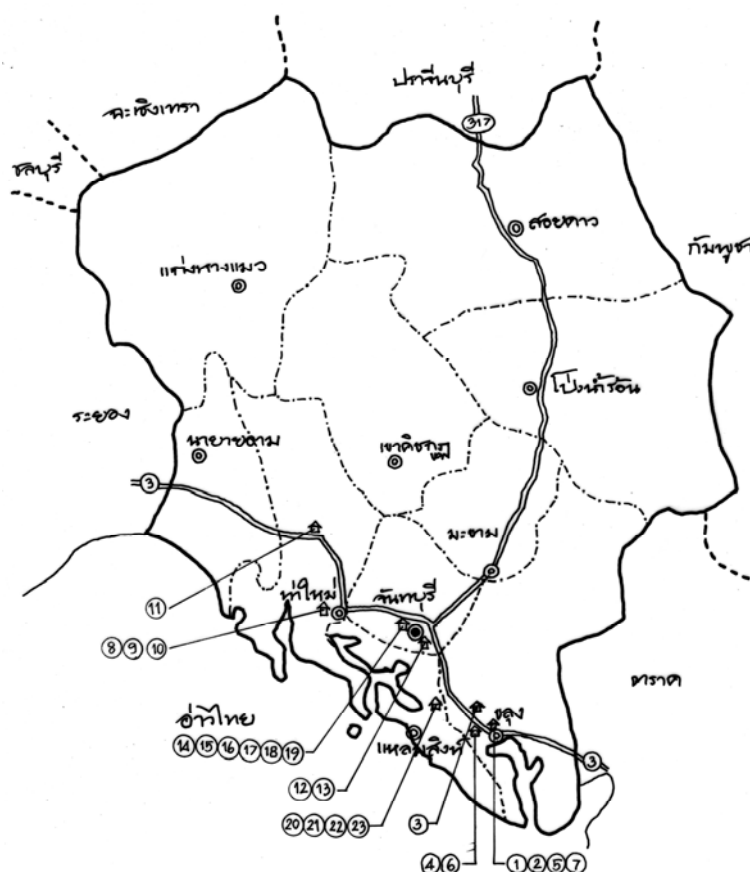
ตาราง 1 รายชื่อเรือนที่ทำการศึกษาในจังหวัดจันทบุรี

เรือนหลังที่	เจ้าบ้าน
1	เรือน น.ส.ทองเจือ เงามุข บ้านเลขที่ 326 ถ.เทศบาล 1 อ.ขลุง จ.จันทบุรี
2	เรือน น.ส.สุตารัตน์ เกลิมพษ์ บ้านเลขที่ 256 ถ.เทศบาล 1 อ.ขลุง จ.จันทบุรี
3	เรือน นายพรรษา นุกุลกิจ บ้านเลขที่ 7 ม.4 ต.เกวียนหัก อ.ขลุง จ.จันทบุรี
4	เรือน นายสมคิด กรณี บ้านเลขที่ 37 ม.1 ต.เกวียนหัก อ.ขลุง จ.จันทบุรี
5	เรือน นายอนันต์ สินชัยกิจ บ้านเลขที่ 9 -11 ถ.เทศบาลสาย 2 อ.ขลุง จ.จันทบุรี
6	เรือน นายเทิง สิงหาร บ้านเลขที่ 21 ม.1 ต.เกวียนหัก อ.ขลุง จ.จันทบุรี
7	กุฏิวัดวันยาวบน อ.ขลุง จ.จันทบุรี
8	เรือน นางรัตนา เต็งชาตะพันธ์ บ้านเลขที่ 71 ถ.ศรีนวดิษ อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี
9	เรือน นายอัศวิน ชาวไชย บ้านเลขที่ 158-162 ถ.ศรีนวดิษ อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี
10	เรือน นางบุญมา มงคลสุข บ้านเลขที่ 23 อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี
11	เรือน นางสมรัก ประวิตร ณ อยุธยา บ้านเลขที่ 56 ต.ทุ่งเบญจา อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี
12	เรือน นางนิจ วงศ์สว่าง บ้านเลขที่ 15 ม.5 ต.หนองบัว อ.เมือง จ.จันทบุรี
13	เรือนพ.ต.ท.ปิติ พานิช บ้านเลขที่ 62 ม.7 ต.หนองบัว อ.เมือง จ.จันทบุรี
14	เรือน นางสาวลี รุ่งเรืองผล บ้านเลขที่ 48 ม.2 ต.จันทนิมิต อ.เมือง จ.จันทบุรี
15	บ้านพักเกษตรมณฑลจันทบุรี อ.เมือง จ.จันทบุรี

ตาราง 1 (ต่อ)

เรือนหลังที่	เจ้าบ้าน
16	บ้านเลขที่ 74-76 อ.เมือง จ.จันทบุรี
17	โรงเรียนอนุบาลยอแซฟ วัดโรมันคาทอลิก ต.จันทนิมิต อ.เมือง จ.จันทบุรี
18	เรือนหลวงราชไมตรี บ้านเลขที่ 243/1-2 ถ.ริมน้ำท่าหลวง อ.เมือง จ.จันทบุรี
19	เรือนหมอชาญ บ้านเลขที่ 253 ถ.สุขาภิบาล อ.เมือง จ.จันทบุรี
20	เรือน นายทรงพล สมศรี บ้านเลขที่ 78 ต.พลี อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี
21	เรือน นายวาสนา ทนุพงษ์ บ้านเลขที่ 102 ม.5 ต.พลี อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี
22	เรือน นางเฉลียว บ้านเลขที่ 29 ม.5 ต.พลี อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี
23	เรือน นางสาวเนา ฉายวิเศษผล บ้านเลขที่ 65/2 ต.พลี อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี

แผนที่จังหวัดจันทบุรี แสดงตำแหน่งของเรือนที่ทำการศึกษา

ภาพประกอบ 34 ตำแหน่งของเรือนที่ศึกษา

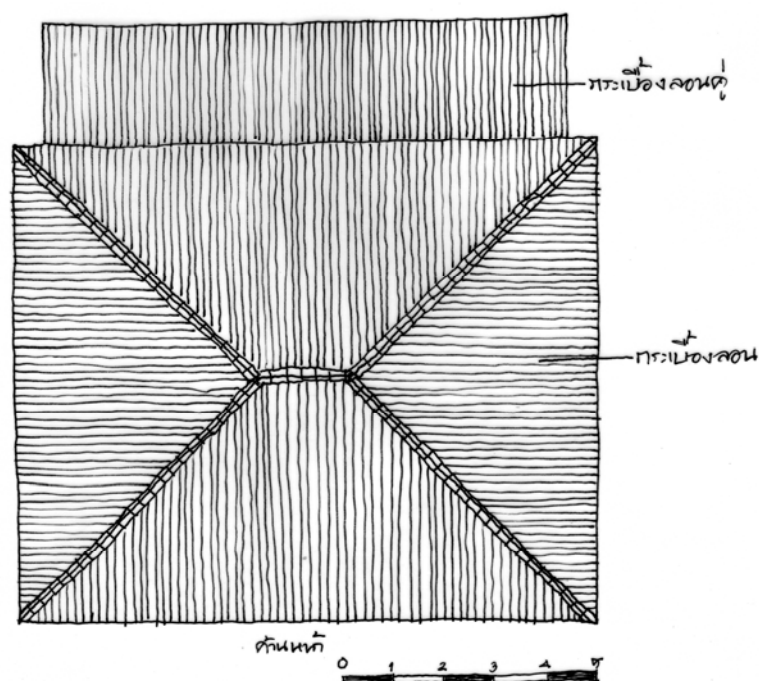
ที่มา: แผนที่จังหวัดจันทบุรี. (2553). (ออนไลน์).

เรือนหลังที่ 1

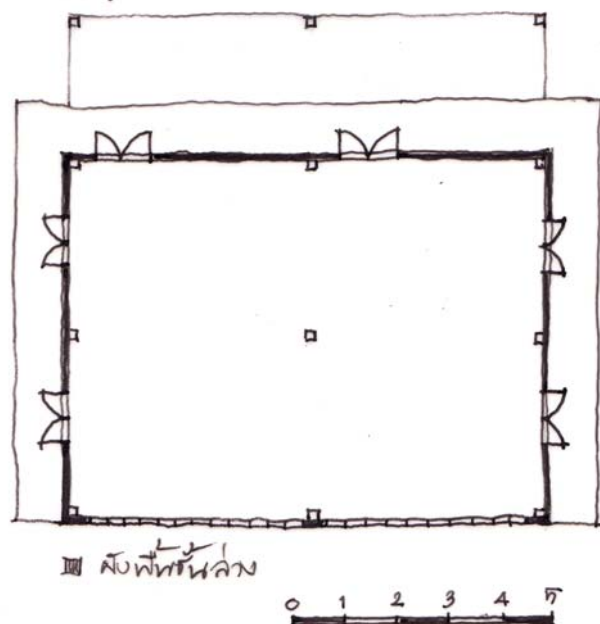
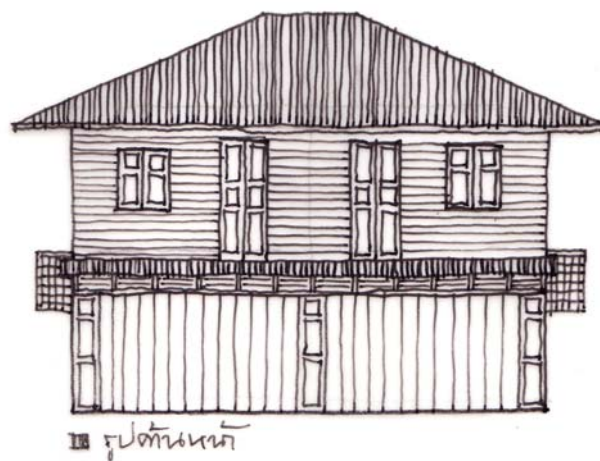
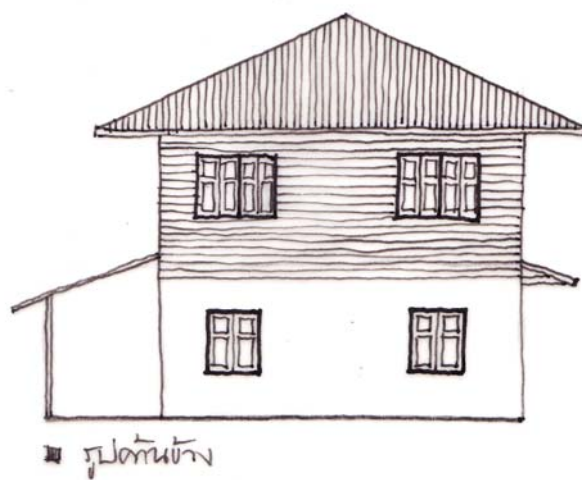
ภาพประกอบ 35 เรือน น.ส.ทองเจือ เงามุข อ.ขลุง จ.จันทบุรี

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2552).

ภาพประกอบ 36 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

ภาพประกอบ 37 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 1

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

ข้อมูลทั่วไป

บ้านเลขที่ 326 ถ.เทศบาล 1 อ.ขลุง จ.จันทบุรี น.ส.ทองเจือ เงามุข อายุ 60 ปี เป็นเจ้าของ เจ้าของเดิม นายประกอบ เงามุข สร้างเมื่อปี 2495 สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย หน้าบ้านติดทางเดินเท้าริมถนนตั้งอยู่ในเขตชุมชน เจ้าของไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านหลังนี้แล้ว ไปอาศัยอยู่ที่บ้านอีกหลังในสวน เพื่อดูแลแม่และดูแลสวน ให้คนเช่าทั้ง 2 ห้อง เปิดเป็นร้านขายอาหารตามสั่ง เปิดร้านในตอนบ่ายไปถึงตอนค่ำ พบปัญหาปลวกกัดกิน ทำให้บ้านมีส่วนที่ชำรุดหลายจุด (ทองเจือ เงามุข. 2552: สัมภาษณ์)

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนทรงปั้นหยา เรือนแถว 2 คูหาแบบครึ่งปูนครึ่งไม้ มีหลังคาแบบปั้นหยา 1 ยอด ออกไปยาวประมาณ 2 เมตร หลังคามุงด้วยกระเบื้องลอนแผ่นเล็กแบบเก่าที่มีมาตั้งแต่ครั้งแรกของการก่อสร้าง ผนังด้านข้างก่ออิฐถือปูน ฝ้าล่างเป็นพื้นคอนกรีต หน้าต่างเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักทั้งชั้นบนและชั้นล่าง หน้าต่างด้านข้างชั้นบนเป็นแบบ 4 บาน ส่วนหน้าต่างด้านหน้าชั้นบนและด้านล่างเป็นแบบ 2 บาน หน้าต่างทุกบานมีลูกกรงเหล็ก ด้านหน้าเป็นฝาเพี้ยมแบบเรียบยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ ด้านบนฝาเพี้ยมเป็นระแนงไม้แฉนวนเพื่อระบายอากาศ ส่วนช่องบนใต้หลังคาเป็นระแนงไม้แฉนวนตั้งโดยรอบทั้ง 4 ด้าน ฝ้าชั้นบนเป็นฝากระดานในแฉนวน เมื่อก่อนด้านบนมีระเบียบทางด้านหน้ายาวตลอดแนว แต่ให้รื้อถอนออกเนื่องจากชำรุดแล้วเปลี่ยนเป็นกันสาดมุงด้วยสังกะสี จึงยังคงเห็นประตูจากชั้นบนที่เปิดออกมาด้านหน้ามาสู่ระเบียบด้านหน้าได้ หลังคาเริ่มมีการชำรุดบ้างแล้ว ตรงชายคามีเพดานไม้กระดานกรุโดยรอบเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม

การตกแต่ง

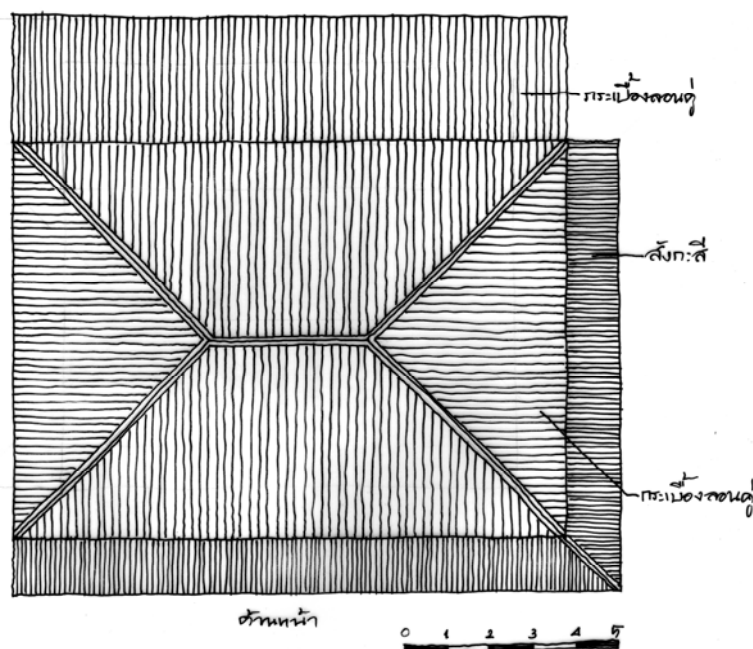
ตกแต่งด้านหน้าตรงตำแหน่งเสาทั้ง 3 ด้วยแผ่นฝาตายลูกฟักตำแหน่งละ 1 บาน หน้าต่างทั้งชั้นบน ชั้นล่าง ประตูภายใน และประตูด้านหน้าชั้นบนเป็นแบบลายลูกฟัก ส่วนที่เป็นผนังปูนชั้นล่างทาสีขาว หน้าต่างทาสีน้ำมันสีน้ำตาลเข้ม ส่วนด้านหน้าชั้นล่างทาสีอะครีลิคสีฟ้าอ่อน ส่วนที่เป็นไม้ชั้นบนไม่ได้ทาสี

เรือนหลังที่ 2

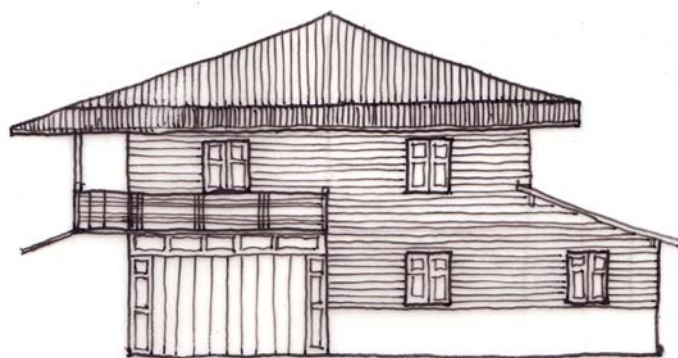
ภาพประกอบ 38 เรือน น.ส.สุตารัตน์ เณลิมวงษ์ อ.ขลุง จ.จันทบุรี

ที่มา: เป้ย เสถียร. 2552

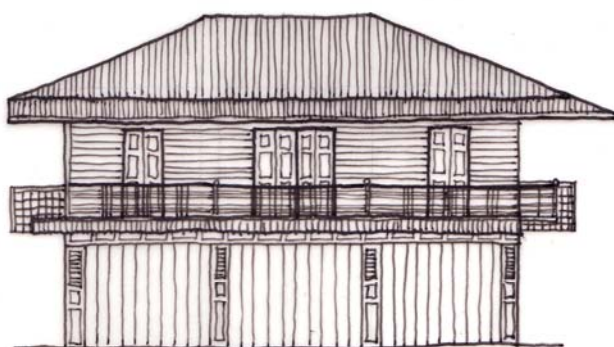

ภาพประกอบ 39 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

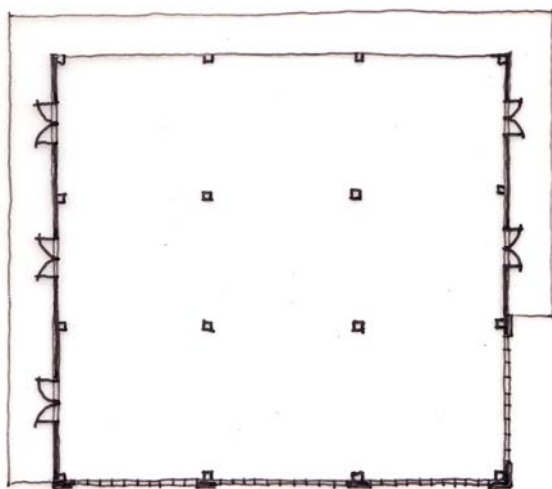
ที่มา: เป้ย เสถียร. 2553

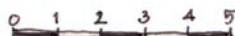
รูปด้านข้าง

รูปด้านหน้า

ผังพื้นชั้นล่าง

ภาพประกอบ 40 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 2

ที่มา: เป้ย เสถียร. 2553

ข้อมูลทั่วไป

บ้านเลขที่ 224 ถ.เทศบาล 1 อ.ขลุง จ.จันทบุรี น.ส.สุตารัตน์ เณลิมวงษ์ เป็นเจ้าของ สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย เจ้าของบ้านอยู่อาศัยเอง หน้าบ้านติดทางเดินเท้าริมถนน ตั้งอยู่มุมถนนทำให้หันด้านข้างออกสู่ถนนด้วย ตั้งอยู่ในเขตชุมชน พบปัญหาปลวกกัดกิน ทำให้บ้านมีส่วนที่ชำรุดในบางจุด (ทองเจือ เงามุข. 2552: สัมภาษณ์)

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนแถวไม้สองชั้น หน้ากว้าง 3 ห้อง พื้นล่างเป็นคอนกรีต มีหลังคาแบบปั้นหย่า 1 ยอด ออกไถ่ยาวประมาณ 4 เมตร หลังคาแบบปั้นหยามุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ มีกันสาดที่ต่อจากปลายหลังคามุงด้วยสังกะสี หน้าต่างเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักทั้งชั้นบนและชั้นล่าง เป็นแบบ 2 บาน ด้านหน้าและด้านข้างเป็นฝาเพี้ยมแบบเรียบยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ ผนังด้านข้างก่ออิฐถือปูนสูงประมาณ 90 ซม. ไม้ฝาเป็นฝากระดานในแนวนอน มีระเบียงยาวตลอดแนวด้านหน้าอ้อมมาด้านข้าง มีลูกกรงไม้ทั้งแนวตั้งและแนวนอนที่ระเบียง ประตูด้านหน้าที่เปิดออกมาสู่ระเบียงได้ทุกช่วงห้อง ห้องตรงกลางเป็นประตูบาน 2 คู่ ส่วนห้องด้านข้างทั้งสอง เป็นประตูบานคู่ มีไม้ระแนงไม้แนวตั้งเพื่อระบายอากาศในตำแหน่งคอสอง

การตกแต่ง

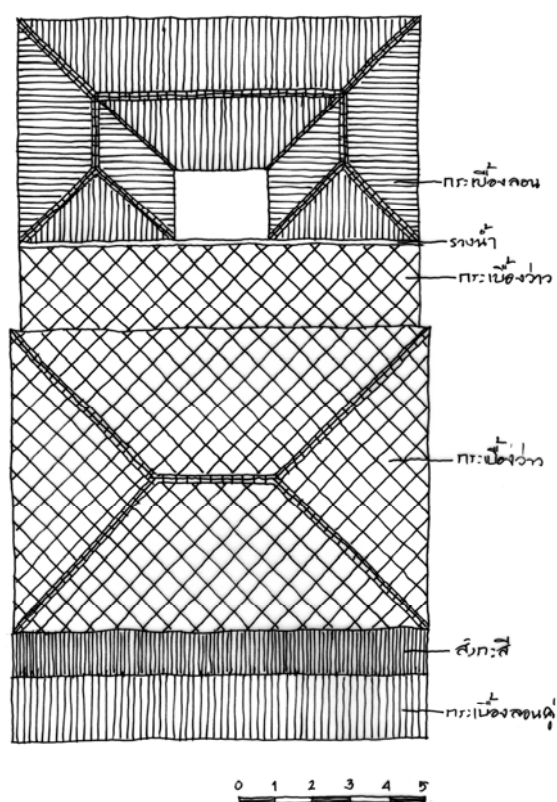
ตกแต่งด้านหน้าและด้านข้างตรงตำแหน่งเสาทั้ง 5 ด้วยแผ่นฝายบานเกล็ดในช่วงบน ลายลูกฟักในช่วงล่าง ตำแหน่งละ 1 บาน ตกแต่งที่ตำแหน่งคอสองเหนือประตูหน้าต่างตลอดแนวด้วยแผ่นฝายลายลูกฟักในแนวนอน หน้าต่างเป็นแบบลายลูกฟัก ทาด้วยสีปีบสีแดงตลอดทั้งหลัง

เรือนหลังที่ 3

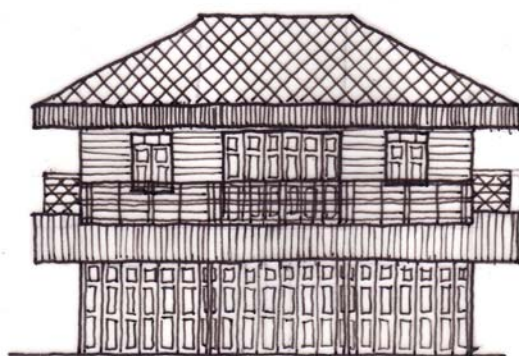
ภาพประกอบ 41 เรือน นายพรรษา นุกูลกิจ อ.ขลุง จ.จันทบุรี

ที่มา: เปีย เสถียร. 2552

ภาพประกอบ 42 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

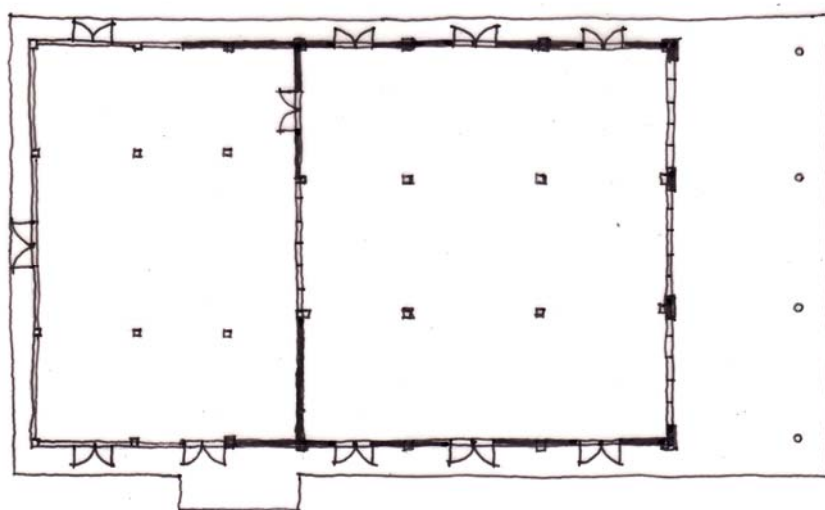
ที่มา: เปีย เสถียร. 2553

■ รูปด้านหน้า

■ รูปด้านข้าง

■ ผังพื้นชั้นล่าง

ภาพประกอบ 43 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 3

ที่มา: เป้ย เสถียร. 2553

ข้อมูลทั่วไป

บ้านเลขที่ 7 ม.4 ต.เกวียนหัก อ.ขลุง จ.จันทบุรี นายพรษา นุกูลกิจ อายุ 67 ปี เป็นเจ้าของ สร้างเมื่อ พ.ศ.2495 เป็นบ้านเดี่ยว 2 ชั้น บ้านหลังนี้สร้างโดยกั้งจิม นุกูลกิจ เป็นผู้มีฐานะดีมากในสมัยนั้น ซึ่งเป็นบิดาของเจ้าของบ้านคนปัจจุบัน บ้านอยู่ภายในสวน กระเบื้องว่าวที่เหลืผ้งเอาไว้เวลาจะนำมาเปลี่ยนต้องชุดเอา ถ้าวางไว้กลัวเหยียบแตก บ้านนี้เจ้าของยังอาศัยอยู่แต่ไม่ได้บูรณะมานานแล้วประกอบกับปลวกกัดกิน ทำให้มีหลายส่วนชำรุดไปมาก คาดว่าจะรื้อแล้วปลูกใหม่ในโอกาสอันใกล้ (เฉลิมพล ไทยเดช. 2552: สัมภาษณ์)

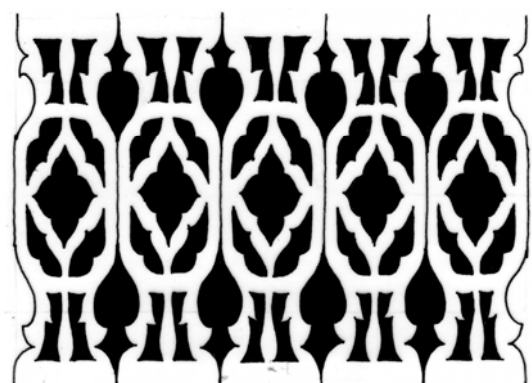
รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนแบบครึ่งปูนครึ่งไม้ มีหลังคาแบบปั้นหยา 2 ยอด ที่เรือนหน้ามีอกไก่ยาวประมาณ 3 เมตร มุงด้วยกระเบื้องว่าว ที่ปลายหลังคาด้านหน้ามีหลังคากันสาดมุงด้วยสังกะสี ส่วนครัวด้านหลังมีหลังคาแบบปั้นหยาเป็นรูปตัวยู(U) มุงด้วยกระเบื้องลอนแบบโบราณ พื้นชั้นล่างเป็นพื้นคอนกรีต ผนังชั้นล่างเป็นปูนทาสีฝุ่นสีเหลืองที่ทมานานแล้วจนดูซีดและหลุดลอก หน้าต่างเป็นลายลูกฟักทั้งชั้นบนและชั้นล่าง โดยมีลูกกรงเหล็กแบบเหล็กเส้นกลมแนวตั้งที่หน้าต่างชั้นล่างเหนือหน้าต่างมีกระจกลูกบอล 3 ช่อง ด้านหน้าเป็นบานเฟี้ยมลูกฟัก เหนือประตูหน้าต่างตลอดแนวเป็นไม้ฉลุลายแนวตั้ง เพื่อระบายอากาศและความสวยงาม ภายในบ้านยังมีไม้ฉลุลายแบบเดียวกับด้านหน้าแสดงสัดส่วนของห้องภายในบ้าน เหมือนกับเป็นการกั้นห้อง ผนังบ้านด้านหลังบ้านเป็นปูนแบบเดียวกับข้างบ้าน ซึ่งก็มีหลังคาแบบปั้นหยา ยกพื้นไม้ขึ้นสูงเท่าหัวเข่า มีลานโล่งพื้นคอนกรีตตรงกลางครัวทำให้มีแสงแดดส่องถึงได้ ตรงใต้หลังคาภายในครัวมีไม้ฉลุลายแบบง่าย ๆ ประดับเป็นระบายโดยรอบ ด้านหน้าบ้านมีหลังคายื่นยาวออกมาแบบเปิดโล่งเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอย ส่วนนี้เป็น การต่อเติมในภายหลัง ด้านหน้าชั้นบนเป็นระเบียงไม้ตลอดแนวสามารถเปิดประตูออกมาได้ ส่วนที่เป็นไม้ทาสีปีบสีแดงมานานแล้วจนสีดูซีดเก่า บ้านหลังนี้มีความเสียหายหลายจุดเนื่องจากปลวกและการเสื่อมสภาพของวัสดุ

การตกแต่ง

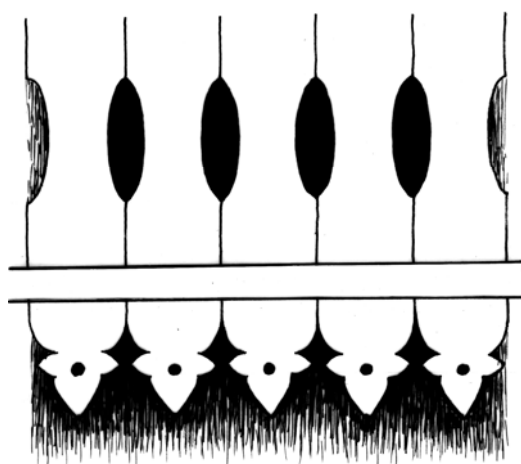
มีการตกแต่งเหนือหน้าต่างชั้นบนประดับด้วยกระจกลูกบอลและสีน้ำเงิน ผนังด้านข้างชั้นล่างเป็นปูนทาสีฝุ่นสีเหลือง ส่วนที่เป็นไม้ทาสีปีบสีแดง หน้าต่างเป็นลายลูกฟักทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ด้านหน้าตกแต่งด้วยบานเฟี้ยมแบบลูกฟักตลอดแนวหน้าบ้าน

เหนือประตูหน้าในตำแหน่งคองตลอดแนวเป็นไม้ฉลุลายแนวตั้งทาสีขาว ลวดลายนี้ไม่พบในบ้านหลังอื่นเลย ภายในบ้านยังมีไม้ฉลุลายแบบเดียวกับด้านหน้าแสดงสัดส่วนของห้องภายในบ้านตรงใต้พื้นชั้นบนระดับเหนือศีรษะ เหมือนกับเป็นการกั้นห้อง ตรงใต้หลังคาภายในครัวมีไม้ฉลุลายแบบง่าย ๆ ประดับเป็นระบายโดยรอบ

ภาพประกอบ 44 ภาพไม้ฉลุลายแนวตั้งที่ประดับด้านหน้าและภายในเรือน

ที่มา: เป้ย เสถียร , 2553

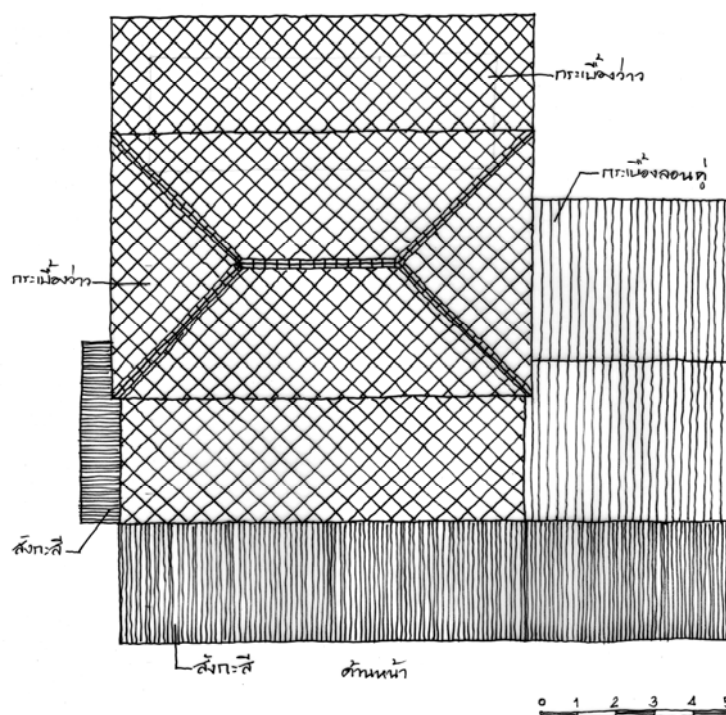
ภาพประกอบ 45 ภาพไม้ฉลุลายแบบง่าย ๆ ที่ประดับระบายใต้หลังคาในครัว

ที่มา: เป้ย เสถียร , 2553

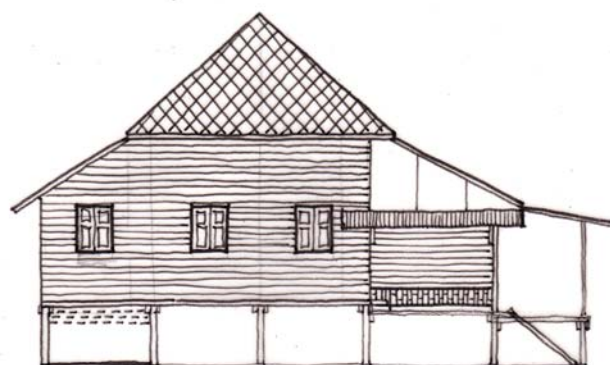
เรือนหลังที่ 4

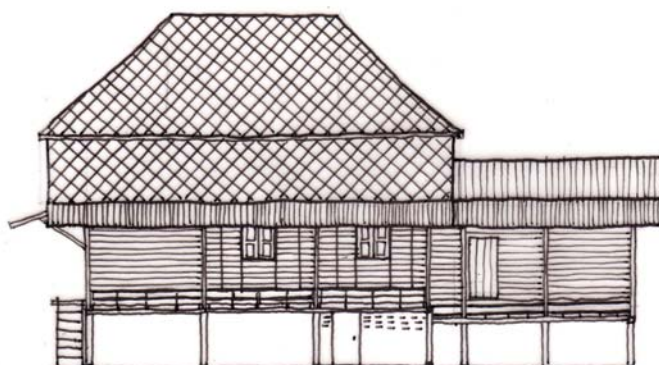
ภาพประกอบ 46 เรือน นายสมคิด กรณี อ.ขลุง จ.จันทบุรี
ที่มา: เปีย เสถียร (2552).

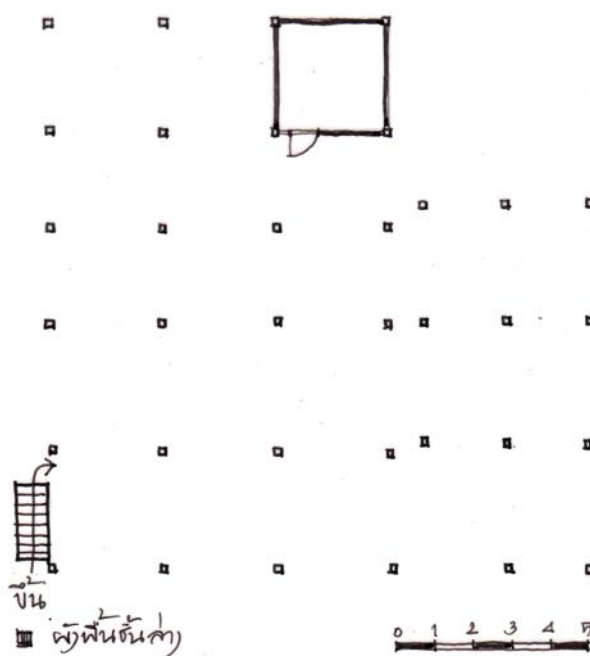
ภาพประกอบ 47 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน
ที่มา: เปีย เสถียร. (2553).

■ กุ่ตตันจ้าย

■ กุ่ตตันหัต

■ ผังพื้นดินสำ

ภาพประกอบ 48 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 4

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

ข้อมูลทั่วไป

บ้านเลขที่ 37 ม.1 ต.เกวียนหัก อ.ขลุง จ.จันทบุรี นายสมคิด กรณี อายุ 55 ปี เป็นเจ้าของบ้าน ใช้อาศัยในปัจจุบัน เป็นลักษณะบ้านชาวสวน หันหลังบ้านให้ถนน เป็นบ้าน ที่มีห้องเพียง 1 ห้องที่ส่วนด้านหลังบ้าน ส่วนใหญ่บ้านเปิดโล่ง(สมคิด กรณี. 2552: สัมภาษณ์)

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนไม้ยกสูงแค่คนเดินลอดได้แต่ต้องก้มหัว ช่วงล่างเป็นเสาคอนกรีต ช่วงบนเป็นเสาไม้ มีหลังคาแบบปั้นหยาคลุมด้วยกระเบื้องว่าว พื้นไม้กระดาน ผนังเป็นฝากระดาน แนวขวาง หน้าต่างเป็นแบบลูกฟัก มีพาไล 2 ด้าน พาไลด้านหลังเป็นตัวบ้านซึ่งส่วนนี้กัน เป็นห้องทั้งหมด ส่วนบริเวณบ้านที่อยู่ใต้หลังคาปั้นหยาเปิดโล่งทั้งหมดต่อเนื่องมายังพาไลด้านหน้า ส่วนพื้นลดระดับลงมาเป็นช่องแฉกตลอด บันไดไม้ตั้งบนพื้นดิน ในตำแหน่งคอสองข้างบ้านมีไม้ระแนงแนวตั้ง เพื่อระบายอากาศ ทาด้วยสีปีบสีแดงทั้งหลังมานานมากแล้วจนดูซีดเก่า

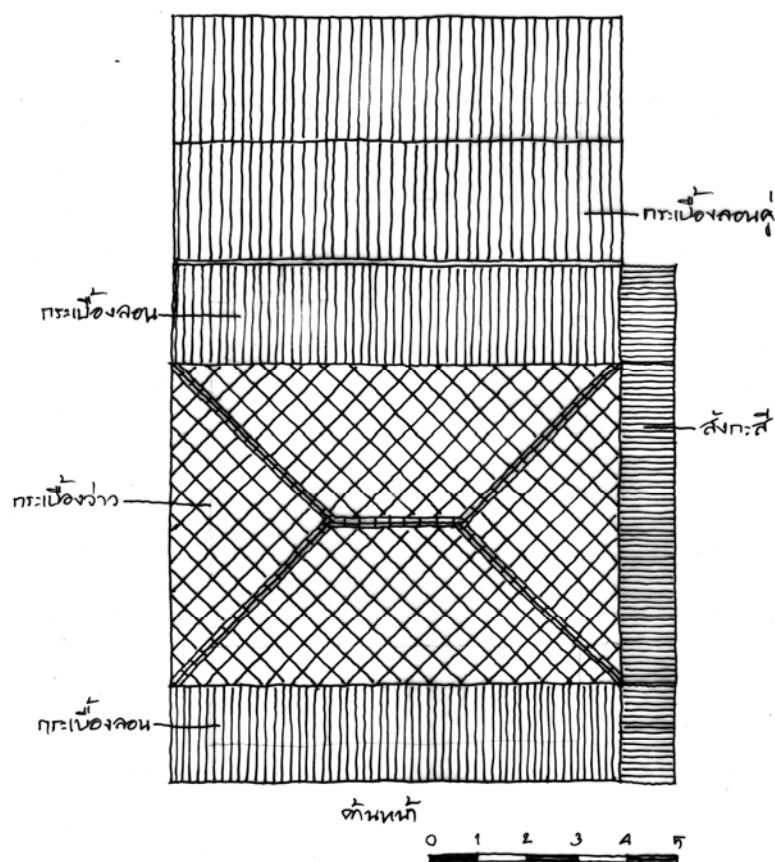
การตกแต่ง

หน้าต่างเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟัก ทาด้วยสีปีบสีแดงทั้งหลัง

เรือนหลังที่ 5

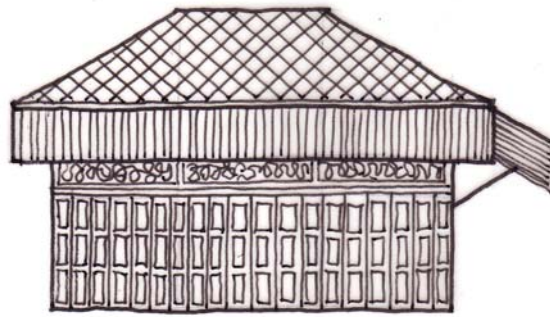

ภาพประกอบ 49: เรือน นายอนันต์ สินชัยกิจ อ.ขลุ้ง จ.จันทบุรี
ที่มา: เป๊ย เสถียร. (2551).

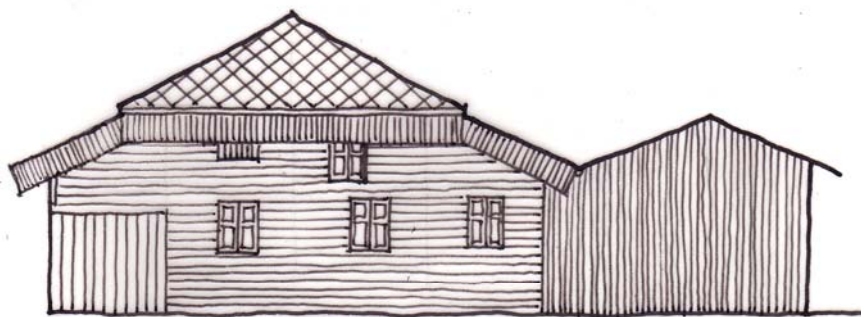

ภาพประกอบ 50: ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

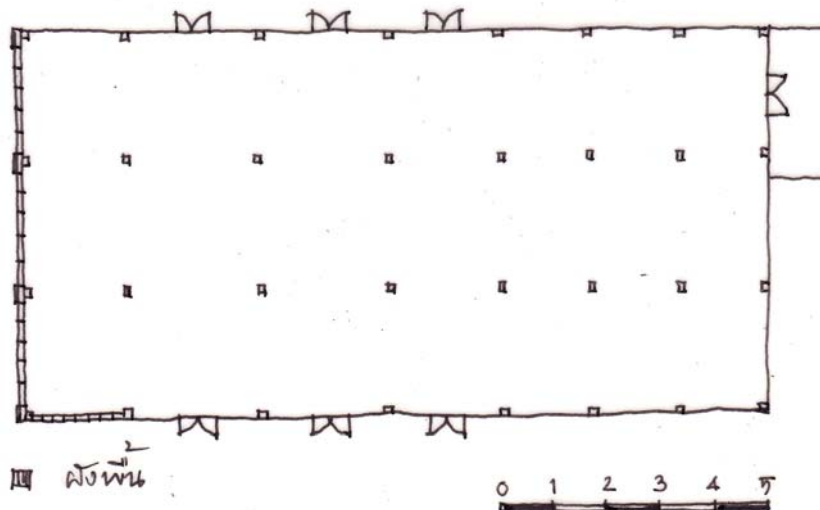
ที่มา: เป๊ย เสถียร. (2553).

๓๓ ปุ่ตั้นหน้า

๓๔ ปุ่ตั้นข้าง

๓๕ ผังพื้น

ภาพประกอบ 51 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 5

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

ข้อมูลทั่วไป

บ้านเลขที่ 9 -11 ถ.เทศบาลสาย 2 อ.ขลุง จ.จันทบุรี นายอนันต์ สินชัยกิจ เป็นเจ้าของบ้าน บ้านตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน หน้าบ้านติดชิดกับถนน ไม่มีทางเดินเท้า ข้างบ้านด้านขวาเป็นซอย ข้างบ้านด้านซ้ายติดกับบ้านหลังอื่น ด้านหลังบ้านมีพื้นที่โล่งแต่ไม่มากนัก บ้านนี้มีหลายส่วนชำรุด เจ้าของบ้านจึงได้นำแผนสังกะสีมาปิดไว้หลายส่วน

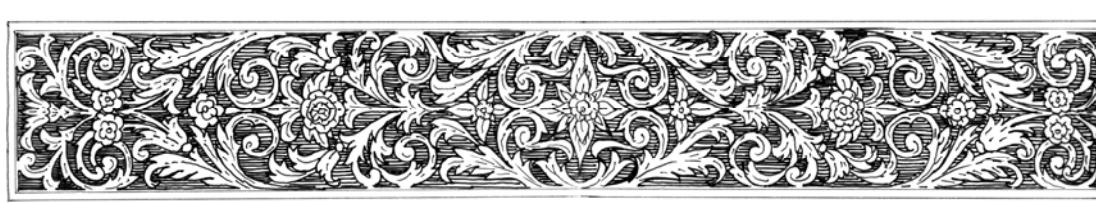
รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนไม้ชั้นเดียวพื้นบ้านระดับเสมอฟื้นดิน มีหลังคาแบบปั้นหยา 1 ยอด ออกไถ่ยาว ประมาณ 3 เมตร มีความกว้างขนาด 3 ห้อง มีหลังคาแบบปั้นหยาคลุมด้วยกระเบื้องว่าว ส่วนพาไล ด้านหน้าคลุมด้วยกระเบื้องลอนแบบเก่า ผนังเป็นฝากระดานแนวขวาง หน้าต่าง เป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟัก ด้านหน้าและด้านหลังเป็นส่วนเดียวกับบ้านที่สร้างยื่นออกไปเกินนอกแนวชายคาปั้นหยาเพื่อให้บ้านมีขนาดยาวมากขึ้นแต่ช่วยลดความสูงของหลังคาลงได้มาก ด้านหน้าเป็นบานเฟี้ยมลูกฟักแบบ ยึดติดกันด้วยบานพับตลอดทั้ง 3 ช่วง เหนือขึ้นไปมีไม้ ฉลุลายในตำแหน่งคอสองเพื่อระบายอากาศ และความสวยงาม ที่ข้างบ้านด้านหน้ามีประตูบานเฟี้ยมแบบแผ่นไม้กระดานเรียบ ทาด้วยสีปับสีแดง ทั้งหลังมานานแล้ว

การตกแต่ง

ด้านหน้าตกแต่งด้วยบานเฟี้ยมลายลูกฟักแบบยึดติดกันด้วยบานพับตลอดทั้ง 3 ช่วง หน้าต่างเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟัก

มีไม้ฉลุลายแนวนอนในตำแหน่งคอสองเหนือประตูด้านหน้าตลอดแนว เป็นลวดลายไทย ผสมลายเทศ ลวดลายมีการฉลุและแกะสลักลวดลายให้มีความลึกและดูอ่อนช้อยมากขึ้น

ภาพประกอบ 52 ภาพไม้ฉลุลายแนวนอนในตำแหน่งคอสอง

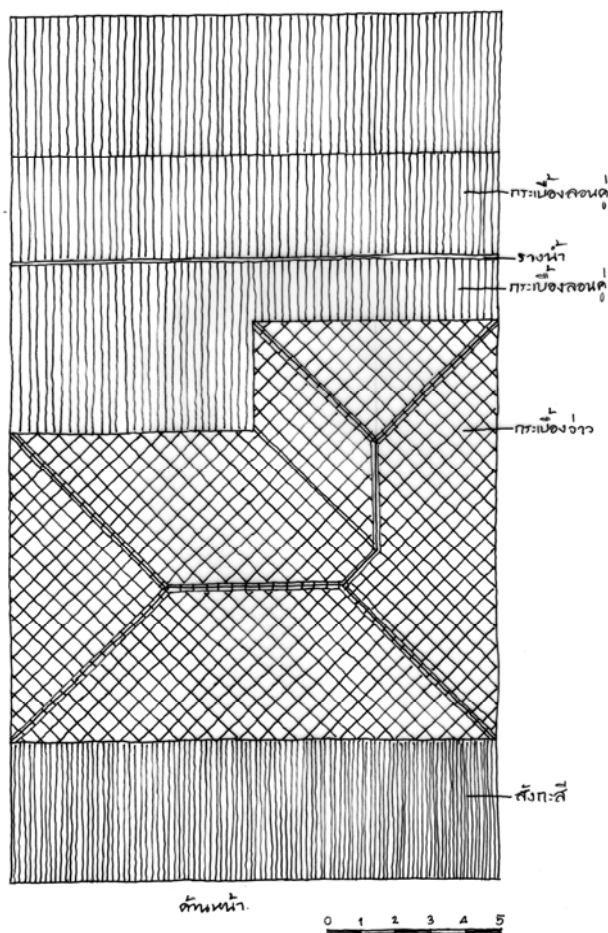
ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

เรือนหลังที่ 6

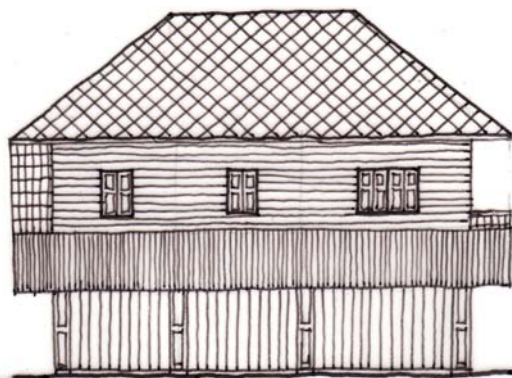
ภาพประกอบ 53 เรือน นายเทิง สิงหาร อ.ขลุง จ.จันทบุรี

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2552).

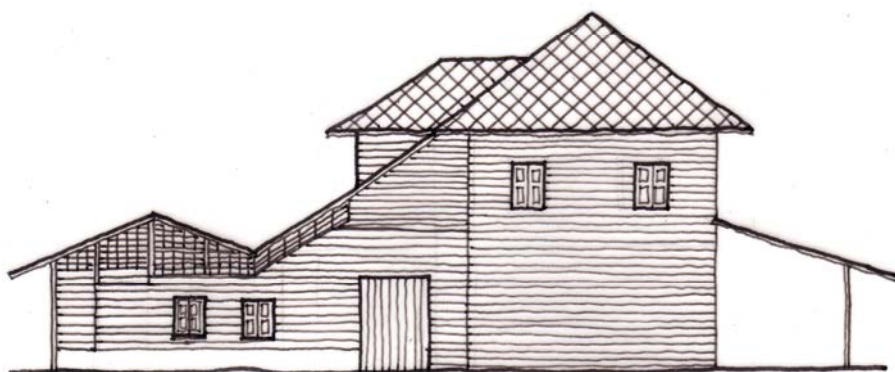

ภาพประกอบ 54 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

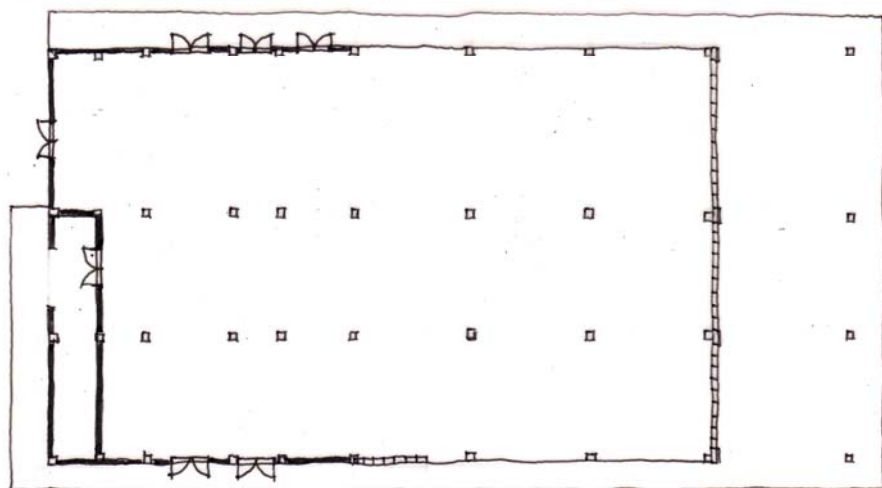
ที่มา: เป้ย เสถียร. 2553

๓๕ ปุ่ตักหน้า

๓๖ ปุ่ตักข้าง

๓๗ ผังพื้น

ภาพประกอบ 55 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 6

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

ข้อมูลทั่วไป

บ้านเลขที่ 21 ม.1 ต.เกวียนหัก อ.ขลุง จ.จันทบุรี นายเทิง สิงหาร อายุ 81 ปี เป็นเจ้าของบ้าน สร้างโดยคุณพ่อเลียง สิงหาร คุณพ่อของลุงเทิงซึ่งเป็นช่างไม้ บ้านหลังนี้มีอายุ 62 ปีแล้ว คุณลุงเทิงได้มีส่วนร่วมในการสร้างบ้านหลังนี้ เมื่อคุณลุงอายุได้ 19 ปี ได้มีส่วนร่วมในการเลื่อยไม้สร้างบ้าน โดยไปเลื่อยไม้มาจากเทือกเขาสะพาน ไม้ที่สร้างบ้านมีไม้หลายชนิดปนกัน ได้แก่ ไม้ชัน พญาไม้ ไม้กระท้อน ไม้หลุมพอ ไม้ตาลหก ไม้กะดิด ไม้ตะเคียน ไม้ยาง เป็นต้น มีการนำมาสร้างบ้านโดยนำเสาถองเรือมา ส่วนไม้ที่มีขนาดเบากว่าก็ใช้เกวียนบรรทุกมา (เทิง สิงหาร. 2552: สัมภาษณ์)

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนไม้สองชั้น มีหลังคาปั้นหยาบแบบตัวแอล(L) มุงด้วยกระเบื้องว่าว มีความกว้าง 3 ห้อง แต่ขนาดความกว้างของห้องไม่เท่ากัน มี 2 ห้องที่กว้างเท่ากัน และมีอีก 1 ห้องที่กว้างกว่ามาก ชั้นล่างเป็นพื้นคอนกรีตระดับเสมอฟื้นดิน ชั้นบนพื้นกระดาน เป็นเสาไม้ทั้งหมด ผนังเป็นฝากระดาน แนวขวาง หน้าต่างเป็นแบบลูกฟัก มีพาไลด้านหลังต่อเชื่อมเป็นตัวบ้านซึ่งส่วนนี้ก็เป็นห้องทั้งหมด เชื่อมต่อออกไปถึงครัวที่มีหลังคาแบบจั่ว มีพาไลด้านหน้าแบบเปิดโล่งมุงสังกะสีสำหรับบังแดดบังฝน ซึ่งส่วนนี้สร้างขึ้นมากภายหลัง ประตูด้านหน้าเป็นแบบฝาเพี้ยมแผ่นเรียบตลอดแนว ประตูด้วยลายลูกฟักตรงเสาหน้าทั้งสี่เสา ในตำแหน่งคอสองรอบบ้านมีไม้ระแนงแนวตั้งเพื่อระบายอากาศ ทาด้วยสีป๊อปสีแดงทั้งหลังมานานมากแล้วจนดูซีดเก่า

การตกแต่ง

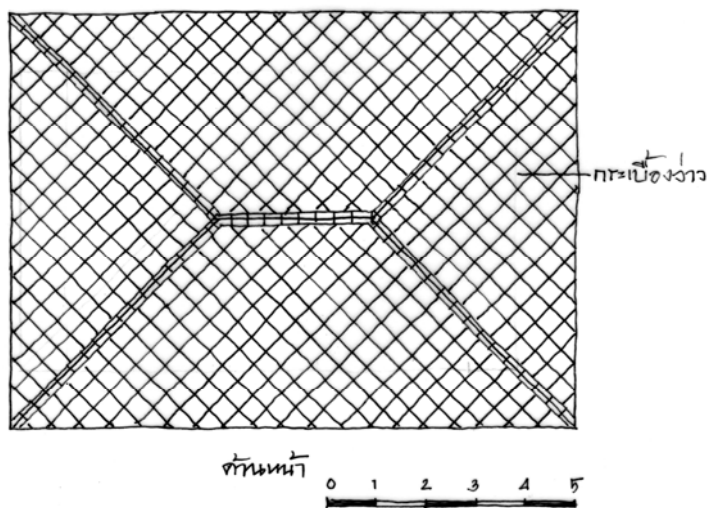
ตกแต่งด้านหน้าตรงตำแหน่งเสาทั้ง 3 ด้วยแผ่นฝาตายลูกฟักตำแหน่งละ 1 บาน หน้าต่างทั้งชั้นบน ชั้นล่าง เป็นแบบลายลูกฟัก ทาด้วยสีป๊อปสีแดงตลอดทั้งหลัง

เรือนหลังที่ 7

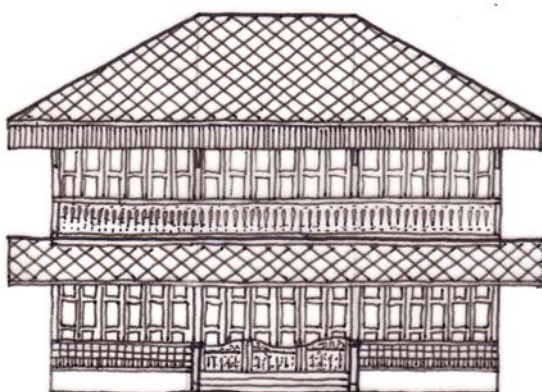
ภาพประกอบ 56 กุฏิวัดวันยาวบน อ.ขลุง จ.จันทบุรี

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2551).

ภาพประกอบ 57 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

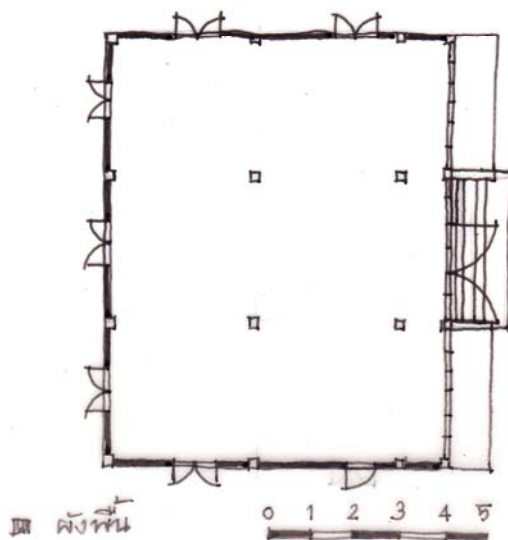
ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

ภาพประกอบ 58 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 7

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

ข้อมูลทั่วไป

กุฏิวัดนี้ เป็นกุฏิที่อยู่ภายในวัดวันยาวบน อ.ขลุง จ.จันทบุรี พระใช้เป็นสถานที่ตั้งยาสมุนไพรที่มีการรักษาให้ทั้งพรและบุคคลภายนอกด้วย สภาพโดยรวมยังคงสมบูรณ์ มีส่วนที่ชำรุดบ้าง มีปลวกเข้ากัดกินทำลายในบางส่วน

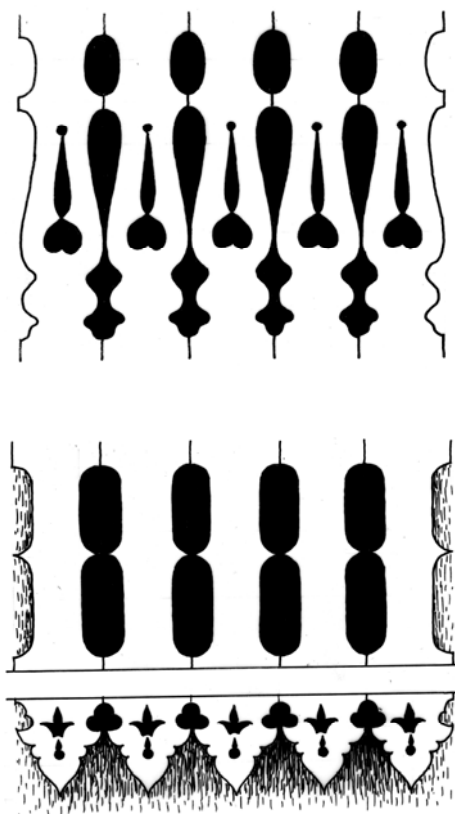
รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนทรงปั้นหยา แบบครึ่งปูนครึ่งไม้ มีหลังคาแบบปั้นหยา 1 ยอด ออกไปยาวประมาณ 3 เมตร หลังคามุงด้วยกระเบื้องว่าว ผนังด้านข้างก่ออิฐถือปูนทาสีฟ้าอ่อนส่วนล่างใกล้พื้นดินทาสีน้ำตาล พื้นด้านล่างเป็นพื้นคอนกรีตยกพื้นพื้นดิน พื้นชั้นบนเป็นไม้กระดาน ที่บันไดขึ้นอาคารมีประตูเตี้ยประดับลวดลายไม้ฉลุ บันไดทางขึ้นด้านก่อด้วยคอนกรีตมีระเบียงทางขึ้นเป็นคอนกรีตแบบเส้นโค้ง หน้าต่างเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ด้านหน้าเป็นฝาเพี้ยมลายลูกฟักแบบยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ ชั้นบนด้านหน้าเปิดโล่ง มีระเบียงประดับด้วยลูกกรงฉลุลายแบบง่าย ๆ แต่สวยงาม มีหลังคาเป็นกันสาดที่ด้านหน้ายื่นออกมาจากใต้ระเบียง ส่วนที่เป็นไม้เคยทาสีปัสแดงไว้นานจนซีดแล้ว

การตกแต่ง

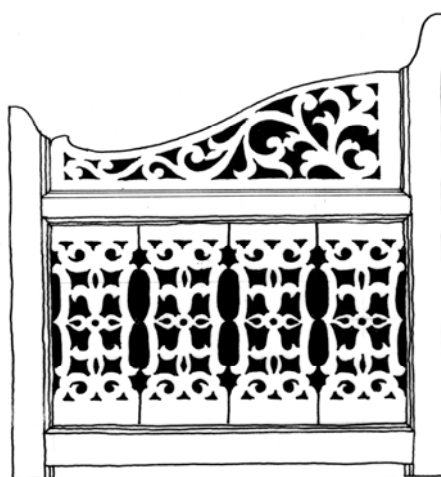
มีการตกแต่งด้านหน้าเรือน ด้วยฝาเพี้ยมลายลูกฟักแบบยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ หน้าต่างเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ผนังด้านข้างก่ออิฐถือปูนทาสีฟ้าอ่อนส่วนล่างใกล้พื้นดินทาสีน้ำตาล ส่วนที่เป็นไม้เคยทาสีปัสแดง

มีไม้ฉลุลายในแนวตั้งประดับที่ใต้ชายคาในตำแหน่งคอสอง ระบายใต้หลังคา และตอนบนของส่วนกันห้อง ที่บันไดทางขึ้นอาคารมีประตูเตี้ยแบบ 3 บาน ประดับลวดลายไม้ฉลุทั้งในแนวตั้งและแนวนอน ที่ด้านบนของส่วนกันห้องชั้นบนมีไม้ฉลุลายแนวตั้ง ที่ระเบียงหน้าชั้นสองประดับด้วยลูกกรงฉลุแบบง่าย ๆ ที่ประตูทางเข้าชั้นล่างเป็นบานประตูเตี้ย 3 บาน มีลายฉลุในแนวตั้งและลายเครือเถาในแบบโค้งที่ท่อนบนของประตูเตี้ย ลายฉลุแนวตั้งที่ประตูเตี้ยนี้เป็นลายเดียวกับที่ประดับใต้ชายคาในตำแหน่งคอสอง

ภาพประกอบ 59 ภาพไม้ฉลุลายในแนวตั้งประดับที่ระบายใต้หลังคาและลูกกรงไม้ฉลุลายในแนวตั้ง

ที่มา: เปีย เสถียร. 2553

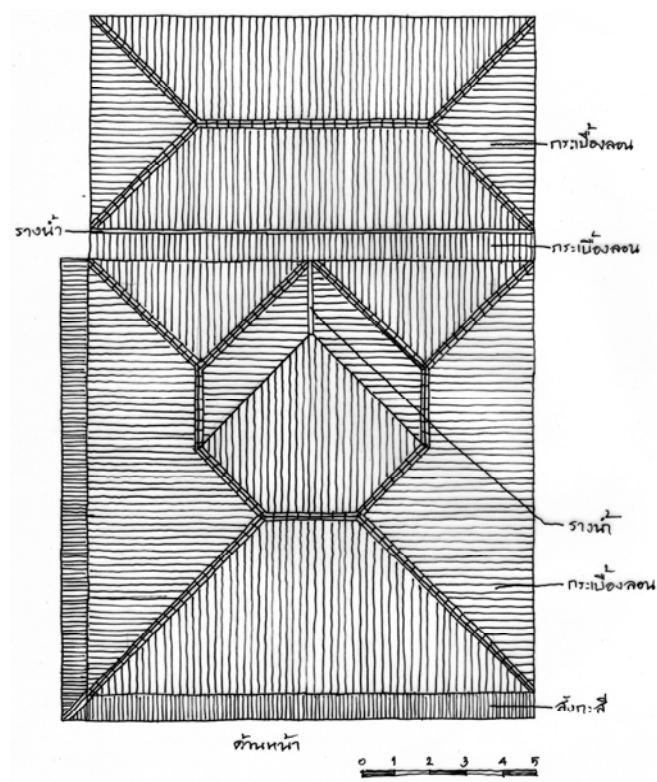
ภาพประกอบ 60 ลายฉลุในแนวตั้งและลายเครือเถาในแบบโค้งที่ประตูเตี้ย

ที่มา: เปีย เสถียร. 2553

เรือนหลังที่ 8

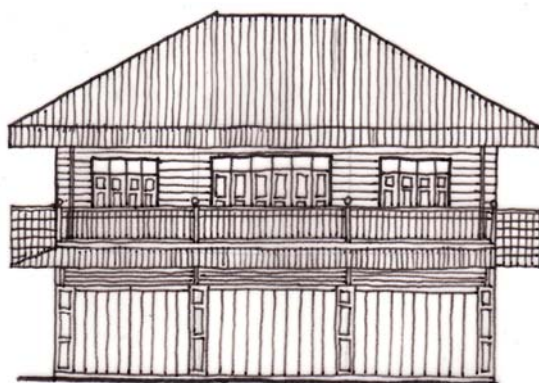

ภาพประกอบ 61 เรือน นางรัตนา เต็งชาตะพันธ์ อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี
ที่มา: เปีย เสถียร. 2552

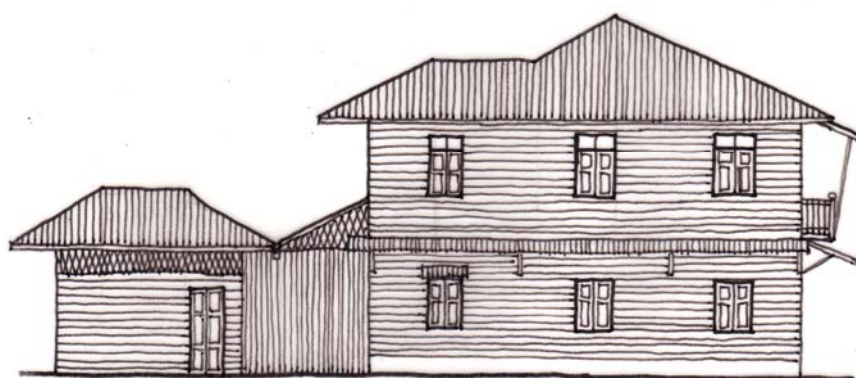

ภาพประกอบ 62: ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

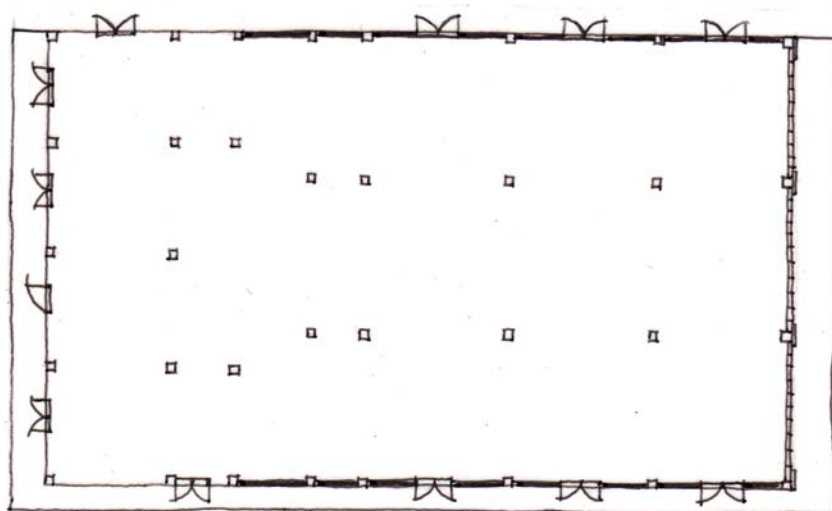
ที่มา: เปีย เสถียร. 2553

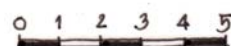
๓ ปลูกหน้า

๔ ปลูกข้าง

๕ ผังพื้น

ภาพประกอบ 63 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 8

ที่มา: เปีย เสถียร. (2553)

ข้อมูลทั่วไป

เรือน นางรัตนา เต็งชาตะพันธ์ บ้านเลขที่ 71 ถ.ศรีนวลดิษ อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี นางรัตนา เต็งชาตะพันธ์ อายุ 78 ปี เป็นเจ้าของบ้าน บ้านหลังนี้มีอายุประมาณ 50-60 ปี บ้านตั้งอยู่ติดริมถนน มีทางเดินเท้าติดหน้าบ้าน เปิดเป็นร้านขายของทั่วไป มีบ้านหลังอื่นทั้งสองข้าง บ้านด้านขวาสร้างแบบชิดกันมาก มีปลวกเข้ากัดกินทำลายในหลาย ๆ ส่วน (โป๊พ้น แซ่เต็ง. 2552: สัมภาษณ์)

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนไม้ 2 ชั้น มีขนาดความกว้าง 3 ห้อง มีหลังคาแบบปั้นหยา 2 ยอด เรือนหลังใหญ่ มีหลังคาปั้นหยาแบบตัวยู(U) ส่วนหลังคาครุฑที่ชั้นล่างก็มีหลังคาแบบปั้นหยา หลังคามุงด้วยกระเบื้องลอนแผ่นเล็กแบบเก่าที่มีมาตั้งแต่ครั้งแรกของการก่อสร้างพื้นล่างเป็นพื้นคอนกรีตหินขัด หน้าต่างเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ด้านหน้าเป็นฝาเพ็ญแบบเรียบยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ ด้านหน้าชั้นบนเป็นประตูฝาเพ็ญเข้าลิ้นแบบลูกฟักยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ 6 แผ่น เปิดออกมาสู่ระเบียงด้านหน้าได้ ระเบียงด้านหน้ามีลูกกรงระแนงไม้ในแนวตั้งโดยรอบ มีไม้ระแนงไม้แนวตั้งเพื่อระบายอากาศในตำแหน่งคอสอง ฝาชั้นบนเป็นฝากระดานในแนวนอน กันสาดมุงด้วยสังกะสี หลังคามีการชำรุดบ้าง ที่เพดานใต้พื้นชั้นบนมีไม้กระดานกรุเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและดูแลความสะอาดได้ง่าย

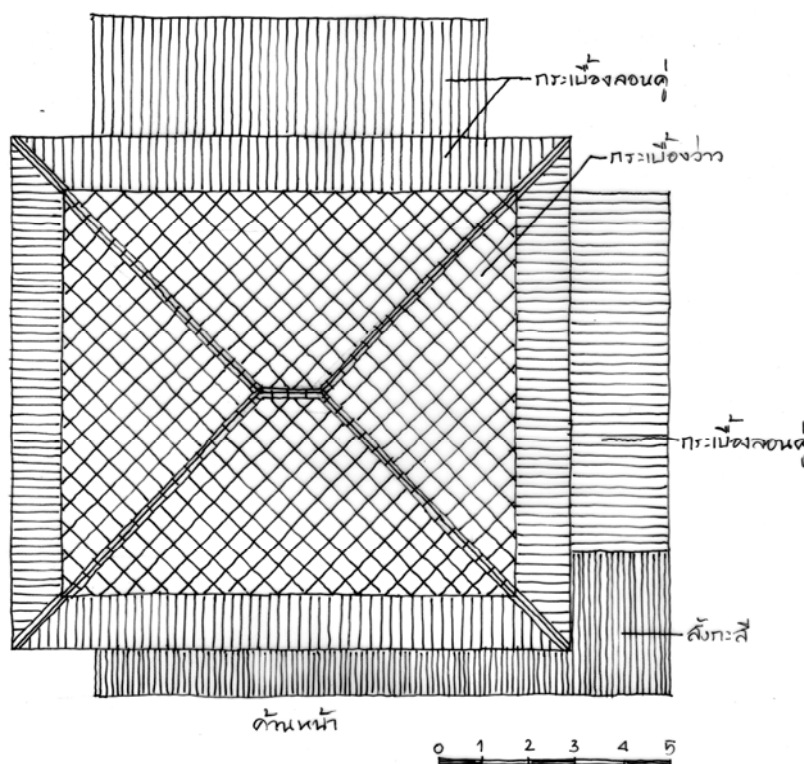
การตกแต่ง

ตกแต่งด้านหน้าตรงตำแหน่งเสาทั้ง 4 ด้วยแผ่นฝาลายลูกฟักตำแหน่งละ 1 บาน หน้าต่างทั้งชั้นบน ชั้นล่าง ประตูภายใน และประตูด้านหน้าชั้นบนเป็นแบบลายลูกฟัก ทาด้วยสีปีบสีแดงตลอดทั้งหลัง

เรือนหลังที่ 9

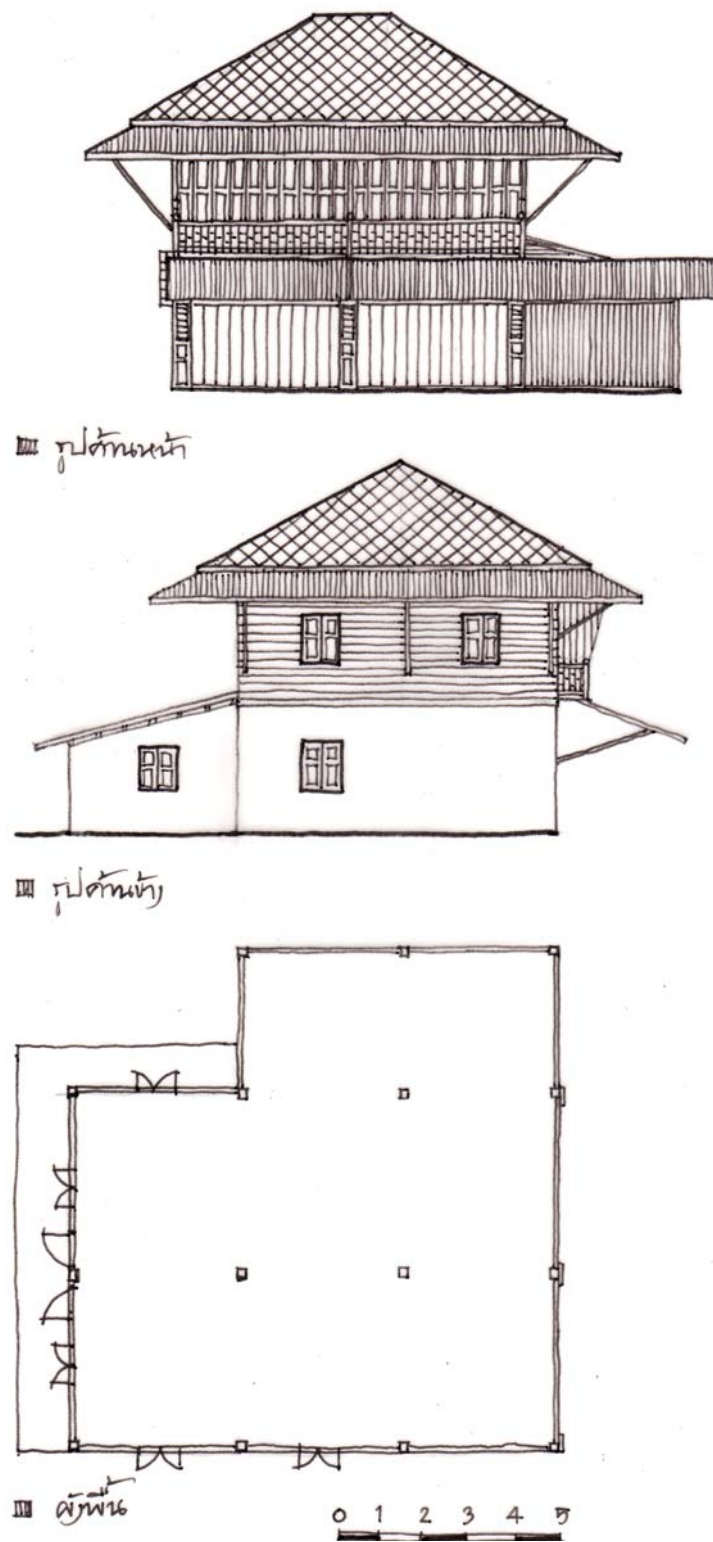

ภาพประกอบ 64 เรือน นายอัครวิน ชาวไชย อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี
ที่มา: เป้ย เสถียร. (2552).

ภาพประกอบ 65 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

ภาพประกอบ 66 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 9

ที่มา: เป้ย เสถียร. 2553

ข้อมูลทั่วไป

บ้านเลขที่ 158-162 ถ.ศรีนวดิษ อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี นายอัศวิน ชาวไชย อายุ 64 ปี เป็นเจ้าของบ้าน เจ้าของบ้านคนเดิมเป็นทวดที่มีอายุระหว่างปี พ.ศ.2402-2487 บ้านหลังนี้จึงมีอายุประมาณมากกว่า 70 ปี บ้านตั้งอยู่ติดริมถนน มีทางเดินเท้าติดหน้าบ้าน เปิดเป็นร้านขายของทั่วไป เมื่อก่อนผนังด้านล่างกันด้วยไม้กระดาน ตอนนี้นำเปลี่ยนเป็นก่ออิฐถือปูน มีปลวกเข้ากัดกินทำลายในหลาย ๆ ส่วน (อัศวิน ชาวไชย. 2552: สัมภาษณ์)

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนแบบครึ่งปูนครึ่งไม้ 2 ชั้น มีหลังคาแบบปั้นหยา 1 ยอด มุงด้วยกระเบื้องว่าว ออกไปยาวประมาณ 2 เมตร หน้ากว้าง 2 ห้อง พื้นล่างเป็นคอนกรีตขัดเรียบ ถัดลงมาเป็นกันสาดมีค้ำยันด้วยไม้ตรงวางเฉียง มุงกระเบื้องแบบลอนโดยรอบรับจากชายปั้นหยาพอดี ช่วยให้บ้านมีหลังคา 2 ระดับ และทำให้มีหลังคากว้างขึ้น ในตำแหน่งคอสองมีไม้ฉลุลายแบบเครือเถาโดยรอบ ด้านหน้าชั้นบนเป็นระเบียงมีลูกกรงไม้ระแนงแนวตั้งและแนวนอนสลับกันให้เกิดกรอบสี่เหลี่ยมเยื้องกัน ด้านหน้าบ้านชั้นบนเป็นบานเฟี้ยมลายลูกฟักตลอดแนว เหนือประตูด้านหน้ามีไม้ฉลุลายแบบเครือเถาตลอดแนว ฝาเป็นแผ่นไม้กระดานแนวขวาง ตรงคอสองด้านข้างและด้านหลังมีไม้ระแนงไขว้กัน แบบขนมเปียกปูนเพื่อระบายอากาศ หน้าต่างเป็นแบบลูกฟัก ด้านหน้าชั้นล่างเป็นกันสาดมุงด้วยสังกะสี มีค้ำยันด้วยไม้ตรงวางเฉียงตรงแนวเสาทั้งสามจุด ส่วนนี้มีเพดานไม้กระดานตลอดกันสาดให้ดูเรียบร้อย เมื่อก่อนผนังด้านล่างกันด้วยไม้กระดาน ตอนนี้นำเปลี่ยนเป็นก่ออิฐถือปูน ประตูด้านหน้าเปลี่ยนเป็นแบบประตูเหล็กพับยัดได้

การตกแต่ง

ตกแต่งที่ด้านหน้าชั้นบนเป็นฝาเฟี้ยมเข้าลิ้นแบบลูกฟักยัดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ ด้านหน้าตรงตำแหน่งเสาทั้ง 3 ด้วยแผ่นฝาฉลุลูกฟักตำแหน่งละ 1 บาน หน้าต่างชั้นบนเป็นแบบฉลุลูกฟัก

มีไม้ฉลุลายแบบเครือเถาในแนวนอนในตำแหน่งคอสองใต้ฝ้าเพดานชั้นบน และตำแหน่งคอสองเหนือประตูด้านหน้ายาวตลอดแนว ฉลุเครือเถาทั้งสองส่วนเป็นลายเดียวกัน มีลายสมดุลงตรงกลางบ้านแล้วฉลุเครือเถาเลื้อยต่อเนื่องออกไปอย่างสมดุลงกัน เป็นลายแบบโปร่ง ดูพลิ้วไหว บอบบาง ดูอ่อนช้อยงดงาม ลวดลายนี้ใช้ไม้สักแผ่นกระดานกว้างและยาวตลอดแนวหน้าบ้าน 2 ห้อง เพราะต้องให้ลายจุดกลางอยู่ตรงกลางบ้านพอดี

ภาพประกอบ 67 ภาพไม้ฉลุลายแบบเครือเถาในแนวนอน เรือน นายอัศวิน ชาวไชย

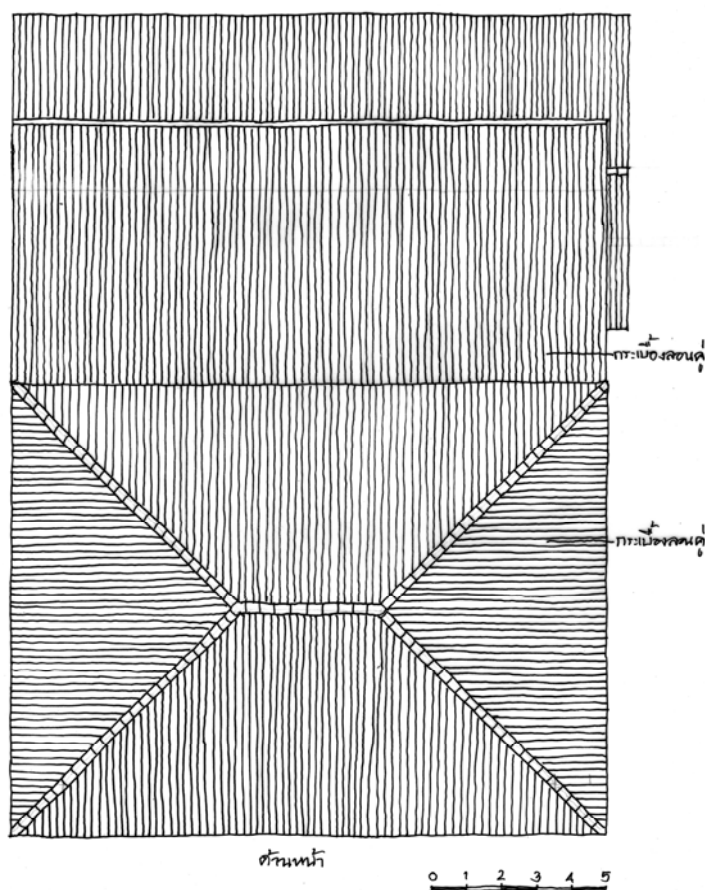
ที่มา: เปี้ย เสถียร. (2553).

เรือนหลังที่10

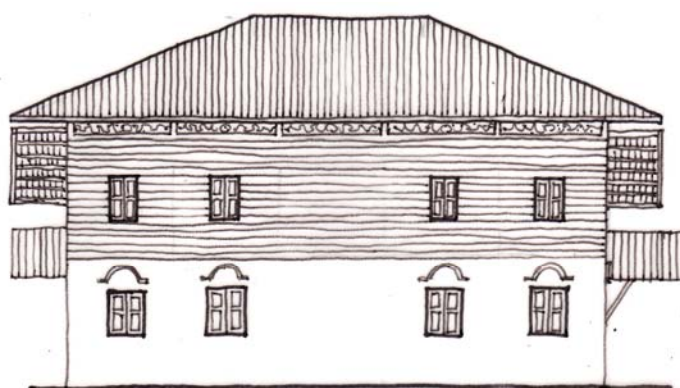
ภาพประกอบ 68 เรือน นางบุญมา มงคลสุข อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี

ที่มา: เป๊ย เสถียร. 2551

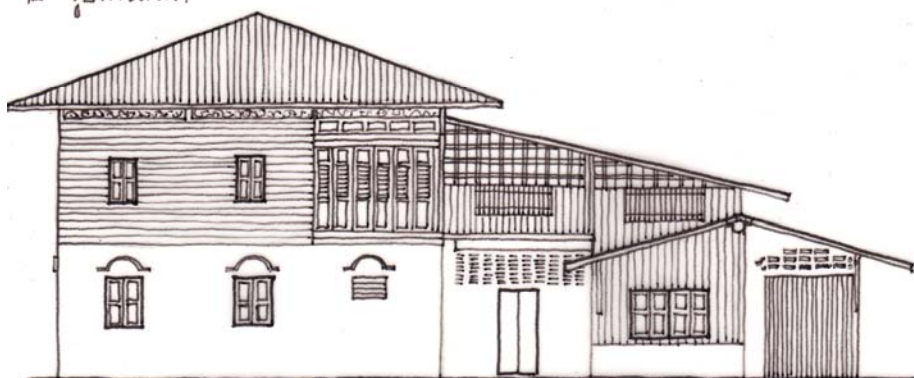

ภาพประกอบ 69 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

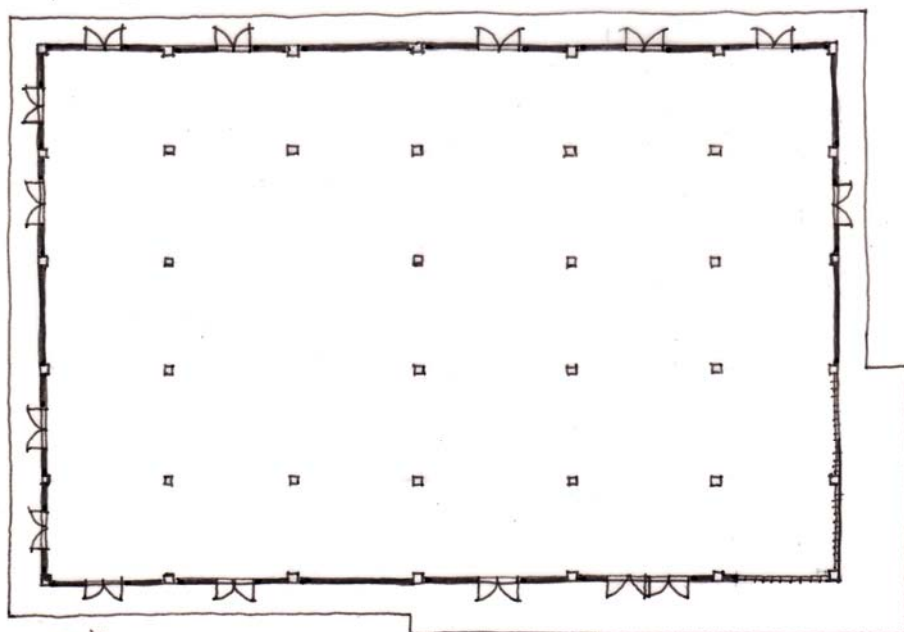
ที่มา: เป๊ย เสถียร , 2553

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

ผังพื้น

0 1 2 3 4 5

ภาพประกอบ 70 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 10

ที่มา: เป๊ย เสถียร. (2553).

ข้อมูลทั่วไป

เรือน นางบุญมา มงคลสุข บ้านเลขที่ 23 อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี บ้านหลังนี้หันหลังเข้าหาถนน หันด้านหน้าลงสู่คลอง แล้วมีการตัดถนนนี้ในภายหลังจากการสร้างบ้านหลังนี้ แต่ก่อนนั้นไปมาหาสู่กันโดยทางน้ำ แต่ตอนนี้ไม่มีการคมนาคมทางน้ำที่คลองนี้แล้วเนื่องจากตื้นเขินไปมาก บ้านหลังนี้ใหญ่โตมาก นับว่าเป็นบ้านคหบดีที่มีฐานะดี เมื่อก่อนมุงด้วยกระเบื้องว่าว แล้วบูรณะใหม่เปลี่ยนเป็นกระเบื้องลอนคู่ในภายหลัง (บุญมา มงคลสุข. 2552: สัมภาษณ์)

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนครึ่งปูนครึ่งไม้ มีหลังคาแบบปั้นหยา 1 ยอด อกไก่ยาวประมาณ 4 เมตร มุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ มีความกว้าง 5 ช่วงเสา พื้นล่างเป็นคอนกรีตและกระเบื้องลายโบราณ เมื่อก่อนมุงด้วยกระเบื้องว่าว แล้วบูรณะใหม่เปลี่ยนเป็นกระเบื้องลอนคู่ในภายหลัง ใต้ชายคาที่ยื่นออกมาจากบ้านตีฝ้าด้วยไม้กระดาน ผนังชั้นล่างแบบก่ออิฐถือปูน มีหน้าต่างแบบลูกฟักโดยรอบ เหนือหน้าต่างชั้นล่างนี้มีปูนปั้นเป็นวงโค้งเพื่อป้องกันน้ำฝนไหลลงสู่หน้าต่าง ในตำแหน่งคอสองมีไม้ฉลุลายแบบเครือเถาในแนวนอนโดยรอบเพื่อระบายอากาศ ฝาเป็นแผ่นไม้กระดานแนวขวาง หน้าต่างเป็นแบบลูกฟัก บ้านหลังนี้ชั้นบนที่เป็นไม้ทาด้วยสีน้ำมันสีเขียวอ่อน ส่วนผนังปูนทาสีขาว

การตกแต่ง

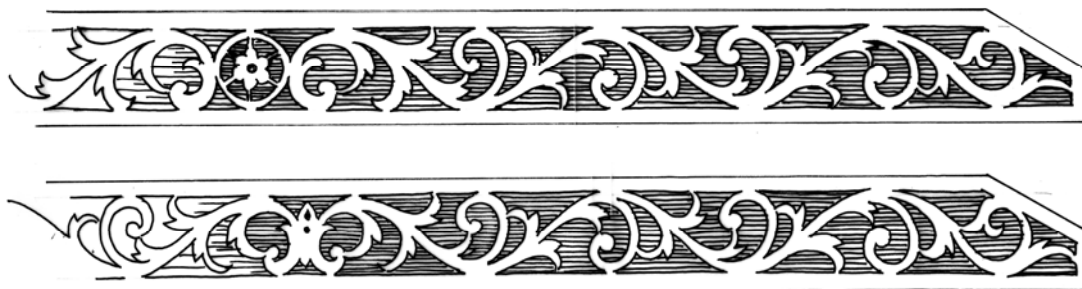
ตกแต่งภายในในส่วนที่กันห้องเป็นฝาเพี้ยมเข้าลิ้นแบบลูกฟักยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ หน้าต่างเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักทั้งชั้นบนและชั้นล่าง บ้านหลังนี้ชั้นบนที่เป็นไม้ทาด้วยสีน้ำมันสีเขียวอ่อน ส่วนผนังปูนทาสีขาว

ในตำแหน่งคอสอง มีไม้ฉลุลายแบบเครือเถาในแนวนอนโดยรอบเพื่อความสวยงามระบายอากาศ ฉลุเป็นแบบสมดุลงดงามไปจบลงในแต่ละช่วงห้อง ภายในบ้านมีห้องโถงสูงโปร่งตลอด 2 ชั้น มีห้องโดยรอบทั้งสองชั้นที่มีความลึกของห้องเพียง 1 ช่วงห้อง จึงเหลือห้องโถงกว้างขนาด 3 ห้อง แต่ละห้องกันด้วยบานเพี้ยมแบบลูกฟักและแบบลูกฟักผสมบานเกล็ด เหนือขึ้นไปมีไม้ฉลุลายตลอดแนวทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ฉลุที่ชั้นบนเป็นลายเครือเถาที่ไม่ซ้ำกับชั้นล่าง และไม่ซ้ำกับฉลุที่คอสองด้วย

ภาพประกอบ 71 ภาพแสดงไม้ฉลุลายแบบเครือเถาในแนวนอนที่วางในตำแหน่งคอสอง

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

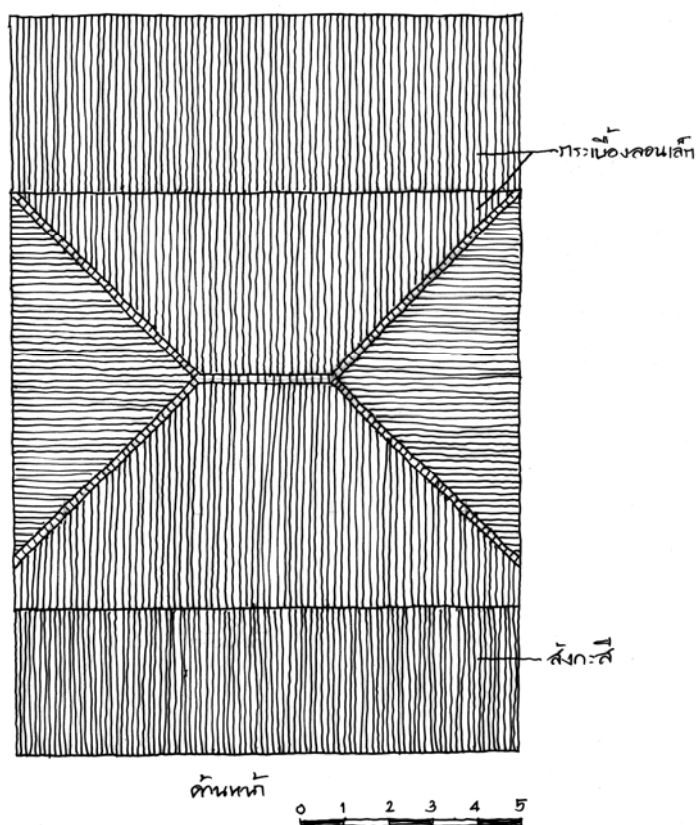
ภาพประกอบ 72 ภาพแสดงไม้ฉลุลายแบบเครือเถาในแนวนอนภายในเรือน

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

เรือนหลังที่ 11

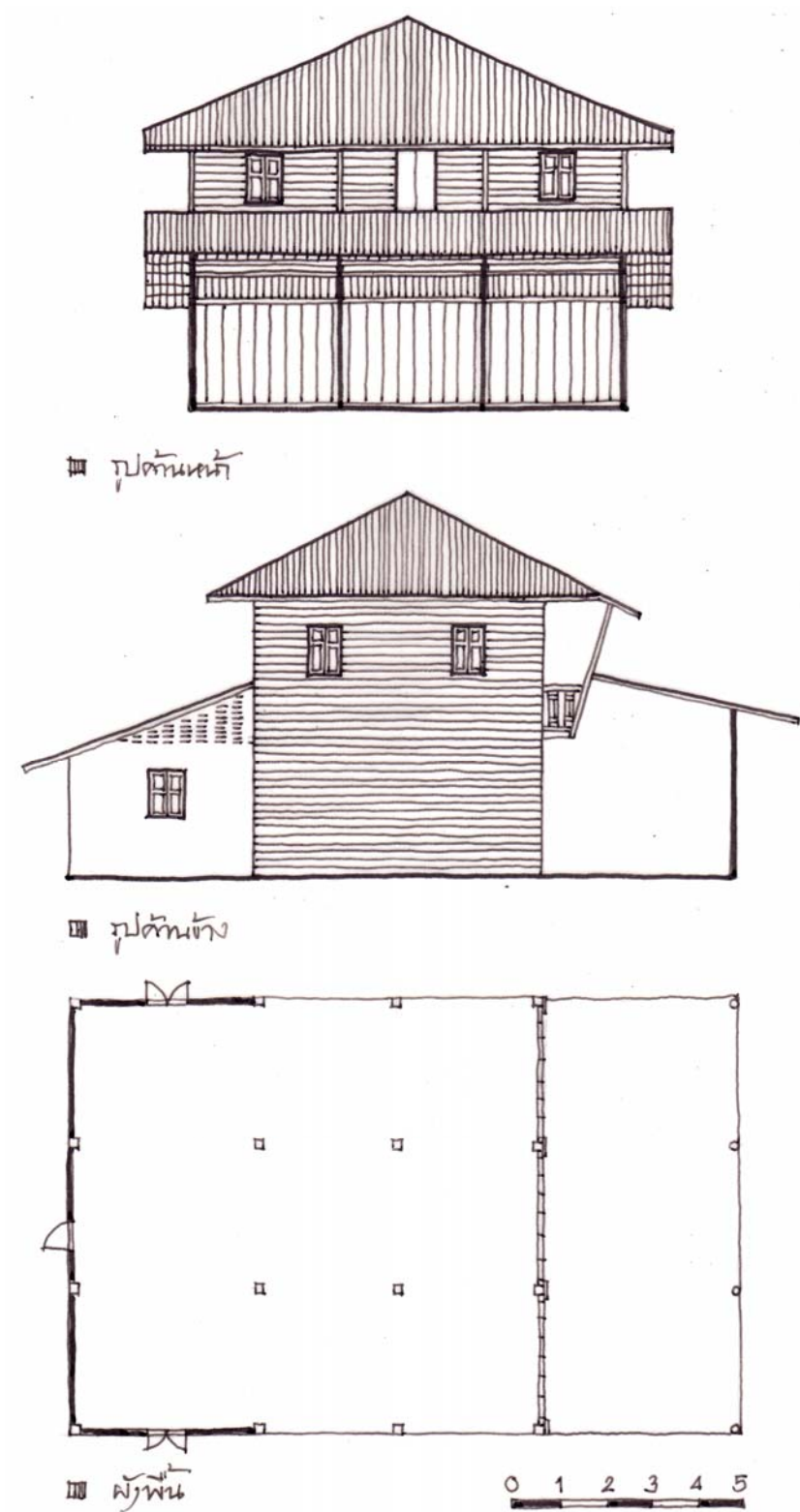

ภาพประกอบ 73 เรือน นางสมรัก ประวิตร ณ อยุรยา อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี
ที่มา: เป้ย เสถียร. (2552).

ภาพประกอบ 74 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553)

ภาพประกอบ 75 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 11

ที่มา: เปีย เสถียร. (2553).

ข้อมูลทั่วไป

เรือน นางสาวรัก ประวีตร ณ อรุณยา อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 56 ต.ทุ่งเบญจา อ.ท่าใหม่ จ. จันทบุรี เป็นบ้านที่อยู่ใกล้ถนนสุขุมวิท มีการทรุดโทรมหลายส่วน มีปลวกเข้ากัดกินทำลายใน หลาย ๆ ส่วน

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนไม้ มีหลังคาแบบปั้นหยา 1 ยอด อกไก่ยาวประมาณ 3 เมตร มุงด้วยกระเบื้องลอนแผ่นเล็ก มีความกว้าง 3 ห้อง พื้นล่างเป็นพื้นคอนกรีต หน้าต่างเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ด้านหน้าเป็นฝาเพี้ยมแบบเรียบยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ มีไม้ระแนงไม้แนวตั้งเพื่อระบายอากาศในตำแหน่งคอสองทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ระเบียงที่ชั้นสองมีลูกกรงไม้ระแนงทั้งในแนวตั้งและแนวนอน ลูกกรงนี้เอนออกไปตามแนวเสาค้ำยันชายคา ที่ด้านหน้าต่อเติมพาไลออกมา มุงด้วยสังกะสี มีปลวกเข้ากัดกินทำลายในหลาย ๆ ส่วน

การตกแต่ง

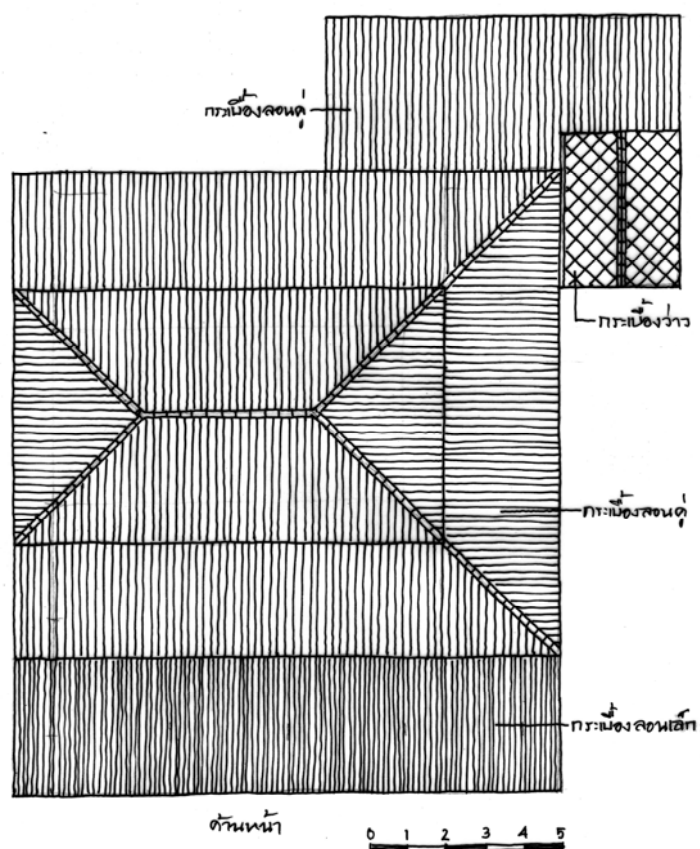
หน้าต่างและประตูชั้นบนด้านหน้าเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟัก

เรือนหลังที่ 12

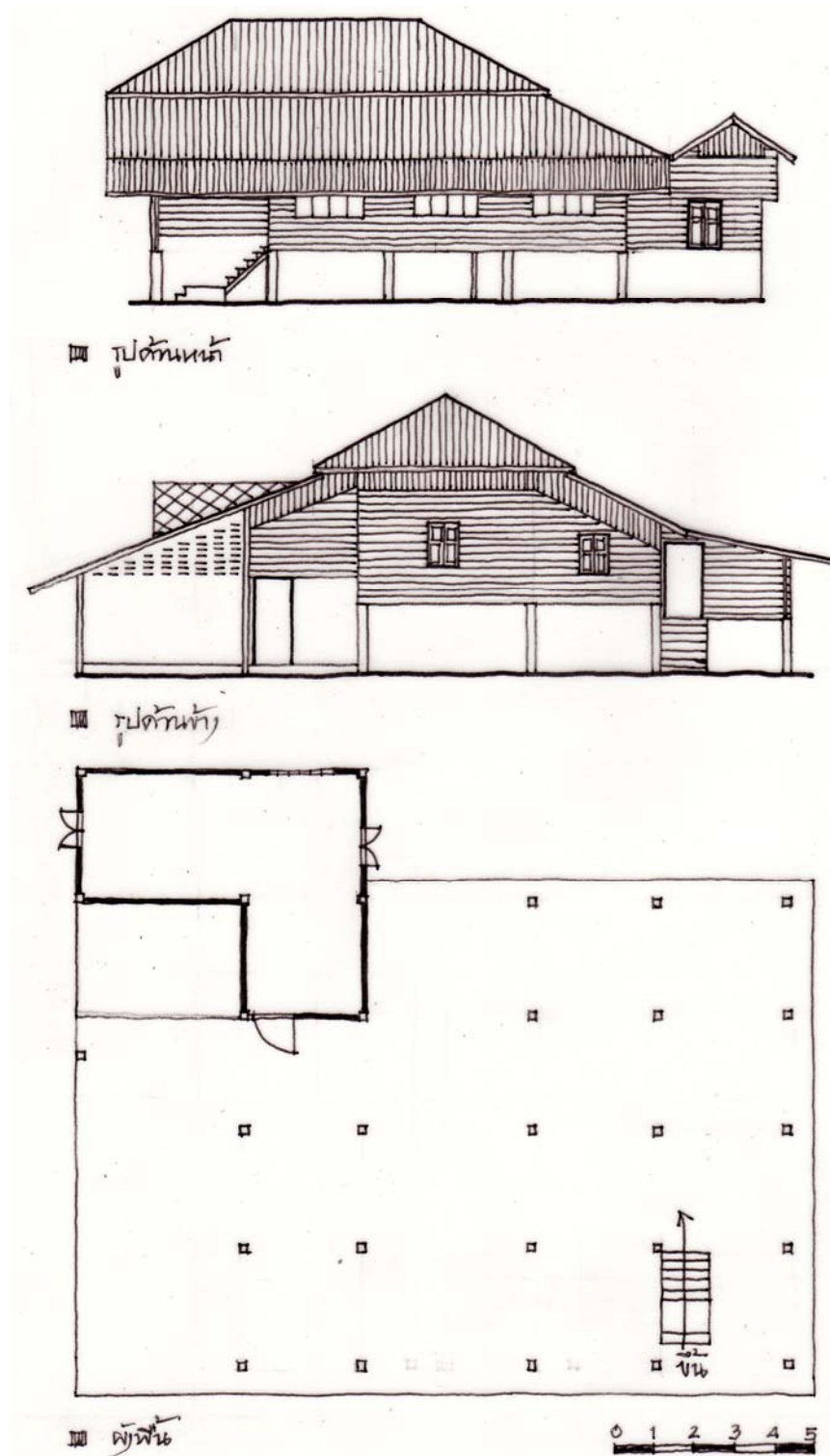
ภาพประกอบ 76 เรือน นางนิจ วงศ์สว่าง อ.เมือง จ.จันทบุรี

ที่มา: เป้ย เสถียร. 2552

ภาพประกอบ 77 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

ที่มา: เป้ย เสถียร. 2553

ภาพประกอบ 78 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 12

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

ข้อมูลทั่วไป

บ้านเลขที่ 15 ม.5 ต.หนองบัว อ.เมือง จ.จันทบุรี นางนิจ วงศ์สว่าง อายุ 87 ปี เป็นเจ้าของบ้าน บ้านหลังนี้สร้างมา 50 ปีแล้ว เป็นลักษณะบ้านชาวสวน หลังคาเปลี่ยนใหม่เป็นมุงกระเบื้องลอนคู่ เมื่อก่อนมุงด้วยกระเบื้องว่าว ยังมีสวนครัวที่ยังคงมีหลังคาแบบกระเบื้องว่าวเหลืออยู่ (ลาวัญย์ วงศ์สว่าง. 2552: สัมภาษณ์)

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนไม้ มีหลังคาแบบปั้นหยา 1 ยอด ออกไปยาวประมาณ 5 เมตร หลังคามุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ เป็นเรือนไม้พื้นกระดานยกสูง ช่วงล่างเป็นเสาคอนกรีต ช่วงบนเป็นเสาไม้ หลังคาเปลี่ยนใหม่เป็นมุงกระเบื้องลอนคู่ เมื่อก่อนเป็นกระเบื้องว่าว ยังมีให้เห็นในส่วนของเรือนครัวที่ยังเป็นกระเบื้องว่าวแบบเดิม มีหลังคาแบบปั้นหยาเป็นฝากระดานแนวขวาง หน้าต่างเป็นแบบลูกฟัก มีพาไล 2 ด้าน พาไลด้านหนึ่งกันฝาเป็นห้องมิดชิด พาไลอีกด้านหนึ่งเปิดโล่งถึงพื้นดิน บันไดไม้ตั้งบนส่วนฐานคอนกรีต ในตำแหน่งคอสองมีไม้ระแนงแนวตั้งโดยรอบเพื่อระบายอากาศ ทาด้วยสีปีบสีแดงทั้งหลัง

การตกแต่ง

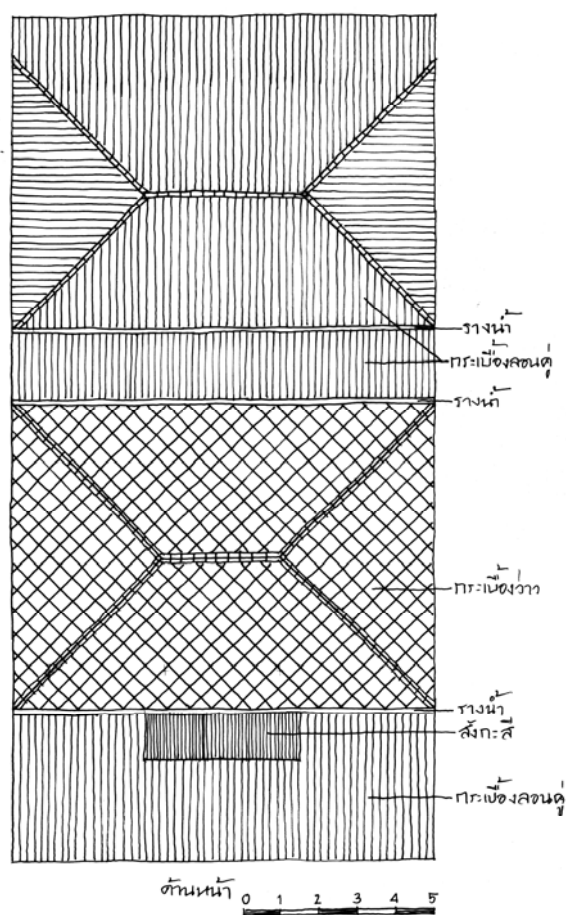
หน้าต่างเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟัก ทาด้วยสีปีบสีแดงทั้งหลัง

เรือนหลังที่13

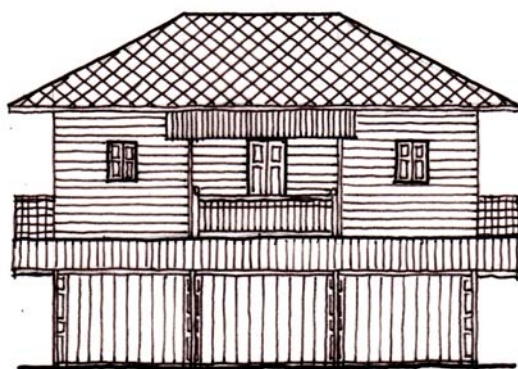
ภาพประกอบ 79 เรือน พ.ต.ท.ปิติ พานิช อ.เมือง จ.จันทบุรี

ที่มา: เปีย เสถียร. 2552

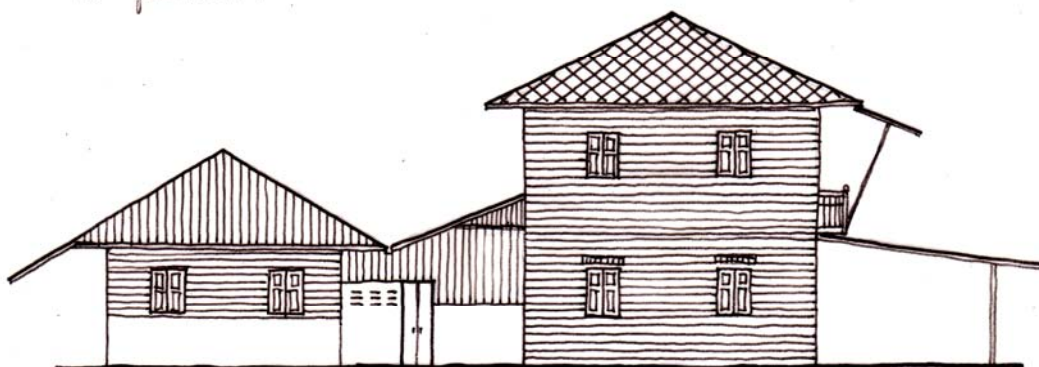

ภาพประกอบ 80 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

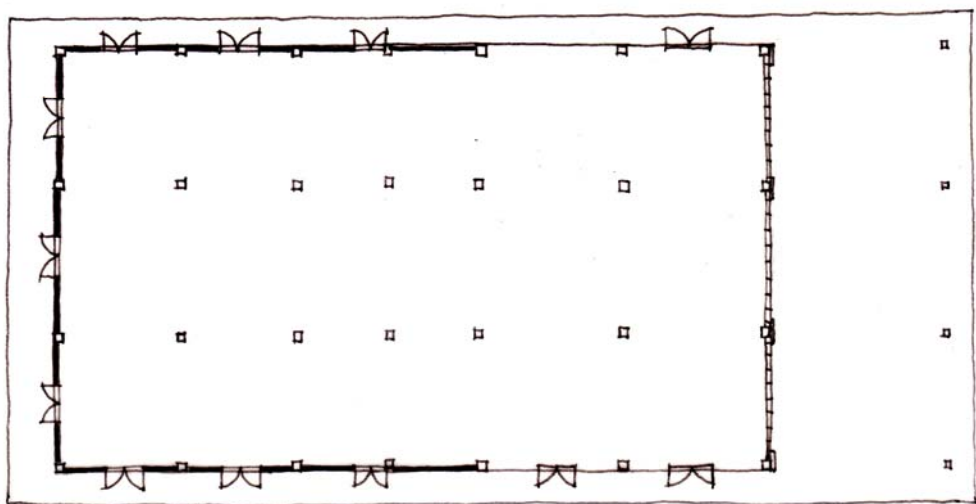
ที่มา: เปีย เสถียร. 2553

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

ผังพื้น

0 1 2 3 4 5

ภาพประกอบ 81 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 13

ที่มา: เปีย เสถียร. (2553)

ข้อมูลทั่วไป

เรือน พ.ต.ท.ปิติ พานิช บ้านเลขที่ 62 ม.7 ต.หนองบัว อ.เมือง จ.จันทบุรี เมื่อก่อน บ้านหลังนี้เคยเป็นโรงเลื่อยมาก่อน บ้านหลังนี้ยังคงมีสภาพที่สมบูรณ์เนื่องจากการดูแลจากเจ้าของเป็นอย่างดี ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ไม่แออัด หันหน้าเข้าถนน ด้านหลังเป็นแม่น้ำ (ชัชวาล งามไสว. 2552: สัมภาษณ์)

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนไม้สองชั้นมีหลังคาแบบปั้นหยา 2 ยอด เรือนหลังใหญ่มีอกไก่ยาวประมาณ 3 เมตร มุงด้วยกระเบื้องว่าว ส่วนเรือนครัวมีหลังคาแบบปั้นหยา มุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ หน้ากว้าง 3 ห้อง พื้นล่างเป็นคอนกรีต ด้านหน้าเป็นฝาเพี้ยมแบบเรียบยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ ประดับด้วยลายลูกฟักตรงเสาหน้าทั้งสี่เสา ตอนบนประตูด้านหน้ามีไม้ระแนงไขว้กันเป็นลายขนมเปียกปูนตลอดแนว ส่วนคอสองมีไม้ระแนงไขว้กันเป็นลายขนมเปียกปูนโดยรอบเพื่อระบายอากาศ มีหลังคาแบบปั้นหยา ฝาเป็นแผ่นไม้กระดานแนวขวาง หน้าต่างเป็นแบบลูกฟัก มีพาไลด้านหน้าเปิดโล่งมีหลังคาเป็นกระเบื้องลอนคู่ พาไลด้านหลังเป็นเรือนครัว หน้าบ้านชั้นบนตรงกลางกว้าง 1 ห้องเป็นระเบียงมีลูกกรงไม้แนวตั้งโดยรอบ มีหลังคายื่นออกมารับมีค้ำยันด้วยเสาเอียง มีประตูหน้าเปิดออกมาสู่ระเบียง ทาด้วยสีปับสีแดงทั้งหลัง นับว่าเป็นบ้านที่ดูแลได้ดี

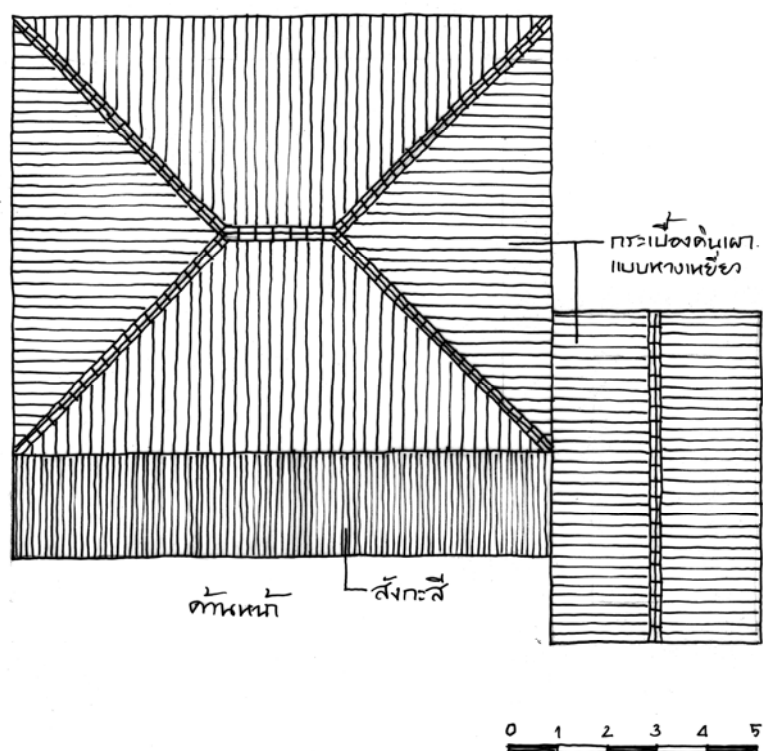
การตกแต่ง

ตกแต่งด้านหน้าตรงตำแหน่งเสาทั้ง 3 ด้วยแผ่นฝาาลายลูกฟักตำแหน่งละ 1 บาน หน้าต่างทั้งชั้นบน ชั้นล่าง ประตูภายใน และประตูด้านหน้าชั้นบนเป็นแบบลายลูกฟัก ทาด้วยสีปับสีแดงตลอดทั้งหลัง

เรือนหลังที่ 14

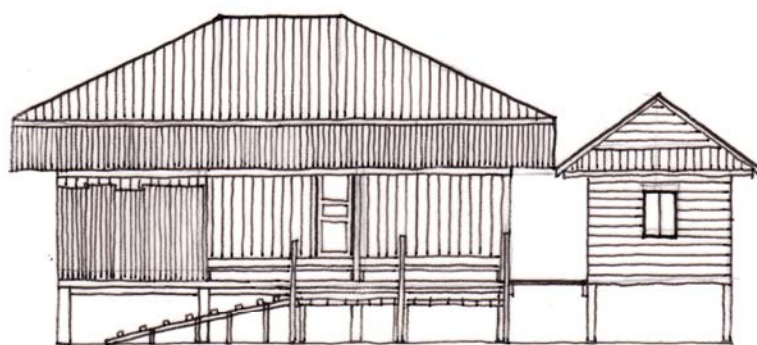

ภาพประกอบ 82 เรือน นางสำลี รุ่งเรืองผล อ.เมือง จ.จันทบุรี
ที่มา: เป๊ย เสถียร. (2552)

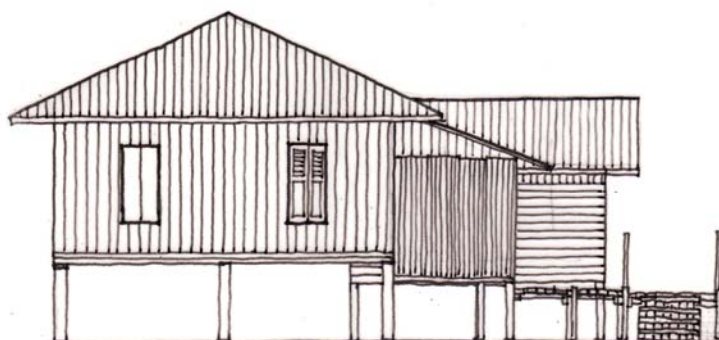

ภาพประกอบ 83 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

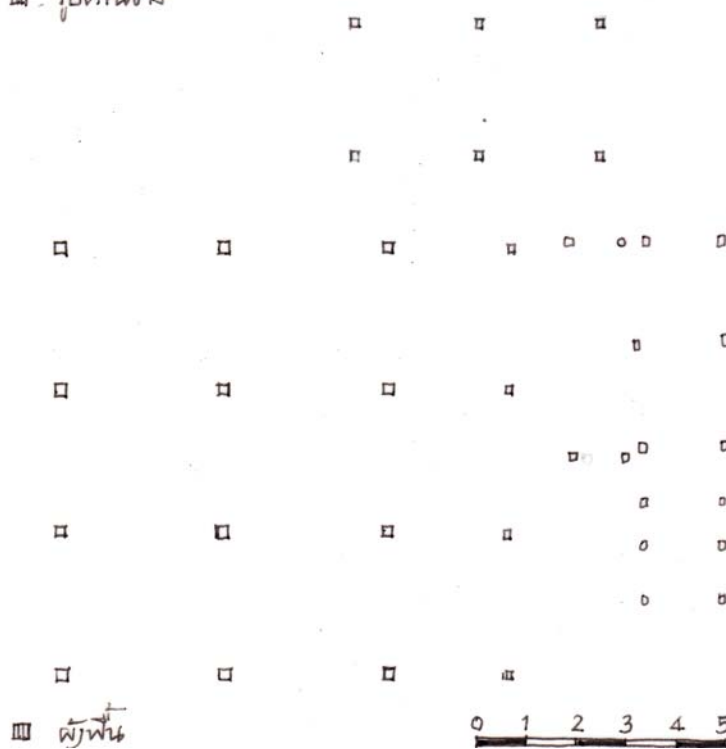
ที่มา: เป๊ย เสถียร. 2552

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

ผังพื้น

ภาพประกอบ 84 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 14

ที่มา: เปีย เสถียร. (2553).

ข้อมูลทั่วไป

เรือน นางสำลี รุ่งเรืองผล บ้านเลขที่ 48 ม.2 ต.จันทนิมิต อ.เมือง จ.จันทบุรี เรือนปั้นหยา หลังนี้เป็นบ้านที่ย้ายจากที่อื่นมาปลูกนานแล้ว เคยถูกน้ำท่วมใหญ่เมื่อปี พ.ศ.2542 ท่วมสูงถึง 4 เมตรทำให้พื้นตรงฐานบางส่วนหลุดหายไปกับน้ำ เป็นบ้านชั้นเดียวยกพื้นสูง 1.50 เมตร ปัจจุบันให้คนอื่นเช่าอยู่ บ้านหลังนี้อยู่ในซอยลึก อยู่ใกล้กับโบสถ์วัดโรมันคาทอลิก มีพื้นที่รอบบ้านเป็นต้นไม้ (จิม แพทย์กิจ. 2552: สัมภาษณ์)

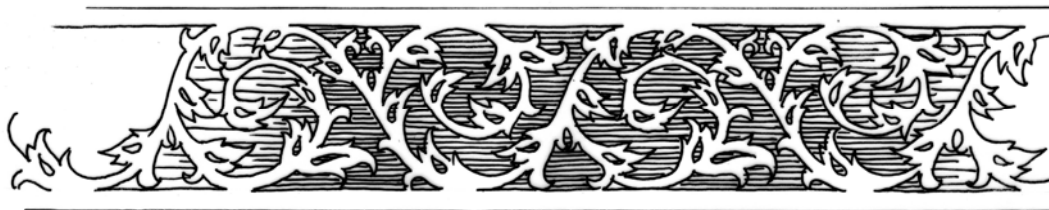
รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนไม้ มีหลังคาแบบปั้นหยา 1 ยอด ออกไปยาวประมาณ 2 เมตร มุงด้วยกระเบื้องดินเผาแบบหางเหยี่ยวอย่างที่ใช้มุงบ้านไทยประเพณี เป็นเรือนไม้พื้นกระดานยกสูง ช่วงล่างเป็นเสาคอนกรีต ช่วงบนเป็นเสาไม้ หลังคามุงกระเบื้องว่าว เรือนหลังใหญ่มีหลังคา แบบปั้นหยาเป็นฝายสายบัวหันเข้าด้านใน มีไม้ฉลุลายตลอดแนวคอสองทั้ง 3 ด้าน ส่วนเรือน หลังเล็กมีหลังคาแบบจั่วเป็นฝายกระดานแนวขวาง หน้าต่างมีสองขนาด เป็นแบบหน้าต่าง ขนาดปกติและหน้าต่างขนาดยาวกว่าปกติ เป็นแบบลูกฟักเรียบและแบบบานเกล็ด มีฟาโลมุงด้วยสังกะสี บันไดไม้ กั้นห้องครึ่งหนึ่งของบ้านเป็นห้องนอนด้วยฝายสายบัวด้านบนมีไม้ฉลุลายตลอดแนว ด้านข้างเป็นเรือนเล็ก เป็นหลังคาแบบจั่วมุงด้วยกระเบื้องว่าวเช่นเดียวกัน วัตถุประสงค์ของการสร้างครั้งแรกน่าจะใช้เป็นเรือนครัวแต่ปัจจุบันใช้เป็นห้องนอน มาทำครัวตรงห้องโถงบริเวณพะไล ตรงส่วนพะไลนี้เมื่อก่อนก็มีไม้ฉลุลายแนวตั้งแบบสั้นๆประดับโดยรอบ แต่ได้รื้อออกหมดแล้ว ยังคงเหลือรอยของลายที่ยังเก็บไว้ให้เห็น

การตกแต่ง

หน้าต่างมีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่กว่าปกติเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟัก

มีไม้ฉลุลายในแนวนอน เป็นลายเครือเถาบริเวณคอสองโดยรอบบ้านทั้ง 3 ด้าน และจัดวางในตำแหน่งด้านบนของฝายกั้นห้องทุกด้านภายในบ้าน ทั้งสองลายไม่เหมือนกันลายเครือเถานี้อ่อนช้อยสวยงาม ทำมาจากไม้สัก ด้วยไม้กระดานแผ่นเดียว มีลวดลายต่อเนื่องกันไปในแต่ละช่วงเสา ลวดลายเครือเถายังคงสมบูรณ์ชัดเจนมีซำรุตเพียงบางส่วน

ภาพประกอบ 85 ภาพไม้ฉลุลายเครือเถา เรือน นางสำลี รุ่งเรืองผล

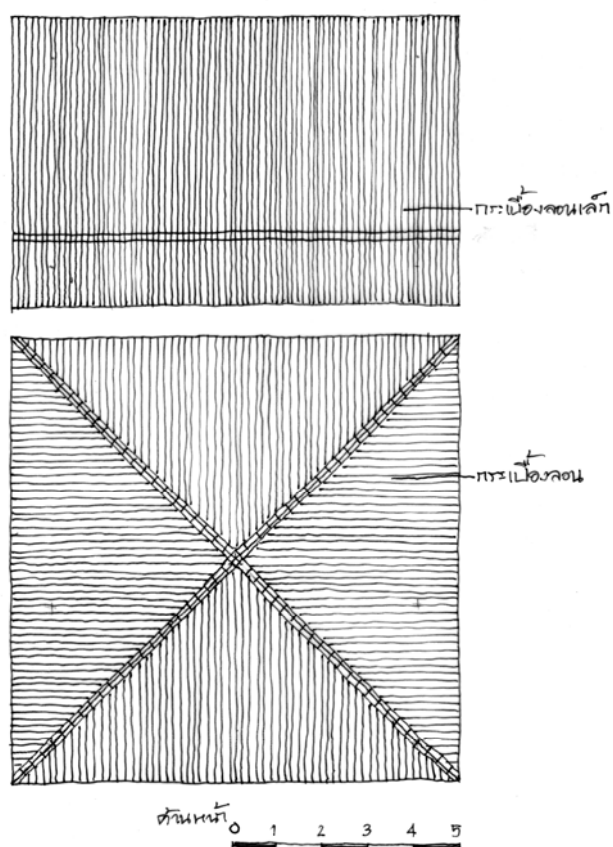
ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553)

เรือนหลังที่ 15

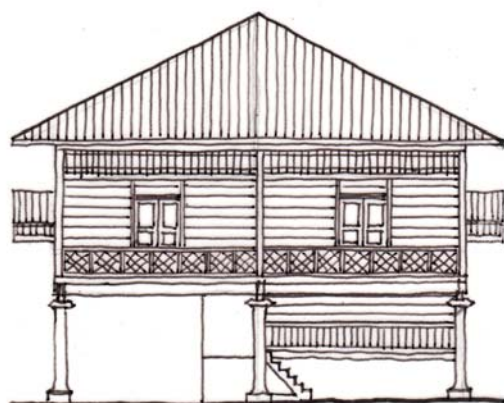
ภาพประกอบ 86 บ้านพักเกษตรมณฑลจันทบุรี

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2552).

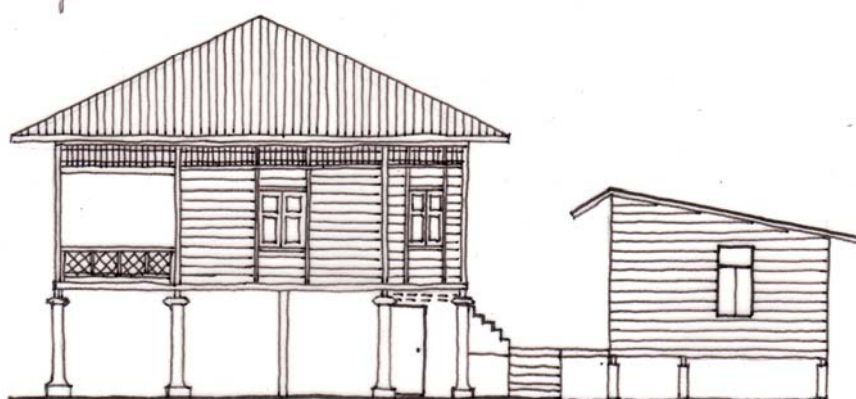

ภาพประกอบ 87 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

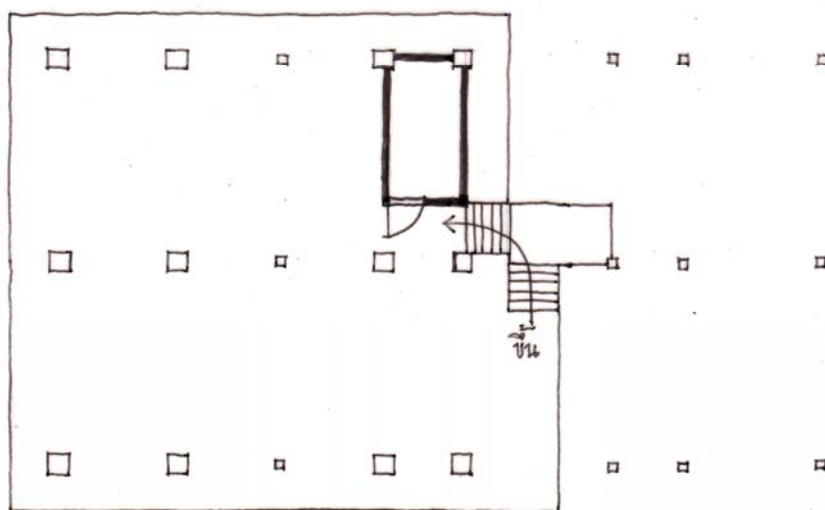
ที่มา: เป้ย เสถียร. 2553

๗ รูปด้านหน้า

๘ รูปด้านข้าง

๙ รูปผังพื้น

0 1 2 3 4 5

ภาพประกอบ 88 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 15

ที่มา: เปีย เสถียร. (2553).

ข้อมูลทั่วไป

บ้านพักเกษตรมณฑลจันทบุรี อ.เมือง .จันทบุรี สร้างเมื่อ พ.ศ.2464 เป็นบ้านไม้ ชั้นเดียว ยกพื้นสูงประมาณ 2.50 เมตร เป็นบ้านพักข้าราชการ ได้รับการบูรณะแล้ว ปัจจุบัน เป็นบ้านพักของที่ดินจังหวัดจันทบุรี

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนไม้ หลังคาแบบปั้นหยา มียอดแหลมแบบปรีะมิต หลังคามุงด้วยกระเบื้องลอนแบบสมัยใหม่ เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ยกพื้นสูงประมาณ 2.50 เมตร เสาด้านล่างเป็นเสาคอนกรีต มีบัวรับรอยต่อกับเสาไม้ในท่อนบน ช่ວບນเป็นเสาเหลี่ยมหลบมุม หลังคาแบบปั้นหยาเปลี่ยนเป็นกระเบื้องแบบสมัยใหม่ เมื่อก่อนเป็นกระเบื้องว่าว ฝาเป็นไม้กระดานในแนวนอน โดยมีโครงไม้เสาที่ยึดกับฝากระดานไขว้อกด้านนอกด้วย นับว่าเป็นจุดเด่นอีกจุดหนึ่ง หน้าต่างและประตูเป็นแบบลูกฟัก ตรงคอสองมีช่องลมเป็นไม้ระแนงในแนวตั้งไขว้กับแนวนอนเป็นช่องสี่เหลี่ยมโดยรอบ ด้านหน้าบ้านเปิดโล่ง มีระเบียงเป็นไม้ระแนงไขว้กันแบบขนมเปียกปูน ส่วนบันไดขึ้นด้านหลังเป็นคอนกรีตก่อแบบแข็งแรง ทาด้วยสีน้ำมันโทนสีเขียวอมฟ้า สีอ่อนเป็นสีพื้น และสีเข้มเน้นส่วนที่เป็นรูปทรงอย่างน่าสนใจ ส่วนเรือนเล็กด้านหลังยังไม่ได้บูรณะ

การตกแต่ง

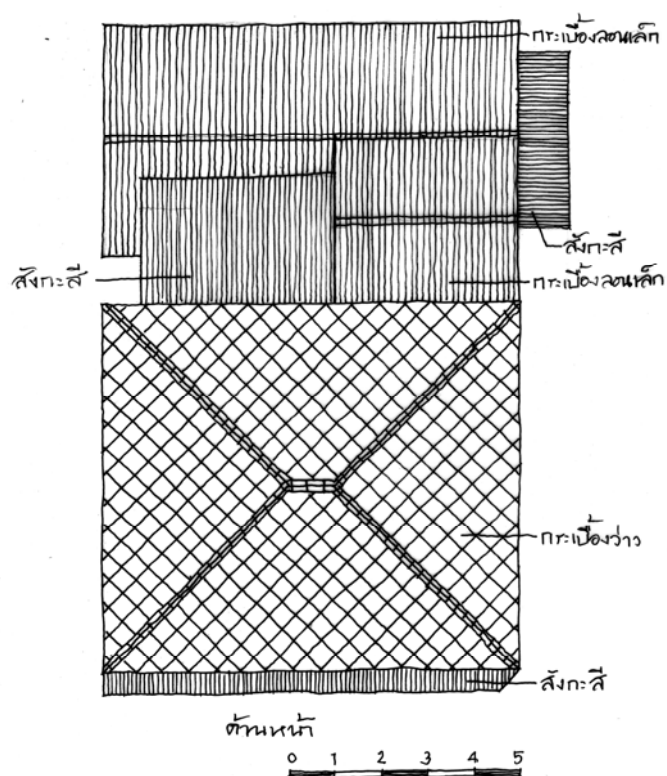
ตกแต่งด้วยหน้าต่างและประตูเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟัก บ้านทั้งหลังทาด้วยสีน้ำมันโทนสีเขียวอมฟ้า สีอ่อนเป็นสีพื้น และสีเข้มเน้นส่วนที่เป็นรูปทรงอย่างน่าสนใจ

เรือนหลังที่ 16

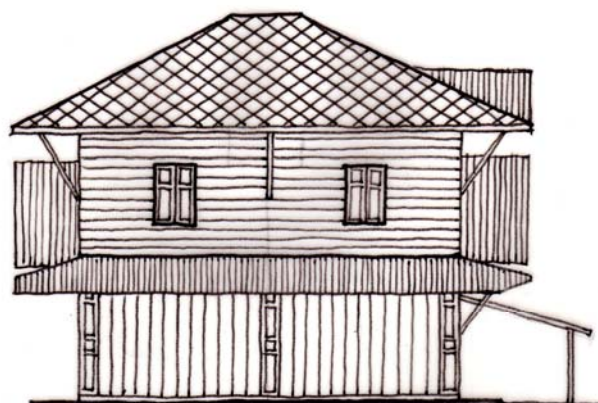
ภาพประกอบ 89 บ้านเลขที่ 74-76 อ.เมือง จ.จันทบุรี

ที่มา: เป้ย เสถียร. 2552

ภาพประกอบ 90 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

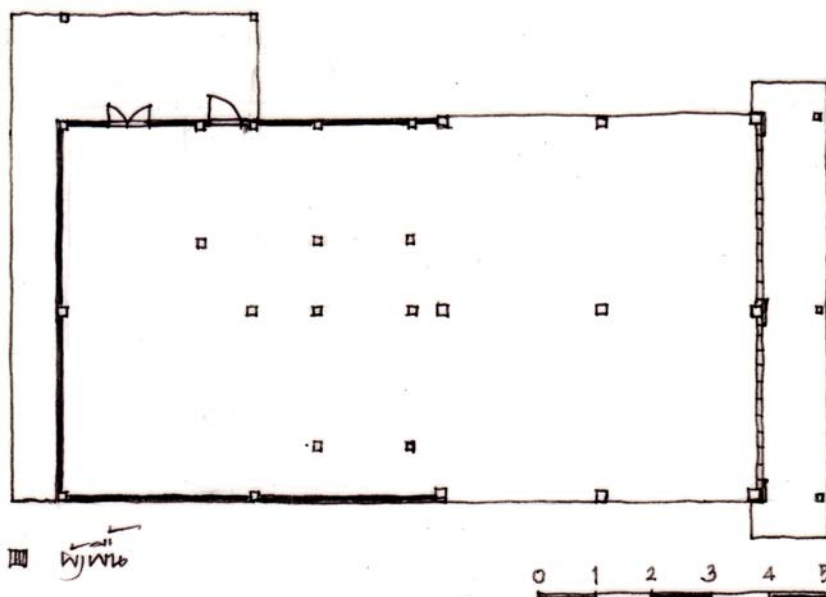
ที่มา: เป้ย เสถียร. 2553

รูปถ่ายหน้า

รูปถ่ายข้าง

ภาพประกอบ 91 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 16

ที่มา: เปีย เสถียร. 2553

ข้อมูลลักษณะทั่วไป

บ้านเลขที่ 74-76 อ.เมือง จ.จันทบุรี ตั้งอยู่ในเขตชุมชน ด้านหน้าและข้างบ้านด้านขวาติดกับถนน

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนไม้สองชั้น มีหลังคาแบบปั้นหยา 1 ยอด ออกไปยาวประมาณ 1 เมตร มุงด้วยกระเบื้องว่าว หน้ากว้าง 2 ห้อง พื้นที่ลาดเอียงไปทางด้านหลัง ทำให้ต้องยกพื้นทางด้านหลังบ้าน พื้นล่างเป็นไม้ หลังคาเป็นกระเบื้องว่าว หลังคาเริ่มมีซารุดบ้างแล้ว ประตูด้านหน้าเป็นแบบฝาเพี้ยม แผ่นเรียบ ประดับด้วยลายลูกฟักตรงเสาหน้าทั้งสามเสา ที่คอสองใต้หลังคามีไม้ระแนงแบบพื้นปลาฉลามในแนวตั้งต่อเนื่องกันตลอดทุกด้านเพื่อระบายอากาศ ฝาเป็นแผ่นไม้กระดานแนวขวาง หน้าต่างเป็นแบบลูกฟัก มีพาไลด้านหลังต่อออกไปให้บ้านมีความยาวเพิ่มขึ้น เชื่อมต่อกับด้านหลังที่เป็นเรือนครัว ส่วนหน้าบ้านและด้านข้างมีกันสาดมุงสังกะสี

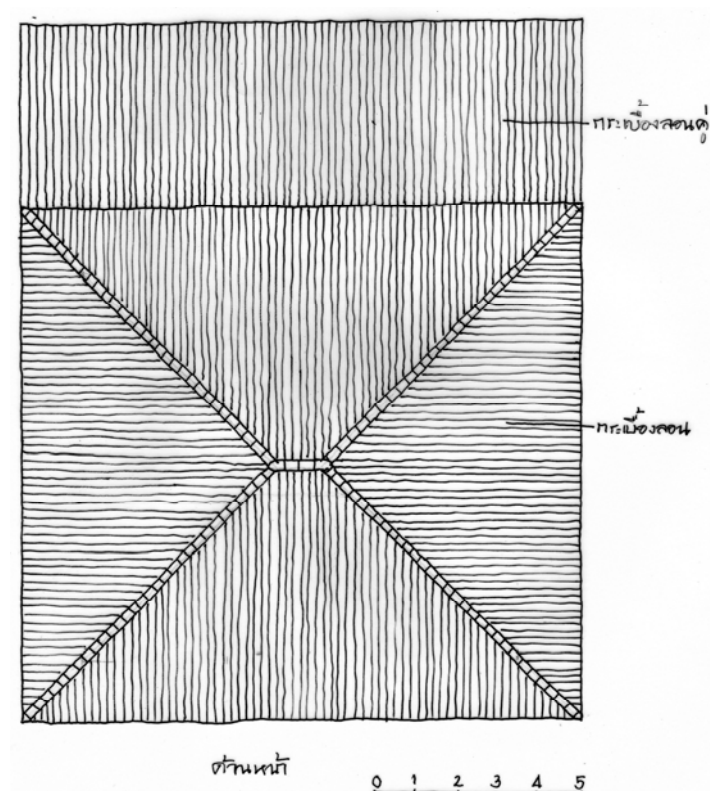
การตกแต่ง

ตกแต่งด้านหน้าตรงตำแหน่งเสาทั้ง 3 ด้วยแผ่นฝาลายลูกฟักตำแหน่งละ 1 บาน หน้าต่างทั้งชั้นบน ชั้นล่าง เป็นแบบลายลูกฟัก ทาด้วยสีปีบสีแดงตลอดทั้งหลัง

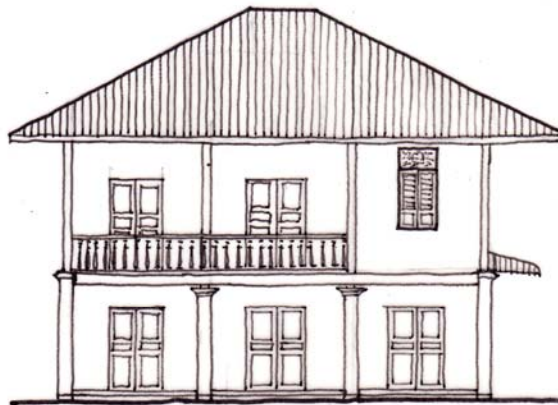
เรือนหลังที่ 17

ภาพประกอบ 92 โรงเรียนอนุบาลยอแซฟ วัดโรมันคาทอลิก
ที่มา: เปีย เสถียร. (2552).

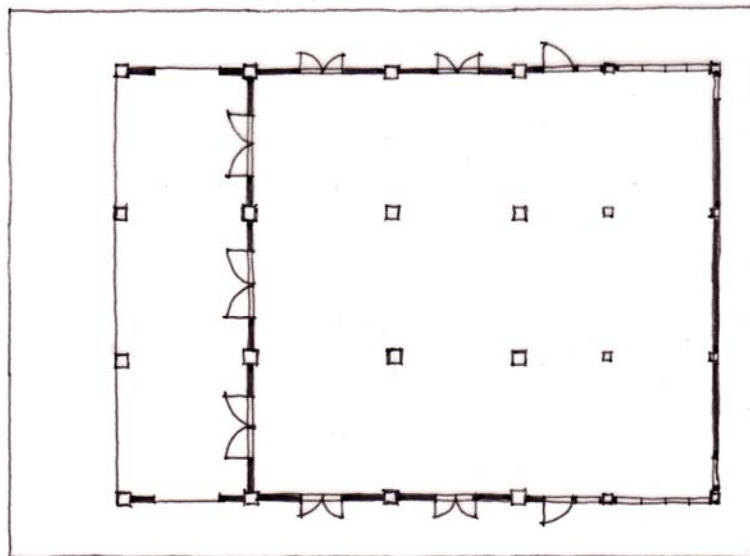
ภาพประกอบ 93: ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน
ที่มา: เปีย เสถียร. (2553).

รูปด้านหน้า

รูปด้านข้าง

ผังพื้น

0 1 2 3 4 5

ภาพประกอบ 94 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 17

ที่มา: เปีย เสถียร. (2553)

ข้อมูลทั่วไป

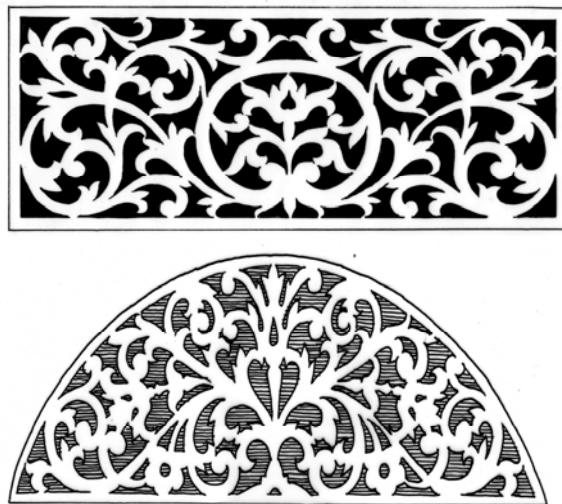
โรงเรียนอนุบาลยอแซฟ วัดโรมันคาทอลิก เมื่อก่อนเคยเป็นบ้านของคหบดีพ่อค้าพลอย แล้วได้ขายให้กับวัดโรมันคาทอลิก มีเรื่องเล่ากันว่าเจ้าของเดิมได้ฝังปืนใส่พลอยไว้ใต้พื้นบ้าน แล้วมีการค้นพบเมื่อทางวัดได้บูรณะบ้านหลังนี้ ทางวัดได้ใช้เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนอนุบาลยอแซฟ (พชร มัทธวรรตน์. 2552: สัมภาษณ์)

รูปแบบและวัสดุ

เรือนนี้เป็นอาคารปูนสองชั้น มีหลังคาแบบปั้นหย่า 1 ยอด ออกไถ่ยาวประมาณ 2 เมตร มุงด้วยกระเบื้องลอนสีแดงแบบสมัยใหม่ หน้ากว้าง 3 ห้อง พื้นล่างเป็นคอนกรีต หลังคาแบบปั้นหยามุงด้วยกระเบื้องแบบสมัยใหม่เนื่องจากได้รับการบูรณะมาแล้ว ชั้นล่างด้านหน้าเป็นเสานางเรียงโดยตลอด หน้าต่างเป็นลูกฟัก และลูกฟักผสมบานเกล็ด เหนือช่องหน้าต่างมีไม้ฉลุลายแบบกรอบสี่เหลี่ยมและแบบกรอบโค้ง ส่วนบนของกรอบโค้งเป็นปูนปั้น ทาด้วยสีอะคริลิกสีขาวทั้งหลัง นับว่าเป็นบ้านที่ดูแลได้ดี

การตกแต่ง

มีไม้ฉลุลายแบบเครือเถาประดับในกรอบสี่เหลี่ยมเหนือหน้าต่าง หน้าต่างที่ด้านหน้าชั้นบนเป็นแบบลูกฟักผสมบานเกล็ดที่มีเพียงช่องเดียว และไม้ฉลุลายแบบเครือเถาประดับ ในกรอบโค้งเหนือหน้าต่างแบบลูกฟักที่ด้านข้างชั้นบน ข้างละ 3 ช่อง ลวดลายเหมือนกันทั้ง 6 ช่อง ลวดลายยังมีความคมชัดเนื่องจากรักษาไว้ด้วยสีน้ำมัน ส่วนที่เป็นปูนทาด้วยสีอะคริลิก สีขาว

ภาพประกอบ 95: ภาพลายเครือเถาในกรอบสี่เหลี่ยมและวงโค้งเหนือหน้าต่าง

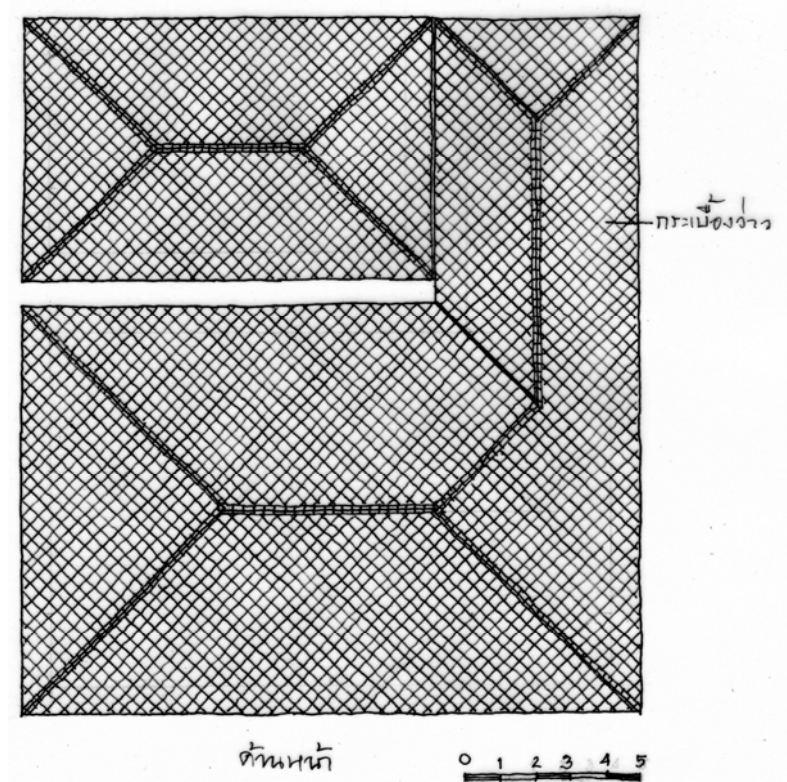
ที่มา: เปีย เสถียร. (2553).

เรือนหลังที่ 18

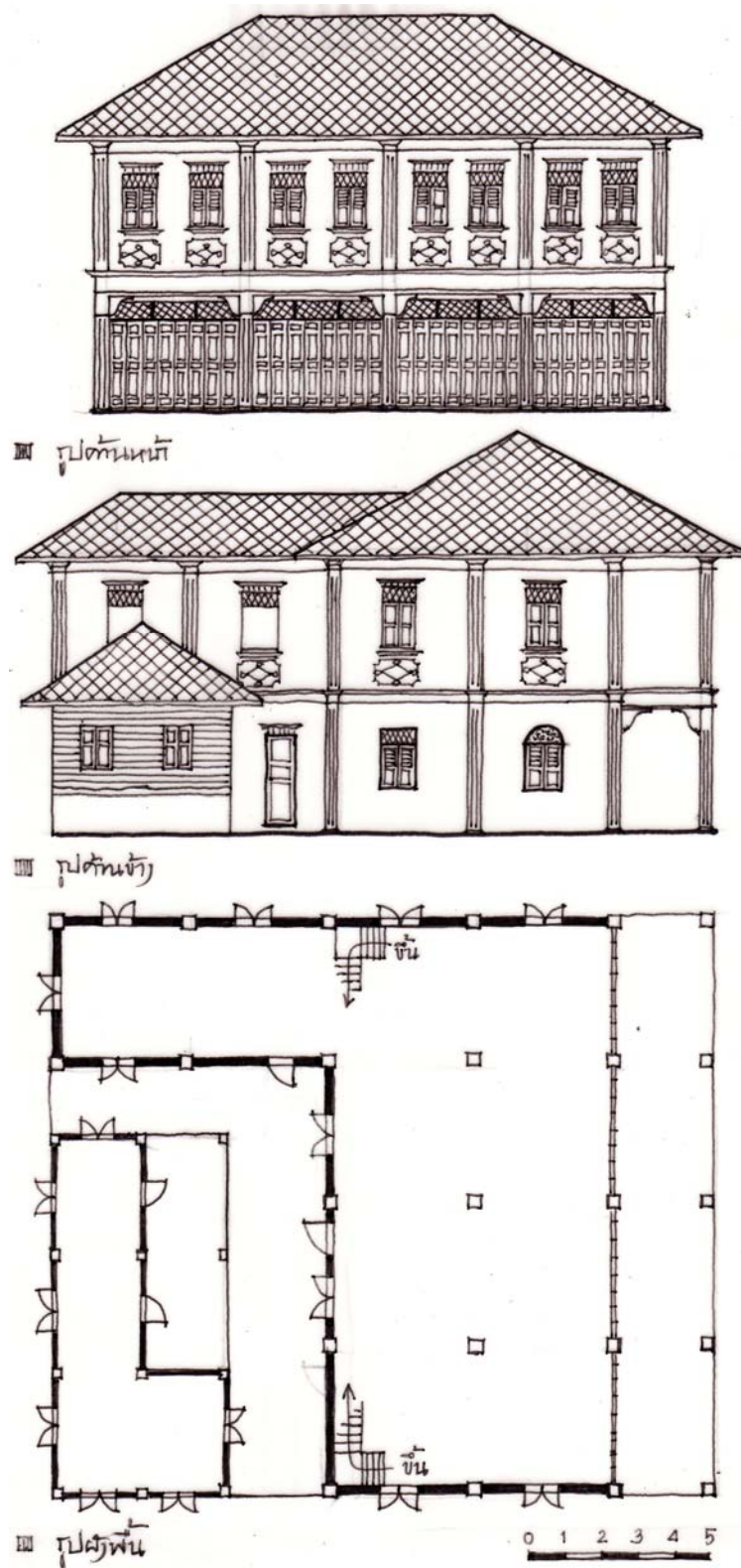
ภาพประกอบ 96 เรือนหลวงราชไมตรี

ที่มา: เป้ย เสถียร. 2552

ภาพประกอบ 97 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

ภาพประกอบ 98 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 18

ที่มา: เปีย เสถียร. (2553).

ข้อมูลทั่วไป

บ้านเลขที่ 243/1-2 ถ.ริมน้ำท่าหลวง อ.เมือง จ.จันทบุรี เดิมเป็นเรือนของหลวงราชไมตรี (ปุม ปุณศรี) “บิดาแห่งยางพาราภาคตะวันออก” มีอายุระหว่าง พ.ศ. 2419 – 2499 (ร.5 – ร.9) รวมสิริอายุ 80 ปี

ปุม ปุณศรี เป็นบุตรคนที่ 2 ของหลวงประมวญราชทรัพย์ (จินจำปา) จางวาง นายกองส่วยทองคำ โรงงานหวาย พัดเตา เลขส่วย 300 เศษ เมื่อครั้งดำรงยศเป็นขุนประมวญราชทรัพย์ กับนางเปี่ยม เกิด ณ บ้านริมน้ำ ตลาดท่าเหนือ ริมถนนท่าหลวง มีพี่น้องร่วมอุทรอีก 3 คน ได้แก่ นางสาวคร้าม นายป้อม และนางสาวห่อ

ในวัยเด็กท่านเริ่มศึกษาที่โรงเรียนวัด และไปศึกษาต่อที่ปีนังเมื่อครั้งติดตามบิดาไปค้าขายยังประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ ท่านจึงมีความชำนาญในการใช้ภาษาอังกฤษ และ เมื่อเติบโตใหญ่ได้ดำเนินธุรกิจการค้าสืบต่อบิดาจนเจริญรุ่งเรืองมีชื่อเสียงโด่งดัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการค้าขายยางพารา จึงได้รับโปรดเกล้า ฯ จากสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็น “หลวงราชไมตรี”

ชีวิตครอบครัวของท่าน ท่านมีภรรยาหลายคน และบุตรธิดาหลายคน บุตรของท่าน มีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงานต่าง ๆ เช่น นาวาอากาศตรี ปุณมี ปุณศรี ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

หลวงราชไมตรีเป็นคนรูปหล่อ ผิวขาวเหลือง สูงประมาณ 173 – 175 เซนติเมตร มีบุคลิกสง่างาม กิริยาจาสุภาพ ไม่ถือตัว เป็นคนประหยัด แต่เจ้าระเบียบ ท่านมีความเมตตา เห็นได้จากการที่ได้ส่งเสริมการศึกษาให้กับเด็ก ๆ ในบ้าน ที่รักการเรียนจนสำเร็จและมีหน้าที่ใหญ่โตหลายคน นอกจากนี้ท่านยังชอบทำบุญและทุกคำวันพระ ประมาณเวลา 1 ทุ่ม ท่านจะนิมนต์พระมาเทศน์ด้วยทุกครั้ง

ตัวอย่างความประหยัดของท่าน คือ ยามใดที่ท่านรับประทานปลาเค็ม ท่านจะสั่งให้แม่ครัวนำแกงปลาเค็มไปโขลกให้ละเอียดแล้วเก็บไว้ผัดกับผักคะน้าในมือต่อไป เวลาล้างจานท่านให้ใช้ขี้เถ้าแทนสบู่หรือน้ำยาล้างจาน เพราะคนในบ้านมีจำนวนมาก และขี้เถ้าสามารถล้างคราบได้ดี ไม่ต้องเปลืองเงินซื้อหา

เล่ากันว่าท่านเป็นคนที่ไม่แต่งกายเหมาะสมกับโอกาสเสมอ ซึ่งมีทั้งชุดอยู่บ้าน ชุดออกนอกบ้าน และชุดไปกรุงเทพ ฯ และชุดในโอกาสพิเศษ โดยแต่งชุดโจงกระเบน นิยมใช้ผ้าถุงสีกรมท่า อัดจีบด้วยเครื่องอัดผ้าแบบโบราณโบราณให้เป็นตาสีเหลี่ยมเต็มผืนเมื่อคลี่ออกมา และสวมเสื้อราชปะแตนสีขาว

ท่านมีบ้านพัก 2 แห่ง คือบ้านราชไมตรีที่ท่าหลวงแห่งนี้ และบ้านสวนราชไมตรีที่ตำบลคมบาง ส่วนใหญ่ท่านจะพักที่บ้านราชไมตรีซึ่งมี 2 หลัง คือ เรือนไม้สักทองริมแม่น้ำจันทบุรีอยู่ฝั่งตรงข้ามซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมแบบไทย และบ้านตึกอาคารปูนชั้นหลังนี้ เป็นสถาปัตยกรรมแบบฝรั่ง มีถนนสุขาภิบาลคั่นกลาง

สำหรับการเดินทางจากบ้านราชไมตรีในเมืองจันทบุรีไปยังบ้านสวนราชไมตรี ท่านใช้รถยนต์ฟอร์ดสิด้า ซึ่งเป็นรถยนต์คันแรกที่ใช้ในจันทบุรี ใช้เป็นพาหนะในการเดินทางระหว่างบ้านในเมือง

และบ้านสวนเท่านั้น ต่อมาได้ซื้อรถจักรยานยนต์ขนาดใหญ่ฮาลีย์ เดวิดสันให้ นายบัน ปุณศรี บุตรชาย นับว่าเป็นจักรยานยนต์คันแรกของจันทบุรี ติดทะเบียน จบ. 001

ปัจจุบันบ้านราชไมตรีฝั่งริมน้ำเป็นที่พักอาศัยของญาติ สำหรับบ้านตึกนี้ข้ามแบ่งให้ผู้อื่นเช่า ในส่วนของบ้านสวนราชไมตรีที่ตำบลคมบาง เป็นที่พักของบุตร หลานของท่าน และในบริเวณบ้านสวนราชไมตรี มีโรงงานแปรรูปยางพาราแห่งแรกของภาคตะวันออก ซึ่งยังคงเก็บรักษาอุปกรณ์ที่ใช้ในการแปรรูปยางพาราในอดีตไว้ด้วย

ในปีพ.ศ.2451 (ร.5) หลวงราชไมตรีได้ส่งพันธุ์มาจากมาเลเซีย มาปลูกในสวนที่ตำบลพลั่ว ในเนื้อที่ 60 ไร่ แต่พันธุ์ยางชุดนั้นตายเกือบหมดเหลืออยู่เพียง 3 ต้น ต่อมาราว 10-15 ปี หลวงราชไมตรีได้ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดยางที่ร่วงหล่นจาก 3 ต้นนั้นต่อไปได้อีกถึง 1,500 ไร่ ในพ.ศ.2458 สามารถเปิดกรีดยางพาราชุดแรก จำนวน 4,000 ต้น ให้ผลผลิตสับดาห์ละ 2 หาบ (120 กิโลกรัม) และปรับปรุงคุณภาพให้ได้มาตรฐานตามคำแนะนำของกระทรวงเกษตรราธิการสมัยนั้น และนำไปฝากขายบริษัทอีสต์เอเชียติก เพื่อส่งไปขายยังกรุงลอนดอนหาบละ 109 – 133 เหรียญสิงคโปร์ ภายหลังจึงก่อตั้งบริษัทแปรรูปยางพารา ซึ่งปัจจุบันมีชื่อว่า บริษัท “ปุณศรี จำกัด”

หลวงราชไมตรีนำยางพารามาปลูกในภาคตะวันออก จนแพร่ขยายเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ สร้างรายได้แก่เกษตรกรอย่างมั่นคง จึงได้รับการเชิดชูเกียรติให้เป็น “บิดาแห่งยางพาราภาคตะวันออก” (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี. 2552)

ปัจจุบันคนที่เป็นเจ้าของบ้านนี้เป็นรุ่นหลานของหลวงราชไมตรี บ้านหลังนี้ให้คนเช่าทั้งหมด 3 ราย ได้แก่ ร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์ ร้านขายอาหารที่มีคนมาอุดหนุนมากมาย และร้านขายสังฆภัณฑ์ คุณวัชรเจ้าของร้านสังฆภัณฑ์บอกว่า เมื่อก่อนถนนเส้นนี้เป็นถนนสายหลัก ขายของได้ดีมาก ถ้ายังไม่ปิดร้านก็จะไม่มีเวลาได้พักผ่อนเลย (วัชร. 2553: สัมภาษณ์)

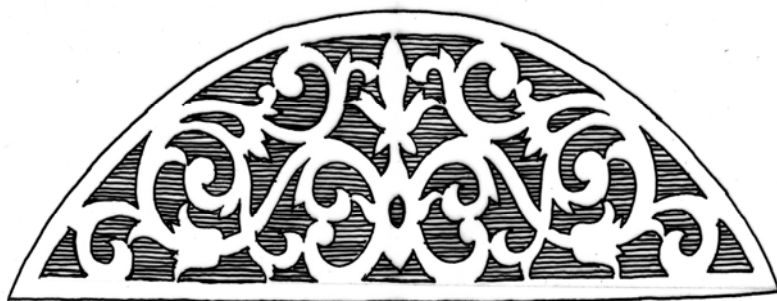
รูปแบบและวัสดุ

เป็นตึกปูน มีหลังคาแบบปั้นหย่าเป็นรูปตัวแอล (L) มุงด้วยกระเบื้องว่าว มีความกว้างขนาด 4 ห้อง เป็นอาคารแบบสถาปัตยกรรมยุโรป มีเสาเหลี่ยมกลมมุมเซาะร่องที่ด้านหน้าเพื่อเป็นเสากระเบื้องบาทวิถึอย่างอาคารเการิมคลองหลอดในพระนคร เสาแบบเดียวกันนี้ไขว้ไว้ด้านนอกยาวขึ้นไปจนถึงหลังคา แต่ผนังด้านในจะไม่เห็นเสาเนื่องจากอาคารมีผนังหนาผนังอาคารมีความหนา 40 เซนติเมตร เมื่อก่อนอาคารแบบนี้ทำให้คนเดินลอดผ่านไปได้โดยไม่เจอแดดเจอฝน ประตูด้านหน้าเป็นฝาเพี้ยมเข้าลิ้นแบบลูกฟักโค้งยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ หน้าต่างเป็นฝาเพี้ยมเข้าลิ้นแบบลูกฟักมีบานเกล็ดอยู่ท่อนบน เหนือหน้าต่างและประตูด้านหน้ามีไม้ระแนงอย่างหนาไขว้กันเป็นช่องสี่เหลี่ยมจัตุรัสในแนวเฉียงเพื่อเป็นช่องระบายอากาศ มีปูนปั้นเหนือหน้าต่างเพื่อป้องกันน้ำไหลลงหน้าต่าง พื้นด้านล่างปูด้วยกระเบื้องแบบเก๋ลายเรขาคณิต ส่วนอาคารหลังเล็กด้านหลังมีหลังคาแบบปั้นหย่าทรวดโถมมาก

การตกแต่ง

อาคารทาสีเหลืองอ่อน ภายในทาสีขาว ส่วนประตูและหน้าต่างทาสีน้ำมัน สีเขียวอมฟ้าในส่วนลูกฟัก และทาสีเทาในส่วนกรอบไม้เข้าลิ้นของประตูและหน้าต่าง มีลาย ปูนปั้นแบบเรขาคณิตที่ใต้หน้าต่างด้านหน้าทุกช่องทั้ง 8 ช่อง และมีลายปูนปั้นแบบอ่อนช้อยลายเครือเถาที่เหนือประตูด้านหน้าทั้ง 4 ช่อง

มีไม้ฉลุลายแบบเครือเถาประดับในกรอบวงโค้งเหนือหน้าต่าง หน้าต่างที่ด้านหน้า ชั้นบนเป็นแบบลูกฟักผสมบานเกล็ดที่มีเพียงช่องเดียว และไม้ฉลุลายแบบเครือเถาประดับ ในกรอบโค้งเหนือหน้าต่างแบบลูกฟักที่ด้านข้างชั้นบน ข้างละ 3 ช่อง ลวดลายเหมือนกันทั้ง 6 ช่อง ลวดลายยังมีความคมชัดเนื่องจากรักษาไว้ด้วยสีน้ำมัน ส่วนที่เป็นปูนทาสีอะคริลิก สีขาว

ภาพประกอบ 99 ภาพลายเครือเถาในกรอบวงโค้งเหนือหน้าต่าง

ที่มา: เปีย เสถียร , 2553

ภาพประกอบ 100 ภาพลายปูนปั้นเหนือประตูด้านหน้า

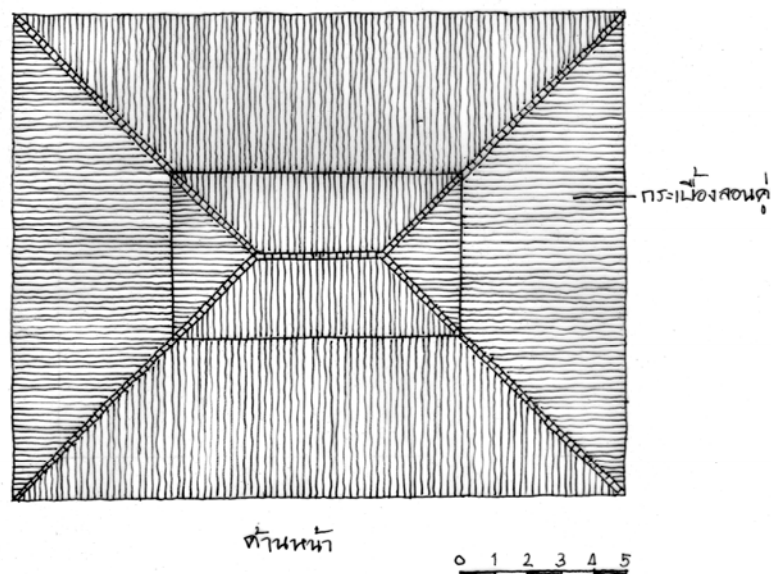
ที่มา: เปีย เสถียร. (2553).

เรือนหลังที่ 19

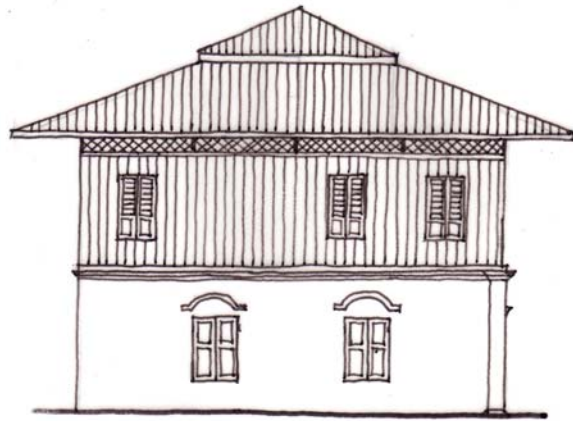
ภาพประกอบ 101 บ้านหมอชาญ

ที่มา: เป้ย เสถียร. 2552

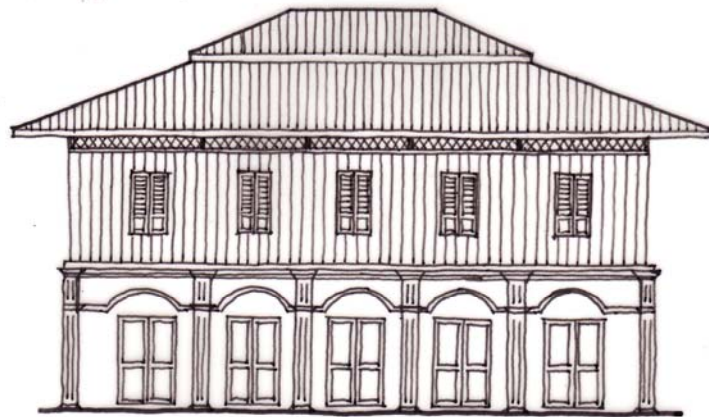

ภาพประกอบ 102 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

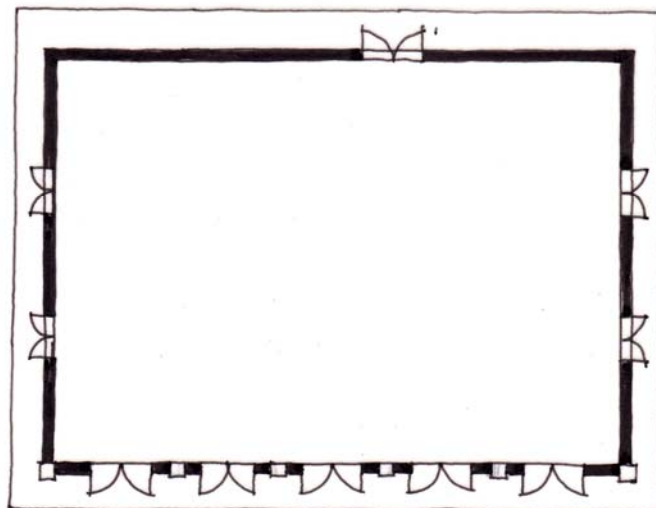
ที่มา: เป้ย เสถียร. 2553

๓ ปลายท้าย

๓ ปลายหน้า

๓ ผังพื้น

๐ 1 2 3 4 ๕

ภาพประกอบ 103 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 19

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553)

ข้อมูลทั่วไป

บ้านเลขที่ 253 ถนนสุขาภิบาล เป็นบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ ด้านหน้าเป็นแบบยุโรป มีอายุเก่าแก่ 100 ปีขึ้นไป ซึ่งคุณยายสำเนียง เหตุคุณ คนเก่าแก่ของบ้าน อยู่บ้านนี้มาตั้งแต่อายุ 8 – 83 ปี (พ.ศ. 2552) ได้เล่าให้ฟังว่า เดิมบ้านนี้รวมทั้งบริเวณพื้นที่ด้านหลังตัวบ้านเป็นของคุณตาวิภาค วิชัยยะ อดีต ผู้พิพากษาเมืองจันทบุรี สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นพ่อตาของหมอชาญ ปัจจุบัน

หมอชาญ ปัจจุบันเกิดปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เริ่มเปิดบ้านหลังนี้เป็นร้านหมอรักษาโรคด้วยยาตำราหลวง สมัยรัชกาลที่ 7 หมอชาญเป็นแพทย์แผนปัจจุบันรักษาเก่ง จึงมีคนไข้มารักษามากมาย ซึ่งหลวงราชไมตรีก็เคยเป็นคนไข้ของหมอชาญเช่นกัน ดังนั้นคนทั่วไปจึงมักเรียกบ้านนี้ว่า “บ้านหมอชาญ”

ปัจจุบันสภาพบ้านส่วนใหญ่ยังคงเดิมเหมือนในอดีต คุณยายสำเนียง เหตุคุณ เป็นผู้ดูแลและอาศัยอยู่ บ้านนี้มีสิ่งของ เครื่องใช้โบราณหลายอย่าง เช่น ลวดลายราวบันได เติงตุ้ แต่ที่สะดุดตา คือ นาฬิกาตะเกียงลานโบราณ ซึ่งเคยเสียครั้งหนึ่ง นานมาแล้ว และช่างชาวจีนเป็นผู้ซ่อมได้ให้ใบรับประกันซึ่งเขียนเป็นภาษาไทยและภาษาจีนไว้ หลังจากนั้นจนถึงปัจจุบัน รวมเวลากว่า 50 ปี นาฬิกาเรือนนี้ ยังไม่เคยเสียอีกเลย (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี. 2552)

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนแถวแบบครึ่งปูนครึ่งไม้ มีหลังคาแบบปั้นหยา 1 ยอด อกไก่ยาวประมาณ 3 เมตร อาคารนี้ได้แบบอย่างมาจากยุโรป ขนาดความกว้าง 5 ห้อง ความลึก 4 ห้อง เสาด้านหน้าทั้ง 6 เสา ลบมุมเซาะร่อง ที่หัวเสามีค้ำรับและค้ำนี้ยาวต่อเนื่องโดยรอบบ้าน หลังคามุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ หลังคาเป็นแบบ 2 ชั้นซ้อนกัน ผนังด้านข้างก่ออิฐถือปูน พื้นล่าง เป็นพื้นคอนกรีต หน้าต่างเป็นไม้ เข้าลิ้นแบบลูกฟักและเป็นบานเกล็ดในส่วนบน ซึ่งส่วนท่อนบนนี้สามารถเปิดออกได้แบบบานกระทุ้ง ประตูด้านหน้าเป็นแผ่นใหญ่คู่แบบไม้เข้าลิ้นลูกฟัก ที่เหนือกรอบประตูมีปูนปั้นแบบโค้งขึ้น มีไม้ระแนงไขว้กันเป็นช่องขนมเปียกปูนเพื่อระบายอากาศในตำแหน่งคอสองใต้ฝ้าเพดานโดยรอบ ฝ้าชั้นบนเป็นฝ้ากระดานในแนวตั้ง ผนังอาคาร มีความหนา 40 เซนติเมตร

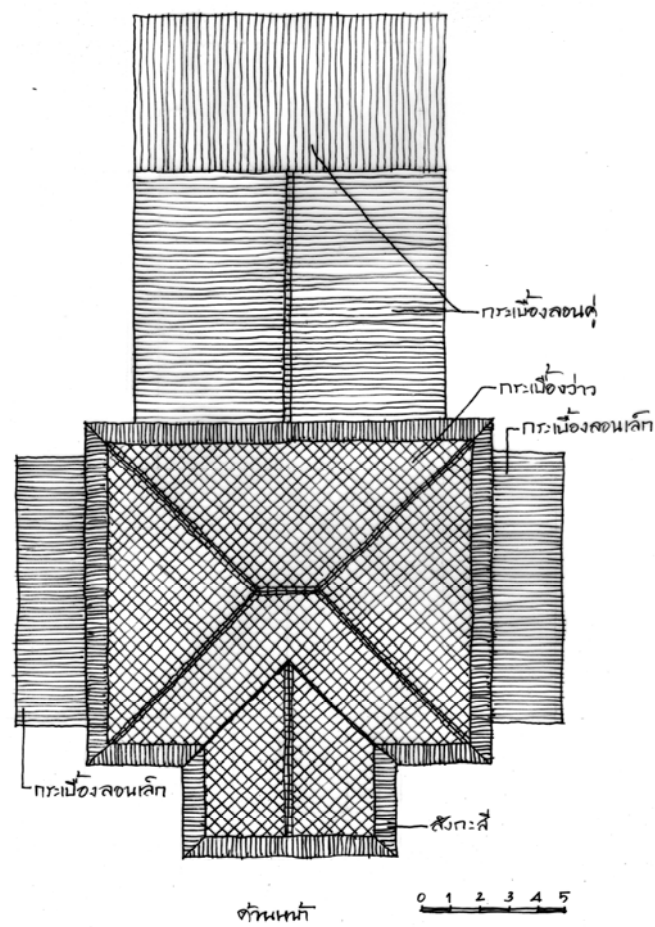
การตกแต่ง

ตกแต่งอาคารด้วยบานหน้าต่างเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักและเป็นบานเกล็ดในส่วนบน ที่ส่วนท่อนบนนี้สามารถเปิดออกได้แบบบานกระทุ้ง ประตูด้านหน้าแบบไม้เข้าลิ้นลูกฟัก ที่เหนือกรอบประตูมีปูนปั้นแบบค้ำโค้ง เส้นค้ำนี้ยาวต่อเนื่องตลอดแนวหน้าอาคาร เสาปูนลบมุมเซาะร่องตามแนวยาว ถัดขึ้นไปตรงปลายเสาปูน ที่หัวเสามีค้ำรับและค้ำนี้ยาวต่อเนื่องโดยรอบบ้าน อาคารนี้ทำด้วยสีเหลือง

เรือนหลังที่ 20

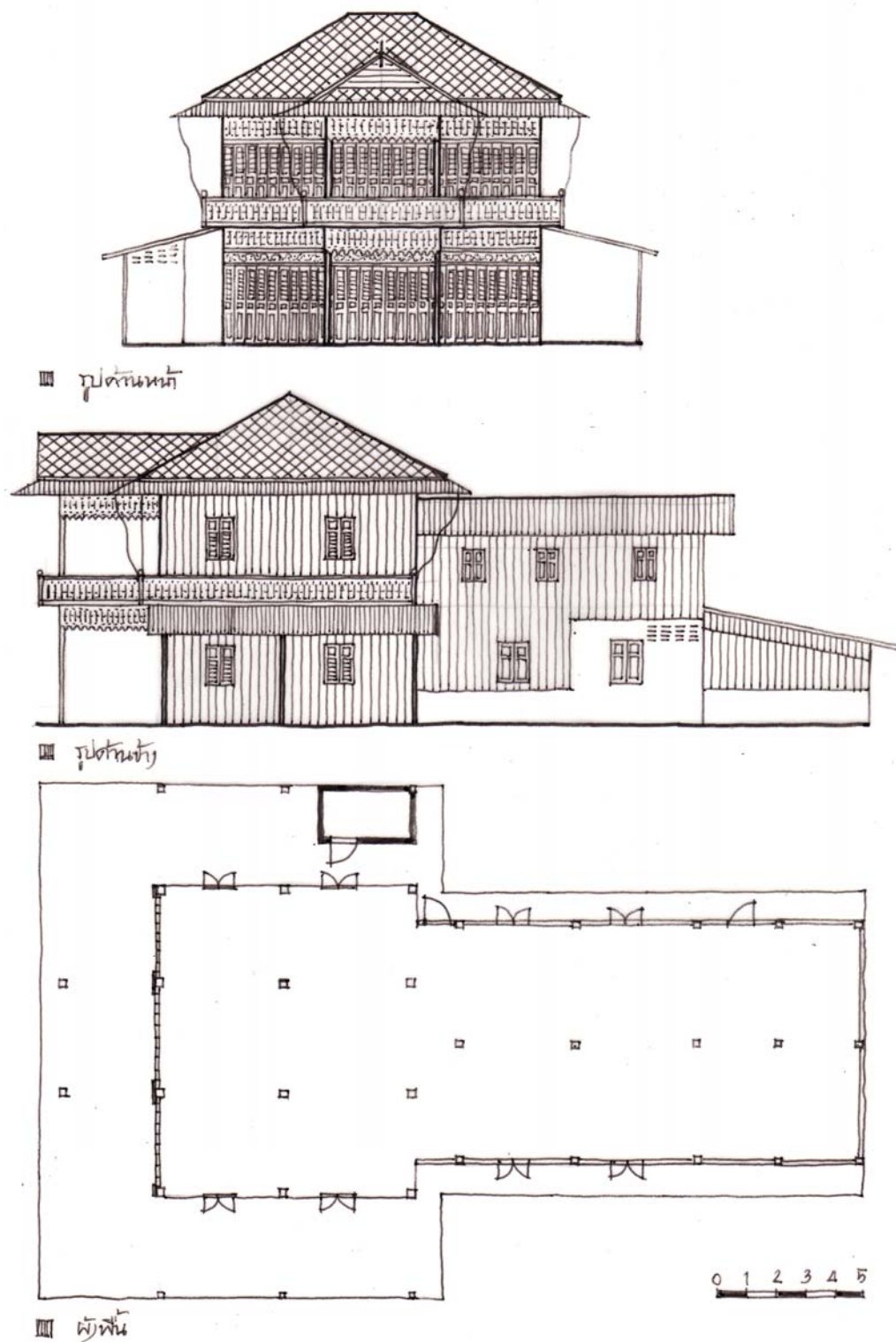

ภาพประกอบ 104 เรือน นายทรงพล สมศรี อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี
ที่มา: เป้ย เสถียร. (2552).

ภาพประกอบ 105 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

ภาพประกอบ 106 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 20

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

ข้อมูลทั่วไป

เรือน นายทรงพล สมศรี อายุ 58 ปี บ้านเลขที่ 78 ต.พลั่ว อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี เป็นบ้านที่ผสมผสานระหว่างเรือนปั้นหยาและเรือนมะนิลา มีหลังคาแบบปั้นหยา มีมุขยื่นมาทางด้านหน้า มีลวดลายประดับที่สวยงามและยังคงความสมบูรณ์ เป็นบ้านอยู่อาศัยที่มีรูปแบบแข็งแรง โดยรอบ ด้านหลังบ้านมีต้นไม้หลายต้น เจ้าของเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ อยู่อาศัยเอง จึงได้รับการดูแลรักษาอย่างดี แต่ก็พบปัญหาปลวกบุกทำลายกัดกิน มีส่วนที่ต้องซ่อมแซม หลายจุด (ทรงพล สมศรี. 2552: สัมภาษณ์)

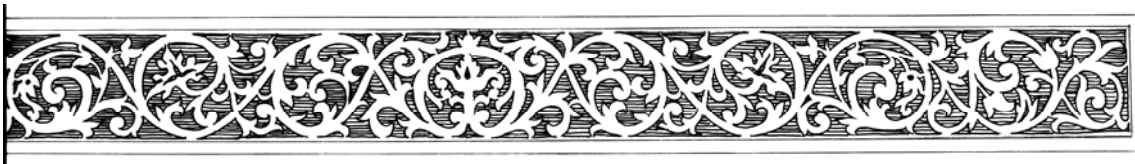
รูปแบบและวัสดุ

เรือนไม้หลังนี้ มีหลังคาแบบปั้นหยา 1 ยอด ออกไถ่ยาวประมาณ 2 เมตร มุงด้วยกระเบื้องว่าว มีความกว้าง 3 ห้อง ผสมผสานระหว่างเรือนปั้นหยาและเรือนมะนิลา ที่ปลายชายคาปั้นหยา มีหลังคายื่นออกมาโดยรอบทำหน้าที่เหมือนกันสาด ส่วนหลังคามีค้ำยันเป็นเหล็กโค้งอ่อนช้อย มีระเบียงโดยรอบบ้านประดับด้วยลูกกรงไม้ฉลุลาย มีมุขยื่นมาทางด้านหน้าเปิดเป็นส่วนโล่งมีระเบียงโดยรอบประดับด้วยลูกกรงไม้ฉลุลาย มีไม้ฉลุประดับระบายนใต้หลังคาทั้งชั้นบนและชั้นล่าง มีไม้ฉลุลายทั้งแบบแนวนอนและแนวตั้งในตำแหน่งคอสองเหนือประตูหน้าและใต้ชายคาฝ้าเพดาน ด้านหน้าทั้งชั้นบนและชั้นล่างเป็นบานเฟี้ยมลูกฟักผสมบานเกล็ด ฝ้าชั้นบนด้านข้างเป็นฝ้าสายบัว หน้าต่างเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ที่หน้าต่างชั้นบนมีบานเกล็ดในท่อนบนของหน้าต่างทุกบาน ที่ประตูด้านหน้าทั้งชั้นบนและชั้นล่างเป็นฝ้าเฟี้ยมเข้าลิ้นแบบลูกฟักมีบานเกล็ดในท่อนบนยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ ตลอดแนวมีลวดลายประดับที่สวยงามและยังคงความสมบูรณ์

การตกแต่ง

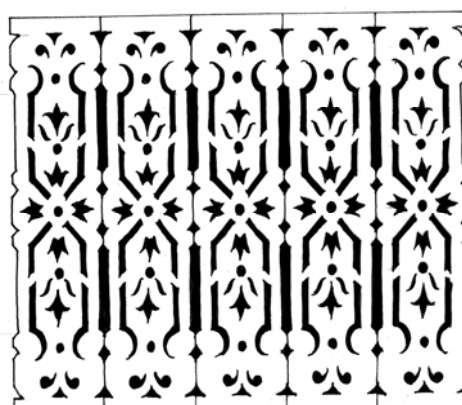
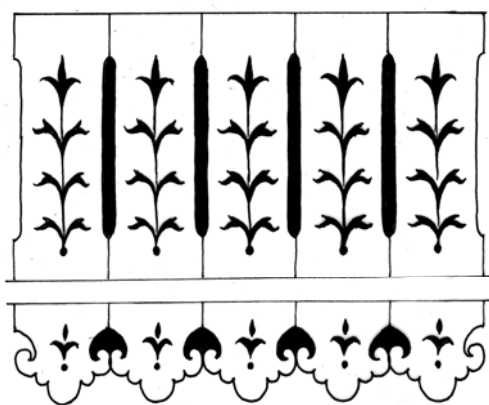
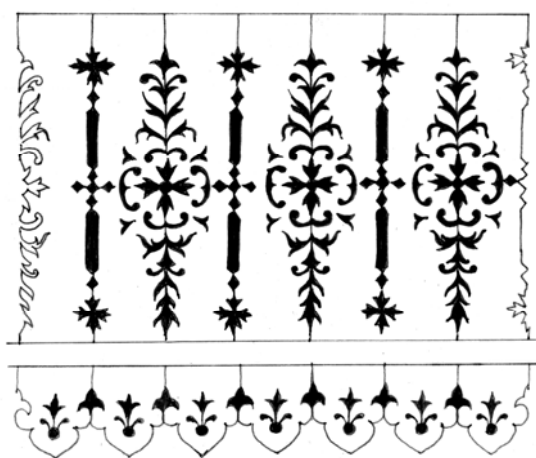
ตกแต่งอาคารด้วยประตูด้านหน้าทั้งชั้นบนและชั้นล่างเป็นฝ้าเฟี้ยมเข้าลิ้นแบบลูกฟัก มีบานเกล็ดในท่อนบนยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ตลอดแนว หน้าต่างเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ที่หน้าต่างชั้นบนมีบานเกล็ดในท่อนบนของหน้าต่างทุกบาน ชายหลังคา มีค้ำยันเป็นเหล็กโค้งอ่อนช้อย

ที่ตำแหน่งคอสองใต้ฝ้าเพดานด้านหน้ามีไม้ฉลุลายแบบแนวตั้งตลอดแนว และเหนือประตูด้านหน้าในตำแหน่งคอสอง มีไม้ฉลุลายแบบแนวตั้งตลอดแนวเป็นลวดลายที่เกิดจากช่องฉลุ ถัดลงมาเป็นไม้ฉลุลายในแนวนอนลายเครือเถาแบบมีลายสมดุตรงกลาง เป็นลายแบบเดียวกันทั้ง 3 ช่อง หน้าบ้าน ระเบียงรอบบ้านประดับด้วยลูกกรงไม้ฉลุลาย มุขด้านหน้าประดับไม้ฉลุลายในแนวตั้ง ที่ลูกกรง ตรีบระบายนใต้พื้นที่ ตรีบระบายนใต้เพดาน พบไม้ฉลุลาย ในแนวตั้ง 4 แบบลาย และไม้ฉลุลายในแนวนอน 1 แบบลาย ทาด้วยสีปัสแดงตลอดทั้งหลัง

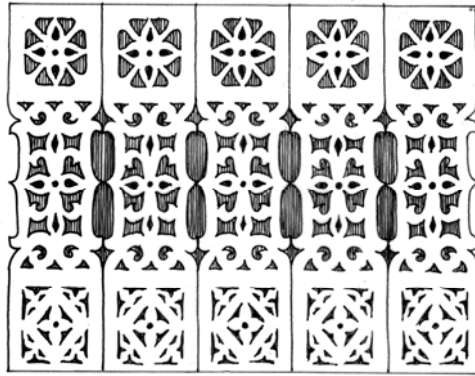
ภาพประกอบ 107 ภาพไม้ฉลุลายในแนวนอนลายเครือเถา ที่ เรือน นายทรงพล สมศรี

ที่มา: เป๊ย เสถียร. 2553

ภาพประกอบ 108 ภาพไม้ฉลุลายในแนวตั้ง ที่สวดลายเกิดจากช่องว่างที่เรือน นายทรงพล สมศรี

ที่มา: เป๊ย เสถียร. (2553).

ภาพประกอบ 109 ภาพไม้ฉลุลายในแนวตั้งลดตายเกิดจากส่วนของเนื้อไม้ที่เรือน นายทรงพล
สมศรี

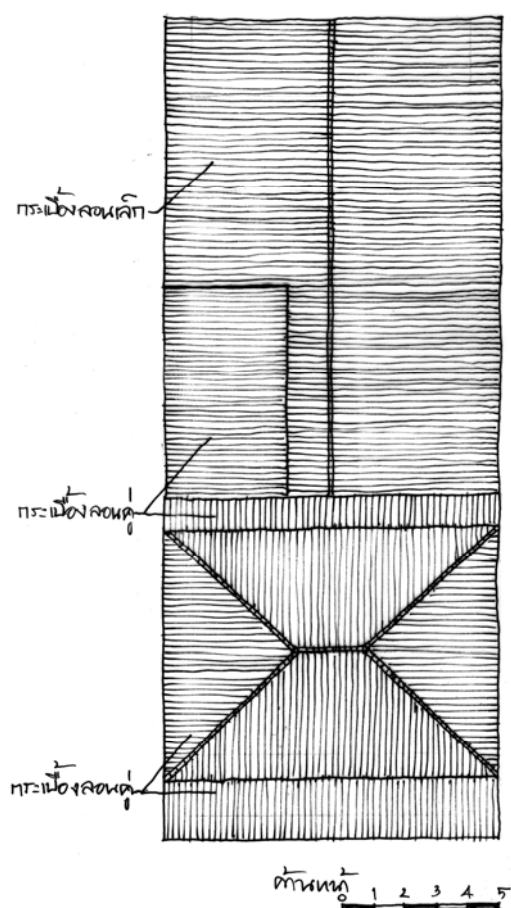
ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

เรือนหลังที่ 21

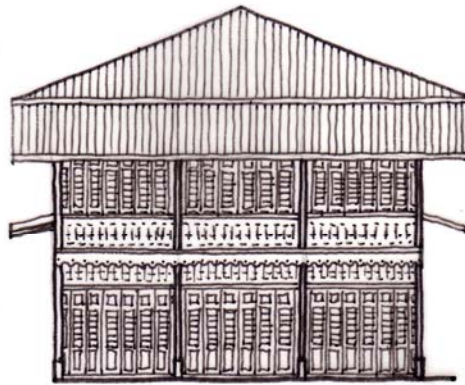
ภาพประกอบ 110 เรือน นายวาสนา ทนุพงษ์ อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2552)

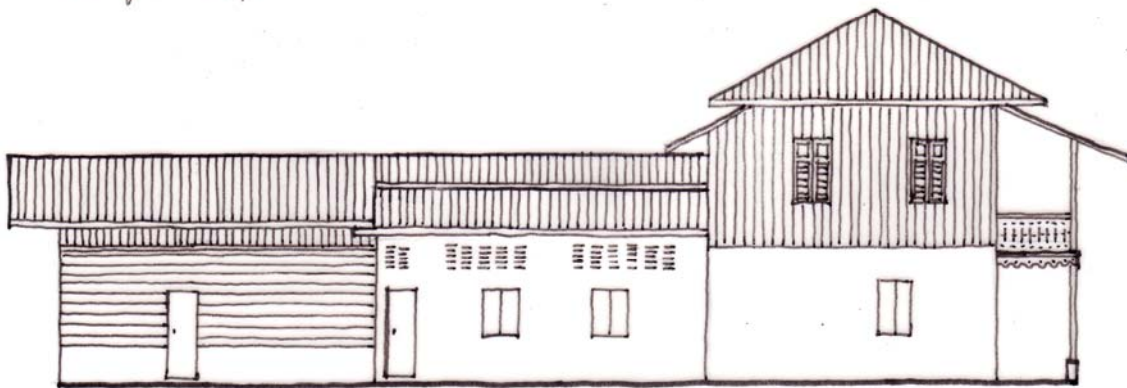

ภาพประกอบ 111 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

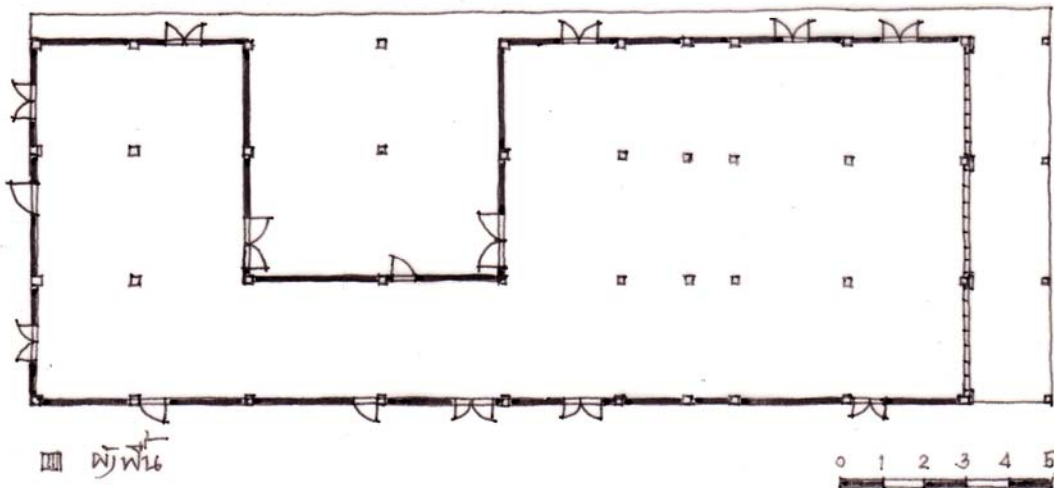
ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

๓ รูปด้านหน้า

๔ รูปด้านข้าง

๕ ผังพื้น

ภาพประกอบ 112 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 21

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553)

ข้อมูลทั่วไป

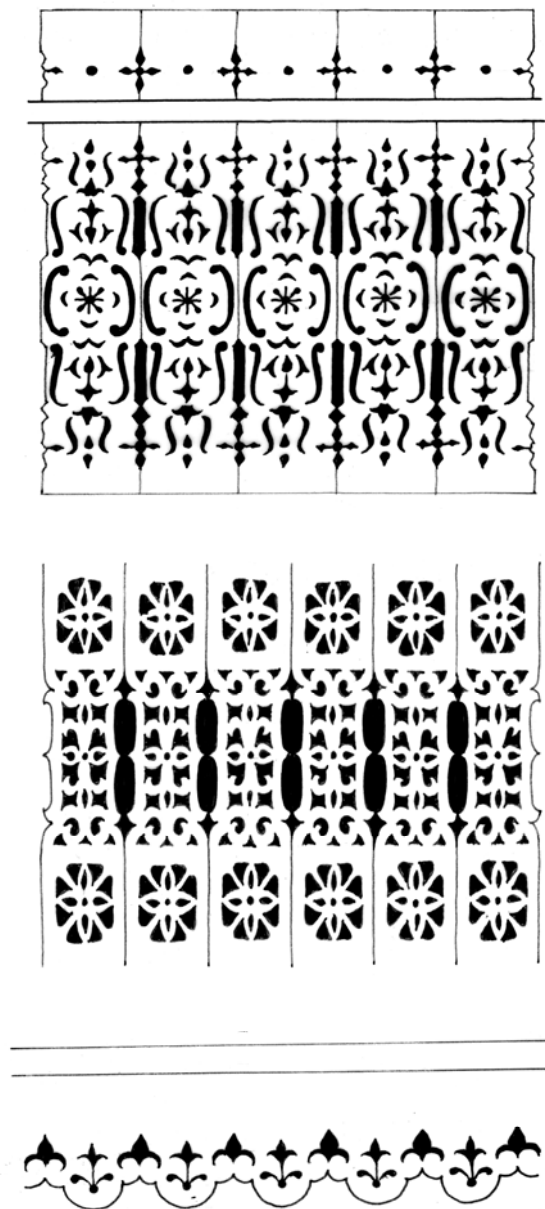
เรือน นายวาสนา ทนุพงษ์ บ้านเลขที่ 102 ม.5 ต.พลั่ว อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี บ้านหลังนี้อยู่ติดริมถนนมีทางเดินเท้าที่หน้าบ้าน มีระเบียบบาทวิถีที่หน้าบ้าน ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ได้มาจากพระนครในสมัยนั้น บ้านตั้งอยู่ในเขตชุมชนอยู่ใกล้ศาลเจ้าตำบลพลั่ว ด้านซ้ายเป็นพื้นที่โล่ง ด้านขวาติดกับบ้านทรงจั่วสกัดด้านข้างที่มีขนาดและความเก่าใกล้เคียงกัน มีลวดลายประดับเช่นกัน มีระเบียบบาทวิถีที่หน้าบ้านต่อเนื่องกันไป จึงถือว่าเป็นอาคารที่สร้างในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน เมื่อก่อนมุ่งหลังคาด้วยกระเบื้องว่าว บ้านหลังนี้ดูโดยรวมยังคงมีสภาพสมบูรณ์ แต่ก็พบปัญหาปลวกบุกกรุกและความสึกกร่อนตามอายุไม้ และปัญหามันเริ่มเอียงไปด้านขวา

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนครึ่งปูนครึ่งไม้ มีหลังคาแบบปั้นหยา 1 ยอด อกไก่ยาวประมาณ 2 เมตร มุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ ฝ้าด้านล่างก่ออิฐถือปูนทาสีขาว มีความกว้าง 3 ห้อง มีระเบียบบาทวิถีที่หน้าบ้านที่ชั้นสองยื่นออกมาแบบเปิดโล่ง ประดับด้วยลูกกรงไม้ฉลุลาย มีไม้ฉลุประดับระบายนใต้พื้นหน้าบ้านชั้นบน ระเบียบบาทวิถีนี้ทำด้วยเสาไม้แบบเหลี่ยมกลม มีไม้ฉลุลายแนวตั้งในตำแหน่งคอสองเหนือประตูหน้า ด้านหน้าทั้งชั้นบนและชั้นล่างเป็นบานเฟี้ยมลูกฟักผสมบานเกล็ดยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ตลอดแนวด้านหน้า ฝ้าชั้นบนด้านข้างเป็นฝากระดานแนวตั้ง หน้าต่างแบบไม้เข้าลิ้นลูกฟัก ด้านบนมีบานเกล็ดด้านล่าง มีไม้ฉลุลายแบบแนวตั้งในตำแหน่งเหนือประตูหน้ายาวตลอดแนว มีลวดลายประดับที่สวยงามและยังคงความสมบูรณ์ มีพาไลต่อยื่นไปด้านหลังเป็นครัว ทำให้บ้านมีความยาวมากขึ้น ส่วนที่เป็นไม้ทำด้วยสีปีบสีแดง

การตกแต่ง

ตกแต่งที่ด้านหน้าทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ด้วยบานเฟี้ยมลูกฟักบนและล่างผสมบานเกล็ดตรงส่วนกลางยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ตลอดแนวด้านหน้า หน้าต่างแบบไม้เข้าลิ้น ลูกฟักด้านบนมีบานเกล็ดด้านล่าง มีไม้ฉลุลายแนวตั้งในตำแหน่งคอสองเหนือประตูหน้าทั้ง ชั้นบนและชั้นล่างเป็นลายฉลุที่ลวดลายเกิดจากช่องว่างที่ระเบียบด้านหน้าตกแต่งด้วยไม้ฉลุลายแบบแนวตั้งตลอดแนว เป็นลายฉลุที่ลวดลายเกิดจากส่วนเนื้อไม้ ที่ได้พื้นระเบียบมีไม้ฉลุลายแบบลายเล็กๆ หรือที่เรียกว่าลายตุ้ตู่ประดับแบบระบายตลอดแนว ส่วนที่เป็นไม้ทำด้วยสีปีบ สีแดง ส่วนที่เป็นปูนทาสีขาว

ภาพประกอบ 113 ภาพลายฉลุแนวตั้งที่ลวดลายเกิดจากช่องว่าง และลายฉลุที่ลวดลายเกิดจากส่วน
เนื้อไม้ และลายฉลุแบบลายเล็ก ๆ ที่ เรือน นายวาสนา ทนุพงษ์

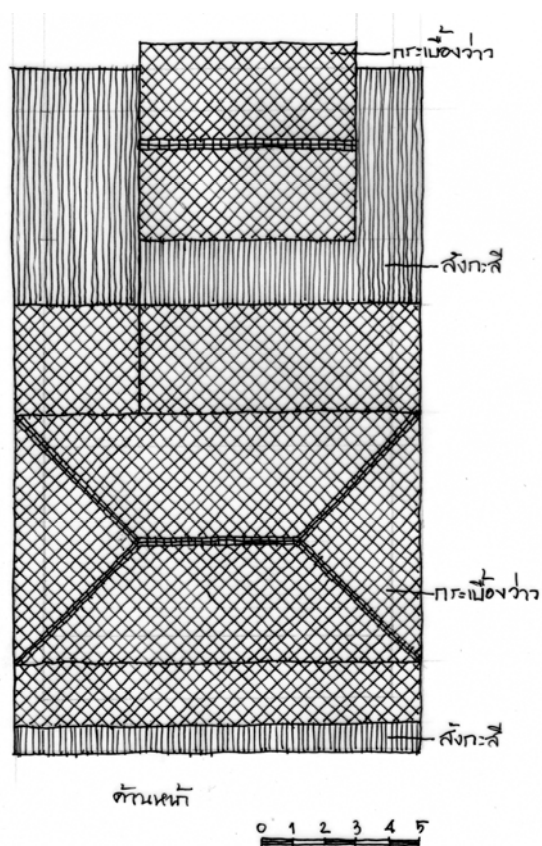
ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

เรือนหลังที่ 22

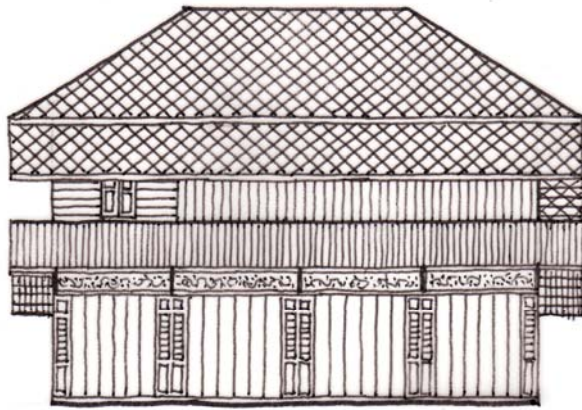
ภาพประกอบ 114 เรือน นางเฉลียว บำรุงศิลป์ อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2552)

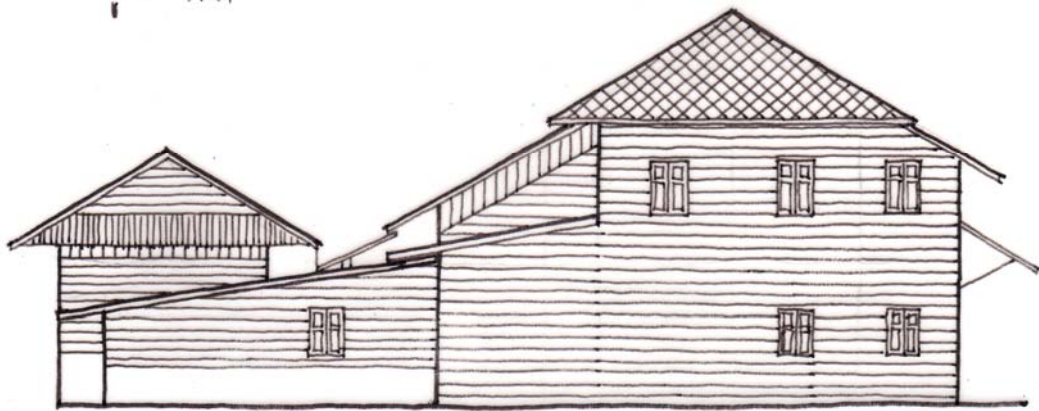

ภาพประกอบ 115 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

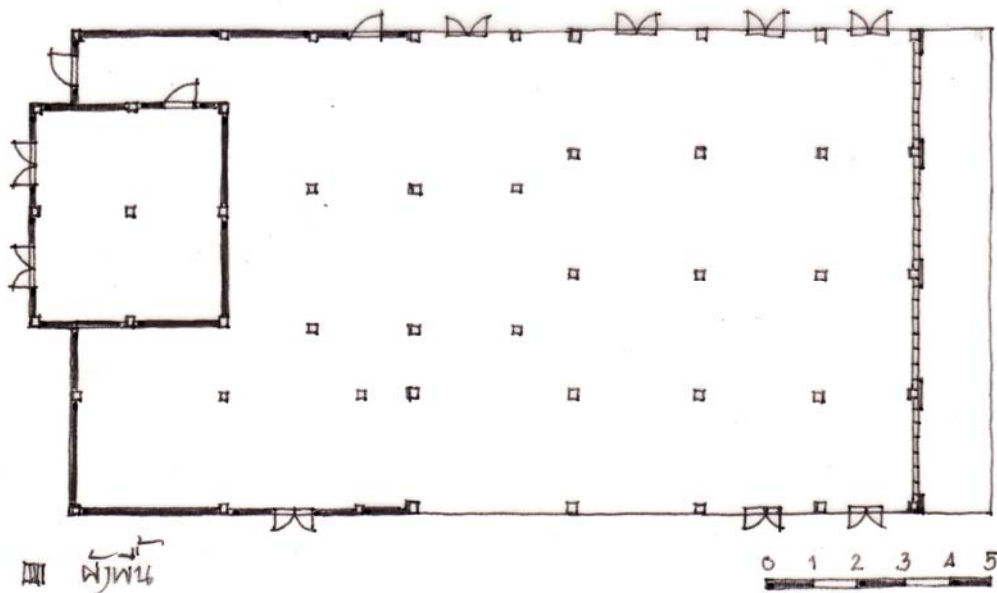
ที่มา: เป้ย เสถียร. (2553).

รูปตัดหน้า

รูปด้านข้าง

ผังพื้น

ภาพประกอบ 116 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 22

ที่มา: เปีย เสถียร. (2553).

ข้อมูลทั่วไป

เรือน นางเจลิยว บำรุงศิลป์ อายุ 63 ปี บ้านเลขที่ 29 ม.5 ต.พลี อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี บ้านหลังนี้อยู่ติดริมถนนมีทางเดินเท้าที่หน้าบ้าน ระดับพื้นบ้านชั้นล่างต่ำกว่าระดับถนนเนื่องจากถนนมีการปรับปรุงหลายครั้งจนสูงกว่าบ้านมากบ้านตั้งอยู่ในเขตชุมชนตำบลพลี มีบ้านหลังอื่นอยู่ใกล้เคียงทั้งด้านข้างและด้านหลัง บ้านด้านขวาเป็นบ้านที่มีอายุและรูปแบบใกล้เคียงกัน (เจลิยว บำรุงศิลป์. 2552: สัมภาษณ์)

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนแถวไม้สองชั้น มีหลังคาแบบปั้นหยา 1 ยอด ออกไปยาวประมาณ 5 เมตร มุงด้วยกระเบื้องว่าว หน้ากว้าง 4 ห้อง พื้นล่างเป็นคอนกรีต ด้านหน้ามีหลังคา กันสาดมีค้ำยันด้วยไม้ตรงวางเฉียงรับจากชายปั้นหยาพอดี หลังบ้านมีฟาโลทำให้บ้านมีความลึกมากขึ้น ด้านหน้าชั้นล่างเป็นบานเฟี้ยมไม้กระดานเรียบตลอดแนว เหนือประตูด้านหน้ามีไม้ฉลุลายแบบเครือเถาตลอดแนว ฝาเป็นแผ่นไม้กระดานแนวขวาง ตรงคอสองด้านข้างมีไม้ระแนงแนวตั้งเพื่อบายอากาศ หน้าต่างเป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟัก ด้านหน้าชั้นล่างมีกันสาดมุงด้วยสังกะสี มีค้ำยันด้วยไม้ตรงวางเฉียงตรงแนวเสาทั้ง 5 จุด

การตกแต่ง

ตกแต่งด้านหน้าตรงตำแหน่งเสาทั้ง 5 ด้วยแผ่นฝาฉลุลูกฟักตำแหน่งละ 1 บาน หน้าต่างทั้งชั้นบน ชั้นล่าง เป็นไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟัก ทาด้วยสีปัสแดงตลอดทั้งหลัง

เหนือประตูด้านหน้าในตำแหน่งคอสอง มีไม้ฉลุลายแบบเครือเถาในแนวนอนตลอดแนว เป็นลวดลายแบบสมดุลงมีลายกึ่งกลางและลายเครือเถาต่อเนื่องไปตลอด 1 ช่วงห้อง จึงมีลายฉลุซ้ำกันทั้ง 4 ช่อง เป็นลวดลายที่อ่อนช้อยงดงาม

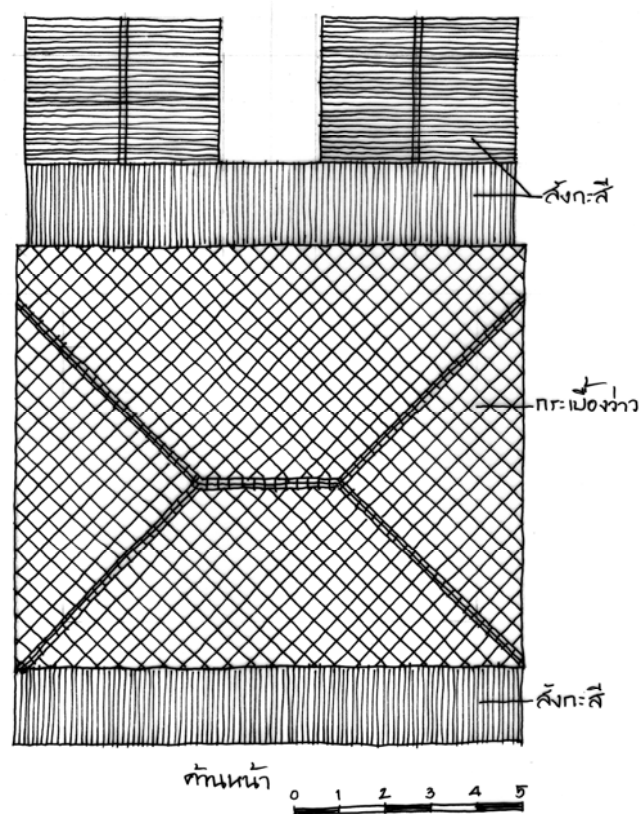
ภาพประกอบ 117: ภาพไม้ฉลุลายแบบเครือเถา ที่ เรือน นางเจลิยว บำรุงศิลป์

ที่มา: เปีย เสถียร. (2553).

เรือนหลังที่ 23

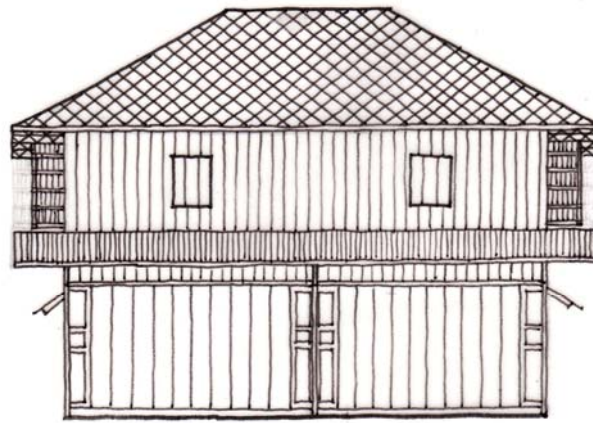

ภาพประกอบ 118: เรือน นางสำเนา ฉายวิเศษผล อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี
ที่มา: เป๊ย เสถียร. 2552

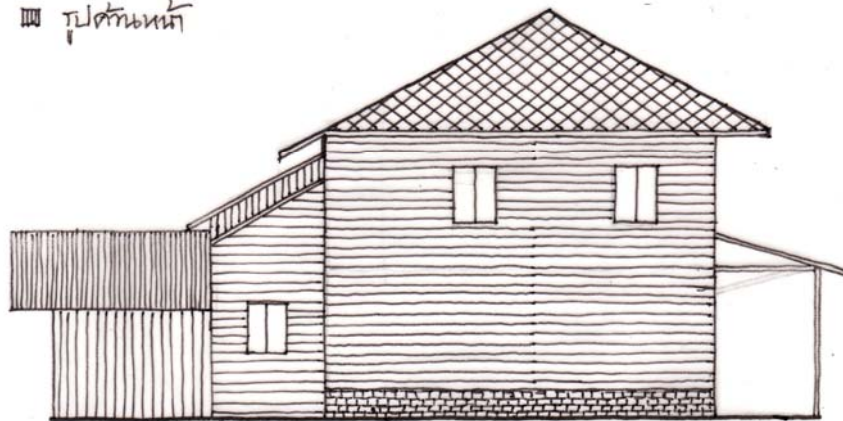

ภาพประกอบ 119 ภาพแสดงผังลักษณะหลังคาเรือน

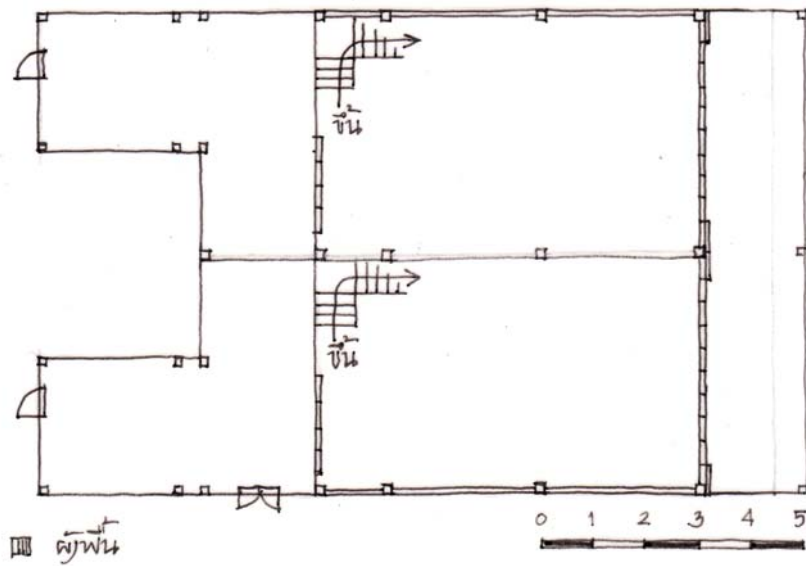
ที่มา: เป๊ย เสถียร. 2553

๓ ปลูกหน้า

๔ ปลูกข้าง

ภาพประกอบ 120 ผังพื้นและรูปด้านของเรือนหลังที่ 23

ที่มา: เป๊ยะ เสถียร. (2553).

ข้อมูลทั่วไป

บ้านนางสำเนา ฉายวิเศษผล อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 65/2 ต.พลี อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี แจกตั้ง แซ่ตั้ง เป็นผู้สร้างบ้านหลังนี้ แล้วรื้อลูกทวนให้วัดใหญ่พลี บ้านหลังนี้จึงเป็นสมบัติของวัดใหญ่พลี แต่ไม่ได้อยู่ใกล้วัดดังกล่าว ตนมาเช่าอยู่กับพี่สาวคนละห้อง ตั้งแต่ ตอนเป็นเด็กจำได้ค่าเช่าห้องละ 20 บาทต่อเดือน ปัจจุบันเดือนละ 400 บาทต่อห้อง บ้านหลังนี้อยู่ติดริมถนนมีทางเดินเท้าที่หน้าบ้าน ระดับพื้นบ้านชั้นล่างต่ำกว่าระดับถนนเนื่องจากถนน มีการปรับปรุงหลายครั้งจนสูงกว่าบ้านมาก เมื่อก่อนถนนด้านหน้านี้เป็นทางเกวียน ด้านหลังเป็นป่า บ้านหลังนี้มีการทรุดโทรมเนื่องจากสร้างมานานและปลวกกัดกิน(สำเนา ฉายวิเศษผล. 2552: สัมภาษณ์)

รูปแบบและวัสดุ

เป็นเรือนไม้ 2 ชั้น มีหลังคาแบบปั้นหย่า 1 ยอด อกไก่ยาวประมาณ 3 เมตร หลังคามุงด้วยกระเบื้องว่าว พื้นล่างเป็นพื้นคอนกรีต หน้าต่างมีเฉพาะที่ชั้นบนเป็นแบบไม้กระดาน ยึดติดด้วยไม้แนวขวางหน้าต่างทุกบานมีลูกกรงเหล็ก ด้านหน้าเป็นฝาเพี้ยมแบบเรียบยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ มีไม้ระแนงไม้แนวตั้งเพื่อระบายอากาศในตำแหน่งคอสองใต้หลังคา ฝาชั้นบนด้านข้างและด้านหลังเป็นฝากระดานในแนวนอน ด้านหน้าเป็นฝากระดานในแนวตั้ง กันสาดด้านหน้ามุงด้วยสังกะสี หลังคามีการชำรุด ทาด้วยสีปีบสีแดงตลอดทั้งหลังแต่สีได้ หลุดลอกซีดจางมากแล้ว มีปลวกเข้ากัดกินทำลายในหลาย ๆ ส่วน

การตกแต่ง

ตกแต่งด้านหน้าตรงตำแหน่งเสาทั้ง 3 ด้วยแผ่นฝาตายลูกฟักตำแหน่งละ 1 บาน

วิเคราะห์เรือนปั้นหย่าในจังหวัดจันทบุรี

จากการศึกษาเรือนปั้นหย่า ในพื้นที่ 4 อำเภอ ของจังหวัดจันทบุรี จำนวน 23 หลัง ในประเด็น รูปแบบ วัสดุ และการตกแต่ง วิเคราะห์ได้ดังนี้

1. รูปแบบ

จากการศึกษาเรือนปั้นหย่าในเขต 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง และอำเภอแหลมสิงห์ ของจังหวัดจันทบุรี จำนวน 23 หลัง พบว่ารูปแบบของเรือนปั้นหย่าผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1.1 รูปแบบหลังคา

1.1.1 หลังคาปั้นหย่าแบบยอดเดียว จะมีหลังคาปั้นหย่าคลุมทั้งหลัง อาจมีส่วนก่อสร้างอื่นเพิ่มเติมขึ้นมา เช่น พะไล ระเบียง หรือ หลังคาจั่ว เพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอยมากขึ้น หลังคาปั้นหย่าแบบยอดเดียว มี 18 หลัง คิดเป็นร้อยละ 78.2

1.1.2 หลังคาปั้นหยาบแบบสองยอดแยกกัน หลังคาแบบนี้เป็นหลังคาแบบ 2 ระดับ คือเป็นหลังคาของเรือนใหญ่ และหลังคาคร้วหลังคาเรือนหลังใหญ่เป็นหลังคาของอาคารเรือนชั้นที่สอง ส่วนหลังคาคร้วเป็นหลังคาของอาคารเรือนชั้นล่าง ไม่พบว่ามีหลังคาแบบสองยอดที่ความสูงของหลังคาอยู่ระดับเดียวกันเลย หลังคาปั้นหยาบแบบสองยอดแยกกัน มี 2 หลัง คิดเป็นร้อยละ 8.7

1.1.3 หลังคาปั้นหยาบแบบรูปตัวแอล (L) หลังคาแบบนี้มักสร้างคลุมเรือนที่มีความยาวของเรือนไปทางด้านใดด้านหนึ่ง ด้านซ้ายและด้านขวาของเรือนยาวไม่เท่ากัน มี 3 หลัง คิดเป็นร้อยละ 13.0

1.1.4 หลังคาปั้นหยาบแบบรูปตัวยู (U) หลังคาแบบนี้มักสร้างคลุมเรือนที่มีความยาวด้านซ้ายและด้านขวาเท่ากัน หลังคาของเรือนหลังที่ 3 เป็นหลังคาเรือนคร้ว ส่วนหลังคาของเรือนหลังที่ 8 เป็นหลังคาของเรือนใหญ่ หลังคาปั้นหยาบแบบรูปตัวยูนี้มี 2 หลัง คิดเป็นร้อยละ 8.7

1.2 รูปแบบลักษณะของเรือน

1.2.1 เรือนชั้นเดียวไม่ยกพื้น เป็นเรือนต่ำติดกับพื้นดินโดยเทพื้นเป็นคอนกรีต มี 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

1.2.2 เรือนชั้นเดียวยกพื้นสูง เป็นเรือนที่มีพื้นที่ใต้ถุนบ้านเป็นพื้นดิน หรือเทพื้นคอนกรีตเปิดโล่ง สามารถใช้พื้นที่ใต้ถุนนี้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เรือนชั้นเดียวยกพื้นสูงนี้เป็นเรือนไม้ทั้งหมด มี 4 หลัง คิดเป็นร้อยละ 17.4 เรือนแบบนี้พบในเรือนชาวสวนและเรือนเดี่ยวพักอาศัย ที่เรือนชาวสวนต้องสร้างยกพื้นสูงเนื่องจากป้องกันภัยจากสัตว์ร้าย เช่น งู แมลงมีพิษ และป้องกันน้ำหลากในช่วงฤดูฝน และพบว่า ทั้ง 4 หลัง มีเสาช่วงล่างเป็นคอนกรีต ส่วนท่อนบนเป็นเสาไม้

1.2.3 เรือนสองชั้น เป็นเรือนที่มีผนังปิดมิดชิดทั้งชั้นบนและชั้นล่าง สามารถอยู่อาศัยได้ทั้งสองชั้น มีทั้งเรือนไม้ เรือนครึ่งปูนครึ่งไม้ และเรือนก่ออิฐถือปูน มี 18 หลัง คิดเป็นร้อยละ 78.3

1.3 รูปแบบการใช้งานของเรือน

1.3.1 เรือนเดี่ยวพักอาศัย 15 หลัง คิดเป็นร้อยละ 65.2

1.3.2 เรือนชาวสวน 2 หลัง คิดเป็นร้อยละ 8.7

1.3.3 บ้านพักข้าราชการ 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

1.3.4 วัด 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.

1.3.5 โรงเรียน 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

1.3.6 เรือนแถว 5 หลัง คิดเป็นร้อยละ 21.7

1.3.7 เรือนร้านค้า 4 หลัง คิดเป็นร้อยละ 17.4

2. วิธีสุด

จากการศึกษาเรือนปั้นหยาบในเขต 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง และอำเภอแหลมสิงห์ ของจังหวัดจันทบุรี จำนวน 23 หลัง พบว่าวัสดุของเรือนปั้นหยาบผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 วัสดุตัวอาคาร

2.1.1 เรือนไม้ ไม้ไม่เป็นส่วนประกอบบ้านเป็นส่วนมาก ไม้ที่ใช้มีหลายชนิด ได้แก่ ไม้สัก ไม้ตะเคียน ไม้ประดู่ ไม้ชัน พญาไม้ ไม้กระทอน ไม้หลุมพอ ไม้ตาลหก ไม้กะทิด ไม้ยาง เป็นต้น พบว่ามักมีเสาช่วงล่างที่เป็นคอนกรีตท่อนบนเป็นไม้ เรือนไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูง มี 14 หลัง คิดเป็นร้อยละ 60.9

2.1.2 เรือนครึ่งปูนครึ่งไม้ ชั้นล่างมักมีผนังด้านข้างก่ออิฐถือปูน พื้นชั้นล่างเป็นพื้นคอนกรีต ส่วนชั้นบนเป็นไม้ทั้งหมด มี 7 หลัง คิดเป็นร้อยละ 30.4

2.1.3 เรือนก่ออิฐถือปูน มีการก่ออิฐถือปูนทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ผนังชั้นล่างมีความหนามากเพื่อให้สามารถรับน้ำหนักชั้นบนได้ดี มี 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

2.2 วัสดุผนังหลังคา

2.2.1 กระเบื้องว่าว เป็นกระเบื้องแผ่นเรียบแบบเก่า ทำด้วยซีเมนต์ ที่ใช้ผนังหลังคาตั้งแต่ปลูกสร้างบ้านครั้งแรก มีความทนทาน มีการชำรุดหลายหลังทั้งชำรุดในส่วนแผ่นกระเบื้องและโครงระแนงหลังคา เรือนที่มุงกระเบื้องว่าวมี 12 หลัง คิดเป็นร้อยละ 52.2

2.2.2 กระเบื้องลอน เป็นกระเบื้องลอนเล็กแบบเก่า ทำด้วยซีเมนต์ ที่ใช้ผนังหลังคาตั้งแต่ปลูกสร้างบ้านครั้งแรก มีความทนทาน มีการชำรุดหลายหลังทั้งชำรุดในส่วนแผ่นกระเบื้องและโครงระแนงหลังคา เรือนที่มุงกระเบื้องลอนแบบเก่า มี 3 หลัง คิดเป็นร้อยละ 13.0

2.2.3 กระเบื้องแบบสมัยใหม่ เป็นกระเบื้องลอนแบบสมัยใหม่ที่มีขายในปัจจุบัน นำเข้ามาเปลี่ยนแทนกระเบื้องว่าวและกระเบื้องลอนแบบเก่า เพื่อให้ใช้งานได้ดี เรือนที่มุงกระเบื้องแบบสมัยใหม่ มี 8 หลัง คิดเป็นร้อยละ 34.8

3. การตกแต่ง

จากการศึกษาเรือนปั้นหยาในเขต 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบ้านใหม่ อำเภอลำดวน และอำเภอแหลมสิงห์ ของจังหวัดจันทบุรี จำนวน 23 หลัง พบว่าการตกแต่งของเรือนปั้นหยาผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

3.1 ตกแต่งพื้นผิวของงานไม้ เป็นการตกแต่งพื้นผิวไม้ให้เกิดความงาม ได้แก่

3.1.1 ไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟัก พบนำมาใช้ในส่วนต่าง ๆ ของบ้านดังนี้

1) หน้าต่าง มักใช้แบบบานคู่ 2 บานและ 4 บาน

2) ประตู มีทั้งเป็นประตูฝาเพ็ญเข้าลิ้นแบบยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ และประตูบานเดี่ยว บานคู่และประตูฝาเพ็ญเข้าลิ้นแบบยึดติดกันเป็นแผงแบบพับตลอดแนวด้านหน้าเรือน ประตูแบบฝาเพ็ญนี้นอกจากใช้ที่ด้านหน้าชั้นล่างแล้วยังมีที่หน้าบ้านชั้นบนด้วย

3.1.2 เสา มักนำไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักประดับที่เสาทุกเสาด้านหน้าเรือนที่มีฝาเพ็ญแบบยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้

3.1.3 ไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักผสมบานเกล็ด

1) หน้าต่าง มักใช้แบบบานคู่ 2 บานและ 4 บาน บานเกล็ดนี้วางไว้ทั้งตำแหน่งบน กลาง หรือล่าง ของหน้าต่าง ส่วนมากพบว่าวางบานเกล็ดไว้ในส่วนบน

2) ประตูเป็นประตูฝาเพี้ยมเข้าลิ้นยึดติดกันเป็นแผงพับตลอดแนว ด้านหน้า
เรือน ดังภาพประกอบ 121

ภาพประกอบ 121 ประตูฝาเพี้ยมเข้าลิ้นแบบลูกฟักยึดติดกันเป็นแผงแบบพับตลอดแนวด้านหน้า
เรือน

ที่มา: เปี้ย เสถียร. (2552).

3.2 ตกแต่งด้วยงานเหล็ก พบในเสาค้ำยันชายหลังคา เป็นการนำเหล็กมาเสริมสร้างความแข็งแรงของชายคา โดยการดัดโค้งงอ อ่อนช้อย ลดความแข็งกระด้างของเหล็ก มี 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

3.3 ตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้น พบกระเบื้องปูนปั้นลายเรขาคณิต มี 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

3.4 ตกแต่งด้วยลายงานปูน

3.4.1 ปูนปั้น พบปูนปั้นลายเครือเถาที่เหนือประตูทางเข้าและลายปูนปั้นแบบเรขาคณิตที่ใต้หน้าต่างด้านหน้า มี 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

3.4.2 คิ้วปูน มักทำประดับไว้ที่เหนือประตู เหนือเสา เหนือกรอบหน้าต่าง และรอบอาคารที่ยาวต่อเนื่องมาจากด้านหน้า มี 3 หลัง คิดเป็นร้อยละ 13.0

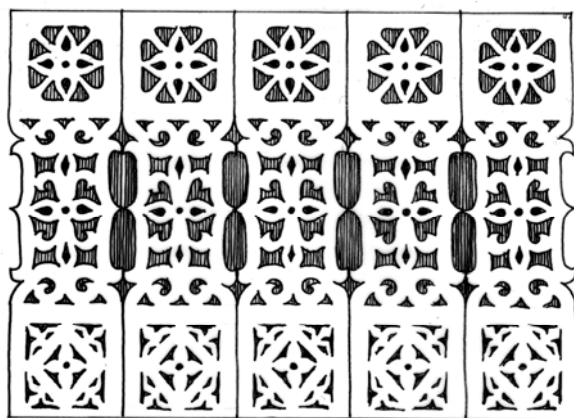
3.5 ตกแต่งด้วยไม้ฉลุลาย พบว่ามีเรือนที่ตกแต่งด้วยไม้ฉลุลายจำนวน 11 หลังคิดเป็นร้อยละ 47.8

ไม้ฉลุลาย มักตกแต่งในตำแหน่งคอสองเหนือประตูหน้า ตำแหน่งคอสองใต้ฝ้าเพดาน ตำแหน่งลูกกระเบียด ตำแหน่งเหนือกรอบหน้าต่าง ตำแหน่งระบายใต้เพดาน ตำแหน่งระบายใต้พื้นชั้นบน ลักษณะของไม้ฉลุลาย เป็นลวดลายที่เป็นลักษณะ ลายในแนวตั้ง ลายใน

แนวนอน การเกิดลวดลายจะมีทั้งลักษณะของลวดลายที่เกิดจากพื้นไม้ ซึ่งนิยมออกแบบลวดลายในแนวนอน เส้นสายของลวดลายมักจะสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องกันไป นอกจากนี้ ยังมีลวดลายที่เกิดจากพื้นไม้ที่ทำในแนวตั้ง

3.5.1 ไม้ฉลุลายในแนวตั้ง เป็นรูปแบบไม้ฉลุลายในแนวตั้ง รูปแบบของลวดลายเกิดขึ้นจากการเจาะฉลุแผ่นไม้เป็นแบบช่องปิด และช่องเปิด

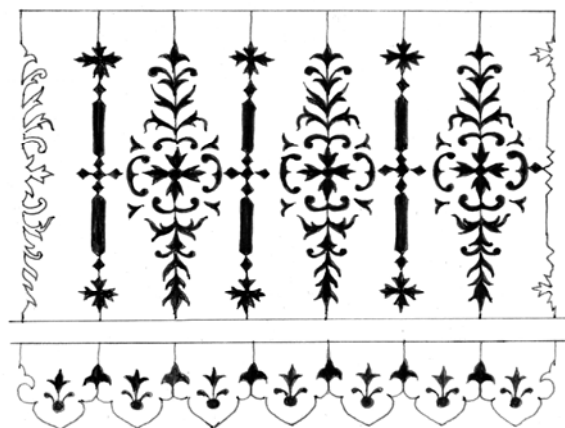
ช่องปิดนิยมเจาะช่องฉลุเป็นรูปแบบต่างๆ ได้แก่ รูปลูกน้ำ รูปหยดน้ำ ใบไม้ ลักษณะต่างๆ ดอกไม้สามกลีบดอกไม้สี่กลีบ ดอกจิก รูปเรขาคณิต ดังภาพประกอบ 122

ภาพประกอบ 122 ไม้ฉลุลายในแนวตั้ง ลวดลายเกิดขึ้นจากการเจาะฉลุแผ่นไม้เป็นแบบช่องปิด และเป็นลวดลายที่เกิดจากพื้นไม้

ที่มา: เปีย เสถียร. (2552).

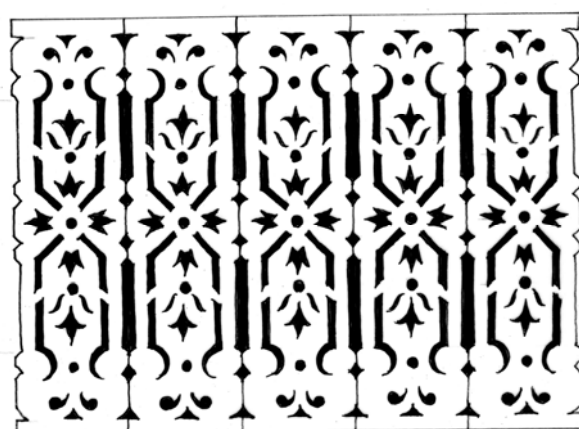
ส่วนช่องเปิด คือ การเจาะฉลุแผ่นไม้ ส่วนริมแต่ละแผ่นแล้วนำ 2 แผ่นมาเรียงซ้าย – ขวา ต่อกัน ช่องฉลุเปิดก็จะปรากฏเป็นรูปแบบต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยช่องฉลุเล็กๆ รูปแบบต่างๆ ประกอบเข้าด้วยกันจนเป็นลวดลายที่สมบูรณ์ ซึ่งลายในแนวตั้งมีทั้งแบบลายช่องฉลุในแผ่นเดียว นำมาเรียงต่อกันไป และแบบลายที่ช่องฉลุเปิด 2 แบบลาย สลับซ้ายขวา และนำมาเรียงต่อกัน ซึ่งลายแบบนี้เมื่อประกอบแผ่นไม้แล้วจะมีลักษณะเหมือนข้ออุบะรูปแบบต่างๆ โดยมีการสับหว่าง หรือคั่นด้วยช่องฉลุรูปแบบอื่น ดังภาพประกอบ 123

ภาพประกอบ 123 แสดงลายฉลุช่องเปิด การเจาะฉลุแผ่นไม้ ส่วนริมแต่ละแผ่นแล้วนำ 2 แผ่นมา
เรียงซ้าย – ขวา ต่อกัน ช่องฉลุเปิดก็จะปรากฏเป็นรูป

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2552).

อีกลักษณะคือลวดลายที่เกิดจากช่องว่าง หรือช่องฉลุ ซึ่งมีการฉลุเป็นช่อง
ปิดในรูปแบบต่างๆ และการฉลุเป็นช่องเปิดที่ต้องนำไม้แผ่นอื่นที่มีลวดลายและแบบเปิดที่สัมพันธ์กัน
และนำมาประกอบเข้าด้วยกัน จึงจะได้รูปลวดลายที่สมบูรณ์และต่อเนื่องกันไปซึ่งไม้ฉลุลายใน
ลักษณะเช่นนี้ มีทั้งแบบอย่างเป็นไม้ 1 แผ่น ช่องฉลุซ้าย – ขวาเหมือนกัน นำมาเรียงต่อกันไปหรือ
แบบที่ซ้ายขวาสลับข้างกันและนำมาเรียงสลับกัน (กล่าวคือมี 2 แบบลาย) และอีกลักษณะหนึ่ง คือ
แบบลายในช่องปิด เป็นลวดลายจบในแผ่น แล้วนำมาเรียงต่อกันไปจนจบพื้นที่ ดังภาพประกอบ
124

ภาพประกอบ 124: ลวดลายที่เกิดจากช่องว่างหรือช่องฉลุที่มีแบบลายในช่องปิดและช่องเปิดในแผ่น
เดียวกัน

ที่มา: เป้ย เสถียร. (2552).

3.5.2 ไม้ฉลุลายในแนวนอน ลวดลายในแนวนอนนิยมทำรูปแบบลวดลายเครือเถา แตกจ่ายออกเป็นกิ่งก้าน ช่อดอก ช่อใบ เช่น ใบไม้แหลม ใบไม้หยัก ใบไม้กลีบ และที่สำคัญคือ รูปแบบของลวดลายมีลักษณะที่อ่อนช้อย โปร่ง พลิ้วไหว และแบบหงิกงอ ซึ่งนับเป็นแบบเฉพาะของ ลวดลายในแนวตะวันตก ดังนี้

1) ไม้ฉลุลายในแนวนอนในกรอบสี่เหลี่ยม ในการวางลายจะมีลายกิ่งกลาง ในแนวนอนซ้าย – ขวามีลวดลายเหมือนกันจนเต็มกรอบ จะตกแต่งไว้ที่ตำแหน่งคอสองเหนือประตู ด้านหน้า คอสองใต้หลังคา และเหนือกรอบหน้าต่าง ดังภาพประกอบ 125

ภาพประกอบ 125 ภาพไม้ฉลุลายในแนวนอนลายเครือเถามีลายกิ่งกลางในแนวนอนซ้าย – ขวามีลวดลายเหมือนกันจนเต็มกรอบ

ที่มา: เปีย เสถียร. (2552).

2) ไม้ฉลุลายในแนวนอนในกรอบวงโค้ง ในการวางลายจะมีลายกิ่งกลาง ในแนวนอนซ้าย – ขวามีลวดลายเหมือนกันจนเต็มกรอบ จะตกแต่งไว้เหนือกรอบหน้าต่าง ดังภาพประกอบ 126

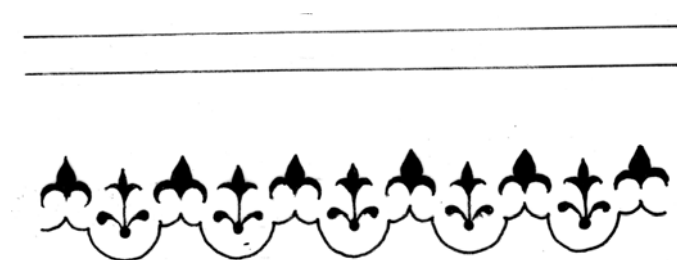

ภาพประกอบ 126: ไม้ฉลุลายในแนวนอนในกรอบวงโค้ง เหนือกรอบหน้าต่าง

ที่มา: เปีย เสถียร. (2552).

ในการวางลายจะมีลายกึ่งกลางโดยเฉพาะในแนวนอนซ้าย – ขวาเหมือนกัน
จนเต็มกรอบ

3.5.3 ไม้ฉลุลายขนาดเล็ก จะติดตั้งเป็นระบายใต้พื้น จะมีการออกแบบตรงส่วน
ปลายของแผ่นไม้ ที่ทำเป็นลักษณะลายเชิงหรือลายจบด้วยลักษณะปลายแหลมบ้าน ปลายมน หรือ
แบบหยัก 3 หยัก เหมือนลักษณะของลายถักโครเชต์ หรือชายผ้าลูกไม้ ดังภาพประกอบ 127

ภาพประกอบ 127 ภาพไม้ฉลุลายขนาดเล็ก ที่ติดตั้งเป็นระบายใต้พื้น

ที่มา: เปีย เสถียร. 2552

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการศึกษาเรือนปั้นหยาในเขตจังหวัดจันทบุรี ซึ่งประกอบด้วยเรือนปั้นหยา จำนวน 23 หลัง ใน 4 อำเภอ ได้แก่บ้านเดี่ยวพักอาศัยบ้านชาวสวนบ้านพักข้าราชการ วัด โรงเรียน เรือนร้านค้า และเรือนแถว โดยผู้วิจัยศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอกสารอ้างอิงและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมออกสำรวจข้อมูลจริงโดยวิธีการจดบันทึกและการถ่ายภาพประกอบก่อนจัดระบบข้อมูล ผู้การนำเสนอผลงานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์พร้อมภาพถ่ายและลายเส้นประกอบตามขอบเขตที่กำหนด

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา รูปแบบ และการตกแต่ง ในสถาปัตยกรรมของเรือนปั้นหยาแบบโบราณ สกุลงาชันทบุรี ในจังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เรือนปั้นหยาในเขตจังหวัดจันทบุรี ซึ่งประกอบด้วยเรือนปั้นหยา จำนวน 23 หลัง ใน 4 อำเภอ ได้แก่ บ้านเดี่ยวพักอาศัย บ้านชาวสวน บ้านพักข้าราชการ วัด โรงเรียน เรือนร้านค้า และเรือนแถว ดังนี้

1. อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 7 หลัง
2. อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 4 หลัง
3. อำเภอขลุ้ง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 8 หลัง
4. อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 4 หลัง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษา เรือนปั้นหยาแบบบ้านโบราณในจังหวัดจันทบุรี โดยนำเสนอข้อมูลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้บรรยายพร้อมภาพถ่ายประกอบข้อเท็จจริงที่ปรากฏสำหรับประเด็นการวิเคราะห์ผลงานมีดังนี้

1. รูปแบบ

- 1.1 รูปแบบหลังคา
- 1.2 รูปแบบการใช้งานของบ้าน

2. วัสดุ

- 2.1 แบบเรือนไม้
- 2.1.1 เรือนไม้ชั้นเดียว

1) เรือนไม้ชั้นเดียวติดพื้นหรือบ้านต่ำ

2) เรือนไม้ชั้นเดียวยกสูง

2.1.2 เรือนไม้สองชั้น

2.2 แบบครึ่งปูนครึ่งไม้

2.3 แบบก่ออิฐถือปูน

3. การตกแต่ง

3.1 ตกแต่งพื้นผิวของงานไม้

3.1.1 ไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟัก

3.1.2 ไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักผสมบานเกล็ด

3.2 ตกแต่งด้วยงานเหล็ก

3.3 ตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้น

3.4 ตกแต่งด้วยลายงานปูน

3.4.1 ปูนปั้น

3.4.2 คิวปูน

3.5 ตกแต่งด้วยไม้ฉลุลาย

3.5.1 ไม้ฉลุลายในแนวตั้ง

3.5.2 ไม้ฉลุลายในแนวนอน

3.5.3 ไม้ฉลุลายขนาดเล็ก

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรือนปั้นหยา ในพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง และอำเภอแหลมสิงห์ ของจังหวัดจันทบุรี จำนวน 23 หลัง ในประเด็น รูปแบบ วัสดุ และการตกแต่ง วิเคราะห์ได้ดังนี้

1. รูปแบบ

จากการศึกษาเรือนปั้นหยาในเขต 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง และอำเภอแหลมสิงห์ ของจังหวัดจันทบุรี จำนวน 23 หลัง พบว่ารูปแบบของเรือนปั้นหยาผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1.1 รูปแบบหลังคา

1.1.1 หลังคาปั้นหยาแบบยอดเดี่ยว จะมีหลังคาปั้นหยาคลุมทั้งหลัง อาจมีส่วนก่อสร้างอื่นเพิ่มเติมขึ้นมา เช่น พะไล ระเบียง หรือ หลังคาจั่ว เพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอยมากขึ้น หลังคาปั้นหยาแบบยอดเดี่ยว มี 18 หลัง คิดเป็นร้อยละ 78.2

1.1.2 หลังคาปั้นหยาแบบสองยอดแยกกัน หลังคาแบบนี้เป็นหลังคาแบบ 2 ระดับ คือเป็นหลังคาของเรือนใหญ่ และหลังคาคร้วหลังคาเรือนหลังใหญ่เป็นหลังคาของอาคารเรือนชั้นที่

สอง ส่วนหลังคาครีวเป็นหลังคาของอาคารเรือนชั้นล่าง ไม่พบว่ามีหลังคาแบบสองยอดที่ความสูงของหลังคาอยู่ระดับเดียวกันเลย หลังคาปั้นหยาบแบบสองยอดแยกกัน มี 2 หลัง คิดเป็นร้อยละ 8.7

1.1.3 หลังคาปั้นหยาบแบบรูปตัวแอล (L) หลังคาแบบนี้มักสร้างคลุมเรือนที่มีความยาวของเรือนไปทางด้านใดด้านหนึ่ง ด้านซ้ายและด้านขวาของเรือนยาวไม่เท่ากัน มี 3 หลัง คิดเป็นร้อยละ 13.0

1.1.4 หลังคาปั้นหยาบแบบรูปตัวยู (U) หลังคาแบบนี้มักสร้างคลุมเรือนที่มีความยาวด้านซ้ายและด้านขวาเท่ากัน หลังคาของเรือนหลังที่ 3 เป็นหลังคาเรือนครีว ส่วนหลังคาของเรือนหลังที่ 8 เป็นหลังคาของเรือนใหญ่ หลังคาปั้นหยาบแบบรูปตัวยูนี้มี 2 หลัง คิดเป็นร้อยละ 8.7

1.2 รูปแบบลักษณะของเรือน

1.2.1 เรือนชั้นเดียวไม่ยกพื้น เป็นเรือนต่ำติดกับพื้นดินโดยเทพื้นเป็นคอนกรีต มี 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

1.2.2 เรือนชั้นเดียวยกพื้นสูง เป็นเรือนที่มีพื้นที่ใต้ถุนบ้านเป็นพื้นดิน หรือเทพื้นคอนกรีตเปิดโล่ง สามารถใช้พื้นที่ใต้ถุนนี้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เรือนชั้นเดียวยกพื้นสูงนี้เป็นเรือนไม้ทั้งหมด มี 4 หลัง คิดเป็นร้อยละ 17.4 เรือนแบบนี้พบในเรือนชาวสวนและเรือนเดี่ยวพักอาศัย ที่เรือนชาวสวนต้องสร้างยกพื้นสูงเนื่องจากป้องกันภัยจากสัตว์ร้าย เช่น งู แมลงมีพิษ และป้องกันน้ำหลากในช่วงฤดูฝน และพบว่า ทั้ง 4 หลัง มีเสาช่วงล่างเป็นคอนกรีต ส่วนท่อนบนเป็นเสาไม้

1.2.3 เรือนสองชั้น เป็นเรือนที่มีผนังปิดมิดชิดทั้งชั้นบนและชั้นล่าง สามารถอยู่อาศัยได้ทั้งสองชั้น มีทั้งเรือนไม้ เรือนครึ่งปูนครึ่งไม้ และเรือนก่ออิฐถือปูน มี 18 หลัง คิดเป็นร้อยละ 78.3

1.3 รูปแบบการใช้งานของเรือน

1.3.1 เรือนเดี่ยวพักอาศัย 15 หลัง คิดเป็นร้อยละ 65.2

1.3.2 เรือนชาวสวน 2 หลัง คิดเป็นร้อยละ 8.7

1.3.3 บ้านพักข้าราชการ 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

1.3.4 วัด 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.

1.3.5 โรงเรียน 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

1.3.6 เรือนแถว 5 หลัง คิดเป็นร้อยละ 21.7

1.3.7 เรือนร้านค้า 4 หลัง คิดเป็นร้อยละ 17.4

2. วัสดุ

จากการศึกษาเรือนปั้นหยาบในเขต 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอท่าใหม่ อำเภอขลุง และอำเภอแหลมสิงห์ ของจังหวัดจันทบุรี จำนวน 23 หลัง พบว่าวัสดุของเรือนปั้นหยาบผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 วัสดุตัวอาคาร

2.1.1 เรือนไม้ ไม้ไม่เป็นส่วนประกอบบ้านเป็นส่วนมาก ไม้ที่ใช้มีหลายชนิด ได้แก่ ไม้สัก ไม้ตะเคียน ไม้ชัน พญาไม้ ไม้กระท่อน ไม้หลุมพ้อ ไม้ตาลหูก ไม้กะถิน ไม้ยาง เป็นต้น พบว่า

มักมีเสาช่วงล่างที่เป็นคอนกรีตท่อนบนเป็นไม้ เรือนไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูง มี 14 หลัง คิดเป็นร้อยละ 60.9

2.1.2 เรือนครึ่งปูนครึ่งไม้ ชั้นล่างมักมีผนังด้านข้างก่ออิฐถือปูน พื้นชั้นล่างเป็นพื้นคอนกรีต ส่วนชั้นบนเป็นไม้ทั้งหมด มี 7 หลัง คิดเป็นร้อยละ 30.4

2.1.3 เรือนก่ออิฐถือปูน มีการก่ออิฐถือปูนทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ผนังชั้นล่างมีความหนามากเพื่อให้สามารถรับน้ำหนักชั้นบนได้ดี มี 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

2.2 วัสดุผนังหลังคา

2.2.1 กระเบื้องว่าว เป็นกระเบื้องแผ่นเรียบแบบเก่า ทำด้วยซีเมนต์ ที่ใช้มุงหลังคาตั้งแต่ปลูกสร้างบ้านครั้งแรก มีความทนทาน มีการชำรุดหลายหลังทั้งชำรุดในส่วนแผ่นกระเบื้องและโครงระแนงหลังคา เรือนที่มุงกระเบื้องว่าวมี 12 หลัง คิดเป็นร้อยละ 52.2

2.2.2 กระเบื้องลอน เป็นกระเบื้องลอนเล็กแบบเก่า ทำด้วยซีเมนต์ ที่ใช้มุงหลังคาตั้งแต่ปลูกสร้างบ้านครั้งแรก มีความทนทาน มีการชำรุดหลายหลังทั้งชำรุดในส่วนแผ่นกระเบื้องและโครงระแนงหลังคา เรือนที่มุงกระเบื้องลอนแบบเก่า มี 3 หลัง คิดเป็นร้อยละ 13.0

2.2.3 กระเบื้องแบบสมัยใหม่ เป็นกระเบื้องลอนแบบสมัยใหม่ที่มีขายในปัจจุบัน นำเข้ามาเปลี่ยนแทนกระเบื้องว่าวและกระเบื้องลอนแบบเก่า เพื่อให้ใช้งานได้ดี เรือนที่มุงกระเบื้องแบบสมัยใหม่ มี 8 หลัง คิดเป็นร้อยละ 34.8

3. การตกแต่ง

จากการศึกษาเรือนปั้นหยาในเขต 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบ้านใหม่ อำเภอลำลูก และอำเภอแหลมสิงห์ ของจังหวัดจันทบุรี จำนวน 23 หลัง พบว่าการตกแต่งของเรือนปั้นหยาผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1 ตกแต่งพื้นผิวของงานไม้ เป็นการตกแต่งพื้นผิวไม้ให้เกิดความงาม ได้แก่

3.1.1 ไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟัก พบนำมาใช้ในส่วนต่าง ๆ ของบ้านดังนี้

- 1) หน้าต่าง มักใช้แบบบานคู่ 2 บานและ 4 บาน
- 2) ประตู มีทั้งเป็นประตูฝาเพี้ยมเข้าลิ้นแบบยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้ และประตูบานเดี่ยว บานคู่และประตูฝาเพี้ยมเข้าลิ้นแบบยึดติดกันเป็นแผงแบบพับตลอดแนว ด้านหน้าเรือน ประตูแบบฝาเพี้ยมนั้นนอกจากใช้ที่ด้านหน้าชั้นล่างแล้วยังมีที่หน้าบ้านชั้นบนด้วย
- 3) เสา มักนำไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักประดับที่เสาทุกเสาด้านหน้าเรือนที่มีฝาเพี้ยมแบบยึดติดกันเป็นแผงแบบพับได้

3.1.2 ไม้เข้าลิ้นแบบลูกฟักผสมบานเกล็ด

- 1) หน้าต่าง มักใช้แบบบานคู่ 2 บานและ 4 บาน บานเกล็ดนี้วางไว้ทั้งตำแหน่งบน กลาง หรือล่าง ของหน้าต่าง ส่วนมากพบว่าวางบานเกล็ดไว้ในส่วนบน
- 2) ประตูเป็นประตูฝาเพี้ยมเข้าลิ้นยึดติดกันเป็นแผงพับตลอดแนว ด้านหน้าเรือน

3.2 ตกแต่งด้วยงานเหล็ก พบในเสาค้ำยันชายหลังคา เป็นการนำเหล็กมาเสริมสร้างความแข็งแรงของชายคา โดยการตัดโค้งงอ อ่อนช้อย ลดความแข็งกระด้างของเหล็ก มี 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

3.3 ตกแต่งด้วยลวดลายปูน พบกระเบื้องปูนพื้นลายเรขาคณิต มี 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

3.4 ตกแต่งด้วยลายงานปูน

3.4.1 ปูนปั้น พบปูนปั้นลายเครือเถาที่เหนือประตูทางเข้าและลายปูนปั้นแบบเรขาคณิตที่ใต้หน้าต่างด้านหน้า มี 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

3.4.2 ครัวปูน มักทำประดับไว้ที่เหนือประตู เหนือเสา เหนือกรอบหน้าต่าง และรอบอาคารที่ยาวต่อเนื่องมาจากด้านหน้า มี 3 หลัง คิดเป็นร้อยละ 13.0

3.5 ตกแต่งด้วยไม้ฉลุลาย พบว่ามีเรือนที่ตกแต่งด้วยไม้ฉลุลายจำนวน 11 หลังคิดเป็นร้อยละ 47.8

ไม้ฉลุลาย มักตกแต่งในตำแหน่งคอสองเหนือประตูหน้า ตำแหน่งคอสองใต้ฝ้าเพดาน ตำแหน่งลูกกรงระเบียง ตำแหน่งเหนือกรอบหน้าต่าง ตำแหน่งระบายน้ใต้เพดาน ตำแหน่งระบายน้ใต้พื้นชั้นบน ลักษณะของไม้ฉลุลาย เป็นลวดลายที่เป็นลักษณะ ลายในแนวตั้ง ลายในแนวนอน การเกิดลวดลายจะมีทั้งลักษณะของลวดลายที่เกิดจากพื้นไม้ ซึ่งนิยมออกแบบลวดลายในแนวนอน เส้นสายของลวดลายมักจะสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องกันไป นอกจากนี้ ยังมีลวดลายที่เกิดจากพื้นไม้ที่ทำในแนวตั้ง

3.5.1 ไม้ฉลุลายในแนวตั้ง เป็นรูปแบบไม้ฉลุลายในแนวตั้ง รูปแบบของลวดลายเกิดขึ้นจากการเจาะฉลุแผ่นไม้เป็นแบบช่องปิด และช่องเปิด

ช่องปิดนิยมเจาะช่องฉลุเป็นรูปแบบต่างๆ ได้แก่ รูปลูกน้ำ รูปหยดน้ำ ใบไม้ ลักษณะต่างๆ ดอกไม้สามกลีบดอกไม้สี่กลีบ ดอกจิก รูปเรขาคณิต

ส่วนช่องเปิด คือ การเจาะฉลุแผ่นไม้ ส่วนริมแต่ละแผ่นแล้วนำ 2 แผ่นมาเรียงซ้าย – ขวา ต่อกัน ช่องฉลุเปิดก็จะปรากฏเป็นรูปแบบต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยช่องฉลุเล็กๆ รูปแบบต่างๆ ประกอบเข้าด้วยจนเป็นลวดลายที่สมบูรณ์ ซึ่งลายในแนวตั้งมีทั้งแบบลายช่องฉลุในแผ่นเดียว นำมาเรียงต่อกันไป และแบบลายที่ช่องฉลุเปิด 2 แบบลาย สลับซ้ายขวา และนำมาเรียงต่อกัน ซึ่งลายแบบนี้เมื่อประกอบแผ่นไม้แล้วจะมีลักษณะเหมือนช่ออุบะรูปแบบต่างๆ โดยมีการสับหว่าง หรือคั่นด้วยช่องฉลุรูปแบบอื่น ดังภาพประกอบ 99

อีกลักษณะคือลวดลายที่เกิดจากช่องว่าง หรือช่องฉลุ ซึ่งมีการฉลุเป็นช่องปิดในรูปแบบต่างๆ และการฉลุเป็นช่องเปิดที่ต้องนำไม้แผ่นอื่นที่มีลวดลายและแบบเปิดที่สัมพันธ์กัน และนำมาประกอบเข้าด้วยกัน จึงจะได้รูปลวดลายที่สมบูรณ์และต่อเนื่องกันไปซึ่งไม้ฉลุลายในลักษณะเช่นนี้ มีทั้งแบบอย่างเป็นไม้ 1 แผ่น ช่องฉลุซ้าย – ขวาเหมือนกัน นำมาเรียงต่อกันไปหรือแบบที่ซ้ายขวาสลับข้างกันและนำมาเรียงสลับกัน (กล่าวคือมี 2 แบบลาย) และอีกลักษณะหนึ่ง คือแบบลายในช่องปิด เป็นลวดลายจบในแผ่น แล้วนำมาเรียงต่อกันไปจนจบพื้นที่

3.5.2 ไม้ฉลุลายในแนวนอน ลวดลายในแนวนอนนิยมทำรูปแบบลวดลายเครือเถา แตกจ่ายออกเป็นกิ่งก้าน ช่อดอก ช่อใบ เช่น ใบไม้แหลม ใบไม้หยัก ใบไม้กลีบ และที่สำคัญคือ รูปแบบของลวดลายมีลักษณะที่อ่อนช้อย โปร่ง พลิ้วไหว และแบบหญิงงาม ซึ่งนับเป็นแบบเฉพาะของ ลวดลายในแนวตะวันตก ดังนี้

1) ไม้ฉลุลายในแนวนอนในกรอบสี่เหลี่ยม ในการวางลายจะมีลายกิ่งกลาง ในแนวนอนซ้าย – ขวามีลวดลายเหมือนกันจนเต็มกรอบ จะตกแต่งไว้ที่ตำแหน่งคอสองเหนือประตู ด้านหน้า คอสองใต้หลังคา และเหนือกรอบหน้าต่าง

2) ไม้ฉลุลายในแนวนอนในกรอบวงโค้ง ในการวางลายจะมีลายกิ่งกลาง ในแนวนอนซ้าย – ขวามีลวดลายเหมือนกันจนเต็มกรอบ จะตกแต่งไว้เหนือกรอบหน้าต่าง

ในการวางลายจะมีลายกิ่งกลางโดยเฉพาะในแนวนอนซ้าย – ขวาเหมือนกันจนเต็มกรอบ

3.5.3 ไม้ฉลุขนาดเล็ก จะติดตั้งเป็นระบายใต้พื้น จะมีการออกแบบตรงส่วนปลายของแผ่นไม้ ที่ทำเป็นลักษณะลายเชิงหรือลายจบด้วยลักษณะปลายแหลมป้าน ปลายมน หรือแบบหยัก 3 หยัก เหมือนลักษณะของลายถักโครเชต์ หรือชายผ้าลูกไม้

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรือนปั้นหยาในเขตจังหวัดจันทบุรี ซึ่งประกอบด้วยเรือนปั้นหยา จำนวน 23 หลัง ใน 4 อำเภอ ได้แก่ เรือนเดี่ยวพักอาศัย เรือนชาวสวน บ้านพักข้าราชการ วัด โรงเรียน เรือนร้านค้า และเรือนแถว พบว่ามีข้อสังเกตที่พอจะกล่าวได้ดังต่อไปนี้

1. เรือนชาวสวน มักจะไม่มีทิศทางของเรือนที่แน่นอน โดยส่วนมากเรือนโดยทั่วไปในชุมชนจะหันหน้าเข้าหาถนน แต่เรือนชาวสวนจะไม่หันหน้าเข้าหาถนน แต่จะหันหน้าเรือนไปทางทิศที่เห็นว่าเหมาะสมในการดำรงอยู่ โดยมักจะหันข้างเรือนเข้าหาตะวัน หันทางยาวของบ้านไปทางทิศตะวันออกและตะวันตก ซึ่งด้านข้างเรือนนี้มีผนังกัน ทำให้แสงแดดไม่ส่องเข้าบ้านทางหน้าบ้านและหลังบ้าน (ประเสริฐ สิงขุตร. 2552: สัมภาษณ์)

2. พบเรือนปั้นหยาแบบชั้นเดียวไม่ยกพื้น เพียง 1 หลังเท่านั้น แสดงว่าเรือนแบบชั้นเดียวไม่ยกพื้นนี้ไม่ได้รับความนิยม เนื่องจากมีพื้นที่ใช้สอยน้อยและมองดูไม่โดดเด่น แต่เรือนแบบชั้นเดียวนี้สร้างขึ้นเพื่อความสะดวกในการค้าขาย ที่ไม่สร้างสองชั้นก็เพื่อลดงบประมาณในการสร้างหรือเจ้าของบ้านไม่ชอบเงินขึ้นลงบันไดหลายชั้นเนื่องจากมีอายุมากก็ได้ (ประเสริฐ สิงขุตร. 2552: สัมภาษณ์)

3. กระเบื้องดินเผาแบบหางเหยี่ยว พบเพียง 1 หลังเท่านั้น กระเบื้องแบบนี้นิยมใช้มุงหลังคาเรือนไทยเดิมแบบประเพณี หลังคาโบสถ์ ที่มีหลังคาแบบโค้งเอียงมาก ไม่นิยมนำมามุงหลังคาบ้านทั่วไป ซึ่งมีความลาดเอียงน้อยกว่า (ประเสริฐ สิงขุตร. 2552: สัมภาษณ์)

3.1 ตกแต่งด้วยงานเหล็ก พบในเสาถ้ำยันชายหลังคา เป็นการนำเหล็กมาเสริมสร้างความแข็งแรงของชายคา โดยการตัดโค้งงอ อ่อนช้อย ลดความแข็งกระด้างของเหล็ก มี 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

3.2 ตกแต่งด้วยลวดลายปูน พบกระเบื้องปูนพื้นลายเรขาคณิตแบบโบราณ มี 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

3.3 ตกแต่งด้วยลายงานปูน

3.3.1 ปูนปั้น พบปูนปั้นลายเครือเถาแบบตะวันตกที่เหนือประตูทางเข้าและลายปูนปั้นแบบเรขาคณิตที่ใต้หน้าต่างด้านหน้า ทั้งสองลายอยู่ที่เรือนหลังเดียวกันที่สร้างแบบตะวันตก มี 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.3

3.3.2 กระจังปูน มักทำประดับไว้ที่เหนือประตู เหนือเสา เหนือกรอบหน้าต่าง และรอบอาคารที่ยาวต่อเนื่องมาจากด้านหน้า พบในเรือนที่สร้างด้วยก่ออิฐถือปูนแบบตะวันตก มี 3 หลัง คิดเป็นร้อยละ 13.0

สิ่งที่โดดเด่นของเรือนปั้นหยาที่พบในจังหวัดจันทบุรี คือ การตกแต่งด้วยไม้ฉลุลาย ไม้ฉลุลาย มักตกแต่งในตำแหน่งคอสองเหนือประตูหน้า ตำแหน่งคอสองใต้ฝ้าเพดาน ตำแหน่งลูกกรงระเบียง ตำแหน่งเหนือกรอบหน้าต่าง ตำแหน่งระบายน้ําเพดาน ตำแหน่งระบายน้ําพื้นชั้นบน

ลักษณะของไม้ฉลุลาย เป็นลวดลายที่เป็นลักษณะ ลายในแนวตั้ง และลายในแนวนอน การเกิดลวดลายจะมีทั้งลักษณะของลวดลายที่เกิดจากพื้นไม้ ซึ่งนิยมออกแบบลวดลายในแนวนอน เส้นสายของลวดลายมักจะสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องกันไป นอกจากนี้ยังมีลวดลายที่เกิดจากพื้นไม้ที่ทำในแนวตั้ง

ไม้ฉลุลายในแนวตั้ง เป็นรูปแบบไม้ฉลุลายในแนวตั้ง รูปแบบของลวดลายเกิดขึ้นจากการเจาะฉลุแผ่นไม้เป็นแบบช่องปิด และช่องเปิด

ช่องปิด นิยมเจาะช่องฉลุเป็นรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ รูปลูกน้ำ รูปหยดน้ำ ใบไม้ลักษณะต่าง ๆ ดอกไม้สามกลีบ ดอกไม้สี่กลีบ ดอกจิก รูปเรขาคณิต

ช่องเปิด คือ การเจาะฉลุแผ่นไม้มาถึงส่วนริมของแต่ละแผ่น โดยลวดลายไม่จบสมบูรณ์ในแผ่นเดียว แล้วนำ 2 แผ่นมาเรียงซ้าย – ขวา ต่อกัน ช่องฉลุเปิดก็จะปรากฏเป็นรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยช่องฉลุเล็ก ๆ รูปแบบต่าง ๆ ประกอบเข้าด้วยจนเป็นลวดลายที่สมบูรณ์ ซึ่งลายในแนวตั้งมีทั้งแบบลายช่องฉลุในแผ่นเดียว นำมาเรียงต่อกันไป และแบบลายที่ช่องฉลุเปิด 2 แบบลายสลับซ้ายขวา และนำมาเรียงต่อกัน ซึ่งลายแบบนี้เมื่อประกอบแผ่นไม้แล้วจะมีลักษณะเหมือนช่ออุบะรูปแบบต่าง ๆ โดยมีการสับหว่าง หรือคั่นด้วยช่องฉลุรูปแบบอื่น

อีกลักษณะคือลวดลายที่เกิดจากช่องว่าง หรือช่องฉลุ ซึ่งการฉลุนี้นี้มีการฉลุเป็นช่องปิดในรูปแบบต่าง ๆ และการฉลุเป็นช่องเปิดที่ต้องนำไม้แผ่นอื่นที่มีลวดลายและแบบเปิดที่สัมพันธ์กันและนำมาประกอบเข้าด้วยกัน จึงจะได้รูปลวดลายที่สมบูรณ์และต่อเนื่องกันไปซึ่งไม้ฉลุลายในลักษณะเช่นนี้ มีทั้งแบบอย่างเป็นไม้ 1 แผ่น ช่องฉลุซ้าย – ขวาเหมือนกัน นำมาเรียงต่อกันไปหรือแบบที่

ซ้ายขวาสลับข้างกันและนำมาเรียงสลับกัน (กล่าวคือมี 2 แบบลาย) และอีกลักษณะหนึ่ง คือ แบบลายในช่องปิด เป็นลวดลายจบในแผ่น แล้วนำมาเรียงต่อกันไปจนจบพื้นที่

ลวดลายไม้ฉลุ ที่พบในเรือนแต่ละหลัง มีทั้งลวดลายที่เหมือนกันกับหลังอื่น ลวดลายที่คล้ายกันกับหลังอื่น และมีลวดลายที่ไม่เหมือนกับหลังอื่น แสดงถึงความสามารถในเชิงช่างของสกุลช่างจันทบุรีที่สร้างงานขึ้น ลวดลายที่เหมือนกันกับหลังอื่นเป็นการลอกแบบจากหลังอื่นที่เห็นว่าสวยงาม เหมาะสมแล้ว หรืออาจนำไม้ฉลุสำเร็จรูปมาใช้(แต่ก็ไม่พบหลักฐานใดที่แสดงว่ามีไม้ฉลุสำเร็จรูป) ส่วนลวดลายที่คล้ายกันกับหลังอื่นเป็นการนำลวดลายอื่นมาดัดแปลงให้ใกล้เคียง โดยต่อเติมหรือลดทอนบางส่วน ส่วนลวดลายที่ไม่เหมือนกับหลังอื่นน่าจะเป็นการคิดลายขึ้นมาใหม่ของช่างหรือความต้องการของเจ้าของเรือน นับว่าเป็นความสามารถของช่างที่สามารถแสดงความคิดความสามารถแบบไม่ซ้ำใครออกมาได้ (ประเสริฐ สิงขุตร. 2552: สัมภาษณ์)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ค้นคว้า และการดำเนินการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษาได้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการดำเนินงานศึกษาครั้งนี้ พบว่า

1.1 บ้านเรือนหลายหลังที่พบ มีเอกลักษณ์และทรงคุณค่าทางโบราณสถาน ควรแก่การนำไปบูรณะซ่อมแซม และดำรงไว้ซึ่งบ้านเรือนในลักษณะดั้งเดิมของวิถีชีวิตของชาวจันทบุรี จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เมื่อครั้งในอดีต และความเป็นบ้านเรือนเก่าที่มีเอกลักษณ์วัฒนธรรม แสดงถึงความเป็นอยู่ที่มีเสน่ห์ คุณค่า และความงามทางสถาปัตยกรรมเก่าแก่ของประเทศไทยเราในจังหวัดจันทบุรี นำไปเป็นต้นแบบของการอนุรักษ์ท้องถิ่นไทยเราได้

1.2 การนำงานไม้ฉลุมาประดับในส่วนต่าง ๆ ของบ้าน นับว่าเป็นความสามารถของช่างสกุลช่างจันทบุรี มีเอกลักษณ์ในลวดลายฉลุ และการบรรจุประณีตในการสร้างบ้านเรือนให้เกิดความสวยงามน่าอยู่ ควรมีการเรียนรู้และจัดทำ นำไปเป็นกรณีศึกษาดูงาน ให้กับผู้ที่สนใจใคร่รู้ และต่อยอดทางการศึกษา กับงานฉลุไม้ตกแต่งบ้านเรือน นำไปประยุกต์ให้เข้ากับผู้ที่ต้องการสร้างบ้านและนิยมสร้างบ้านที่มีลวดลายฉลุ ประณีต บรรจุอย่างไทยเราในสมัยดั้งเดิม และควรให้มีการเรียนรู้หรือเสริมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเยาวชนไทยต่อไปได้ในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษางานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยแนวทางการอนุรักษ์เรือนโบราณแบบปั้นหยาหรือแบบจั่วในจังหวัดจันทบุรี เพื่อจะได้มองเห็นแนวทางในการอนุรักษ์เรือนโบราณเหล่านี้ ให้มีอายุยืนยาวต่อไป เป็นความภูมิใจของคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ที่มีสัมผัสได้ร่วมกัน

2.2 ควรได้มีการศึกษาในเรื่องเดียวกันนี้ กับเรือนไทยในภาคตะวันออก เพื่อนำมารวบรวม เรียบเรียงเป็นวัฒนธรรมบ้านเรือนไทยในภาคตะวันออกของประเทศไทยเราต่อไป

2.3 ควรทำการศึกษาวิจัยเรือนชาวสวนในจังหวัดจันทบุรี เพราะเรือนชาวสวนเป็นรูปแบบที่อยู่อาศัยที่แสดงถึงความเป็นอยู่ที่แท้จริงของสังคมพื้นบ้านจันทบุรี ที่มีอาชีพการทำสวนเป็นอาชีพหลัก

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การปูกระเบื้องหลังคาว่าว. (2553). สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2553, จาก <http://www.treetouch.com>
- การสร้างบ้านแบบทรงปั้นหยา. (2552). สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2552, จาก <http://www.bansongthai.com/content/view/86/31/1/1/>
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ กรมศิลปากร. (2544). วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดจันทบุรี. กรุงเทพฯ: คลุสภาลาดพร้าว. จิม แพทย์กิจ. (2552, 22 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 48 หมู่ 2 ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี.
- จังหวัดจันทบุรี. (2549). สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2549, จาก <http://www.chanthaburi.go.th/> - 24k
- (2549). สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2549, จาก <http://www.hamanan.com/tour/chanthaburi/>
- (2549). สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2549, จาก <http://www.moohin.com/061/>
- เฉลิมพล ไทยเดช. (2552, 4 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 7 หมู่ 4 ตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี.
- เจลิยว บำรุงศิลป์. (2552, 14 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 29 ม.5 ตำบลพลี อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี.
- ชัชวาล งามไสว. (2552, 11 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 62 หมู่ 7 ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี.
- ชุมศรี ติวะศรียานนท์. (2537). สถาปัตยกรรมไทยพื้นฐานสำหรับช่างเทคนิค. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ที. พี. พรินท์.
- ทรงพล สมศรี. (2551, 26 เมษายน). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 78 ตำบลพลี อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี.
- ทวี ไชยนาพงศ์. (2543). การศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนไทยมุสลิม จังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ คอ.ม. (สถาปัตยกรรม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. ถ่ายเอกสาร.
- ทองเจือ เงามุข. (2552, 22 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 326 ถนนเทศบาล 1 อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี.
- เทิง สิงหาร. (2552, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 21 ม.1 ต.เกวียนหัก อ.ขลุง จ.จันทบุรี
- ไทยประกันชีวิตบริษัท จำกัด. (2545). สถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพฯ: โอ เอส พรินต์ติ้งส์ เอ็นส์.
- นุกูล ชมภูนิช. (2530). บ้านไทย เอกลักษณ์ของชาติ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

น.ณ ปากน้ำ. (นามแฝง). (2535). *แบบแผนบ้านเรือนในสยาม เรือนไทย เรือนปั้นหยา เรือนมะนิลา เรือนขนมปังขิง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.

----- (2543). *แบบแผนบ้านเรือนในสยาม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

บุญมา แฉ่งฉายา. (2545). *ศิลปะลายไทย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญมา มงคลสุข. (2551, 5 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 23 อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี.

ปฏิพัทธ์ ดาระดาษ. (2541). *ลายไทย ภาพไทย เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

----- (2549). *ลายไทย ภาพไทย เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปรวีร์ ชัยประสาธน์. (2541). *เทคนิคการใช้เครื่องมืองานไม้*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ประชาชน.

ประณต กุลประสูตร. (2547). *เทคนิคงานไม้*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.

ประเสริฐ สิงขุตร. (2552, 4 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 63/1 หมู่ที่ 6 ตำบล ตะปอน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี.

โปพันธ์ แซ่เต็ง. (2552, 26 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร ที่บ้านเลขที่ 71 ถนนศรีนวดิช อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี.

ผุสดี ทิพทัส. (2546). *บ้านในกรุงรัตนโกสินทร์ 1 รัชกาลที่ 1-3 (พ.ศ.2425-2394)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

----- (2545). *บ้านในกรุงรัตนโกสินทร์ 2 รัชกาลที่ 4-5 (พ.ศ.2394-2453)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

----- (2546). *บ้านในกรุงรัตนโกสินทร์ 3 รัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แผนที่จังหวัดจันทบุรี. (2553). สืบค้นเมื่อ เมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2553, จาก <http://www.panteethai.com>.

พชร มัทธวรรตน์. (2552, 22 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 48/6 หมู่ที่ 2 ตำบล จันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี.

ไพโรจน์ แสงจันทร์. (2536). *สถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัย*. กรุงเทพฯ: แบบฝึกหัดครู.

ภรดี พันธุภากร; และเสกสรรค์ ตันยาภิรมย์. (2547). *การศึกษารวบรวมลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงสกุลช่างจันทบุรี*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2547). *พัฒนาการวิชาการสถาปัตยกรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มโน พิสุทธิรัตนานนท์; และศรีน มณีโชติ (2536). *เรือนไทยภาคใต้: กรณีศึกษาเรือนไทยพุทธ. กรณีศึกษาสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา. ถ่ายเอกสาร.*

มุงหลังคากระเบื้องว่าว. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2553, จาก <http://www.decorreport.com/>

- มณี บุญมั่น. (2551, 9 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 34 หมู่ 2 ตำบลแสงอำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี.
- ไม้ตะเคียน. (2551). สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2551, จาก <http://www.dnp.go.th/nursery/pud/takean.htm>.
- รสนากร อมรพงศ์. (2545), *เรือนพื้นถิ่นไทยพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2534). *พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- ลายเส้นสร้างสรรค์. (2536). กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้งส์ แฮ้าส์.
- ลาวัณย์ วงศ์สว่าง. (2552, 11 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 15 หมู่ 5 ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี.
- เลิศพงศ์ ชิวพัฒน์พันธุ์. (2540). *เครื่องไม้ทั่วไป*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วรกานต์ สิงห์เดช. (2545). *เรือนไม้พื้นถิ่นในจังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- สกุลทิพย์ ชนารัตน์สุษดี. (2534). *ลายประดิษฐ์และลายประดับ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้งส์ แฮ้าส์.
- สมคิด กรณี. (2552, สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2552. ที่บ้านเลขที่ 37 หมู่ 1 ตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี.
- สมุดภาพศิลปะลายจีน. (ม.ป.ป.), กรุงเทพฯ: นครเขมมบุ๊คส์.
- เส้นสายลวดลาย ชุด *Applied Art*. (2547). กรุงเทพฯ: สกายบุ๊คส์.
- สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2536). *เรือนไทย*. กรุงเทพฯ: ฉลองรัตน์.
- (2552). สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2552, จาก <http://hoanngoc51.212cafe.com/archive/2007-10-07/hopea-odorataroxb-iron-wood-hopea-odorata-roxb-dipterocarpaceae>.
- ไม้สัก. (2551). สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2551, จาก <http://www.panyathai.or.th/wiki/>
- เรือนไทย. (2551). สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2551, จาก <http://www.nairobroom.com>
- สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2551, จาก <http://th.wikipedia.org/wiki>
- หนองบัว จันทบุรี. (2551). สืบค้นเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2551, จาก <http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=220110>
- เส้นสายลายไทย. (2552). สืบค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2552, จาก <http://www.skn.ac.th/skl/project1/sen49/index.htm>
- สำเนา ฉายวิเศษผล. (2552, 14 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 65/2 ตำบลพลั่ว อำเภอสว่างสิงห์ จังหวัดจันทบุรี.

หยอย ไทวรรณ. (2552, 22 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 47 ม.1 ตำบล

เกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี.

อัศวิน ชาวไชย. (2552, 26 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 158-162 ถนน

ศรีนาวดิษ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี.

ภาคผนวก

1. รูปแบบ หมายถึง รูปร่างลักษณะและรูปทรงของงานไม้

2. กระเบื้องชิงช้ายคา หมายถึง กระเบื้องช้ายคาเป็นรูปสามเหลี่ยมปลายเรียวแหลม เพื่อบูรุษช้ายคาโค้ง หรือป้องกันมิให้นกและค้างคาวเข้าไปมุดอาศัยอยู่ในสมัยอยุธยา หลังจากอุโบสถ และวิหารมุงด้วยกระเบื้องลอนจึงต้องมีกระเบื้องชิงช้ายคา ในสมัยอยุธยาตอนต้น รูปสามเหลี่ยมจะแข็งแรง เป็นแบบทรงคล้ายสามเหลี่ยมด้านเท่า แต่ต่อมาก็ค่อยๆ เรียวแหลมสูงขึ้น ลายเป็นรูป กระจิงหรือเทพพนม สมัยอยุธยาตอนต้นลายกระจิงขมวดตรงตัวเหงาเป็นเส้นใหญ่ แต่สมัยอยุธยา ตอนปลายเป็นลายละเอียดและส่วนใหญ่เป็นลายเทพพนม ลายหน้าขบนิยมใช้ในสมัยอยุธยาตอนกลาง ที่น่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง ถ้าเป็นสมัยอยุธยาตอนต้นมักมีขอบเป็นเส้น 2 เส้น หนุนขนานกัน และมีลายลูกน้ำอยู่ตรงกลางรายไปตลอดคล้ายลายขอบเสมาสมัยอยุธยา

3. กรอบเซ็ดหน้า หมายถึง กรอบหน้าต่างเรือนไทยฝาปะกนติดกับฝา มองเห็นได้ด้าน นอก นิยมทำลวดบัวอย่างตื้นๆ หรือเส้นริ้วขนานกันทั้ง 4 ด้าน สมัยโบราณเอาติดกับฝาด้วยลูก ประสักไม้

4. ชื่อ หมายถึง ไม้เครื่องบน สำหรับยึดเสาด้านขวางทับไปทางขวามือ หรือพาตระหว่าง หัวเสายึดเสาคู่ให้แน่น โดยหันหน้าออกหน้าบ้าน มีชื่อตามลำดับดังนี้

ชื่อ 1. ชื่อว่า มาศนพคุณ

ชื่อ 2. ชื่อว่า เจ้าคุณอัมพร

ชื่อ 3. ชื่อว่า มังกรล่อแก้ว

ชื่อ 4. ชื่อว่า แคล้วศัตรู

5. คอสอง หมายถึง ตรงส่วนที่จะเชื่อมหลังคาลาดชันต้องมีคอสองปิด ข้างในเป็นแผ่นไม้ หน้ากว้างยาวตลอด ดังนั้นจึงมักนิยมเขียนภาพบนคอสอง ตามศาลา ศาลาการเปรียญ ฯลฯ ถ้าใน วัดก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น ชาดก หรือพุทธประวัติ หรือเป็นเรื่องคติธรรมต่าง ๆ

6. ค้ำยัน หมายถึง ส่วนทำด้วยไม้หรือเหล็กติดกับตัวบ้านไปรับช้ายคาปีกนก ในกรณี ที่ไม่มีเสานางเรียง ไม้ที่ใช้รองรับหรือค้ำส่วนต่างๆของอาคาร เช่น ค้ำกันสาดหรือช้ายคาบ้าน ซึ่ง ต่อมาเรียก เค้าแขน หรือ แขนนาง นอกจากนั้นยังใช้ค้ำหน้าต่างหรือหลังคา เมื่อต้องการเปิดรับลม และแสงสว่าง ถ้าต้องการปิดก็เอาไม้ค้ำยันนี้ออก พร้อมทั้งใช้เป็นฝาบังแดดบังฝนไปในตัว เช่น ฝา ถัง หับเผย เมื่อนำมาใช้ตกแต่งโบสถ์หรือวิหารให้งดงามจะเรียกชื่อว่า ทวย หรือ คันทวย

7. จันทัน หมายถึง ไม้ประกอบเครื่องบนหลังคา ทำหน้าที่ประกบกันเป็นยอดแหลม เหมือนจั่ว เพื่อยึดโครงเครื่องบนของหลังคาให้แข็งแรงในการพาดส่วนยอดคือออกไปกับไม้แปทุกตัว แต่เพื่อให้มีโครงสร้างที่ดีแข็งแรงยิ่งขึ้นจึงต้องใช้ไม้แทรกสลับกับจันทันเพิ่มเข้าไปอีก เรียกว่า จันทันพราง เมื่อได้โครงจันทันดีแล้ว จึงตีไม้ระแนงทับบนจันทันขนานไปกับไม้แป สำหรับวาง กระเบื้องหลังคาและเอาตะขอของกระเบื้องเกี่ยวกับไม้ระแนงอีกต่อหนึ่ง

8. บันลม หรือ ป้านลม หมายถึง ตัวไม้ที่วางบนแปเครื่องบนหลังคาพุทธสถานและเรือน ไทยโบราณ มีความหมายว่าทำหน้าที่บังลมมิให้เปิดช้ายคาด้านสกัด ซึ่งสมัยโบราณมักมุงด้วยใบ

จานหรือหม้อคา แม้เป็นกระเบื้องก็ดี ถ้าลมมรสุมใกล้เส้นศูนย์สูตรอย่างสยามนี้พัดมาพร้อมกับพายุอย่างรุนแรง หากไม่มีบันลุ่มด้านไว้หลังคาก็อาจจะเปิดได้เป็นแถบๆ บันลุ่มนี้ก็คือตัวลายองประกอบด้วยนาคลายอง หรือตัวลายองที่มีลวดลายเป็นนาคสะดุ้ง ไบระกา กับหางหงส์ อันเป็นส่วนประกอบสำคัญของหลังคาพุทธสถานทั่วไป

9. แป หรือ หัวแป หมายถึง เครื่องบน หรือตัวไม้ประกอบเป็นเครื่องบนหลังคาประกอบด้วยส่วนสำคัญคือ จั่ว (ถ้าปิดหลังคาหน้าหลัง เรียกว่า หน้าบัน) ไม้ทอดตามยาวยอดสุดของหลังคา เรียกว่า อกไก่ ส่วนตัวไม้ทุกตัวที่ทอดตามยาวหรือด้านข้าง เรียกว่า ไม้แป ตัวไม้ที่ขวางได้หน้าจั่ว เรียกว่า ช่อ ไม้ช่อและแปคือตัวด้านกว้างกับด้านยาวที่สำคัญมาก เมื่อประกอบกันเข้าจะทำให้เกิดการยึดกันและกันทำให้โครงบ้านแข็งแรง คุมรูปของอาคารหรือบ้านทรงตัวอยู่ได้ บ้านที่แข็งแรงจึงต้องประกอบด้วยช่อและไม้แปอันมั่นคง กล่าวง่ายๆ ว่า ตัวบ้านจะดำรงอยู่ได้ก็ด้วยช่อกับแป ถ้าขาดอย่างใดไปก็เรียกว่า บ้านเมืองไม่มีช่อไม่มีแป คือ ไม่เข้มแข็ง แข็งแรงเปรียบเสมือนบ้านเมืองที่ผู้ปกครองไม่ดี ไม่มีชนบประเพณีและกฎหมายที่ดี ย่อมจะไม่มั่นคง ไม้ แป เป็น ไม้ประกอบเครื่องบนหลังคาส่วนยาวของตัวบ้านตั้งอยู่สองข้าง เส้นเอียงรูปจอมแหของหน้าจั่ว หรือหน้าบ้านยื่นออกมาทางด้านสกัด เพื่อป้องกันฝนมิให้สาดไปยังหน้าจั่วด้านนอก ไม้แปจะยื่นออกนอกชายคาด้านสกัดอีกเล็กน้อย เพื่อสำหรับวางแผ่นไม้บันลุ่มหรือตัวลายองให้ตั้งสันประกบกันเป็นยอดแหลม อาคารพุทธศาสนาสัมบุโขทัยจึงต้องมีดินเผาครอบส่วนยอดนั้นและครอบตัวไม้หัวแป ส่วนครอบยอดแหลมของบันลุ่มนั้นเป็นสังคโลก มีลายรูปเทพนมครึ่งท่อนโผล่เหนือดอกบัวปรากฏอยู่ ส่วนหัวแปที่ครอบด้วยดินเผาเคลือบ หรือเครื่องสังคโลกเหมือนกัน ก็มีตัวลายเป็นรูปประจำยามหรือลายดอกจันทน์เป็นส่วนประกอบที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว ปัจจุบันนี้เรือนไทยโบราณมักจะใช้แผ่นสังกะสีปิดทับยอดบันลุ่มกับครอบปิดทับหัวแป เพื่อกันลมฝนมิให้ไม้ผุกร่อนได้ง่าย

10. ฝาถ้ง หมายถึง ฝาเรือนไทย ใช้ไม้กระดานแผ่นหน้ากว้างตั้งขึ้นเป็นฝา มิได้ดอกตะปูยึดเกยกันเหมือนฝาด้านนอน แต่ทำเป็นลิ้นเข้าไม้อย่างสนิทแบบจีน จึงเรียกว่า ฝาถ้ง ได้พบเรือนแพริมแม่น้ำป่าสักและที่หัวรออยุธยา มักนิยมทำเป็นฝาถ้ง ด้วยประสงค์จะไม่ให้ขโมยตัดฝาได้เพราะเรือนแพในอยุธยานั้นล่อแหลมต่อพวกโจรและขโมย ด้วยพวกนี้อาจพายเรือเข้ามาเทียบแพอย่างเงียบๆ หรือว่ายน้ำเข้ามา ถ้าทำไม่แน่นหนา พวกมิฉฉกก็อาจจัดหรือทำลายได้สะดวก อีกประการหนึ่ง เรือนแพฝาถ้งส่วนใหญ่จะเป็นร้านค้าของคนจีน ซึ่งนิยมทำฝาแบบฝาถ้งตามธรรมเนียมแบบจีนของตนอยู่แล้ว

11. ฝาปะกน (ฝาสำหรับวัด หรือ ฝาสายบัว) หมายถึง (ช่างบางท้องถิ่นเรียกว่า ฝาปะสน) ฝาที่ประกอบด้วยไม้ลูกตั้งและลูกนอนแล้วมีลูกฟักเข้าลิ้น แบ่งเป็นช่องยาวบ้างแคบบ้างแบบเรือนฝาปะกนทั่วไป แม้จะทำลูกฟักหรือที่เรียกกันว่า ลูกสะกน เข้าลิ้นกับลูกไม้ลูกตั้งกับลูกนอน ก็อาจกันฝนที่สาดได้ เดิมทีเดิยวั้นนั้นฝาเรือนไทยแบบนี้มีแต่ไม้เข้าลิ้นเป็นลูกตั้งกับลูกนอน เว้นเป็นช่องๆ ไว้แล้วเอาไม้ไผ่สานเป็นเส้นๆ มาสานแบบขัดแตะอุดตามช่องนั้น บางทีก็ใช้แฝกสานอุดตามช่อง เรียกว่า ฝาสำหรับวัด ฝาชนิดนี้เป็นแบบเก่าแก่มาก ต่อมาเมื่อผู้คนฐานะดีจึงใช้แผ่นกระดานแทน โดยเข้าลิ้นและใช้ส่วสกัดทำให้เป็นบัวหรือคิ้วบนแผ่นไม้นั้น ให้ดูหรูหราสวยงามยิ่งขึ้น ฝาปะกนนี้เมื่อจะทำให้

หุรหฺรา ได้มีการแกะสลักเป็นรูปจำหลักบนบนลูกฟัก ดังเช่น ศาลาการเปรียญวัดแก้วไพฑูรย์ (วัดบางปรุทนต์) เป็นต้น ตามเรือนผู้ตีสมัยรัชกาลที่ 5 บางแห่งตามลูกฟักจะแกะเป็นร่อง เห็นเป็นลวดลายคดโค้งอย่างง่าย ๆ และทาน้ำมัน ส่วนใหญ่ก็จะทำที่ฝาภายในบ้าน ฝาก็แบบหนึ่งเรียกว่า ฝาสายบัว คือ เอาไม้ฝาแผ่นบาง ๆ ตีเป็นฝาดั้งฉากกับพื้นดิน ไม่เข้าลิ้นระหว่างแผ่นแต่จะเอาไม้ฝาดที่เลื่อนชอยไปตามยาวแบ่งเป็น 3 ส่วน หรือ 4 ส่วน มาปิดทับระหว่างรอยต่อ โดยปิดด้านนอก จึงเรียกว่า ฝาสายบัว ด้วยเหตุแล้วเป็นสายบัว นับว่าเป็นของดัดแปลงมาจากฝาดั้ง วิธีง่ายกว่าเพราะไม่ต้องเข้าลิ้นระหว่างไม้ฝา

12. ฝาเพี้ยม หมายถึง ฝาเป็นบานๆ แบบบานประตู แต่เป็นฝาสำเร็จรูปเป็นเส้นตั้งพับได้สำหรับกันด้านหน้าของเรือน น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากจีน เดิมทีเดียวคงจะมาจากฝาที่ใช้ไม้กระดานหนาเอาดั่งสอดเข้ารางแล้วเลื่อนเข้าออกได้ เมื่อจะเปิดร้านหรือหน้าบ้านก็จะเลื่อนไม้แผ่นเหล่านี้ออกไปเก็บไว้ข้างๆ ได้ ต่อมาจึงนิยมเอามาใช้กับฝาที่ทำเป็นบานคล้ายบานประตูซึ่งทำอย่างวิจิตรพิสดาร ประกอบด้วยลูกฟักและบานเกล็ด เอามาติดบานพับเช่นเดียวกับด้านนอก จึงเรียกฝานิดนี้ว่า ฝาเพี้ยม

13. ฝาลูกฟัก หมายถึง ฝาที่เอาแบบมาจากคฤหาสน์ของชาวจีนอันมีการจำหลักเป็นรูปแข่งสิงห์บ้าง เป็นลวดลายมีลูกตั้ง ลูกนอน มีลูกฟักเป็นคิ้วนอนอยู่ตรงกลาง ฝานิดนี้อาจจะทำเป็นบานประตูหรือมาประกอบเป็นฝาเพี้ยมก็ได้ ลูกฟักก็คือ แผ่นกระดานที่อยู่ในกรอบไม้ลูกตั้งกับลูกนอนนั่นเอง

14. พะไล หรือ พาไล หมายถึง ส่วนที่ต่อจากชายคายื่นออกมา เรียกว่า พาไล ดังเช่น เรือนไทย มีหลังคาเอียงสองข้าง ด้านข้างของเรือนตรงทางขึ้นบ้าน (ชาวบ้านเรียกกันว่าด้านหน้า) จะมีการทำชายคาลดชั้นยื่นออกมา ขณะเดียวกันก็ต้องทำพื้นเรือนลดชั้นลงมาเพื่อให้เข้ากับส่วนสัดของชายคาที่ลดชั้นลงมาจนเกิดช่องว่างระหว่างพื้นเรือนสองระดับ เรียกกันว่า ช่องแมวลอด ส่วนที่ยื่นออกมานี้แหละเรียกว่า พาไล ส่วนอุโบสถ หรือวิหาร สมัยรัชกาลที่ 3 และที่ 4 จะมีทางเดินโดยรอบบนตัวอาคารด้านนอก เพราะนอกจากจะมีชานชาลาด้านหน้าและหลัง ยังมีพาไลด้านข้าง โดยมีเสาสี่เหลี่ยมรับชายคาเป็นพาไลทั้งสองข้าง พนักกระเบื้องข้างวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพฯ มีการจำหลักนูนศิลาเป็นเรื่องราวเกียรติ จึงเรียกกันว่า พนักพาไลของอุโบสถ

15. รอด หมายถึง ไม้รองรับตงที่รองรับอีกต่อหนึ่ง รอดนั้นในเรือนไทยโบราณจะต้องเจาะเสาเป็นรูเพื่อสอดเดือยของรอดประกบเสาโดยสนิท สมัยก่อนนั้นรอดมีหน้าที่รับกระดานพื้นโดยตรงด้วยไม้พื้นสมัยก่อนมีขนาดกว้าง ยาว และหนา มีความแข็งแรงไม่อ่อนยวบได้ง่าย ต่อมารุ่นหลังไม้กระดานใหญ่และยาวหายาก จึงต้องมีไม้ตงวางบนรอดอีกทีหนึ่ง

16. ลายประแจจีน หมายถึง เป็นลายของจีนแบบโบราณ ลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมสันแบบเรขาคณิต มีลายขนาดอย่างเหลี่ยมเป็นกันหอยทั้งบนและล่างสลับกันไป ลายแบบนี้เป็นของจีนซึ่งมีปรากฏอยู่ในลายจำหลักศิลาของศิลปะสมัยอยุธยา

17. ลายรวงผึ้ง หมายถึง เป็นลายจำหลักไม้บนแผ่นดินติดใต้หน้าบันให้ย้อยลงมา อยู่ระหว่างเสาคู่หน้า หรือหลังอุโบสถวิหาร ลักษณะเหมือนรวงผึ้ง เพราะลายเป็นกระจังพื้นปลาห้อยหัวลง ซึ่งตั้งอยู่ในตำแหน่งเดียวกับลายโก่งคิ้วของสถาปัตยกรรมล้านนา

18. ลายหยาดน้ำฝน หมายถึง ลายฉลุที่ติดอยู่ตรงไม้ประกับหัวจันทัน สำหรับอุโบสถและวิหาร มีกระหนกเชิงชายคาเป็นรูปคล้ายหยดน้ำฝน แต่สมัยต่อมาตัวไม้แผ่นที่เชิงชายคาฉลุเป็นลายโปร่งดูเป็นครีบบ่อยลงมา ก็เรียกว่า ลายหยาดน้ำฝน

19. ลูกตั้ง หมายถึง ไม้ที่เรียงเป็นซี่ ๆ แบบลูกกรง เป็นลูกของฝาปะกนทั้งส่วนฝาและจั่ว (น. ณ ปากน้ำ. 2543: 312 - 327)

โครงสร้างและองค์ประกอบของเรือนไทยภาคกลาง

เรือนไทยแบ่งส่วนโครงสร้างเป็น 3 ส่วน

1. เดี๋ยวล่าง จากพื้นดินถึงหลังรอด หรือเดี๋ยวล่องถุน
2. เดี๋ยบบน จากหลังรอดถึงท้องช่อ
3. เครื่องบน จากท้องช่อจนถึงอกไก่

ส่วนประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับเสา ส่วนมากเป็นเสากลมเรียวยาว มักนิยมใช้ไม้เต็งหรือไม้รัง นิยมเรียกดังต่อไปนี้ เสาเอก เสาโท เสาตรี เสาพลหรือเสาสามัญญ์ เสารายหรือเสานางราย และเสาหม่อ

1. เสาเอก มักตั้งอยู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ จะยกเป็นเสาต้นแรกตามฤกษ์
2. เสาตรี-โท คือเสาที่ยกเป็นเสาที่สองและที่สาม คัดไม้ที่งามรองลงมา
3. เสาตั้ง เป็นเสาที่คร่อมกึ่งกลางหลังรอด ตรงขึ้นไปรับอกไก่
4. เสาพล เสาสามัญญ์หรือเสาโด่ เป็นเสาที่ปักลงไปหลังจากเสาตรี
5. เสารายหรือเสานางราย เป็นเสารับชายคาหรือไขรา
6. เสาหม่อ เป็นเสาเสริมรับรอดในกรณีที่เสาเรือนเกิดผุ
7. เสาหาร คือเสาที่รับน้ำหนักเครื่องบน อยู่ลอยตัวจากฝา (บางที่เป็น “เสาหาญ”)
8. แระ คือฐานที่ตีนเสา มีหน้าที่รับน้ำหนักจากกงพัดถ่ายลงยังพื้นดิน
9. วัว คือไม้กลม ทำหน้าที่รับน้ำหนักจากตีนเสา
10. กงพัด เป็นไม้คู่ประกับสองข้างเสา ลักษณะเดียวกับวัวและไขรวมกัน
11. รอด เป็นไม้ที่ร้อยเสา รับน้ำหนักพื้นและฝายถ่ายลงเสา
12. พริ้ง ไม้ที่วางบนรอด ทำหน้าที่รัดรอบเสา รับน้ำหนักฝายทั้งแผง
13. รา ทำหน้าที่เหมือนรอดแต่อยู่ระหว่างกลางท้อง ช่วยรับพื้นไม้ให้อ่อน
14. ตง-คาน ไม่นิยมทำแต่เดิม
15. ฝา ฝายบ้านไทยเป็นฝาประกอบเสร็จ มีลูกปักล่องปะกน ฝาปะกน ฝาลูกปัก ฝายายบัว ฝายสำหรับ ฝายกระแซงอ่อน ฝายขัดแตะไม้ไผ่ลั่น
16. ลูกตั้งปะกน คือไม้ตัวยืนตั้งทางแนวดิ่งประกอบกับฝาปะกน

17. ลูกนอนหรือลูกชั้นปะกน คือไม้ตัวนอนซึ่งชั้นอยู่ระหว่างตัวยืนในฝาปะกน
18. ไม้กรุปะกน คือไม้ที่บรรจุระหว่างลูกตั้งกับลูกนอนปะกน
19. ฝาอุดหน้ากลอง ฝาประจันห้อง คือฝาใต้แนวจั่วและฝาระหว่างห้อง ส่วนมากใช้ตะปูจีน
20. พื้น ไม้หน้า 4 x 50 หรือ 4 x 40 ซม. ยาวตลอดตัวบ้าน
21. ฝักมะขาม คือพุกไม้ที่รองรับหัวพื้นตรงที่พื้นไปชนกับเสาตั้ง
22. อะเส หรือแปหัวเสา เป็นไม้สี่เหลี่ยม 4" x 4" ยื่นออกมาจับกับปลั่งหัวท้าย
23. ชื่อ ตัวไม้วางยึดหัวเสาด้านสกัดทุกแถว
24. ไชรา หรือไชราปีกนก ไชราหน้าจั่ว ส่วนที่วัดจากฝายออกไปจดเชิงชาย
25. เฉลียงหรือระเบียง เป็นส่วนที่ยื่นออกมาจากตัวเรือน มีหลังคาคลุมพื้น เปิดฝาโล่ง ๆ

ทางด้านชานเรือน

26. กันสาด หลังคาส่วนที่ยื่นต่อจากชายคาเรือนใหญ่ออกไป อาจคลุมรอบสี่ด้าน
27. ทวยหรือเท้าแขน ตัวไม้ที่รับน้ำหนักชายคาถ่ายทอดลงที่เสาในลักษณะค้ำยัน
28. ใบตั้ง คือตัวไม้ที่รับน้ำหนักแนวตั้งของหลังคา
29. จันทัน ไม้กรอบโครงหลังคา รับน้ำหนักแปและไม้กลอนลงสู่หัวเสา
30. จันทันพราง ไม้กรอบโครงหลังคาระหว่างช่วงเสา ช่วยถ่ายทอดน้ำหนักหลังคาลงบน

แปหัวเสา

31. แปหัวเสา ทำหน้าที่เหมือนอะเส รับน้ำหนักหลังคาลงบนแปหัวเสาตลอดด้าน
32. แปลาน ตัวไม้ที่อยู่ระหว่างอกไก่และแปหัวเสา รับน้ำหนักไม้กลอนและกระเบื้องเป็น

ระยะ

33. อกไก่ บางแห่งเรียกว่าแปจอง คือตัวไม้สันหลังคา 4" x 6" รูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน
34. เชิงชายหรือเชิงกลอน บางแห่งเรียกว่าแปเวียน คือไม้ที่รับน้ำหนักปลายไม้กลอน
35. สะพานหนู หรือราตินกลอน เป็นไม้ 1/2" x 3" วางนอนทับอยู่บนเชิงชาย
36. เตำรุม เตำราย เตำกระเทย เป็นตัวไม้ยึดเชิงชายในแนวราบ เตำรุมอยู่ที่เสามุมทั้งสี่

ของตัวเรือน เตำรายจะอยู่ที่เสาทุกด้าน บางที่เรียกว่าเตำกระเทย

37. กลอนเจาะ กลอนผูก และกลอนขอ ชนิดของไม้กลอนที่ใช้กับเครื่องมุงหลังคา ไม้กลอน คือไม้ที่รองรับเครื่องมุง วางทับบนหลังแปตามรูปโครงหลังคา

38. ระแนง คือไม้ที่รองรับกระเบื้องมุงหลังคา
39. หน้าจั่ว หน้าอุดจั่ว แผงฝาหัวท้ายอุดโครงหลังคา
40. ปลั่งลม คือไม้กรอบโครงหลังคาตัวริม บังแนวเครื่องมุง
41. ตัวเหงาหรือตัวปลั่งลม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญตรงชายล่างของปลั่งลม ทำให้หลังคามี

ความสวยงาม

42. เครื่องมุง ได้แก่ จาก แผลก ใบตาล ใบตองตึง หญ้าคา กระเบื้อง ฯลฯ
43. กระเบื้องครอบอกไก่และหลบหลังคา คือกระเบื้องสันหลังคาวางกระหนาบทับแนว

เครื่องมุง

44. ประตู เป็นช่องทางเดินเข้าออก เปิดบานเข้าด้านใน เพราะแผ่นฝาเอียงสอเข้าภายใน
เรือน

45. หน้าต่าง เป็นช่องลมที่อยู่ช่วงกลางเสา เปิดเข้าในเช่นกันเนื่องจากฝาเอียง

46. กรอบเซ็ดหน้า คือวงกบไม้ประตูหน้าต่าง ตัวไม้แบนใหญ่

47. อกลา เป็นไม้ทาบแนวประตูหน้าต่างสองบาน เพื่อกันไม่ให้มองลอด

48. กลอนกบ ไม้สลักสอดลงในรู เพื่อกันหน้าต่างเปิดเข้ามา

49. กลอนคาน ไม้สลักสอดขวางกึ่งกลางบานประตูหรือหน้าต่าง

50. หูช้าง เครื่องประดับส่วนบนประตูหน้าต่างได้กรอบเซ็ดหน้าอันบน ทำเพื่อความ
สวยงามเป็นบางแห่ง

51. หย่อง ส่วนประกอบของหน้าต่างที่ช่วยทำให้หน้าต่างสูงขึ้นจากพื้น

52. ฐานเท้าสิงห์ ไม้รองรับกรอบเซ็ดหน้าทำเป็นฐานสิงห์ ใช้เฉพาะบางแห่ง

53. ธรณีประตูหน้าต่าง คือไม้รองรับเดือยสำหรับตั้งประตูหน้าต่าง

54. คอสอง คือไม้กระหว่างลูกตั้ง และลูกนอนตอนบนของฝาปะกน

55. ร่องตีนช้าง คือไม้กระหว่างลูกตั้งและลูกนอนตอนล่างของฝาปะกน

56. ร่องตีนแมว เป็นช่องระหว่างพื้นระเบียงกับชาน เป็นที่ลมผ่านใต้ถุนเข้ามาชานบ้าน

57. ชานหรือนอกชาน เป็นส่วนพื้นที่ลดลงต่ำกว่าตัวเรือนและไม่มีหลังคาคลุมทำให้บ้าน
ขยายใหญ่ขึ้น ริมชานมักมีรั้วกันโดยรอบ

58. ชุมประตู คือประตูทางเข้าชานหรือเรือนมีชุมหลังคาคลุม โดยเฉพาะชานเรือน ชุม
ประตูเป็นจุดเน้นทางเข้าเรือน

59. รั้วนอกชาน รั้วหรือลูกกรงรอบชานเรือนเป็นขอบเขตของบ้าน มีทั้งภาคกลางและ
ภาคเหนือในลักษณะต่างกัน

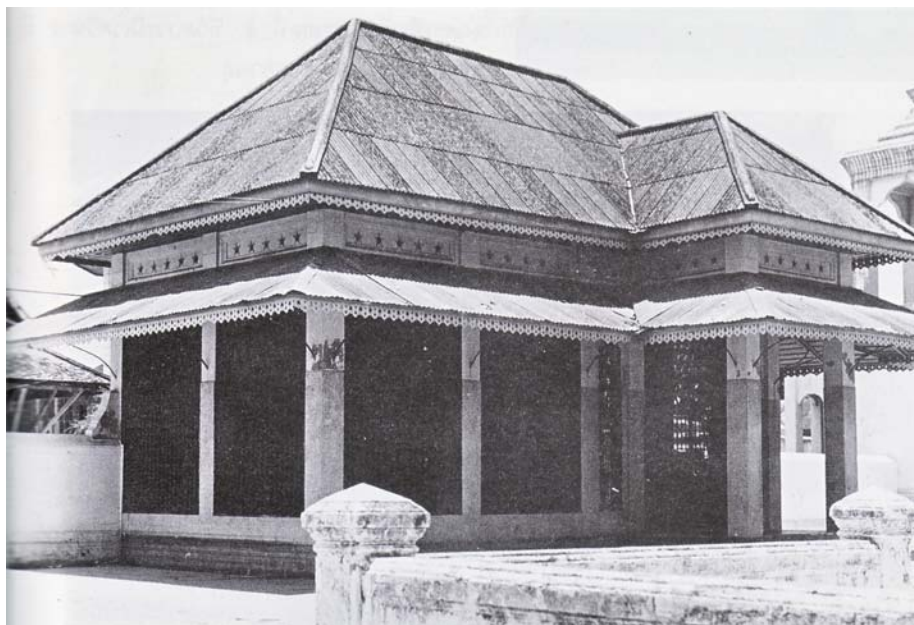
60. บันไดบ้าน ขึ้นจากพื้นดินมายังประตูชานเรือนหรือชุมประตู บันไดประกอบด้วยแม่
บันได ขึ้นบันไดหรือลูกขึ้นบันได บันไดมี 2 แบบคือ บันไดพูกกับบันไดเจาะ ที่เชิงบันไดตรงพื้นดินมี
ชานรับบันไดเป็นไม้หรือปูน (ชุมศรี ศิวะศรียานนท์. 2537: 44-46)

ตัวอย่างเรือนปั้นหย่าที่น่าสนใจ

อาคารกุฏิสงฆ์ วัดศรีสุริยวงศ์ ราชบุรี สร้างสมัยรัชกาลที่ 4

ที่มา: น ฦ ปากน้ำ. (2537). เรือนไทย. หน้า 112.

อาคารศาลาโถง วัดกัลยาณมิตร หลังคาปั้นหย่า มีคอสองด้วย สมัยรัชกาลที่ 5

ที่มา: น ฦ ปากน้ำ. (2537). เรือนไทย. หน้า. 139.

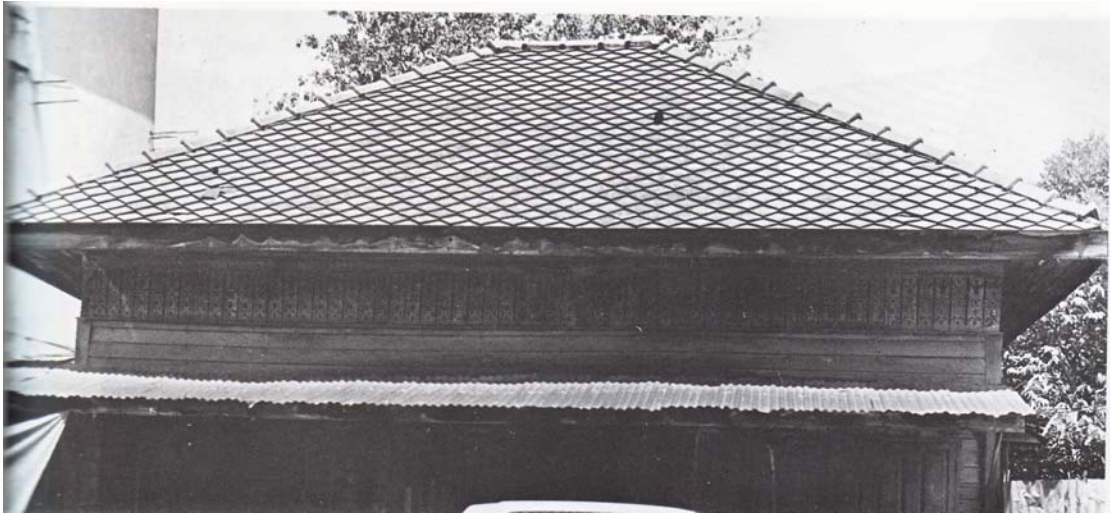
บ้านชั้นเดียว สมัยรัชกาลที่ 5

ที่มา: น ฅ ปากน้ำ. (2537). เรือนไทย. หน้า 161.

บ้านแบบขนมปังขิง ริมคลองโอ่งอ่าง เชิงสะพานตรงไปเสาชิงช้าการตีฝ่าไม้เป็นเส้นนอน
น่าจะนำมาซ่อมสมัยหลัง เดิมอาจจะมาแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แล้ว

ที่มา: น ฅ ปากน้ำ. (2537). เรือนไทย. หน้า. 178.

เรือนปั้นหยาชั้นเดียว เป็นอาคารริมถนน ข้างคลองโอ่งอ่าง หน้าภูเขาทอง วัดสระเกศ สมัยต้น
รัชกาลที่ 6

ที่มา: น ฦ ปากน้ำ. (2537). เรือนไทย. หน้า. 193.

บ้านเรือนทางชลบุรี มีทั้งหลังคาปั้นหยา ที่ไม่มีหน้าจั่วและทั้งแบบหน้าจั่วหลังคาซ้อนกันสองชั้น
และแบบเรือนมะนิลา หน้าจั่วตัดปลาย ผสมปนเปกันอย่างอิสระ

ที่มา: น ฦ ปากน้ำ. (2537). เรือนไทย. หน้า. 225.

เรือนปั้นหยา แต่วิวัฒนาการมาทำเป็นจั่วหัวตัดที่หลังคาตรงส่วนมุขที่ยื่นออกมา
เข้าใจว่าจะก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ 8 ด้วยในสมัยนั้นนิยมกัน

ที่มา: น ฅ ปากน้ำ. (2537). เรือนไทย. หน้า. 226.

เรือนชั้นครึ่ง หลังคาปั้นหย่า สร้างสมัย 2474 ปลายสมัยรัชกาลที่ 7 มีช่องกระจกเหนือหน้าต่าง
ช่องลมมีลายฉลุ ที่ จ.นนทบุรี

ที่มา: น ฅ ปากน้ำ. (2537). เรือนไทย. หน้า. 237.

กุฏิสงฆ์ วัดลาวทอง จ.สุพรรณบุรี หลังคาปั้นหย่า มีช่องลมเป็นบานเกล็ด มีได้ฉลุ

ที่มา: น ฅ ปากน้ำ. (2537). เรือนไทย. หน้า. 238.

โครงสร้างภายในหลังคาเรือนปั้นหยา

ที่มา: สำเนา ฉายวิเศษผล. (2552, 14 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 65/2 ตำบลพลี อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี.

ที่มา: ไปพัน แซ่เต็ง. (2552, 26 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย เปีย เสถียร ที่บ้านเลขที่ 71 ถนนศรีนวลดิษ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี.

ที่มา: ชัชวาล งามไสว. (2552, 11 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย เปีย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 62 หมู่ 7 ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี.

ที่มา: ชาวบ้าน. (2552, 11 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ตำบลหนองบัว
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี.

ที่มา: อัคริน ชาวไชย. (2552, 26 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่
158-162 ถนนศรีนวดิษ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี.

ที่มา: เทิง สิงหาร. (2552, 15 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 21 ม.1 ต.เกวียนหัก อ.ขลุง จ.จันทบุรี

ที่มา: หยอย ไทวรรณ. (2552, 22 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย เป้ย เสถียร. ที่บ้านเลขที่ 47 ม.1 ตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายเป้ย เสถียร
วันเดือนปีเกิด	27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2510
สถานที่เกิด	อำเภอคำตากล้า จังหวัดสกลนคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	63/23 หมู่ 6 ตำบลตะปอน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี 22110
ตำแหน่งหน้าที่งานปัจจุบัน	พนักงานอุตุนิยมวิทยาชำนาญการ (พอด.ชน.)
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สถานีอุตุนิยมวิทยาพลั่ว ตำบลตะปอน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2527	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนสว่างศึกษา จังหวัดสกลนคร
พ.ศ. 2532	ประกาศนียบัตรอุตุนิยมวิทยา จาก กรมอุตุนิยมวิทยา กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2547	กศ.บ. (ศิลปกรรม) จาก สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี
พ.ศ. 2553	กศ.ม. (ศิลปศึกษา) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ